

Lagrådsremiss

En ny gymnasieskola

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 23 april 2009

Lars Leijonborg

Claes Mårtensson
(Utbildningsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Lagrådsremissen innehåller förslag till ett nytt kapitel om gymnasieskolan i skollagen (1985:1100) och till ändringar i skollagens bestämmelser om bl.a. fristående skolor och gymnasial vuxenutbildning. I lagrådsremissen redovisas även regeringens bedömningar om den kommande förordningsregleringen på området.

Förslaget innebär att regleringen, som ska gälla för å ena sidan den offentliga gymnasieskolan och å andra sidan fristående skolor som bedriver motsvarande utbildning, så långt det är möjligt, ska vara gemensam.

Regeringen föreslår att det i gymnasieskolan ska finnas 18 nationella program, som kan vara yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Förslaget innebär att alla elever på yrkesprogram ska ges möjlighet att inom sin gymnasieutbildning uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. De nationella programmen ska kunna ha nationella inriktningar eller utformas som särskilda varianter. Nya behörighetsregler till de högskoleförberedande programmen i gymnasieskolan föreslås. Det medför att olika behörighetsregler ska gälla för yrkesprogrammen och de högskoleförberedande programmen. Dagens kärnämnen föreslås ersättas av gymnasiegemensamma ämnen, som ska kunna variera i omfattning mellan de olika programmen. Historia föreslås bli ett nytt gymnasiegemensamt ämne. Regeringen lämnar också förslag om att ett gymnasiearbete ska ingå i de nationella programmen.

I lagrådsremissen föreslår regeringen vidare att en gymnasial lärlingsutbildning ska inrättas inom yrkesprogrammen. Regeringen gör i lagrådsremissen bedömningen att samarbetet mellan gymnasieskolan och arbetslivet ska stärkas bl.a. genom att nationella programråd för varje nationellt yrkesprogram inrättas.

Dessutom föreslår regeringen att en gymnasieexamen som kan vara av två slag införs. Den ska kunna utfärdas som yrkesexamen eller som högskoleförebereadande examen.

Liksom i dag ska nationella program kunna vara riksrekryterande. De särskilda varianterna och de riksrekryterande utbildningarna föreslås kvalitetssäkras på nationell nivå.

Regeringen föreslår att ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2010 och börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. Ändringen av ikraftträdande- och övergångsbestämmelsen, som rör när tidigare fattade beslut om riksrekrytering ska upphöra att gälla, ska dock träda i kraft redan den 31 december 2009.

Innehållsförteckning

1	Beslut	6
2	Lagtext	7
2.1	Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	7
2.2	Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	31
2.3	Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)	32
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan	33
3	Ärendet och dess beredning	34
4	Principiella utgångspunkter	34
5	Erbjudande om utbildning	41
5.1	Gymnasieskolans betydelse för kompetensförsörjning	41
5.2	Utbildningens syfte	42
5.3	Allsidigt urval av utbildning m.m.	43
5.4	Nationell samverkan kring gymnasieskolan	44
5.5	Lokal samverkan	47
5.6	Ett fjärde tekniskt år	48
6	Nationella program	49
6.1	Yrkesprogram och högskoleförberedande program	49
6.2	Nationella inriktningar	50
6.3	Yrkesprogram	52
6.3.1	Programnamnen	55
6.3.2	Barn- och fritidsprogrammet	55
6.3.3	Bygg- och anläggningsprogrammet	56
6.3.4	El- och energiprogrammet	56
6.3.5	Fordons- och transportprogrammet	56
6.3.6	Handels- och administrationsprogrammet	57
6.3.7	Hantverksprogrammet	58
6.3.8	Hotell- och turismprogrammet	58
6.3.9	Industritekniska programmet	59
6.3.10	Naturbruksprogrammet	59
6.3.11	Restaurang- och livsmedelsprogrammet	60
6.3.12	VVS- och fastighetsprogrammet	60
6.3.13	Vård- och omsorgsprogrammet	61
6.4	Arbetsplatsförlagt lärande	61
6.5	Gymnasial lärlingsutbildning	63
6.5.1	Mottagande	65
6.5.2	Rätten att fullfölja en utbildning	66
6.5.3	Fortsatt utredning kring gymnasial lärlingsutbildning	67
6.6	Flygteknisk och sjöfartsteknisk utbildning	68
6.7	Högskoleförberedande program	69
6.7.1	Programnamnen	70
6.7.2	Ekonomiprogrammet	70
6.7.3	Estetiska programmet	71
6.7.4	Humanistiska programmet	72
6.7.5	Naturvetenskapsprogrammet	73

	6.7.6	Samhällsvetenskapsprogrammet	73
	6.7.7	Teknikprogrammet	74
7		De nationella programmens struktur.....	75
	7.1	Gymnasiegemensamma ämnen.....	77
	7.2	Individuellt val.....	82
	7.3	Programfördjupning m.m.....	83
	7.4	Gymnasiearbete	85
8		Ett flexibelt system	85
	8.1	Nationellt kvalitetssäkrade särskilda varianter ersätter specialutformade program	87
	8.2	Av Skolverket godkända idrottsutbildningar	90
	8.3	Riksrekryterande utbildningar	91
	8.3.1	Olika former av riksrekryterande utbildningar	93
	8.3.2	Befintliga riksrekryterande utbildningar.....	97
9		Behörighet och antagning.....	97
	9.1	Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram.....	97
	9.2	Behörighet till gymnasieskolans högskoleförberedande program.....	102
	9.3	Mottagande i andra hand.....	104
	9.4	Ansökan och antagning.....	105
	9.4.1	Ansökan 105	
	9.4.2	Antagning.....	105
10		Betyg och ämnesplaner.....	106
	10.1	Kursbetyg.....	106
	10.2	En ny betygsskala	108
	10.3	Ämnesplaner	108
	10.4	Nya kurser.....	109
11		Gymnasieexamen.....	110
	11.1	Yrkesexamen och högskoleförberedande examen	110
	11.2	Krav för yrkesexamen.....	111
	11.3	Krav för högskoleförberedande examen	113
	11.4	Examen och grundläggande högskolebehörighet.....	115
	11.5	Examensmål.....	115
	11.6	Gymnasiearbete	116
	11.6.1	Betyg på gymnasiearbetet.....	117
	11.6.2	Examensansvariga lärare	118
	11.7	Examensbevis	119
12		Särskilda insatser för färre avbrott och fler elever med godkända betyg	119
	12.1	Stöd inom ramen för nationella program	121
	12.2	Reducerat program.....	122
	12.3	Anmälan till elevens hemkommun	123
	12.4	Individuell anpassning av ett nationellt program	123
13		Elever som saknar behörighet till nationella program	124
14		Vissa övriga gymnasiefrågor	125
	14.1	Heltidsstudier	125
	14.2	Tillgång till studie- och yrkesvägledning.....	126

14.3	Möjlighet att läsa utökat program	127
14.4	Möjlighet att läsa in grundläggande behörighet	127
15	Konsekvenser för fristående skolor	129
15.1	Flexibla möjligheter	131
15.2	Examen och betyg	132
15.3	Rätt till bidrag i vissa fall	132
15.4	En ny riksprislista	133
15.5	Övergångsbestämmelser för fristående skolor	134
16	Gymnasial vuxenutbildning	135
16.1	Samverkan med gymnasieskolan	135
16.2	Undantag från 20-årsbestämmelsen	137
16.3	Rätt till gymnasial vuxenutbildning i vissa fall	137
16.4	Läringsliknande utbildningar	138
16.5	Examen	139
17	Genomförande	140
18	Ekonomiska konsekvenser	140
18.1	Ekonomiska konsekvenser för kommunerna	140
18.2	Ekonomiska konsekvenser för staten	143
19	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	145
20	Författningskommentarer	147
20.1	Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	147
20.2	Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	166
20.3	Förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)	167
20.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan	168
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27)	169
Bilaga 2	Lagförslag i betänkandet SOU 2008:27 och utdrag av förslag till ändring i gymnasieförordningen (1992:394) i betänkandet	193
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet Framtidsvägen - en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27)	222
Bilaga 4	Sammanfattning av promemorian Flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram (U2008/7831/G)	226
Bilaga 5	Flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram (U2008/7831/G) Promemorians lagförslag....	227
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanser avseende remisspromemorian Flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram (U2008/7831/G)	228

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i skollagen (1985:1100),
2. lag om ändring i skollagen (1985:1100),
3. lag om ändring i högskolelagen (1992:1434),
4. lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 5 kap. ska upphöra att gälla,

dels att bilagorna 1 och 2 ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 18 §, 2 kap. 6 §, 9 kap. 8, 8 a och 15 §§, 10 kap. 1 c §, 11 kap. 19, 21 och 24 §§ samt 15 kap. 4 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas ett nytt kapitel, 5 kap., av följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 1 kap. 23 § och 9 kap. 15 a och 15 b §§, samt närmast före 1 kap. 23 § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya bilagor, bilaga 1 och 2, av följande lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

Senaste lydelse av

5 kap. 3 § 2000:445

5 kap. 4 § 1999:180

5 kap. 4 a § 1999:180

5 kap. 4 b § 2004:1368

5 kap. 4 c § 1999:180

5 kap. 4 d § 2000:1438

5 kap. 5 § 1999:180

5 kap. 6 a § 1999:180

5 kap. 8 § 1999:180

5 kap. 9 § 2007:304

5 kap. 11 § 2007:304

5 kap. 13 § 1999:887

5 kap. 13 a § 1999:887

5 kap. 14 § 2007:304

5 kap. 16 § 1999:180

5 kap. 17 § 1999:180

5 kap. 18 § 1999:180

5 kap. 24 § 2007:304

5 kap. 26 § 1999:887

5 kap. 27 § 2002:137

5 kap. 28 § 2002:137

5 kap. 30 § 1999:886

5 kap. 31 § 1999:886

5 kap. 31 a § 1999:886

5 kap. 32 § 1999:886

5 kap. 33 § 2007:304

bilaga 1 1999:180

bilaga 2 1999:180.

1 kap.18 §²

En hemkommun *skall* löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella eller specialutformade program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen *skall* kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

En hemkommun *ska* löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola, nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen *ska* kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

Tillgång till studie- och yrkesvägledning

23 §

Elever i grundskolan, gymnasieskolan och specialskolan och i fristående skolor som anordnar motsvarande utbildning ska ha tillgång till sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

² Senaste lydelse 2004:1298.

2 kap.

6 §

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesorientering i det offentliga skolväsendet *skall* den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller dessa krav får anställas för studie- och yrkesorientering för högst ett år i sänder.

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning i det offentliga skolväsendet *ska* den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller dessa krav får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

5 kap. Gymnasieskolan

Gymnasieskolans målgrupp

1 § Gymnasieskolan vänder sig till ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning. Gymnasieskolan är avsedd att påbörjas under tiden fram till och med det första kalenderhalvåret det år ungdomarna fyller 20 år.

I 32 § finns bestämmelser om utbildning i gymnasieskolan för vissa elever från den obligatoriska sarskolan.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller bara för ungdomar som är bosatta i landet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock meddela föreskrifter om att även andra ungdomar ska omfattas av bestämmelserna.

Gymnasieskolans roll och syfte

2 § Utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och till högskolesektorn. Huvudmannen för gymnasieskolan ska samverka med det omgivande samhället.

3 § Utbildningen i gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier, samt för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utbildningen ska i huvudsak bygga på de kunskaper eleverna har fått i grundskolan eller motsvarande utbildning.

Eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas.

Gymnasieskolans program

Nationella och individuella program

4 § Utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program, vilka är yrkesprogram eller högskoleförberedande program.

I gymnasieskolan finns också utbildning i form av individuella program.

Yrkesprogram och högskoleförberedande program

5 § Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

De högskoleförberedande programmen ska utgöra grund för fortsatt utbildning på högskolenivå.

Alla elever på yrkesprogram ska dock inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Utbildningens förläggning och arbetsplatsförlagt lärande

6 § Utbildningen i gymnasieskolan ska, med undantag för gymnasial lärlingsutbildning som avses i 10 §, i huvudsak vara skolförlagd. Ett yrkesprogram ska dock innehålla arbetsplatsförlagt lärande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet för att ett yrkesprogram ska få anordnas samt om undantag från första stycket.

Rh-anpassad utbildning

7 § För ungdomar med ett svårt rörelsehinder får de kommuner som regeringen beslutar anordna speciellt anpassad utbildning (gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning) i sin gymnasieskola.

För dessa utbildningar gäller särskilda bestämmelser i 56–62 §§.

Nationella program

8 § Vilka de nationella programmen är framgår av bilaga 1.

De nationella programmen är avsedda att fullföljas inom tre läsår.

Styrelsen för utbildningen får besluta att utbildningen på nationella program får fördelas på längre tid än tre läsår. Om styrelsen har fått tillstånd till det av regeringen eller en förvaltningsmyndighet, får den besluta att en utbildning får fördelas på kortare tid än tre läsår. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken förvaltningsmyndighet som avses.

Nationella inriktningar och särskilda varianter

9 § Inom de nationella programmen kan det finnas inriktningar och särskilda varianter, vilka kan börja det första, andra eller tredje läsåret.

Inriktningarna är nationella. Särskilda varianter ska godkännas. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken förvaltningsmyndighet som lämnar godkännande.

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka nationella inriktningar som finns. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om nationella inriktningar och särskilda varianter.

Gymnasial lärlingsutbildning

10 § Inom yrkesprogrammen kan det finnas gymnasial lärlingsutbildning, vilken kan börja det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning.

Utbildningens omfattning på nationella program

11 § Utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier.

Elever på yrkesprogram ska få minst 2 430 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande program ska få minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

12 § Omfattningen av studierna på nationella program anges i gymnasiepoäng.

Utbildningens omfattning framgår av en poängplan i bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om poängplanen.

Examensmål

13 § För varje nationellt program ska det finnas examensmål som innehåller mål för programmet.

Kurser och betyg

14 § Utbildningen inom varje ämne på nationella program sker i form av en eller flera kurser. För varje kurs ska det anges hur många gymnasiepoäng kursen omfattar. I utbildningen ska också ett gymnasiearbete ingå.

Efter varje avslutad kurs och efter genomfört gymnasiearbete ska eleven få betyg på kursen respektive gymnasiearbetet. Har eleven enligt detta betyg minst uppfyllt kurskraven respektive nått målen för gymnasiearbetet i examensmålen, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om detta inte följer av föreskrifter meddelade med stöd av tredje stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att få påbörja en kurs och att få gå om en kurs.

Avvikelser från ett nationellt programs innehåll

15 § Om det finns särskilda skäl, får styrelsen för utbildningen besluta att en elevs utbildning på ett nationellt program till sitt innehåll får avvika från vad som annars gäller för programmet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om sådana avvikelser.

I 35 § finns bestämmelser om möjlighet att vid riksrekryterande utbildningar avvika från vad som annars gäller om utbildningens struktur, innehåll och examensmål.

Gymnasieexamen

16 § Utbildningen på yrkesprogram syftar till en yrkesexamen och utbildningen på högskoleförberedande program syftar till en högskoleförberedande examen. Båda dessa examina kallas gymnasieexamen.

För elever som har betyg från ett nationellt program omfattande minst 2 500 gymnasiepoäng, ska gymnasieexamen utfärdas om villkoren i 17 eller 18 § är uppfyllda.

17 § Yrkesexamen ska utfärdas om en elev som avses i 16 § har godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar

1. en eller flera kurser i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik omfattande 100 gymnasiepoäng vardera, och
2. gymnasiearbetet.

Regeringen meddelar föreskrifter om vilka kurser i de ämnen som framgår av första stycket 1 som ska vara godkända och om de andra kurser som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram.

18 § Högskoleförberedande examen ska utfärdas om en elev som avses i 16 § har godkända betyg på utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng innefattande en eller flera kurser i

1. svenska/svenska som andraspråk omfattande 300 gymnasiepoäng,
2. engelska omfattande 200 gymnasiepoäng,
3. matematik omfattande 100 gymnasiepoäng, och
4. gymnasiearbetet.

Regeringen meddelar föreskrifter om vilka kurser i de ämnen som anges i första stycket som ska vara godkända.

Individuella program

19 § Individuella program ska förbereda eleven för studier på ett nationellt program.

Individuella program kan utformas för en grupp elever eller för en enskild elev. Om programmet särskilt inriktas mot studier på ett nationellt program (programinriktat individuellt program), ska det utformas för en grupp elever.

Ett individuellt program kan även utformas för att

1. göra det möjligt för en elev att förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av vissa ämnen i gymnasieskolan, eller

2. på annat sätt möta en elevs speciella utbildningsbehov.

20 § Utbildningen på individuella program ska bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Utbildningens omfattning får dock minskas, om en elev begär det och styrelsen för utbildningen finner att det är förenligt med syftet med elevens utbildning.

21 § Utbildningen på ett individuellt program ska följa en plan som beslutas av styrelsen för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att utbildningen på sådana individuella program som avses i 19 § tredje stycket 1 ska omfatta minst vissa ämnen.

Behörighet

Gemensamma behörighetskrav

22 § I 1 § anges vilka ungdomar som gymnasieskolan vänder sig till.

Ungdomar som tidigare har gått igenom en utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning eller har avlagt International Baccalaureate (IB) är inte längre behöriga för gymnasieskolan.

För de nationella programmen gäller vidare de ytterligare behörighetskrav i fråga om godkända betyg från grundskolan eller motsvarande utbildning som följer av 23–26 §§.

Särskilda behörighetskrav för nationella program

23 § För behörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska, engelska och matematik.

24 § För behörighet till ett högskoleförberedande program krävs godkända betyg i svenska, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen.

En sökande som saknar godkänt betyg i engelska men uppfyller övriga behörighetskrav ska ändå anses behörig om den sökande

1. på grund av speciella personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av sin tid i grundskolan eller motsvarande utbildning, och

2. bedöms ha förutsättningar att klara studierna på det sökta programmet.

25 § Vid tillämpningen av behörighetsreglerna ska godkänt betyg i svenska som andraspråk jämföras med godkänt betyg i svenska.

Vidare ska det förhållandet att en sökande på annat sätt har förvärvat likvärdiga kunskaper jämföras med godkänt betyg i ett ämne.

26 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om att särskilda förkunskapskrav ska gälla för vissa utbildningar.

Erbjudande av utbildning

Kommunens ansvar

27 § Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Kommunen kan erbjuda utbildning antingen genom att själv anordna den eller genom samverkansavtal med en annan kommun eller ett landsting som anordnar den. Kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen.

Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

När en elev börjar eller slutar vid en gymnasieskola med annan huvudman än hemkommunen, ska huvudmannen snarast meddela detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun.

Utbildning anordnad av landsting

28 § Ett landsting får anordna utbildningar på sådana nationella program som avser naturbruk och omvårdnad.

Efter överenskommelse med en kommun får landstinget även anordna utbildning på andra nationella program och på individuella program.

Nationella program

29 § Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program.

Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.

30 § När en huvudman erbjuder utbildning på ett nationellt program, får huvudmannen också erbjuda ett åtagande som innebär att eleven senare ska antas till en nationell inriktning, en särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning inom programmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att ett sådant åtagande ska ges inom vissa program.

Individuella program

31 § Hemkommunen ansvarar för att alla ungdomar i kommunen, som är behöriga enligt 22 § och som inte har påbörjat en utbildning på ett nationellt program eller en likvärdig utbildning, erbjuds utbildning på individuella program.

Hemkommunens ansvar omfattar också ungdomar, som har påbörjat någon av de utbildningar som nämns i första stycket men som har avbrutit utbildningen, om de fortfarande uppfyller behörighetskraven för gymnasieskolan.

32 § För elever från sarskolan gäller hemkommunens ansvar för att utbildning på individuella program erbjuds bara om eleven vid prövning

enligt 6 kap. 7 § inte tas emot i gymnasiesärskolan, därför att eleven bedöms kunna gå i gymnasieskolan.

Mottagande till nationella program

Ansökan

33 § En ansökan till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning, som börjar första läsåret, ska skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun. Av ansökan ska det framgå vilken prioritering den sökande gör av de sökta utbildningarna.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till den huvudmannen.

Mottagande i första hand

34 § Av de behöriga sökande till sådan utbildning som avses i 33 § ska i första hand tas emot de som är hemmahörande i den anordnande kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

Utöver vad som följer av första stycket ska de som är behöriga sökande tas emot i första hand om de sökt till

1. sådan utbildning som avses i 33 § och med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den gymnasieskola dit de har sökt,

2. ett nationellt program eller till en nationell inriktning som börjar det första läsåret och är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder den sökta utbildningen,

3. gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret och är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder någon utbildning på det aktuella programmet,

4. ett nationellt program och åberopat att huvudmannen inom det sökta programmet anordnar en nationell inriktning som börjar senare än första läsåret, vilken hemkommunen inte erbjuder,

5. ett yrkesprogram som saknar nationella inriktningar och åberopat att huvudmannen anordnar programmet i huvudsak skolförlagt, vilket hemkommunen inte erbjuder, eller

6. en utbildning för vilken det har fattats beslut om riksrekrytering enligt 35 §.

Riksrekryterande utbildning

35 § Regeringen eller en förvaltningsmyndighet får för nationella program besluta att till en viss utbildning i första hand ska tas emot sökande från hela landet (riksrekrytering). Ett beslut om riksrekrytering får innebära att den riksrekryterande utbildningen i fråga om struktur, innehåll och examensmål får avvika från vad som annars gäller för nationella program.

Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta.

Regeringen meddelar föreskrifter om vilken förvaltningsmyndighet som avses i första stycket. Regeringen får vidare meddela föreskrifter med villkor för att en utbildning ska kunna bli riksrekryterande.

Mottagande i andra hand

36 § Andra behöriga sökande än de som ska tas emot i första hand enligt 34 § får tas emot i andra hand till platser som återstår sedan alla de som ska tas emot i första hand har antagits till utbildningen.

Yttrande från hemkommunen

37 § Innan en kommun eller ett landsting tar emot en sökande som inte är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen ska yttrande inhämtas från den sökandes hemkommun. Yttrande behöver dock inte inhämtas, om det med hänsyn till tidigare avgivet yttrande eller av andra skäl är onödigt.

Beslut om behörighet och mottagande till ett nationellt program

38 § Styrelsen för utbildningen i den anordnande kommunen eller landstinget beslutar om en sökande är behörig och om den sökande ska tas emot.

Överklagande av beslut om behörighet och mottagande till nationella program

39 § Styrelsen för utbildningens beslut om behörighet och mottagande i första hand får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av den sökande.

Mottagande till individuella program

Ansökan

40 § En ansökan till ett individuellt program som har utformats för en grupp elever ska skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till den huvudmannen. Om hemkommunen inte tillhör samverkansområdet för utbildningen, ska styrelsen bifoga ett yttrande där det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning.

Mottagande

41 § En kommun eller ett landsting som anordnar en utbildning på ett individuellt program som har utformats för en grupp elever är skyldig att ta emot en enligt 22 § behörig sökande till utbildningen, om den sökande

hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildning eller om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för utbildningen.

Riksrekryterande utbildning

42 § Regeringen eller en förvaltningsmyndighet får för individuella program besluta att utbildningen ska stå öppen för sökande från hela landet (riksrekrytering). Regeringen meddelar föreskrifter om vilken förvaltningsmyndighet som avses.

Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta.

Beslut om behörighet och mottagande till individuellt program

43 § Styrelsen för utbildningen i anordnande kommun eller landsting beslutar om en sökande till ett individuellt program som utformats för en grupp elever är behörig och om sökanden ska tas emot.

Överklagande av beslut om behörighet och mottagande till individuella program

44 § Styrelsen för utbildningens beslut om behörighet och mottagande enligt 43 § får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av den sökande.

Antagning

45 § Styrelsen för utbildningen ansvarar för antagningen till de olika utbildningar som anordnas av kommunen eller landstinget.

I 59 § finns särskilda bestämmelser om antagning till Rh-anpassad utbildning.

Beslut om antagning får inte överklagas.

46 § Antagningsorganisationen får vara gemensam mellan gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. En kommuns eller ett landstings antagningsorganisation får även vara gemensam med andra kommuner och landsting samt med sådana fristående skolor som avses i 9 kap. 8 §.

47 § Regeringen meddelar föreskrifter om urval mellan behöriga sökande.

Rätten att fullfölja utbildningen

Nationella program

48 § Den elev som har påbörjat utbildning på ett nationellt program, en nationell inriktning eller en särskild variant har rätt att hos huvudmannen eller inom samverkansområdet fullfölja sin utbildning på det påbörjade programmet eller den aktuella inriktningen eller varianten. Detsamma gäller om huvudmannen har gjort ett sådant åtagande som avses i 30 § i

fråga om en inriktning eller variant. Detta gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Rätten att fullfölja utbildningen gäller också efter ett studieuppehåll på högst ett läsår för studier utomlands. En sådan rätt att fullfölja utbildningen finns dock inte, om det åtagande som avses i 30 § vid utfärdandet förenades med ett uttryckligt förbehåll att det inte gäller vid studieuppehåll.

49 § En elev som har påbörjat utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i de fall den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning. Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen.

50 § Vad som sägs i 48 och 49 §§ gäller även på motsvarande sätt den elev som har påbörjat gymnasial lärlingsutbildning eller om huvudmannen har gjort ett sådant åtagande som avses i 30 § i fråga om gymnasial lärlingsutbildning. Om lämplig arbetsplatsförlagd utbildning inte längre kan anordnas, ska eleven i stället erbjudas att fullfölja sin utbildning genom skolförlagd utbildning på det aktuella programmet. Om inte heller detta är möjligt, ska erbjudandet avse att fullfölja utbildningen på ett annat yrkesprogram.

Individuella program

51 § Den som har påbörjat utbildning på ett individuellt program har rätt att fullfölja utbildningen hos huvudmannen enligt den plan som fanns när utbildningen inleddes.

Om eleven har medgivit att planen ändras, har eleven rätt att fullfölja utbildningen enligt den ändrade planen.

Rätten att fullfölja utbildningen gäller även efter ett studieuppehåll på högst ett år för studier utomlands.

Avgiftsfri utbildning

52 § Utbildningen i gymnasieskolan ska vara avgiftsfri för eleverna. De ska utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs. Huvudmannen får dock besluta att eleverna ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. I verksamheten får det också finnas enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Interkommunal ersättning

53 § En kommun som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen eller i samverkansområdet för utbildningen ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning). Detsamma gäller ett landsting

som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemma-
hörande i samverkansrådet för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får
meddela föreskrifter om interkommunal ersättning.

54 § Om inte den anordnande huvudmannen och elevens hemkommun
kommer överens om annat, och annat inte heller följer av andra och
tredje styckena, ska den interkommunala ersättningen beräknas efter
anordnarens självkostnad.

När eleven har tagits emot i andra hand enligt 36 §, ska ersättningen
högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för mot-
svarande utbildning. Är anordnarens kostnad lägre, ska hemkommunen i
stället ersätta den lägre kostnaden.

När det är fråga om riksrekryterande utbildning eller särskilda varianter
inom de nationella programmen, ska hemkommunen betala det belopp
som har beslutats i varje särskilt fall av regeringen eller en förvaltnings-
myndighet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken förvaltnings-
myndighet som avses.

55 § En elevs hemkommun ska betala ersättning för kostnader för
elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till Inter-
national Baccalaureate (IB). Detta gäller dock endast utbildning för
sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieut-
bildning när IB-utbildningen började och endast om utbildnings-
anordnarens avgifter till International Baccalaureate Office (IBO) betalas
av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat, ska ersättning betalas
med ett belopp som har beslutats i varje särskilt fall av regeringen eller
en förvaltningsmyndighet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken
förvaltningsmyndighet som avses.

Rh-anpassad utbildning

Målgrupp

56 § I denna lag avses med ungdomar som har ett svårt rörelsehinder
sådana ungdomar vars svåra rörelsehinder ensamt eller i kombination
med annat funktionshinder medför att de

1. för att kunna följa ett program i gymnasieskolan behöver tillgång till
en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning, och
2. har behov av habilitering och i vissa fall av boende i elevhem och
omvårdnad i boendet.

Rätt till utbildning

57 § Ungdomar som har ett svårt rörelsehinder har rätt att få utbildning
vid en sådan gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning som avses i 7 §
om de

1. har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande,

2. kan påbörja utbildningen senast under första halvåret det kalenderår de fyller 21 år, och

3. uppfyller de övriga behörighetsvillkor som följer av 23–26 §§, när det gäller nationella program.

Bestämmelsen i första stycket 1 gäller inte utbildning i form av ett individuellt program. För att ha rätt till sådan utbildning krävs att grundskoleutbildningen eller motsvarande har avslutats.

Riksrekrytering

58 § En sådan gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning som avses i 7 § ska ta emot sökande från hela landet till den speciellt anpassade utbildningen.

Beslut om antagning och rätt till utbildning

59 § Frågor om antagning till Rh-anpassad utbildning vid vissa gymnasieskolor och andra frågor om rätt till sådan utbildning enligt 7 § prövas av en särskild nämnd, gemensam för sådana gymnasieskolor.

Överklagande av beslut om rätt till utbildning

60 § Nämndens beslut i fråga om antagning eller i övrigt om rätt till Rh-anpassad utbildning får överklagas bara av den som sökt utbildningen. Beslutet överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Ett beslut får dock inte överklagas om det gäller placering vid en viss gymnasieskola.

Kostnader

61 § Avgifter får inte tas ut från eleverna för insatser för omvårdnad i boendet och habilitering som tillhandahålls av staten, en kommun eller ett landsting i anslutning till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi.

Interkommunal ersättning

62 § Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet för elever på Rh-anpassad utbildning. Hemlandstinget eller, i förekommande fall hemkommunen, ska betala ersättning för kostnader för habilitering. Ersättningarna ska betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningar enligt första stycket.

Stöd till inackordering

63 § Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering på grund av skolgången ska hemkommunen lämna ekonomiskt stöd. Denna skyldighet gäller dock inte

1. elever som har tagits emot i andra hand enligt 36 §,
2. elever på Rh-anpassad utbildning, och
3. utlandssvenska elever som får inackorderingstillägg enligt studie-stödslagen (1999:1395).

Skyldigheten gäller till och med första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

Stödet ska avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Det ska ges kontant eller på annat lämpligt sätt som ska framgå av beslutet om stöd. Om stödet ges kontant, ska det lämnas med lägst 1/30 av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad som eleven bor inackorderad. Beloppet får avrundas till närmast lägre hela tiotal kronor.

64 § I 62 § finns bestämmelser om hemkommunens skyldighet att betala ersättning för vissa kostnader för elever som genomgår Rh-anpassad utbildning.

9 kap.

Lydelse enligt prop. 2008/09:171 Föreslagen lydelse

8 §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan ska förmedla på nationella eller specialutformade program, ska Statens skolinspektion förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

Om en fristående skola anordnar sådan utbildning som en kommun enligt 5 kap. får anordna inom ramen för nationella program i gymnasieskolan och om alla elever på utbildningen ges möjlighet att inom ramen för utbildningen uppnå grundläggande behörighet för högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, ska Statens skolinspektion förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,
2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,
3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,
4. skolan för undervisningen använder lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva, dock med undantag

för fall då personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

5. skolan uppfyller ytterligare villkor i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

Regeringen får meddela föreskrifter om de ytterligare villkor som avses i första stycket 5.

En fristående skola som avses i denna paragraf får även anordna individuellt program. Skyldighet att ta emot en elev på ett individuellt program finns endast om skolan och elevens hemkommun kommer överens om det bidrag som kommunen ska betala till skolan för eleven. Utbildningen ska bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Utbildningens omfattning får dock minska om en elev begär det och styrelsen för utbildningen finner det förenligt med syftet för utbildningen.

En förklaring enligt första stycket ska inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

De bestämmelser i 5 kap. och föreskrifter som har meddelats med stöd av och i anslutning till dessa, som ger regeringen, en förvaltningsmyndighet eller styrelsen för utbildningen rätt att göra avsteg från vad som annars gäller för utbildning anordnad av en kommun eller ett landsting, ska tillämpas på motsvarande sätt för fristående skolor. Detsamma gäller sådana inskränkningar i möjligheterna att anordna vissa utbildningar som kan följa av föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap. Huvudmannen för utbildningen ska jämföras med styrelsen för utbildningen.

Ett beslut om rätt till bidrag ska innehålla uppgift om till vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbildningen i bidragshänseende ska hänföras. I fråga om det estetiska programmet ska det även framgå om utbildningen i bidragshänseende ska hänföras till den nationella inriktningen musik och i fråga om fordonsprogrammet om utbildningen i bidragshänseende ska hänföras till den nationella inriktningen transport och logistik.

Ett beslut om rätt till bidrag ska innehålla uppgift om vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbildningen motsvarar. Beslutet ska dessutom i vissa fall ange vilken nationell inriktning inom programmet som utbildningen motsvarar. Regeringen meddelar föreskrifter om i vilka fall en inriktning ska anges i beslutet.

8 a §

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevvård och hälsovård,
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning. Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för elever som är i behov av särskilt stöd, om betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter uppstår för kommunen.

Om utbildningen *i bidrags- hänseende har hänförts till ett nationellt program med samma inriktning* som elevens hemkommun erbjuder, ska bidraget bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som elevens hemkommun ska betala, om *kommunen inte erbjuder ett program eller en inriktning som eleven antagits till*. Kommunen ska vid tillämpningen av sådana föreskrifter även beakta tredje stycket.

Om utbildningen *enligt beslutet om rätt till bidrag motsvarar ett nationellt program eller en nationell inriktning* som elevens hemkommun erbjuder, ska bidraget bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet *eller den inriktningen*.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som elevens hemkommun ska betala, om *eleven har antagits till en utbildning som enligt beslutet om rätt till bidrag motsvarar ett program eller en nationell inriktning eller en särskild variant som kommunen inte erbjuder*. Kommunen ska vid tillämpningen av sådana föreskrifter även beakta tredje stycket.

För en elev som genomgår utbildning på ett individuellt program ska elevens hemkommun betala det belopp som överenskommits med den fristående skolan.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur kommunens bidrag ska bestämmas i stället för det som anges i andra-fjärde styckena, om statsbidrag lämnas till kommunen för en elev som har tagits emot i en fristående skola.

15 §

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, *skall* huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun.

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, *ska* huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun. *Detsamma gäller när en elev börjar eller slutar vid en sådan skola som avses i 8 §.*

I 3 kap. 14 § finns föreskrifter om uppgiftsskyldighet vid vissa fall av frånvaro.

15 a §

En ansökan om att antas till en utbildning som anordnas för en grupp elever vid en fristående skola som avses i 8 § ska skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun. Av ansökan ska det framgå vilken prioritering den sökande gör av de sökta utbildningarna.

Styrelsen ska omedelbart sända ansökan vidare till huvudmannen för den fristående skolan.

15 b §

En fristående skola som avses i 8 § ska tillämpa de bestämmelser i lag eller förordning om betyg, intyg och gymnasieexamen som gäller för gymnasieskolor med kommunal huvudman.

10 kap.

1 c §

En kommun *skall* lämna bidrag till en riksinternatskola för en elev som inte är att anse som utlands-svensk. *Därvid skall* bestämmelserna i 9 kap. 6 § om bidrag till fristående skolor tillämpas i fråga om elever som går i den del av riksinternatskolan som motsvarar grundskolan och bestämmelserna i 9 kap. 8 a och 9 §§ i fråga om elever som går i den del som motsvarar gymnasieskolan. Om eleven går en utbildning som leder fram

En kommun *ska* lämna bidrag till en riksinternatskola för en elev som inte är att anse som utlands-svensk. Bestämmelserna i 9 kap. 6 § om bidrag till fristående skolor *ska då* tillämpas i fråga om elever som går i den del av riksinternatskolan som motsvarar grundskolan och bestämmelserna i 9 kap. 8 a och 9 §§ i fråga om elever som går i den del som motsvarar gymnasieskolan. Om eleven går en utbildning som leder fram till

till International Baccalaureate (IB) *skall* bestämmelserna i 5 kap. 26 a § tillämpas. International Baccalaureate (IB) *ska* bestämmelserna i 5 kap. 55 § tillämpas.

11 kap.

19 §

Varje kommuninnevånare är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning om han eller hon är bosatt i landet och i övrigt uppfyller föreskrivna villkor,

1. från och med andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år, eller

2. när han eller hon slutfört utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning i gymnasieskolan.

Regeringen *får föreskriva* att också den som inte är bosatt i landet *skall* vara behörig att delta.

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* får *meddela föreskrifter* om att också den som inte är bosatt i landet *ska* vara behörig att delta i *gymnasial vuxenutbildning* och om att *behörighet enligt första stycket ska inträda tidigare än vad som anges i första stycket 1.*

Föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och om urval mellan behöriga sökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och urval mellan behöriga sökande.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt.

21 §³

Den som vill delta i gymnasial vuxenutbildning ska ansöka om detta hos styrelsen för utbildningen i sin hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som en annan kommun eller ett landsting anordnar eller låter anordna, ska styrelsen skyndsamt sända ansökan vidare till styrelsen för utbildningen där. Till en sådan ansökan ska styrelsen foga ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning, såvida det inte på grund av tidigare överenskommelse är onödigt. Regeringen får meddela föreskrifter om när ett yttrande inte behöver fogas till en ansökan.

Åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenut-

Ett åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas, om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenut-

³ Senaste lydelse 2009:129.

bildning. I sådant fall ska 5 kap. 33 § tillämpas på motsvarande sätt för ungdomar fram till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller *tjugo* år.

bildning. I ett sådant fall ska 5 kap. 63 § tillämpas på motsvarande sätt för ungdomar fram till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller 20 år.

24 §⁴

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Hemkommunen ska i sådana fall lämna stöd till inackordering enligt 5 kap. 33 § till ungdomar fram till och med första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller 20 år.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Hemkommunen ska i sådana fall lämna stöd till inackordering enligt 5 kap. 63 § till ungdomar fram till och med första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller 20 år.

15 kap.

4 §⁵

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om försöksverksamhet inom det offentliga skolväsendet. I sådana föreskrifter får undantag göras från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

Undantag får göras även från andra bestämmelser i denna lag för att möjliggöra en försöksverksamhet med sådan utbildning i gymnasieskolan som inte utgörs av utbildning på nationella, *specialutformade* eller individuella program.

Undantag får göras även från andra bestämmelser i denna lag för att möjliggöra en försöksverksamhet med sådan utbildning i gymnasieskolan som inte utgörs av utbildning på nationella eller individuella program.

6 §

Regeringen får *utan hinder av* föreskrifterna i 4 kap. 4 §, 5 kap. 21 §, 11 kap. 5 § och 13 kap. 8 § meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå särskilt anordnad prövning i grundskolan, gymnasieskolan, kommunal vuxenutbildning eller svenskundervisning för invandrare

Regeringen får *trots* föreskrifterna i 4 kap. 4 §, 5 kap. 52 §, 11 kap. 5 § och 13 kap. 8 § meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå särskilt anordnad prövning i grundskolan, gymnasieskolan, kommunal vuxenutbildning eller svenskundervisning för invandrare att

⁴ Senaste lydelse 2009:129.

⁵ Senaste lydelse 2007:1350.

att betala en avgift som tillfaller
huvudmannen för utbildningen.

betala en avgift som tillfaller
huvudmannen för utbildningen.

Nationella program

Yrkesprogram

Barn- och fritidsprogrammet
Bygg- och anläggningsprogrammet
El- och energiprogrammet
Fordons- och transportprogrammet
Handels- och administrationsprogrammet
Hantverksprogrammet
Hotell- och turismprogrammet
Industri tekniska programmet
Naturbruksprogrammet
Restaurang- och livsmedelsprogrammet
VVS- och fastighetsprogrammet
Vård- och omsorgsprogrammet

Högskoleförberedande program

Ekonomiprogrammet
Estetiska programmet
Humanistiska programmet
Naturvetenskapsprogrammet
Samhällsvetenskapsprogrammet
Teknikprogrammet

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne	gymnasiepoäng
De ämnen som, i minst nedan angiven omfattning, ska ingå i de nationella programmen (gymnasiegemensamma ämnen).	
<i>Yrkesprogram</i>	
Svenska/Svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
<i>Högskoleförberedande program</i>	
Svenska/Svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200**
Samhällskunskap	100/200***
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100****
Ämnen genom vilket programmet får sin karaktär	
<i>Yrkesprogram</i>	1 600
<i>Högskoleförberedande program</i>	950/1 050/1 100*****
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100
Summa gymnasiepoäng	2 500

* Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

** Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps-, och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200.

*** Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.

**** På naturvetenskapsprogrammet ersätts naturkunskap med karaktärsämnen biologi, fysik och kemi och på teknikprogrammet med karaktärsämnen fysik och kemi.

**** Ekonomiprogrammet 950, teknikprogrammet 1 100 samt estetiska, humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 1 050.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010. Bestämmelserna ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. För utbildning som påbörjats tidigare ska äldre bestämmelser alltjämt tillämpas, om inte annat följer av 2.

2. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om i vilka fall och på vilket sätt elever som påbörjat sin utbildning före den 1 juli 2011 och som fullföljer denna senare än tre år från det att den påbörjades, ska fullfölja utbildningen enligt de bestämmelser som gäller för utbildning som påbörjats efter den 1 juli 2011.

3. En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § i dess äldre lydelse ska upphöra att gälla för utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. Efter ansökan av en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag enligt 9 kap. 8 § i dess äldre lydelse, får Statens skolinspektion, genom en förenklad prövning, förklara skolan berättigad till bidrag enligt bestämmelsen i dess nya lydelse. Regeringen får meddela föreskrifter om den förenklade prövningen.

4. En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § i dess äldre lydelse för utbildning som påbörjas före den 1 juli 2011 ska upphöra att gälla senast den 1 juli 2013.

2.2 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100) att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2004:871) om ändring i nämnda lag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3. Beslut med stöd av 5 kap. 9 och 14 §§ ska upphöra att gälla den 1 januari 2010. Regeringen får besluta att sådana beslut *skall* upphöra vid en tidigare tidpunkt.

Föreslagen lydelse

3. Beslut med stöd av 5 kap. 9 och 14 §§ ska upphöra att gälla den 1 januari 2011. Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* får besluta att sådana beslut *ska* upphöra vid en tidigare tidpunkt.

Denna lag träder i kraft den 31 december 2009.

2.3 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 8 § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. 8 §¹

Utbildning på grundnivå skall väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella eller specialutformade program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Regeringen får dock *medge* undantag när det gäller konstnärlig utbildning.

Utbildning på grundnivå skall utveckla studenternas

- förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar,
- förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, och
- beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Inom det område som utbildningen avser *skall* studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen, och
- utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Utbildning på grundnivå *ska* väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Regeringen får dock *besluta om* undantag när det gäller konstnärlig utbildning.

Utbildning på grundnivå *ska* utveckla studenternas

- förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar,
- förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, och
- beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Inom det område som utbildningen avser *ska* studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen, och
- utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som har påbörjats före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2006:173

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2009:128) om yrkeshögskolan ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

En utbildning inom yrkeshögskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella *eller specialutformade* program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.

En utbildning inom yrkeshögskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som har påbörjats före ikraftträdandet.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen bemyndigade den 1 februari 2007 ansvarigt statsråd att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. föreslå en framtida struktur för gymnasieskolans studievägar (U 2007:01). Samtidigt beslutades direktiv för utredningen (dir. 2007:8), som tog namnet Gymnasieutredningen. Den 25 oktober 2007 beslutade regeringen tilläggsdirektiv för utredningen (dir. 2007:143).

Den 31 mars 2008 överlämnade Gymnasieutredningen sitt betänkande *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola* (SOU 2008:27). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. De lagförslag som lades fram i betänkandet finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (dnr U 2008/2521/G).

En departementspromemoria om flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram (dnr U/2008/7831/G) remitterades den 27 november 2008. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 5*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (dnr U 2009/7831/G).

4 Principiella utgångspunkter

Varje samhälle har skyldighet att ge alla ungdomar en utbildning som förbereder dem för ett liv som vuxna. Människor växer med kunskap. Utbildning är en mänsklig rättighet som ger individen möjlighet att öppna nya dörrar, se nya perspektiv och ökar individens valmöjligheter. Bildning ger människor makt och möjlighet att forma sina egna liv.

Den treåriga gymnasieskolan ska förbereda ungdomar för högre studier, yrkesliv och samhällsliv. Varje ung människa behöver en gymnasieutbildning som grund för sitt framtida liv och lärande. Visserligen är gymnasieskolan en frivillig skolform, men i realiteten är den en förutsättning för att ungdomar ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden respektive kvalificera sig för fortsatta studier. Några av de grundläggande principerna för regeringens omläggning av gymnasieskolan är följande.

Kunskap lyfter Sverige

Satsning på utbildning är en investering i vårt lands framtid.

I en globaliserad värld där ekonomierna integreras med allt hårdare konkurrens mellan länder och regioner blir produktionen allt mer kunskapsintensiv. Sveriges framtid ligger i en kvalificerad arbetskraft med god utbildning. Därför måste den svenska gymnasieskolan ha en sådan inriktning och en sådan kvalitet att ungdomarna får en god grund för att möta framtidens krav. Den svenska modellen med ett väl utbyggt offentligt finansierat skolväsende ger goda förutsättningar för att det

livslånga lärandet ska komma alla till del samt leda till sysselsättning och tillväxt.

Den viktiga grunden för vårt samhälles och individens framtida utveckling läggs i förskolan och fortsätter i grund- och gymnasieskolan. I kommunal vuxenutbildning kan vuxna med kort tidigare utbildning skaffa sig gymnasiekompetens för att bli bättre rustade för det moderna samhällets krav och för att ta vara på dess möjligheter.

Regeringen prioriterar utbildningens kvalitet

För att Sverige ska kunna hävda sig som kunskaps- och industrination måste fler ungdomar slutföra en gymnasieutbildning med godkända resultat. Gymnasieskolans kvalitet hänger nära samman med de färdigheter eleverna har med sig från grundskolan, men även gymnasieprogrammets utformning har avgörande betydelse.

Gymnasieskolans struktur och innehåll behöver utvecklas och kvaliteten höjas, för att fler elever ska nå målen och därmed de kunskaper som krävs för personlig utveckling, aktivt deltagande i samhälls- och arbetsliv, vidare studier och livslångt lärande.

Grundskolan ska ansvara för att eleverna får de grundläggande kunskaper som var och en behöver. Den ska ge förutsättningar för alla elever, oavsett bakgrund eller bostadsort, att framgångsrikt fortsätta sina studier i gymnasieskolan. Varje år lämnar emellertid tusentals elever grundskolan med stora kunskapsluckor och förlorad självkänsla. Därför har regeringen beslutat om åtgärder för att stärka måluppfyllelsen i grundskolan.

En målinriktad gymnasieskola för utvecklade förmågor

Gymnasieskolan syftar till att eleverna ska tillägna sig kunskaper och färdigheter och utvecklas till ansvars-kännande människor i yrkes- och samhällslivet. Gymnasieskolan måste utformas så att den blir meningsfull för alla ungdomar och motiverar dem att anstränga sig. Den måste förändras så att betydligt fler ungdomar än hittills blir motiverade att klara utbildningen, får stärkt självförtroende och en god grund för att etablera sig på arbetsmarknaden.

Gymnasieskolan ska bygga vidare på grundskolan. Eleverna ska ges möjlighet att välja utbildningsinriktning efter fallenhet och intresse, utan att valet begränsas av t.ex. kön eller social bakgrund.

Gymnasieskolan har också en viktig uppgift att ge kunskaper i entreprenörskap, vilket även framgår av den strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet som för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Ofta sätts likhetstecken mellan anställning och arbete och alltför få överväger ens tanken på att skapa sig en försörjning genom att starta ett eget företag. Entreprenöriella kompetenser ökar individens möjligheter att starta och driva företag. Kompetenser som att se möjligheter, att ta initiativ och att omsätta idéer till handling är även värdefulla för individen och samhället i vidare bemärkelse. Dessa kompetenser efterfrågas dessutom av arbetsgivare. Utbildning i entreprenörskap kan därför bidra till att unga lättare etablerar sig på arbetsmarknaden. Kompetenser som

att lära sig att lösa problem, planera sitt arbete och att samarbeta med andra kan också bidra till att unga mer framgångsrikt genomför sina studier. Entreprenörskap ska mot denna bakgrund löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet. Vid den kommande översynen av gymnasieskolans kursplaner avser regeringen också att framhålla betydelsen av entreprenörskap.

Den nuvarande gymnasieskolan är alltför likformig. Yrkesutbildningarna är alltför teoretiserade och många elever har svårt att fullfölja utbildningen. De studieförberedande utbildningarna förbereder inte tillräckligt väl för framgångsrika högskolestudier. Gymnasieskolan ska i högre grad än i dag ge en god yrkesutbildning respektive en god förberedelse för högskolestudier. Därför ska gymnasieskolan innehålla utbildningar både för elever som vill gå direkt ut i yrkeslivet eller till fortsatt yrkesutbildning och för dem som vill gå vidare till utbildning vid universitet och högskolor. Den nya gymnasieskolan ska således bestå av yrkesprogram och högskoleförberedande program.

Yrkesprogrammen ska hålla hög kvalitet och leda till skicklighet i yrket och kan utformas antingen som skolförlagd utbildning eller som gymnasial lärlingsutbildning. Tiden för karaktärs- och yrkesämnen ska öka. Alla yrkesprogram ska ge kunskaper, kompetenser och förmågor som leder till anställning eller eget företagande. Elever på yrkesprogram ska garanteras möjlighet att läsa in grundläggande högskolebehörighet.

För att höja kvaliteten på yrkesprogrammen ska skolans kontakt med arbetslivet och övriga avnämare förbättras genom särskilda råd.

En skillnad mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program är att de förstnämnda innehåller arbetsplatsförlagt lärande och syftar till att förbereda för yrkesverksamhet eller vidare yrkesstudier medan de senare syftar till att förbereda för högskolestudier och ge grundläggande behörighet för högskolestudier. Från vissa av dagens yrkesförberedande program fortsätter dock en betydande andel av eleverna till högskolestudier. Också i den nya gymnasieskolan kommer det som framgått ovan att vara möjligt att med en yrkesutbildning som bas skaffa sig behörighet för högskolestudier.

Samtliga program ska förbereda eleverna för ett kommande arbetsliv och för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Fler elever måste nå kunskapsmålen

Elevernas förutsättningar att fullfölja en gymnasieutbildning av hög kvalitet grundläggs i den obligatoriska skolan, men drygt var tionde elev går ut grundskolan utan att uppnå de kunskaper i svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik som behövs för att få behörighet till gymnasieskolans nationella och specialutformade program.

Praktiskt taget alla elever går vidare från grundskolan till gymnasieskolan, men långt ifrån alla klarar utbildningen. Många grundskoleelever är formellt behöriga att söka gymnasieutbildning, men de saknar i själva verket de förkunskaper som krävs för att klara en gymnasieutbildning. Av alla nybörjare i gymnasieskolan hösten 2004 fick drygt 68 procent slutbetyg inom tre år (71 procent kvinnor, 66 procent män) och 76 procent inom fyra år (78 procent kvinnor, 73 procent män). Exklusive

individuella program (IV) var motsvarande andelar 76 respektive 82 procent. Läsåret 2007/08 gick drygt 24 000 elever i årskurs 1 på IV (42 procent kvinnor, 58 procent män), vilket motsvarar nära 15 procent av alla elever i årskurs 1.

Ett individuellt program syftar främst till att förbereda för studier på ett nationellt eller specialutformat program. IV kan även göra det möjligt att genomföra en lärlingsutbildning eller att möta elevers speciella utbildningsbehov. De individuella programmen har emellertid inte fungerat som en brygga till de nationella och specialutformade programmen. Av dem som börjar på IV är det bara en av fem som får ett slutbetyg från gymnasieskolan. Av knappt 12 000 elever som började på IV hösten 2002 fick 19 procent ett slutbetyg inom fyra år. Denna andel ökade till 23 procent efter ett femte år. Av dessa fick nästan alla slutbetyg från ett nationellt program efter att ha bytt från individuella program.

Programbyten är en vanlig orsak till förlängd studietid. Under 2000-talet har andelen elever som bytt program efter årskurs 1 successivt ökat. Drygt 13 procent av eleverna i årskurs 1 hösten 2006 hade bytt program ett år senare.

En stor andel av de elever som inte lyckas fullfölja en gymnasieutbildning går antingen på yrkesinriktade eller på individuella program. Sammantaget bidrar detta till ett allt senare inträde på arbetsmarknaden. Därför måste kvaliteten stärkas inom framför allt yrkesprogrammen och IV eller motsvarande utbildning. Utbildningarna måste utvecklas så att fler elever klarar dem inom avsedd tid och samtidigt får de kunskaper som är viktiga för deras framtid. Ungdomarnas olika intressen och fallenhet måste tas till vara såväl i yrkes- och lärlingsutbildning som i högskoleförberedande utbildning. Samtidigt är det viktigt att skapa goda förutsättningar för fortsatt lärande i arbetslivet. Genom bättre möjligheter att välja specialisering kan elevernas motivation öka.

Behörighetskrav ska säkerställa att en elev har de förkunskaper som behövs för utbildningen. I denna lagrådsremiss föreslås skärpta krav för behörighet till högskoleförberedande program. Regeringen avser att återkomma med förslag om de krav som ska gälla för behörighet till yrkesprogram. Se vidare avsnitt 9.

Fler elever med godkända betyg

Unga vuxna som saknar en fullständig gymnasieutbildning är överrepresenterade bland bidragsberoende och långvarigt arbetslösa. Flera av regeringens förslag i denna lagrådsremiss syftar till att färre elever ska hoppa av sin gymnasieutbildning och att fler ska fullfölja den med godkända betyg. Samtidigt ska direktövergången från gymnasieskolan till den gymnasiala vuxenutbildningen minska. En bättre genomströmning i gymnasieskolan innebär vinster både för individen och för samhället.

Samhället har ett ansvar att göra sitt yttersta för att ingen ska behöva gå vidare genom livet utan den viktiga grund som gymnasieskolan ska ge. Eftersom olika individer har olika förutsättningar måste undervisningen anpassas efter individens behov och förutsättningar. Ambitionen måste vara att genom stöd och stimulans ge varje elev möjlighet att uppnå målen.

Gymnasial yrkesutbildning

Arbetslivet har en viktig roll i reformeringen av gymnasieskolan. Olika branscher har gett tydliga signaler om behovet av att förändra utbildningarna. Det råder brist på utbildad arbetskraft inom vissa yrkesområden, där de anställda normalt får sin grundläggande yrkesutbildning i gymnasieskolan. Samtidigt anordnas utbildning som inte motsvarar arbetsmarknadens behov. Den snabba teknik- och metodutvecklingen ställer krav på utbildningens innehåll och aktualitet. Utbildningarna ska anpassas till utvecklingen inom olika bransch- och yrkesområden.

För att säkerställa en hög kvalitet i utbildningen och ett starkt engagemang från näringsliv och offentlig verksamhet behöver samverkan mellan skola och arbetsliv stärkas. Ett väl fungerande samarbete är en förutsättning för att gymnasieskolan ska kunna erbjuda utbildningar med tillräcklig aktualitet och kvalitet. Därför är det av stor vikt att arbetslivets engagemang i gymnasieskolan kan öka. Dagens gymnasieskola är starkt könsuppdelad vilket på många sätt är en spegelbild av uppdelningen på arbetsmarknaden. Samarbetet mellan utbildningsväsende och avnämare bör präglas av ambitionen att minska könsuppdelningen.

På yrkesprogrammen ska eleverna få mer tid för karaktärsämnena så att yrkeskunskapen fördjupas. I gymnasiegemensamma ämnen som t.ex. matematik ska kurserna utformas med centralt innehåll som är särskilt relevant för utbildningen.

Inget program får bli en återvändsgränd. Därför ska eleverna garanteras möjlighet att läsa in grundläggande behörighet för högskolestudier. En yrkesexamen ska vara anpassad till respektive utbildnings karaktär.

Gymnasial lärlingsutbildning i samarbete med arbetslivet

För att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden behöver den gymnasiala yrkesutbildningen förnyas. Den traditionella skolförlagda formen av yrkesutbildning behöver kompletteras med ett flexibelt arbetsplatsförlagt alternativ som kan inspirera elever, arbetsgivare och huvudmän att pröva nya vägar för att trygga den framtida kompetensförsörjningen.

Ungdomar har olika sätt att lära. En del elever föredrar att lära sig genom att delta i produktionen på en arbetsplats. För dem kommer gymnasial lärlingsutbildning att vara ett attraktivt alternativ till skolförlagd utbildning. En väl fungerande gymnasial lärlingsutbildning kommer att bidra till att öka genomströmningen. Behov och förutsättningar varierar också mellan olika regioner och mellan olika branscher. Möjligheten att utforma den grundläggande yrkesutbildningen på olika sätt kan bidra till att utbildningsväsendet mer framgångsrikt kan möta dessa skilda behov och förutsättningar.

Sverige har en lång tradition av skolförlagd yrkesutbildning, men i flera andra europeiska länder är den grundläggande yrkesutbildningen huvudsakligen arbetsplatsförlagd och bedrivs som lärlingsutbildning. Erfarenheter från våra nordiska grannländer visar att lärlingsutbildning underlättar ungdomars övergång från utbildning till arbete. Ett viktigt skäl till detta är den nära kopplingen mellan utbildning och arbete.

Som en viktig del av omläggningen av gymnasieskolan påbörjades redan hösten 2008 en försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning. Statens skolverk har fått i uppdrag att följa upp försöksverksamheten. Genom att ta till vara erfarenheter från försöksverksamheten underlättas införandet av en permanent gymnasial lärlingsutbildning av hög kvalitet, som stimulerar eleverna och gör dem väl rustade för deras etablering på arbetsmarknaden.

Högskoleförberedande program

Elever på högskoleförberedande program ska bli bättre förberedda för fortsatta studier vid universitet och högskolor. De högskoleförberedande programmen ska ge möjlighet till ämnesfördjupning. Genom de nya tillträdesreglerna till högskolan kommer eleverna att kunna dra nytta av att läsa mer avancerade kurser i matematik och språk eller kurser som är relevanta för den högskoleutbildning de avser att söka. En högskoleförberedande examen ska motsvara de framtida kraven för grundläggande behörighet till högskolan. Denna examen bör bl.a. baseras på att eleven har slutfört en fullständig gymnasieutbildning om 2 500 gymnasiepoäng, har godkända betyg i 2 250 gymnasiepoäng inklusive godkända betyg i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska och godkänt gymnasiearbete.

Lika villkor för likvärdig utbildning

Framväxten av fristående skolor har skapat en mångfald av alternativ för eleverna och en drivkraft för förändring och pedagogisk förnyelse i de kommunala skolorna. Genom mångfald, konkurrens och valfrihet stimuleras kvalitetsutvecklingen i skolan. Det är angeläget att det även i framtiden finns goda möjligheter för fristående och kommunala huvudmän att på ett positivt sätt konkurrera om elever. Regeringen bedömer att sådan konkurrens kommer att bidra till en kontinuerlig förnyelse av svensk gymnasieskola. En väl fungerande konkurrens förutsätter likvärdiga villkor. En nationellt likvärdig gymnasieskola förutsätter att samma krav ställs på verksamheten oavsett huvudman. Därför bör regleringen för fristående och offentliga gymnasieskolor så långt möjligt vara gemensam.

Gymnasieskolan har blivit alltmer diversifierad. Antalet specialutformade program har ökat kraftigt och det finns ett stort utbud av lokala inriktningar och lokala kurser. Det gäller även fristående skolor som i stor utsträckning utvecklat egna utbildningar som kan jämföras med utbildningar vid kommunala skolor. Det stora utbudet av utbildningar kan bidra till att elever, föräldrar och avnämare har svårt att förstå vad olika utbildningar leder till och att bedöma vad eleven kan efter utbildningen. En likvärdig och tydlig gymnasieskola underlättar såväl elevernas studieval som avnämarnas förståelse av utbildningens mål och värde. Det är dock viktigt att gymnasieskolan är så flexibel att det även framgent finns möjlighet att utforma gymnasieutbildningen utifrån lokala och regionala behov. För att bidra till att eleverna ska kunna känna sig trygga i att det finns en efterfrågan på de kunskaper och färdigheter

utbildningen ger, ska gymnasial utbildning vara nationellt kvalitets-säkrad.

Internationaliseringen utmanar och stärker

Globaliseringen utmanar Sveriges kompetensförsörjning. Samtidigt kan internationellt samarbete stärka kvaliteten i svensk gymnasieskola. Studier, praktik och arbete utanför Sverige kan bidra till att unga människor förvärvar kunskap om och förståelse för andra länder och kulturer. Det ger också möjlighet att skapa kontakter som på längre sikt kan komma både individ och samhälle till godo. Därför är ökad rörlighet och internationellt samarbete viktigt för alla som är aktiva inom utbildnings-systemet. Från svensk sida finns ett stort intresse för Leonardo da Vinci och Comenius, som är de delprogram inom utbildningsområdet som EU inrättat för stöd till mobilitet m.m. och som kan nyttjas för elever och lärare i gymnasieskolan. Det är angeläget att främja ett ökat internationellt utbyte på gymnasienivå och med stöd av dessa program och andra initiativ bör mobiliteten kunna öka ytterligare.

I dag finns dock en otydlighet om vad gymnasial utbildning leder till, vilket kan försvåra för svenska ungdomar att skaffa sig erfarenheter av studier och arbete i andra länder. Införande av gymnasieexamen kommer att bidra till att förtydliga vad gymnasieskolan kvalificerar för och kan därför underlätta ungdomars rörlighet när det gäller studier, praktik och arbete.

Den fortsatta reformeringen av gymnasieskolan

Förslagen i denna lagrådsremiss kommer att följas av flera förslag som ingår i regeringens åtgärder för att utveckla gymnasieskolan. Under be-redningen av utredarens förslag har det visat sig nödvändigt att ytter-ligare utreda vissa frågor där utredaren av tidsskäl inte haft möjlighet att lämna fullständiga lagförslag. Regeringen avser därför att återkomma till riksdagen med ytterligare förslag som ska träda i kraft så att de kan till-lämpas när den nya gymnasieskolan införs. De återstående frågorna kräver inte lika lång framförhållning för att kunna introduceras. Regeringen avser att återkomma när det gäller individuella program eller motsvarande verksamhet och preparandår. Vissa rättsliga frågor som rör möjligheten att inom gymnasial lärlingsutbildning kombinera anställning och studier bör också beredas vidare liksom frågan om ett fjärde tekniskt inriktat år som påbyggnad till gymnasieskolans treåriga tekniska program.

Som tidigare nämnts avser regeringen dessutom att återkomma med de krav som ska gälla för behörighet till yrkesprogram. Även när det gäller rätt för elever med yrkesexamen att få läsa in grundläggande behörighet till högskolestudier inom gymnasial vuxenutbildning avser regeringen att återkomma med förslag till lagreglering inom kort.

För att bestämmelserna om den nya gymnasieskolan ska kunna träda i kraft den 1 juli 2010 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011 krävs att Skolverket så snart som möjligt kan påbörja sitt arbete med att utveckla examensmål, ämnen och kurser m.m.

Skollagen

Ett omfattande arbete pågår för närvarande med en angelägen reform av hela skollagen (1985:1100). Ett förslag till en ny skollag från den inom Regeringskansliet arbetande Skollagsberedningen (U 2006:E) beräknas kunna remitteras före sommaren 2009. Till följd av många ändringar i lagen sedan dess tillkomst lämnar den i flera avseenden lagtekniskt en del övrigt att önska, t.ex. i fråga om systematik, enhetlighet och överskådlighet. Inte minst de regler som avser fristående skolor i 9 kap. har byggts på i flera omgångar och blivit långa och mindre ändamålsenliga. Vissa paragrafer upprepar också på ett onödigt tyngande sätt formuleringar från en annan paragraf. Det låter sig emellertid knappast göras att nu, under pågående reformarbete, bryta ut de paragrafer som är föremål för ändring i denna remiss, dela upp dem och på annat sätt bättre foga in dem i regelverket. En sådan operation skulle på grund av systematiken i skollagen kräva många följdändringar i skollagen, ändringar som kan befaras leda till än värre lagtekniska problem. Regeringen bedömer därför att de nödvändiga lagtekniska förändringarna måste vänta till den relativt nära förestående propositionen med förslag till en ny skollag.

I regeringens proposition *Offentliga bidrag på lika villkor* (prop. 2008/09:171) har det föreslagits ändringar i de bestämmelser i skollagen (9 kap. 8 och 8 a §§) som rör beräkningen av de bidrag kommunerna ska lämna till fristående skolor som motsvarar gymnasieskolan. I denna lagrådsremiss föreslås ändringar i bl.a. samma regler. Dessa ändringar är avsedda att träda i kraft senare än de som föreslås i den nämnda propositionen.

5 Erbjudande om utbildning

5.1 Gymnasieskolans betydelse för kompetensförsörjning

Regeringens förslag: I skollagen (1985:1100) ska det förtydligas att utbildning i gymnasieskolan är en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och högskolesektorn. Huvudmannen för gymnasieskolan ska samverka med det omgivande samhället.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bland andra *Barnombudsmannen*, *Svenskt Näringsliv*, *Arbetsgivarverket* och *Lycksele kommun* instämmer i förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det finns i dag, både bland privata och offentliga arbetsgivare, en betydande arbetsmarknad för personer med en gymnasial utbildning som högsta nivå. Tillgången till och utformningen av den gymnasiala utbildningen är därför en strategisk fråga som har betydelse för både tillväxtfrågor och näringspolitik, såväl nationellt som lokalt. Därför anser regeringen att gymnasieskolans betydelse för kompetensförsörjningen behöver förtydligas i skollagen.

5.2 Utbildningens syfte

Regeringens förslag: Utbildningen i gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utbildningen ska i huvudsak bygga på de kunskaper eleverna har fått i grundskolan eller motsvarande utbildning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Internationella programkontoret för utbildningsområdet* anser att det är viktigt att gymnasieskolans uppdrag att förbereda alla elever för ett aktivt deltagande i samhällslivet klarläggs och vill särskilt betona det uppdrag som läroplanen ger gymnasieskolan vad gäller medborgerlig utbildning.

Skälen för regeringens förslag: I dagens skollag (1985:1100) saknas en bestämmelse om gymnasieskolans syfte. Det är i läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) som det anges att utbildningen för ungdomar i gymnasieskolan, med den obligatoriska skolan som grund, ska förbereda för yrkesverksamhet och studier vid universitet och högskolor och förbereda för vuxenlivet som samhällsmedborgare. Genom förslaget förtydligas gymnasieskolans huvuduppgifter i lag. Gymnasieskolans uppgift att ge eleverna en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet lyfts också till lag.

Utbildningen i gymnasieskolan ska inte vara en repetition av det som eleven studerat i den obligatoriska skolan. Genom bestämmelsen förtydligas gymnasieskolans nivåbestämning, även om många inslag i gymnasieutbildningen kommer att vara helt nya för eleverna och inte har någon direkt grund i vad de lärt sig i grundskolan.

5.3 Allsidigt urval av utbildning m.m.

Regeringens förslag: Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program. Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredaren föreslår att kommunen ska ansvara för att *alla* nationella program ska finnas att tillgå i kommunen. Utredaren anser att detta troligen innebär att kommuner i högre utsträckning måste ingå samverkansavtal för att uppfylla sitt ansvar.

Remissinstanserna: Få remissinstanser har kommenterat frågan. Några kommuner, till exempel *Gotlands* och *Lycksele*, har dock invänt att det blir svårt för glesbygdskommuner att uppfylla den föreslagna skyldigheten. Även *Katrineholms kommun* pekar på svårigheten för små kommuner att inom rimligt pendelavstånd kunna erbjuda ett brett programutbud.

Skälen för regeringens förslag: Tillgången till gymnasieutbildning och gymnasial vuxenutbildning av god kvalitet är en strategisk fråga för den framtida kompetensförsörjningen. Välutbildad arbetskraft är en förutsättning för både privata och offentliga arbetsgivare. Därmed har tillgången till utbildning av god kvalitet betydelse för tillväxtfrågor och näringspolitik, både lokalt och nationellt. Även högskolesektorn är beroende av att det finns ett gott rekryteringsunderlag.

God kvalitet i gymnasieskolan handlar, enligt regeringens mening, i första hand om att eleverna når de nationellt fastställda målen för utbildningen. Huvudmännen har ett stort friutrymme för att inom ramen för dessa mål utforma utbildningar utifrån lokala behov och förutsättningar. Nationellt fastställda mål som kvalitetssäkrats med stöd av avnämare bidrar till ökad likvärdighet, vilket är en annan aspekt av kvalitet. Frågan berörs även i avsnitt 11.1.

Det finns flera samverkande faktorer som ligger till grund för regeringens förslag att behålla den nuvarande ordningen som innebär att kommunerna ska erbjuda ett allsidigt urval av nationella program med tillägget att erbjudandet även föreslås omfatta ett allsidigt urval av nationella inriktningar. I framtiden kommer gymnasieskolan att innehålla fler nationella program och nationella inriktningar än i dag. Utredarens tanke om samverkansavtal kan visa sig svår att genomföra i hela landet. Utredarens förslag skulle därmed medföra ökade kostnader för kommunerna. Sammantaget innebär detta, enligt regeringens mening, att regleringen ska innebära att ett allsidigt urval av utbildningar ska erbjudas.

Lärlingsutbildning förutsätter att det finns engagerade och motiverade arbetsgivare som är villiga att ta emot lärlingar. Det innebär att skolvårdmännen inte förfogar över vilka lärlingsutbildningar som kan er-

bjudas på samma sätt som när det gäller skolförlagd yrkesutbildning. Mot denna bakgrund sträcker sig kommunens skyldighet att anpassa utbudet efter ungdomarnas önskemål inte lika långt för lärlingsutbildning som för övrig utbildning. Se även avsnitt 6.5.

5.4 Nationell samverkan kring gymnasieskolan

Regeringens bedömning: Samverkan på nationell nivå mellan Statens skolverk och avnämarna när det gäller övergripande och strategiska frågor för den gymnasiala yrkesutbildningen bör öka. Skolverket bör få till uppgift att inrätta ett nationellt programråd för varje nationellt yrkesprogram. Syftet med programråden bör vara att bistå Skolverket i arbetet med att utveckla och följa upp programmen.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning. Dessutom föreslår utredaren att ett nationellt råd för utbildning ska inrättas inom Statens skolverk. Enligt förslaget ska rådets ledamöter utses av regeringen och rådet ska ledas av Skolverkets generaldirektör. Skolverket ska inhämta yttranden från rådet innan verket överlämnar den föreslagna årliga rapporten om kompetensförsörjning till regeringen. Rådets yttrande ska biläggas Skolverkets rapport. Detsamma gäller Skolverkets förslag till examensmål. Rådet föreslås också yttra sig angående frågor om regionala inriktningar och riksrekryterande utbildningar.

Utredaren föreslår vidare att nationella programråd ska inrättas även för högskoleförberedande program. Programråden ska enligt förslaget årligen rapportera till Skolverket om hur kompetensförsörjningen fungerar regionalt och lokalt.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig om det nationella rådet för utbildning är de flesta positiva till inrättandet av ett nationellt råd. Det gäller både myndigheter, kommuner och företrädare för högre utbildning. *Svenskt Näringsliv* och flera centrala yrkesnämnder är också positiva.

Det finns dock flera kritiska remissinstanser. *Statskontoret* konstaterar att det nationella rådet för utbildning ska avge ett yttrande som ska biläggas Skolverkets årliga rapport till regeringen om gymnasieskolans roll för kompetensförsörjningen. Detta innebär att rådet ges ställning som självständig myndighet i Skolverket, samtidigt som det är rådgivande till Skolverket. *Statskontoret* avråder från en sådan konstruktion, eftersom det kan leda till oklara ansvarsförhållanden mellan Skolverket och rådet vilket kan försvåra regeringens styrning. *Statens skolverk* menar att myndigheten i samband med reformer redan samverkar med berörda intressenter och att detta arbete inte behöver formaliseras genom ett nationellt råd. Skolverket menar också att en del frågor som utredningen föreslår ska behandlas i det nationella rådet, t.ex. beslut om examensmål bör behandlas i de nationella programråden samt att förslaget medför ineffektivitet och är kostnadsdrivande. Andra remissinstanser, t.ex. *Friskolornas Riksförbund*, befarar en ökad byråkratisering.

Ett antal remissinstanser har synpunkter på Skolverkets roll i det nationella rådet. *Lunds universitet* ifrågasätter att Skolverkets generaldirektör

ska vara ordförande då denne därigenom kommer att sitta på två stolar. Även *Sveriges universitets- och högskoleförbund* menar att ordförandeskapet för rådet bör innehåsa av en annan person än Skolverkets generaldirektör för att inte olika roller ska sammanblandas.

Merparten av dem som yttrat sig över utredarens förslag till nationella programråd tillstyrker. Det gäller bland annat *Arbetsgivarverket*, *Skolverket*, *Verket för näringslivsutveckling*, *Läraryrket* och *Svenskt Näringsliv*. *Sveriges Kommuner och Landsting* är positivt till ett nära och väl strukturerat samarbete mellan skola och arbetsliv. Flera universitet och högskolor har uttryckt sig positivt angående samverkan kring de högskoleförberedande programmen. Betydelsen av elevernas delaktighet och inflytande lyfts fram av flera remissinstanser, däribland *Landsorganisationen i Sverige*.

Skälen för regeringens bedömning: Den framtida kompetensförsörjningen utmanas av snabb teknisk utveckling, demografiska förändringar och tilltagande global konkurrens. Kompetenskraven har höjts inom praktiskt taget samtliga delar av arbetsmarknaden. Efterfrågan på kvalificerad arbetskraft har ökat i snabb takt. Yrkesområden försvinner och nya utvecklas. Förändringarna på arbetsmarknaden kommer med all säkerhet att fortsätta. För att trygga den framtida kompetensförsörjningen krävs en fortgående förnyelse och uppdatering av yrkesutbildningen. För att hantera utmaningar kring den framtida kompetensförsörjningen finns i flera europeiska länder en nationell, institutionaliserad samverkan kring den grundläggande yrkesutbildningen.

I Sverige finns ännu inte något sådant forum. Under 2007 genomförde Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) en granskning av svensk yrkesutbildning. OECD kom bland annat fram till att Sverige behöver utveckla en starkare mekanism som gör det möjligt för utbildningssystemet att fånga upp förändringar i behoven på arbetsmarknaden.

För att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden och för att den gymnasiala yrkesutbildningens bidrag till kompetensförsörjningen ska öka krävs närmare samverkan mellan Skolverket, gymnasieskolans avnämare och andra berörda myndigheter. Framför allt behöver samarbetet kring yrkesprogrammen fördjupas. Därför anser regeringen att nationella råd för de olika yrkesprogrammen bör inrättas. Det är angeläget att råden har en bred representation av intressenter, t.ex. branschföreträdare, fackliga organisationer och eventuella statliga normgivande myndigheter. Det är också viktigt att programråden inhämtar synpunkter från elever.

De nationella råden för yrkesprogrammen bör ha till uppgift att ge råd och stöd dels när det gäller att utveckla innehållet i utbildningen, dels när det gäller examensmål och uppgifter för gymnasiearbetet. Programråden bör även bidra med underlag till uppföljningen av elevernas etablering på arbetsmarknaden. Vidare bör programråden bistå Skolverket med analys av uppföljningen och underlag till informationsmaterial för elever. Råden kan på så sätt fungera som forum för en kontinuerlig dialog mellan Skolverket och avnämarna. Syftet med dialogen är att matcha utbildningsutbudet med efterfrågan på arbetsmarknaden för att underlätta ungdomars övergång från yrkesutbildning till arbetsliv.

Förutsättningarna på arbetsmarknaden kan förändras snabbt. Gamla yrken försvinner och nya utvecklas. En viktig uppgift för de nationella och lokala programråden bör vara att följa utvecklingen inom respektive yrkesområde och bistå Skolverket och huvudmännen i arbetet med att skapa förutsättningar för utbildning inom nya yrken.

Dagens gymnasieskola är starkt könsuppdelad. Regeringen delar utredarens uppfattning att detta är en spegelbild av en tudelad arbetsmarknad – en för män och en för kvinnor. Å ena sidan kan gymnasieskolan inte ensam förändra en traditionstyngd arbetsmarknad men å andra sidan har gymnasieskolan ett ansvar inte minst genom att stödja de elever som gör otraditionella val av yrkesprogram. I dagens gymnasieskola finns det fler tydligt mansdominerade program jämfört med antalet tydligt kvinnodominerade program. Vanligtvis är samarbetet med avnämarna mer utvecklat kring de mansdominerade programmen. Dessutom är yrkesutgångarna ofta tydligare från dessa program. Enligt regeringens bedömning är det angeläget att rådets arbete bidrar till att minska den starka könsuppdelning som karakteriserar dagens gymnasieskola. De förslag som läggs i denna lagrådsremiss, t.ex. vad gäller införande av examensmål, tydligare yrkesutgångar, samråd och bättre uppföljning av elevernas etablering på arbetsmarknaden, gäller alla yrkesprogram oavsett om majoriteten av eleverna är män eller kvinnor. Detta kommer, enligt regeringens uppfattning, att skapa bättre förutsättningar för att utveckla gymnasieskolan i en riktning som ger unga män och kvinnor lika möjligheter inom alla yrken. Behovet av samverkan kring yrkesutbildning behandlas även i avsnitt 6.3.

Utredaren föreslår ett antal operativa uppgifter för de nationella programråden, däribland att lämna rapporter till Skolverket om hur kompetensförsörjningen fungerar. Det är, enligt regeringens mening, angeläget att det finns en tydlig ansvars- och arbetsfördelning mellan de nationella programråden och Skolverket. På så sätt minskar risken för kostnadsdrivande dubbelarbete. Regeringen anser därför att det bör vara Skolverkets uppdrag att ta fram rapporter om kompetensförsörjningen. De nationella råden för yrkesprogrammen bör bistå verket i detta arbete.

Utredaren föreslår att det ska finnas nationella programråd även för de högskoleförberedande programmen. Regeringen anser att det behövs samverkan med avnämarna kring både högskoleförberedande program och yrkesprogram. För yrkesprogrammen finns det behov av omfattande samarbete för kontinuerlig utveckling och uppdatering av t.ex. examensmål och uppgifter för gymnasiearbetet i enlighet med vad som beskrivits ovan. Den samverkan som krävs med högskolor och universitet kan dock, enligt regeringens mening, genomföras utan att permanenta nationella programråd för de högskoleförberedande utbildningarna inrättas. Skälet till detta är att behovet av kontinuerliga förändringar kan bedömas vara mindre för de högskoleförberedande utbildningarna.

Regeringen delar utredarens och remissinstansernas uppfattning att det kan finnas behov av samverkan kring övergripande och strategiska frågor som inte ryms inom de nationella råden för yrkesprogrammen. Utredarens förslag med ett nationellt råd för utbildning riskerar dock att bli både kostsamt och byråkratiskt, vilket flera remissinstanser påpekat. Vidare finns det risk, som Statskontoret har framhållit, för otydlig styrning och oklar rollfördelning om ett råd inom myndigheten, under ledning av

generaldirektören, ska yttra sig över myndighetens förslag och rapporter. Regeringen anser att överläggningar med avnämarna kring övergripande och strategiska frågor som inte ryms i de nationella programråden, bör genomföras inom ramen för myndighetens reguljära arbete utan att ett särskilt råd inrättas. Uppgiften att samverka med avnämarna kan förtydligas i Skolverkets instruktion och regleringsbrev. Vilka som deltar i överläggningarna bör kunna variera från gång till gång beroende på frågornas art.

5.5 Lokal samverkan

Regeringens bedömning: För varje yrkesprogram bör det finnas ett lokalt programråd för samverkan mellan skolan och arbetslivet. Regeringen avser att återkomma till frågan i förordning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning. Dessutom föreslår utredaren att styrelsen för utbildningen ska ansvara för att det även för varje högskoleförberedande program organiseras en samverkan mellan gymnasieskolan och högskolan.

Remissinstanserna: En överväldigande majoritet av de remissinstanser som yttrat sig om lokal samverkan kring yrkesutbildning ställer sig bakom förslaget. Det gäller t.ex. *Läraryrket*, *Borås*, *Övertorneå* och *Norrälje kommuner*, *Landsorganisationen i Sverige* och *Företagarnas riksorganisation*. Flera instanser påtalar dock att det för vissa branscher snarare handlar om behov av regional samverkan. Företrädare för små branscher, t.ex. flygteknik, menar att forum för lokal och nationell samverkan i det närmaste kommer att ha samma representation. *Norrköpings kommun* anser att utredarens beskrivningar av lokal och regional samverkan är alltför förenklade. *Plåt- och Ventilationsbranschens yrkesnämnd* anser att det lokala samrådet kommer att kräva mycket arbete för branschen.

Skälen för regeringens bedömning: En organiserad och nära samverkan mellan huvudmän och avnämare är avgörande för att utveckla yrkesutbildningens kvalitet. Regeringen anser därför att det bör finnas ett lokalt samråd kring den gymnasiala yrkesutbildningen. Det gäller såväl den skolförlagda yrkesutbildningen som den gymnasiala lärlingsutbildningen. Det är viktigt att även elevernas synpunkter inhämtas.

Många huvudmän har redan etablerade former för lokal samverkan. Behov av och förutsättningar för lokal samverkan varierar dock mellan kommuner. Därför bör formerna för samrådet inte regleras utan det bör organiseras efter vad som är mest ändamålsenligt. Samrådet bör exempelvis kunna vara gemensamt för flera program och flera gymnasieskolor. Det lokala programrådets uppgifter bör t.ex. kunna vara att bistå huvudmannen när det gäller det arbetsplatsförlagda lärandet samt att medverka vid utformning och bedömning av gymnasiearbeten i samband med yrkesexamen. Regeringen avser att återkomma till frågan i förordning.

Förutsättningarna för lokal samverkan mellan gymnasieskolor och lärosäten varierar stort mellan olika delar av landet. Därför bör det inte finnas något krav på sådan samverkan.

5.6 Ett fjärde tekniskt år

Regeringens bedömning: Frågan om ett fjärde tekniskt år bör beredas vidare.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredaren har dock lämnat lagförslag i frågan.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av de remissinstanser som kommenterat förslaget om ett fjärde tekniskt gymnasieår redovisar en positiv grundinställning till förslaget. Positiva reaktioner från arbetslivet redovisar bl.a. *Svenskt Näringsliv*, *Allmänna Industrigruppen*, *Teknikföretagen*, *Sågverkens och Träindustrins yrkesnämnd*, *Byggindustrins yrkesnämnd* och *Elbranschens yrkesnämnd*. Positiva spontana remissvar har inkommit från bl.a. *Sveriges Ingenjörer*, *Metallgruppen*, *IF Metall* och *Lernia AB*. Det dominerande skälet till att branschorganisationerna välkomnar förslaget är att de upplever ett behov av denna kompetens inom de arbetsmarknadssektorer de överblickar. De redovisar svårigheter att rekrytera kompetent personal i yrkesroller som produktionstekniker, konstruktör eller produktutvecklare, processtekniker, teknisk säljare, arbetsledare etc.

Bland övriga instanser som ser positivt på förslaget finns *Högskoleverket*, *universiteten i Linköping, Lund* och *Örebro* samt *Kungl. Tekniska högskolan* och *Blekinge tekniska högskola*. Den tidigare fyraåriga tekniska linjen var populär och en ny sådan utbildning bedöms enligt remissinstanserna kunna bidra till en större rekryteringsbas för ingenjörsutbildningarna inom högskolan. Flera remissinstanser är samtidigt tveksamma till om begreppet gymnasieingenjör ska användas för den föreslagna utbildningen.

Tveksamhet till förslaget redovisas bl.a. från *Umeå universitet* som ifrågasätter om det finns behov av en ingenjörsutbildning utanför högskolan. *Statens skolverk*, *Chalmers tekniska högskola* och *Sveriges Kommuner och Landsting* är i likhet med en del andra remissinstanser kritiska till förslaget utifrån ett utbildningsstrukturellt perspektiv. De anser att det skulle vara mer rationellt att tillmötesgå avnämarnas behov genom den befintliga eftergymnasiala utbildningsstrukturen.

Teknikföretagen redovisar ett eget förslag till utformning av ett mer omfattande teknikprogram i gymnasieskolan.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen konstaterar att en klar majoritet av remissinstanserna har en positiv inställning till att ett fjärde tekniskt år inrättas. Den tidigare fyraåriga tekniska linjen hade många sökande och i slutet av 1980-talet utbildades cirka 10 000 gymnasieingenjörer per år. En ny modern variant av en ingenjörsutbildning på en lägre nivå än högskoleingenjörerna bör svara mot specifika arbetsmarknadsbehov. Det finns också skäl att tro att en sådan kan bidra till att generellt öka intresset för teknisk utbildning.

Regeringen delar utredarens uppfattning att frågan bör beredas vidare och att återkomma.

6 Nationella program

6.1 Yrkesprogram och högskoleförberedande program

Regeringens förslag: Utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program, vilka är yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Yrkesprogrammen ska vara grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. De högskoleförberedande programmen ska vara grund för fortsatt utbildning på högskolenivå.

Regeringens bedömning: För elever på yrkesprogram som skaffar sig grundläggande behörighet för högskolestudier utgör yrkesprogrammet också grund för fortsatt utbildning på högskolenivå.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet är positiv till en tydligare indelning av gymnasieskolans program bl. a. *Statskontoret, Myndigheten för handikappolitisk samordning, Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet, Högskoleverket (HSV), Uppsala universitet, Blekinge tekniska högskola, Chalmers tekniska högskola, Arbetsförmedlingen, Lärarnas Riksförbund, Nacka och Norrtälje kommuner* m.fl. Arbetsförmedlingen anser att en ökad tydlighet av vad en gymnasieutbildning innehåller och vad den leder till kommer att underlätta för såväl arbetsgivare som arbetstagare vid rekrytering. Tydlig och omfattande yrkesutbildning bör enligt Arbetsförmedlingen även leda till att elevernas kompetens i större utsträckning motsvarar arbetsgivarnas krav och därmed ökar anställningsbarheten.

HSV är positivt till tydligheten i förslaget då myndigheten anser att det finns behov av både högskoleförberedande program och yrkesprogram som leder till anställningsbarhet. HSV menar dock att det saknas en analys av hur en person med en yrkesexamen ska kunna vidareutbilda sig i sitt yrke. *Stockholms universitet* konstaterar att förslaget innebär en starkare profilering som kommer att öka chanserna till anställning. *Blekinge tekniska högskola* är i princip positiv till uppdelningen men menar att detta måste åtföljas av en kraftig satsning på studie- och yrkesvägledning tidigt under skoltiden.

Negativa eller tveksamma till förslaget är *Örebro universitet, Malmö högskola* och *Borlänge kommun*. *Malmö högskola* är positiv till att utbildningen på yrkesprogram leder till en tydlig yrkesutbildning med en direkt ingång i yrkeslivet men ifrågasätter samtidigt den starka tudelning som förslaget innebär. *Örebro universitet* menar att förslaget innebär att ungdomar kommer att tvingas till tidigare yrkesval och ifrågasätter om det är klokt ur såväl den enskildes som samhällets perspektiv.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Den nuvarande gymnasieskolan är alltför likformig. Yrkesutbildningarna är alltför teoretiserade och många elever har svårt att fullfölja utbildningen. De studieförberedande utbildningarna förbereder inte tillräckligt väl för fram-

gångsrika högskolestudier. Den reformerade gymnasieskolan ska i högre grad än i dag ge en god yrkesutbildning respektive en god förberedelse för högskolestudier.

Yrkesprogrammen ska hålla hög kvalitet och leda till skicklighet i yrket. Tiden för karaktärsämnen ska öka. Alla utbildningar ska ge kompetens och färdigheter som leder till anställningsbarhet och förutsättningar för eget företagande samt lägga grund för fortsatta studier till exempel inom Yrkeskolehögskolan. Yrkesutbildning ska erbjudas som skolförlagd utbildning eller som gymnasial lärlingsutbildning och leda till yrkesexamen. För elever på yrkesprogram som skaffar sig grundläggande behörighet för högskolestudier utgör yrkesprogrammet också en grund för fortsatt utbildning på högskolenivå. Genom att eleverna på yrkesprogram garanteras möjlighet att läsa in grundläggande behörighet för högskolestudier skapas inga återvändsgränder i gymnasieskolan. Regeringen bedömer att det sannolikt också i framtiden kommer att vara en betydande övergång från vissa yrkesprogram till högskolestudier. De elever som så önskar kommer således att kunna få både ett fördjupat yrkeskunnande jämfört med i dag och samtidigt möjlighet till högskolestudier.

Utbildningen på högskoleförberedande program ska leda till en högskoleförberedande examen. Kraven för denna examen innebär att eleverna generellt kommer att nå längre i sin förberedelse för studier vid universitet och högskolor än vad som är fallet i dag. Genom förslaget förtydligas gymnasieskolans struktur. Regeringen anser därför att fördelarna med förslaget väl uppväger den tveksamhet som bl.a. Örebro universitet gett uttryck för. Regeringen behandlar betydelsen av en väl fungerande studie- och yrkesvägledning i avsnitt 14.2.

Gymnasieskolans uppdrag att förbereda samtliga elever för ett aktivt samhällsliv och personlig utveckling gäller även i fortsättningen för samtliga utbildningar i gymnasieskolan.

6.2 Nationella inriktningar

Regeringens förslag: Inom de nationella programmen kan det finnas inriktningar som börjar det första, andra eller tredje läsåret. Inriktningarna är nationella. Regeringen får meddela föreskrifter om vilka nationella inriktningar som finns. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om nationella inriktningar.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig om när inriktningar får börja. En stor majoritet har bifallit förslaget till utformning av gymnasieskolans programutbud och programstruktur som helhet. Många instanser har också yttrat sig om utredarens förslag till vilka inriktningar som ska få förekomma på programmen. *Borås*, *Skövde* och *Uppsala kommuner* tillstyrker förslaget. Även *Teknikföretagen* tillstyrker att en inriktning får starta redan från gymnasieutbildningens

början. *Forum för livsmedelsindustrin* anser att det är av stor vikt att en inriktning kan börja redan år 1.

Skälen för regeringens förslag: Även i fortsättningen bör programmen i regel indelas i nationella inriktningar som ska vara sökbara för eleverna. Inriktningarna ska möta olika branschers behov av ytterligare specialisering eller skapa intresse för olika kunskapsområden inom högskolan. Regeringen har tagit fasta på att det för vissa program är naturligt att inriktningen kan påbörjas redan i årskurs 1. Det kan gälla t.ex. hantverksprogrammet där det inte finns skäl att vänta med specialisering till årskurs 2. Detsamma gäller för estetiska inriktningar där färdigheten behöver utvecklas och upprätthållas under hela gymnasieutbildningen. Regeringen föreslår därför ett förtydligande i skollagen som innebär att en inriktning får påbörjas redan det första året, även om det är önskvärt att så inte blir fallet på alla program. En alltför tidig specialisering gör valet av utbildning onödigt komplicerat för eleverna. Tidiga val kan få till följd att antalet byten och omval ökar. Regeringen kan komma att föreskriva t.ex. vilka utbildningar som får erbjuda inriktningen från årskurs 1 med stöd av det bemyndigande som finns i skollagen avseende inriktningar.

När nationella inriktningar redovisas i följande beskrivning av programutbudet i gymnasieskolan är det inriktningar som utredaren föreslagit efter omfattande kontakter med branscher och andra avnämare. Regeringen bedömer dock, liksom utredaren, att dessa kan behöva prövas ytterligare av Statens skolverk. Regeringen avser att i ett kommande uppdrag med anledning av reformeringen av gymnasieskolan uppdra åt Skolverket att bl.a. lämna förslag till inriktningar på de olika programmen i samråd med branscher och andra avnämare. Därefter är det regeringen som beslutar om vilka de nationella inriktningarna ska vara.

Den möjlighet att lokalt besluta om inriktningar som finns i nuvarande bestämmelser tas bort. För att ge utrymme för flexibilitet och lokala behov föreslås att en möjlighet att anordna särskilda varianter införs. Dessa behandlas i avsnitt 8.1.

6.3 Yrkesprogram

Regeringens förslag: Följande program ska vara yrkesprogram i gymnasieskolan:

- Barn- och fritidsprogrammet
- Bygg- och anläggningsprogrammet
- El- och energiprogrammet
- Fordons- och transportprogrammet
- Handels- och administrationsprogrammet
- Hantverksprogrammet
- Hotell- och turismprogrammet
- Industritekniska programmet
- Naturbruksprogrammet
- Restaurang- och livsmedelsprogrammet
- VVS- och fastighetsprogrammet
- Vård- och omsorgsprogrammet

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredaren föreslår dock en annan struktur för hur program ska benämnas samt längre programnamn. Vidare föreslår utredaren att programmet för barn och fritid ska benämnas programmet för ledarskap och friskvård. Utredaren föreslår ytterligare två yrkesprogram, nämligen programmen för flygteknik samt sjöfartsteknik.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som behandlat yrkesprogrammen ställer sig till övervägande del bakom förslaget. Det gäller t.ex. *Elbranschens Centrala Yrkesnämnd*, *Grafiska Yrkesnämnden* och *Skogsbrukets Yrkesnämnd*. Merparten av remissinstanserna är positiva till att yrkesutbildningen ska leda till ökad anställningsbarhet. Flera instanser har dock ifrågasatt vad begreppet anställningsbarhet innebär. Exempelvis menar *Statens skolverk* att det blir möjligt för eleven att uppnå anställningsbarhet för vissa, men inte för alla yrken eftersom många yrken kräver en färdighetsträning som inte ryms inom den gymnasiala utbildningen. I sådana fall krävs att eleven går en eftergymnasial utbildning eller praktiserar för att avlägga certifiering eller gesällprov. Skolverket menar att det av den anledningen är viktigt att inriktningarna inte har namn som vilseleder eleven, t.ex. yrkesbenämningar som inte kan uppnås inom gymnasieskolan. *Hantverkarnas riksorganisation* menar att det finns flera yrken där elever i gymnasieskolan kan uppnå en erkänd kompetens. Men nivån på den kompetensen ligger långt ifrån vad många branscher kräver för s.k. yrkesbevis.

Skälen för regeringens förslag

En ökad global konkurrens, demografiska förändringar och en snabb teknisk utveckling har gjort att kompetenskraven ökar inom i stort sett alla delar av arbetsmarknaden. Därmed blir framtidens kompetensförsörjning en allt viktigare fråga. En väl fungerande grundläggande yrkesutbildning är viktig för både samhället och individen. Inom flera branscher råder det i dag brist på yrkesutbildad arbetskraft. Stora pensionsavgångar och minskande ungdomskullar understryker den

gymnasiala yrkesutbildningens avgörande betydelse för landets kompetensförsörjning.

Från utbildning till arbetsliv

Arbetslösheten bland ungdomar i Sverige är hög jämfört med exempelvis våra nordiska grannländer. Svårast att etablera sig på arbetsmarknaden har de ungdomar som helt saknar gymnasial utbildning. Det kan bero på att flertalet arbetsgivare anser att gymnasial kompetens numera är ett lägsta grundkrav för anställning. För personer med gymnasial kompetens finns en omfattande arbetsmarknad även om kompetenskraven varierar stort mellan olika branscher. I vissa branscher anställs ungdomar som har en allmän gymnasial kompetens, men som saknar en specifik yrkesutbildning. Det kan bero på att arbetsuppgifterna inte kräver särskilda färdigheter. Det kan också bero på brist på yrkesutbildad personal.

I andra branscher finns det tydligt utstakade vägar in i olika yrken. Det kan t.ex. innebära att en elev först skaffar sig en grundläggande yrkesutbildning i gymnasieskolan. Därefter anställs personen och får en färdigutbildning inom branschen. Denna utbildning kan organiseras på olika sätt. Det kan dels handla om rena utbildningsinsatser, dels om att den nyanställda ska arbeta ett visst antal timmar innan ett yrkesbevis utfärdas. I en del branscher avslutas färdigutbildningen med ett yrkesprov.

Utförningen och kraven på yrkesbevis bygger på överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden och regleras inte i lag eller förordning. Olika branscher har dock olika krav för yrkesbevis. I flera branscher saknas tydliga yrkeskrav i form av yrkesbevis. Vägen in i sådana yrken kan vara otidlig. Det kan även gälla utvecklingen till ett mer kvalificerat yrkeskunnande för personer redan verksamma inom en viss bransch.

Yrkesprogrammen ska utöver att förbereda direkt för arbetslivet även förbereda för fortsatta studier inom yrkesområdet till exempel i Yrkes- högskolan.

Yrkesutgångar, erkänd kompetens och anställningsbarhet

Ett viktigt mått på yrkesutbildningens kvalitet är om eleverna får arbete eller startar företag inom det område de är utbildade för. För att fler elever ska få ett arbete krävs att utbildningsutbudet svarar mot arbetsmarknadens behov. Inom ramen för utredarens arbete har omfattande överläggningar med avnämarna genomförts och dessa ligger till grund för det programutbud som regeringen föreslår. Minst lika viktigt som utbudet av yrkesprogram är det att innehållet i de olika programmen stämmer överens med yrkeskraven inom den bransch som programmet utbildar för. Regeringen avser därför att ge Skolverket i uppdrag att i samverkan med branscherna utforma kombinationer av karaktärsämneskurser som inom ramen för programfördjupningen leder till olika yrkesutgångar. Med yrkesutgång menas det yrke som en viss utbildning avses leda till. Vissa yrkesprogram kan även i fortsättningen vara en rekryteringsgrund för yrkesutbildningar inom högskolan. På dessa program bör det därför vara möjligt att som programfördjupning erbjuda kurser

som krävs för särskild behörighet till högre utbildning inom yrkesområdet. Utgången syftar även i dessa fall till att eleverna ska etablera sig på arbetsmarknaden inom yrkesområdet, men först efter vidare studier. En sådan utgång med högskolebehörighet från ett yrkesprogram öppnar således för studier vid universitet eller högskola. Yrkeshögskolan kan utgöra en alternativ utbildningsväg efter examen. Se även avsnitt 7.3.

Elevernas kunskaper måste motsvara det som branscherna efterfrågar även vad avser nivån. Regeringen anser att ökade möjligheter att etablera sig inom yrket förutsätter att eleverna ges chans att nå längre i sitt yrkeskunnande än vad de har möjlighet att göra i dagens gymnasieskola. Därför ska, inom ramen för den programstruktur som regeringen föreslår, tiden för fördjupning öka och i första hand avse yrkesämnena. Regeringen bedömer att möjligheten till fördjupning och fler tydliga yrkesutgångar förutsätter att antalet nationella inriktningar kommer att bli fler än i dag.

Regeringen anser att de olika förslag om yrkesutbildningen som läggs i denna lagrådsremiss sammantaget kommer att bidra till att öka yrkeskunnandet och därmed bidra till att fler unga kommer ut i arbetslivet. Det är dock inte möjligt att inom ramen för en grundläggande treårig yrkesutbildning inrymma exempelvis de 6 000 timmar som vissa branscher kräver för att utfärda yrkesbevis. För en del yrken kommer det således även i framtiden att krävas en viss färdigutbildning som vanligtvis sker inom ramen för en anställning. Det föreslagna programutbudet med tydliga yrkesutgångar tillsammans med införandet av en yrkeshögskola kommer, enligt regeringens mening, dels skapa tydligare vägar till yrken, dels bättre förutsättningar för individen att vidareutvecklas inom sitt yrke.

De förslag som läggs här bör ses som ett första steg i en process för att bättre matcha innehåll och nivå på yrkesutgångarna i den grundläggande gymnasiala yrkesutbildningen mot yrkesingångarna i olika branscher. För att denna process ska bli framgångsrik krävs ett utökat samarbete med företrädare för både branscher och arbetsmarknadens parter. Regeringens bedömning är att detta samarbete kommer att bidra till att en gymnasial yrkesexamen blir en av avnämarna erkänd kompetensnivå som tydligare än i dag visar vilka arbetsuppgifter och yrken som den grundläggande yrkesutbildningen kvalificerar för. Det i sin tur bör underlätta ungdomars val av utbildningsväg och göra yrkesutbildning mer attraktiv. Regeringens bedömning av hur detta samarbete bör organiseras finns i avsnitt 5.4 och 5.5. Regeringens förslag till krav för yrkesexamen beskrivs i avsnitt 11.2.

Entreprenörskap inom yrkesutbildningen

Regeringen anser att det behövs fler företag. Det är i dagens gymnasieskola som utbildningen av morgondagens företagare sker. Många yngre skulle kunna tänka sig att starta ett företag men tvekar eftersom de inte vet hur man gör eller för att de inte vågar satsa på en egen idé. Därför måste den gymnasiala yrkesutbildningen i större utsträckning bidra till att fler unga utvecklar sådana kunskaper som krävs för att starta och driva företag.

Regeringen konstaterar i likhet med *Hantverkarnas riksförbund* att det finns kulturbärande yrken, t.ex. inom hantverksområdet, där merparten av utövarna är egna företagare. Det är ytterligare ett skäl till att förstärka inslagen av entreprenörskap i yrkesutbildningen.

Som framgår i avsnitt 7.4 och 11 föreslår regeringen att en gymnasieexamen införs och att det i alla gymnasieprogram ska ingå ett gymnasiearbete. Inom den gymnasiala yrkesutbildningen kan lämpliga uppgifter för gymnasiearbetet utarbetas i nära samarbete med arbetslivet. Det kan till exempel innebära att eleverna ges chans att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

6.3.1 Programmen

I följande avsnitt beskrivs förslagen till nationella yrkesprogram. Regeringen bedömer att det saknas skäl att ändra programnamnsstruktur. Därför behålls nuvarande väl inarbetade namnstruktur. Regeringen anser också att nuvarande etablerade programnamn så långt möjligt bör behållas. Programnamnen bör inte heller vara alltför långa. Att regeringen inte följer utredarens förslag till nya programnamn innebär dock inte att regeringen har en annan uppfattning än utredaren avseende programmets innehåll.

6.3.2 Barn- och fritidsprogrammet

Barn- och fritidsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete med människor i alla åldrar inom pedagogiska och sociala yrkesområden samt inom kultur- och fritidssektorn.

Utredaren har föreslagit ett annat namn på programmet, nämligen programmet för ledarskap och friskvård. Många remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen*, samt *Örebro* och *Umeå universitet* menar att utredarens namnförslag är problematiskt då gymnasial yrkesutbildning inte kan eller bör inriktas mot arbetsledande uppgifter. Regeringen delar den uppfattningen och anser därför att programmet även fortsättningsvis bör benämnas barn- och fritidsprogrammet då det bättre motsvarar den föreslagna utbildningens innehåll. *Sveriges Kommuner och Landsting* är positivt till utredarens förslag att bredda programmet. Organisationen är dock kritisk till att programmet inte leder till grundläggande behörighet för högre studier.

Utredaren föreslår flera yrkesutgångar från programmet. Flera remissinstanser, t.ex. *Skellefteå* och *Lycksele kommuner* och *Socialstyrelsen* uppfattar dessa förslag som problematiska. Bland annat påpekas att personliga assistenter ofta rekryteras från omvårdnadsprogrammet. Regeringen konstaterar att barn- och fritidsprogrammet i dag utgör en rekryteringsgrund för framför allt förskolläraryrket. Regeringen avser därför att ge Skolverket i uppdrag att i den fortsatta beredningen av programmets innehåll tydliggöra vilka yrkesutgångar som bör finnas på programmet samt vilka behörighetsgivande kurser som bör erbjudas.

6.3.3 Bygg- och anläggningsprogrammet

Bygg- och anläggningsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete som t.ex. målare, plåtslagare, murare eller maskinförare. Utredaren föreslår fyra nationella inriktningar; husbyggnad, anläggning, måleri och plåtslageri. Inom programmet kommer utbildning inom ett 20-tal yrken att rymmas. I dag utbildas anläggningsmaskinförare inom fordonsprogrammet. Utredaren föreslår att denna utbildning förs över till bygg- och anläggningsprogrammet för att tydligare koppla utbildningen till det sammanhang där eleverna kommer att arbeta i framtiden.

Statens skolverk tillstyrker programmets utformning. Både *Sveriges byggindustrier* och *Byggnadsindustrins yrkesnämnd (BYN)* accepterar utformningen av programmet. BYN anser dock att det finns ett behov av ett bredare byggprogram, t.ex. ett samhällsbyggnadsprogram, i syfte att locka nya elevgrupper.

6.3.4 El- och energiprogrammet

Det nya el- och energiprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete med installation, drift, underhåll och reparation inom de el-, elektronik-, dator- och energitekniska områdena. Programmet ska även ge grundläggande kunskaper för drift och underhåll av tekniska system inom kraftindustrin.

Utredaren har föreslagit tre nationella inriktningar; elteknik, energiteknik samt elektronik och datorteknik. Det kommer att finnas tydliga yrkesutgångar från programmet, t.ex. automationstekniker, tele- och elektronikreparatör, driftoperatör samt installations-, distributions- och industrielektriker.

Programmet är en sammanslagning av det nuvarande elprogrammet och delar av det nuvarande energiprogrammet.

De remissinstanser som yttrat sig över programmets uppbyggnad är till övervägande del positiva, däribland *Statens skolverk*, *Elbranschens yrkesnämnd*, *Industri- och kemigruppen* och *Svensk energi AB*. *Forum för livsmedelsindustrin*, *Instrumenttekniska föreningen* och *Teknikföretagen* anser dock att det finns efterfrågan på den kompetens som automationsinriktningen på det nuvarande elprogrammet leder till. *Forum för livsmedelsindustrin* anser vidare att det är angeläget att den processtekniska utbildningen för livsmedelsindustrin kan genomföras både inom industritekniska programmet och el- och energiprogrammet. Regeringen avser därför att i det kommande uppdraget angående innehållet i samtliga gymnasieprogram uppdrå åt Skolverket att utreda hur olika branschers behov av automationstekniker ska tillgodoses.

6.3.5 Fordons- och transportprogrammet

Fordons- och transportprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete som t.ex. bilmekaniker, lastbilsförare, godshanterare eller bilskadereparatör. Det motsvaras av dagens fordonsprogram och utredaren föreslår fyra nationella inriktningar; fordonsteknik, karosseriteknik,

godstransporter och godshantering. Transporternas roll förutspås öka i framtiden. Detta motiverar att branschen synliggörs i programmens namn och att yrkesutgångarna blir tydligare. Utbildningar inom fordons- och transportbranschen är teknikintensiva och utvecklingen går snabbt. Därför är det viktigt att samverka mellan huvudmän och avnämare förstärks.

I dag utbildas anläggningsmaskinförare inom fordonsprogrammet. Utredaren föreslår som nämnts tidigare att denna utbildning förs över till det nya bygg- och anläggningsprogrammet för att på så sätt tydligare koppla utbildningen till det sammanhang där eleverna kommer att arbeta.

Statens skolverk och *Skövde kommun* tillstyrker utredarens förslag. *Almega* vill se ett ändrat utbildningsinnehåll så att fokus ligger mer på logistik kunskap och lasthantering och inte som i dag på motorkunskap. *Svenska kommunalarbetsförbundet* och *Svenska Bussbranschens Riksförbund* anser att det bör vara möjligt att utbilda bussförare inom programmet. Av utredningen *En reformerad körkortslagstiftning* (SOU 2008:130) framgår att utredaren anser att körkortsåldern kan sänkas för bussförare till 18 år, förutsatt att utbildning för persontransport med buss införs i fordons- och transportprogrammet. Regeringen har ännu inte tagit ställning till det förslaget.

6.3.6 Handels- och administrationsprogrammet

Handels- och administrationsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom områdena handel och administrativ service. Utredaren föreslår två nationella inriktningar; handel och administrativ service. Den nuvarande nationella inriktningen mot turism och resor bör enligt utredaren flyttas till det nya hotell- och turismprogrammet.

Det finns en betydande arbetsmarknad för gymnasialt utbildad personal inom handel och administrativ service. Trots detta har branschens intresse för att rekrytera elever från programmet varit måttligt. En förklaring till detta är att yrkesutgångarna uppfattas som otydliga.

Handel är en tydlig och växande bransch. Administration förekommer i all verksamhet men kvalifikationskraven för området är otydliga. Detta avspeglas även i det nuvarande handels- och administrationsprogrammet. Regeringen bedömer därför att utbildningen inom området administrativ service behöver bli tydligare.

Statens skolverk och *Skövde kommun* tillstyrker programmet. *Almega* menar att det finns en stark efterfrågan på administratörer av enklare tjänster. Både *Handelsanställdas förbund* och *Svensk handel* menar att kopplingen mellan administrativa serviceyrken och handelns område är svag och att administrativ service lika gärna kan kopplas till programmet för ekonomi. *Svensk handel* föreslår ett program inriktat mot handel och företagande.

Regeringen delar *AlmeGas* uppfattning att det finns en efterfrågan på personal med administrativ kompetens på gymnasial nivå. Denna efterfrågan finns både inom offentlig verksamhet och inom branscher som inte är kopplade till handel. Den gymnasiala administrativa utbildningen är en yrkesutbildning och bör därför inte slås samman med det högskole-

förberedande ekonomiprogrammet. Regeringen delar Svensk handels syn på att det finns en koppling mellan handel och företagande. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att överväga på vilket sätt entreprenörskap kan ingå som en del i handels- och administrationsprogrammet.

6.3.7 Hantverksprogrammet

Hantverksprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom olika hantverksområden för produktion, reparation och service. Dagens hantverksprogram har inga nationellt fastställda inriktningar. För att förtydliga programmets innehåll föreslår utredaren fem nationella inriktningar; frisör, skrädleri, finsnickeri, florist och hantverk. För de fyra största hantverksområdena föreslås således inriktningar, medan inriktningen hantverk är öppen mot olika mindre hantverksområden på samma sätt som dagens hantverksprogram. Om ett program får nationella inriktningar ökar elevernas möjligheter att komma in på en utbildning som de har intresse och fallenhet för. Att ett program får inriktningar ökar också elevernas möjligheter att söka utbildningen och tas emot i första hand i andra kommuner.

Sveriges Frisörföretagare och *Handelsanställdas förbund* har uttryckt oro för att frisörbranschen har problem med överetablering, vilket sägs leda till arbetslöshet och förekomst av svart arbetskraft. Regeringens bedömning är dock att de tydligare kraven för arbetsplatsförlagt lärande kommer leda till en bättre dimensionering av frisörutbildningen (se avsnitt 6.4). Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att överväga på vilket sätt entreprenörskap kan ingå som en del i hantverksprogrammet.

6.3.8 Hotell- och turismprogrammet

Hotell- och turismprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom hotell-, konferens- eller turismområdet. I dagens gymnasieskola är utbildningarna inom hotell och turism splittrade på flera olika program. Regeringen anser att en sammanhållen utbildning inom området skapar förutsättningar för mer kvalificerad och fördjupad yrkesutbildning som leder till tydligare yrkesutgångar där eleverna i högre grad blir anställningsbara. *Statens skolverk* tillstyrker det föreslagna programmet. *Skövde kommun* och *Föreningen Rese- och Turismutbildare* anser att strukturen och de föreslagna inriktningarna på programmet är bra. Företrädare för branschen har i sina remissvar framhållit att det ofta krävs eftergymnasial utbildning för anställning. *Svenska resebyråföreningen* menar dock att ett gymnasieprogram med inriktning mot turism kan vara en utmärkt språngbräda för vidare studier vid Yrkeshögskolan.

Turistnäringen är en av Sveriges snabbast växande näringar med arbetstillfällen inom t.ex. hotell, konferens, upplevelseindustri, resor och guidning. Området konferens, event och värdskap är en växande sektor inom turistnäringen. Regeringen anser att branschens engagemang är avgörande för att tydliggöra yrkeskrav på ett sådant sätt att det blir möjligt för Skolverket och huvudmännen att matcha utbildningens innehåll mot branschens kompetensbehov.

Inom turismbranschen finns många små företag. Regeringen anser att kunskaper i företagande är av stor vikt för arbetet inom turistnäringen. Detta är något som både *Verket för näringslivsutveckling* och *Norrbottnens läns landsting* har fört fram.

6.3.9 Industritekniska programmet

Industritekniska programmet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom modern industriteknisk produktion. Utredaren föreslår att det inom programmet ska finnas fyra nationella inriktningar; maskin-, process-, underhålls- samt plåt- och svetsteknik. Det nuvarande industriprogrammet saknar nationella inriktningar, men om en lokal inriktning på programmet omfattar minst 400 poäng så är den enligt dagens regler riksrekryterande. Det har fått som konsekvens att det finns ett mycket stort antal lokala inriktningar inom dagens industriprogram. Det har i sin tur lett till att programmet blivit otydligt och svårt att överblicka för både arbetsgivare och elever. Regeringen anser att programmet bör ha nationella inriktningar för att öka tydligheten. Programmet bör dock vara utformat så att det medger anpassning till lokala förhållanden. Programmets innehåll bör även breddas genom att utbildningen för tryckeriteknik flyttas från det nuvarande medieprogrammet och utbildningen för industriell livsmedelsproduktion flyttas från det nuvarande livsmedelsprogrammet till det industritekniska programmet.

Metallgruppen ställer sig positiv till det föreslagna programmet och dess inriktningar. *Grafiska Yrkesnämnden* anser att det är väl motiverat att inordna de grafiska yrkesutbildningarna i programmet för industriell teknik. *Forum för livsmedelsindustrin* anser att det är angeläget att den processstekniska utbildningen för livsmedelsindustrin kan genomföras både inom industritekniska programmet och el- och energiprogrammet. Forum för livsmedelsindustrin menar att branschen efterfrågar den kompetens som dagens automationsinriktning på det nuvarande elprogrammet leder till (jämför avsnitt 6.3.4).

6.3.10 Naturbruksprogrammet

Naturbruksprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete med djur, odling eller skogsbruk. Dagens naturbruksprogram har inga nationellt fastställda inriktningar. För att förtydliga programmets innehåll har utredaren föreslagit tre nationella inriktningar; djurhållning, odling och gröna miljöer samt skog och vatten. Om ett program får nationella inriktningar ökar elevernas möjligheter att komma in på en utbildning som de har intresse och fallenhet för. Att ett program får inriktningar ökar också elevernas möjligheter att söka utbildningen och tas emot i första hand i andra kommuner.

Programmet bör leda till ett antal tydliga yrkesutgångar, t.ex. inom mjölkproduktion, växtodling samt jakt- och viltvård. Branscherna inom området har arbetat fram certifikat för olika yrken för att tydliggöra vilken kompetens som krävs.

Naturbruksprogrammet utgör i dag en rekryteringsgrund för flera högskoleutbildningar vid bland annat Sveriges lantbruksuniversitet. Regeringen avser därför att ge Skolverket i uppdrag att i den fortsatta beredningen av programmets innehåll även överväga vilka behörighetsgivande kurser som bör erbjudas.

6.3.11 Restaurang- och livsmedelsprogrammet

Restaurang- och livsmedelsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom områden såsom restaurang, bageri, charkuteri, delikatess och catering.

I dagens gymnasieskola är utbildningarna inom restaurang och livsmedel fördelade på hotell- och restaurangprogrammet samt livsmedelsprogrammet. Den gymnasiala yrkesutbildning som avser hantverksmässig beredning, tillagning, hantering, servering och försäljning av mat bör, enligt regeringen, samlas i ett sammanhållet nationellt program. En sammanhållen utbildning skapar förutsättningar för mer kvalificerad och fördjupad yrkesutbildning som leder till tydligare yrkesutgångar där eleverna i högre grad blir anställningsbara. Restaurang- och livsmedelsprogrammet ska fokusera på hantverksmässig hantering. Därför bör den del av det nuvarande livsmedelsprogrammet som utbildar för industriell livsmedelsproduktion föras över till det nya industritekniska programmet.

Konstruktionen av restaurang- och livsmedelsprogrammet hänger samman med det föreslagna hotell- och turismprogrammet. Regeringen bedömer att de två programmen tillsammans, vart och ett med en tydlig egen profil inriktad mot var sin del av besöksnäringen, kommer att stärka besöksnäringen som helhet genom en ökad attraktionskraft hos utbildningarna och genom ökade möjligheter till yrkesfördjupning. *Statens skolverk* tillstyrker det föreslagna programmet för restaurang och livsmedel och menar att inriktningarna täcker in behoven och att yrkesutgångarna är tydliga. *Skövde kommun* anser att det är bra att hotellinriktningen frikopplas från restaurangutbildningen.

6.3.12 VVS- och fastighetsprogrammet

VVS- och fastighetsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete med installation, drift och underhåll inom VVS, ventilations-, kyl- och värmepump- eller fastighetsskötarbranschen.

Det föreslagna programmets utbildning inom klimat- och VVS-området bedrivs i dag inom energiprogrammet, som är ett av de minsta programmen. En förklaring till elevernas svaga intresse för det nuvarande energiprogrammet kan vara energiprogrammets otydliga karaktär. Den föreslagna programstrukturen innebär att en del av dagens energiprogram flyttas till det nya el- och energiprogrammet. Sjöfartsutbildningen som också ingår i det nuvarande energiprogrammet behandlas i avsnitt 6.6. *Statens skolverk* tillstyrker strukturen för programmet. *VVS Företagen*, *Fastighetsbranschens utbildningsnämnd*, *Svensk Ventilation* och *Kyl-*

entreprenörernas förening anser att det är värdefullt med ett gemensamt program för VVS, klimat och fastighetsteknik.

6.3.13 Vård- och omsorgsprogrammet

Vård och omsorgsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom vård- och omsorgsområdet, t.ex. som undersköterska. Behovet av personal inom området väntas öka under de närmaste 10–15 åren, framför allt när det gäller vård och omsorg för äldre.

Utredaren föreslår att programmet för vård och omsorg inte ska vara indelat i nationella inriktningar i syfte att skapa ett stort utrymme för programgemensamma karaktärsämneskurser. På så sätt skapas förutsättningar för att ge eleverna bred yrkeskompetens för arbete såväl inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning som äldreomsorg samt inom hälso- och sjukvård, utan begränsning till vårdtagarnas ålder eller verksamhetsform.

Flera remissinstanser ställer sig positiva till utredarens förslag att programmet utformas utan inriktningar. Samtidigt påpekar *Statens skolverk*, *Socialstyrelsen* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Sveriges kommunalarbetsareförbund* att fler yrkesutgångar behöver lyftas fram. Bland annat nämns vårdbiträden, skötare, vårdare, personliga assistenter, boendestödjare och hemvårdare. Inom programfördjupningen bör enligt regeringens uppfattning elever kunna specialisera sig inom olika områden.

Regeringen avser att i ett kommande uppdrag angående innehållet i samtliga gymnasieprogram uppdra åt Skolverket att utreda om vård- och omsorgsprogrammet bör ha nationella inriktningar och vilka yrkesutgångar programmet ska kvalificera för. Regeringen kommer att ta slutlig ställning till om programmet ska ha nationella inriktningar efter det att Skolverket berett frågan ytterligare.

Sveriges Kommuner och Landsting är kritiskt till att eleverna inte får grundläggande behörighet till högre studier. Regeringen konstaterar att vård- och omsorgsprogrammet i dag utgör en rekryteringsgrund för framför allt sjuksköterskeutbildningen. Skolverket bör därför ges i uppdrag att överväga vilka behörighetsgivande kurser som bör erbjudas på programmet.

6.4 Arbetsplatsförlagt lärande

Regeringens förslag: Ett yrkesprogram ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande (APL) om inte annat följer av meddelade föreskrifter. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet för att ett yrkesprogram ska få anordnas samt om undantag från kravet på APL.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredaren har föreslagit att något undantag från kravet på arbetsplatsförlagt lärande (APL) inte ska finnas.

Remissinstanserna: Företrädare för branscher och centrala yrkesnämnder är överlag positiva till förslaget. *Teknikföretagen* anser att det arbetsplatsförlagda lärandet är en omistlig del för möjligheterna att säkerställa kvaliteten i utbildningen och uppnå anställningsbarhet.

En majoritet av de skolhuvudmän som yttrat sig, däribland *Uppsala, Norrköpings* och *Nyköpings kommuner* samt *Östergötlands läns landsting*, bedömer att kravet på obligatoriskt APL kan bli svårt att uppfylla i praktiken. Bland annat anförs att det inom ett antal branscher paradoxalt nog kan vara svårt att hitta platser för arbetsplatsförlagd utbildning (APU) samtidigt som det råder arbetskraftsbrist. Företrädare för flera mindre kommuner i glesbygd, däribland *Lycksele kommun, Jämtlands gymnasieförbund* och *Kommunförbundet Norrbotten* har uttryckt en oro för att deras möjlighet att erbjuda gymnasial yrkesutbildning kommer att minska. *Stockholms kommun* menar dock att förslaget kan innebära ett incitament för både huvudmän och branscher att tillsammans ordna platser. Flera remissinstanser, däribland *Skövde kommun* och *Jämtlands gymnasieförbund*, är positiva till att begreppet APL ersätter APU. Bland annat anförs att begreppet redan är etablerat och bättre beskriver verksamhetens innehåll. Jämtlands gymnasieförbund menar också att det kan bidra till att öka arbetsplatsernas möjlighet att ta emot elever.

Skälen för regeringens förslag: APL är avgörande för att yrkesutbildningen ska få sådan kvalitet, djup och verklighetsförankring att eleverna blir anställningsbara. Regeringen anser att yrkesutbildning handlar om mer än yrkeskunskaper. Det handlar också om att förstå yrkeskulturen och att bli del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats för att utveckla en yrkesidentitet. Därför anser regeringen att den nuvarande benämningen arbetsplatsförlagd utbildning bör bytas mot arbetsplatsförlagd lärande. Mötet med arbetslivet är även något som elever värdesätter högt. Det framkom bland annat i de djupintervjuer med elever om Skolverket redovisat i studien *Varför hoppade du av* (Skolverket 2007). Därför kan ett väl fungerande samarbete med arbetslivet både bidra till att öka yrkesutbildningens attraktionskraft och till att elever i större utsträckning fullföljer sin utbildning. APL ger också eleverna en god inblick i företagandets villkor och innebär en möjlighet för elever att börja bygga upp ett eget nätverk av potentiella framtida arbetsgivare, vilket kan underlätta etableringen på arbetsmarknaden. Regeringen tar huvudmännens oro över brist på APL-platser på stort allvar och inser att det finns perioder då det inte är möjligt för en huvudman att i alla delar uppfylla kraven gällande APL. Samtidigt har företrädare för arbetsgivare, branscher och centrala yrkesnämnder uttryckt ett starkt stöd för förslaget om tydligare krav på APL. Regeringen anser att detta engagemang är en förutsättning både för att eleverna ska få en yrkesutbildning av hög kvalitet och för att trygga den framtida kompetensförsörjningen.

Under 2007 genomförde Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) en granskning av svensk yrkesutbildning. En av OECD:s rekommendationer var att skärpa kraven på APL för att skapa en bättre överensstämmelse mellan utbudet av yrkesutbildning och efterfrågan på arbetsmarknaden.

Dagens reglering medger att styrelsen för utbildningen får besluta om att byta ut APU mot skolförlagd utbildning, om styrelsen inte kan skaffa fram platser i föreskriven omfattning. Detta undantag har, enligt

regeringens mening, utnyttjats i alldeles för hög utsträckning. Det har medfört att många elever inte fått den kontakt med arbetslivet som krävs. Att begränsa dagens möjlighet till undantag innebär tydligare krav på både huvudmän och arbetsgivare vilket skapar incitament till ökade insatser för att skapa APL-platser.

Regeringens uppfattning är att den arbetsplatsförlagda delen av en yrkesutbildning är så avgörande för kvaliteten att utbildningen i normalfallet inte bör anordnas om APL inte kan tillhandahållas under överskådlig tid. Tillgången på APL-platser varierar dock från år till år. Förutsättningarna kan snabbt ändras för en arbetsgivare som träffat avtal om APL med en huvudman. Regeringen bedömer därför att om APL-platser försvinner p.g.a. händelser som huvudmannen inte kunnat förutse då eleven togs emot till en utbildning, bör huvudmannen även fortsättningsvis kunna förlägga motsvarande del av utbildningen till skolan. Elevens rätt att fullfölja det program som han eller hon börjat på måste i ett sådant undantagsfall väga tyngre. Andra rimliga skäl för undantag från kravet på APL är, enligt regeringens uppfattning, t.ex. de skoljordbruk som bedrivs inom naturbruksprogrammet. Dessa bör betraktas som likvärdiga med arbetsplatser. Vidare kan vissa utbildningar av säkerhetsskäl inte förläggas till en arbetsplats, t.ex. delar av utbildningen av flygtekniker. Regeringen avser att i förordning införa bestämmelser som innebär att kraven på huvudmännen att anordna APL ökar samtidigt som en viss flexibilitet kommer att finnas även i framtiden. Ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter föreslås därför.

6.5 Gymnasial lärlingsutbildning

Regeringens förslag: Gymnasial lärlingsutbildning ska införas som en alternativ väg till yrkesexamen inom gymnasieskolans yrkesprogram. Gymnasial lärlingsutbildning kan börja första, andra eller tredje läsåret. Den ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning.

Regeringens bedömning: Regeringen avser att återkomma med ytterligare reglering av den gymnasiala lärlingsutbildningen i förordning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. Dessutom har utredaren föreslagit att en nationell utbildningsplan för den gymnasiala lärlingsutbildningen ska fastställas och att det arbetsplatsförlagda lärandet ska struktureras i utbildningsblock. Utbildningsblocken ska fastställas i lokala utbildningsplaner.

Remissinstanserna: En överväldigande majoritet av remissinstanserna, däribland *Företagarnas Riksorganisation, Svenskt Näringsliv, Sveriges frisörföretagare, Svensk handel, Ungdomsstyrelsen, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Göteborgs univer-*

sitet, Luleå tekniska universitet, VVS Företagen, Sweboat (Båtbranschens riksförbund), samt Sågverkens och Träindustrins yrkesnämnd, tillstyrker förslaget att införa gymnasial lärlingsutbildning som en alternativ väg till yrkesexamen. Elbranschens yrkesnämnd (ECY) föreslår att begreppet "företagsförlagd yrkesutbildning" ska användas i stället för gymnasial lärlingsutbildning. ECY anser att benämningen gymnasial lärlingsutbildning kan leda till förväxlingar med branschens färdigutbildning. Statens skolverk är tveksamt till att dela upp den arbetsplatsförlagda delen i olika block. Verket menar att nationella kurser inte utgör något hinder för att elevens inläring sker i mer övergripande former och större sammanhang som motsvarar de block som utredaren föreslagit. Skolverket föreslår därför att myndigheten ges möjlighet att fortsätta bereda frågan om eventuella block i det kommande arbetet med reformen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Regeringen anser att införandet av gymnasial lärlingsutbildning är avgörande för att vitalisera yrkesutbildningen i Sverige. Det som karakteriserar gymnasial lärlingsutbildning är att den i högre grad än övrig utbildning bedrivs på en eller flera arbetsplatser. Gymnasial lärlingsutbildning kommer bland annat att bidra till ökad flexibilitet av yrkesutbildningens utformning. Genom lokalt samråd mellan skola och arbetsliv ges goda möjligheter att utforma den gymnasiala lärlingsutbildningen utifrån lokala förutsättningar.

Regeringen bedömer att införandet av gymnasial lärlingsutbildning kommer att gynna både elever och avnämare. Ungdomar har olika sätt att lära. En del elever föredrar produktionsnära och verklighetsbaserat lärande i arbetslivet. Gymnasial lärlingsutbildning kan även innebära att eleverna ges bättre inblick i företagandets villkor. För många elever kommer gymnasial lärlingsutbildning att vara ett attraktivt alternativ till skolförlagd utbildning.

Ur avnämarnas perspektiv kan gymnasial lärlingsutbildning också vara något mycket positivt. *Företagarnas riksorganisation* uttrycker i sitt remissvar ett starkt stöd för införande av gymnasial lärlingsutbildning. I sitt remissvar redovisar organisationen resultatet av en enkät bland medlemsföretagen som gjordes våren 2008. Den visar att mer än hälften av småföretagen är intresserade av att ta emot en lärling.

Behörighetsregler och examensmål kommer att vara gemensamma för skolförlagd utbildning och för gymnasial lärlingsutbildning, vilket skapar förutsättningar för att i framtiden jämföra resultaten av de olika utbildningsformerna. Sådana jämförelser kan t.ex. handla om genomströmning och om etableringen på arbetsmarknaden efter examen.

Enligt regeringens bedömning är det angeläget att gymnasial lärlingsutbildning kan bedrivas inom både privat och offentlig verksamhet. För att undvika förväxling med branschens färdigutbildning ska benämningen vara *gymnasial* lärlingsutbildning.

Regeringen bedömer, i likhet med Skolverket, att kursplaner inte utgör något hinder för att elevens inläring sker i mer övergripande former och större sammanhang som motsvarar de block som utredaren föreslagit. Med anledning av den försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning som inleddes hösten 2008 (se förordningen [2007:1349] om försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning) har Skolverket utformat en kursplan för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen

motsvarande 1 250 poäng. Regeringen anser att erfarenheter av tillämpningen av den särskilda kursplanen för försöksverksamheten bör tas till vara. Regeringen bedömer att det inte finns någon anledning att i skollagen (1985:1100) införa nya begrepp för styrdokumentet för gymnasial lärlingsutbildning.

6.5.1 Mottagande

Regeringens förslag: Behöriga sökande till gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret har rätt att bli mottagna i första hand endast i den egna kommunen eller i en kommun eller ett landsting som ingår i samma samverkansområde för utbildningen som hemkommunen. Till en gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska också behöriga sökande tas emot i första hand, om de är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder någon utbildning på det aktuella programmet. Behöriga sökande ska vidare tas emot i första hand, om de sökt till ett yrkesprogram i skolförlagd form som hemkommunen endast anordnar som gymnasial lärlingsutbildning.

Om en kommun antar en elev till gymnasial lärlingsutbildning, ska kommunen ha rätt till ersättning från elevens hemkommun enligt samma principer som gäller för skolförlagd utbildning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal instanser har kommenterat frågan om mottagande. *Företagarnas riksorganisation* är dock kritisk till förslaget och menar att det för vissa yrken kan krävas ett upptagningsområde som är större än en enskild kommun för att matcha en lärling med ett utbildande företag.

Skälen för regeringens förslag: För att gymnasial lärlingsutbildning ska komma till stånd krävs ett nära samarbete, lokalt och regionalt, mellan huvudmän och de arbetsgivare som ska ta emot lärlingar. Att ta emot en lärling är ett långsiktigt åtagande från arbetsgivarens sida. Sammantaget innebär det att skolhuvudmännen inte förfogar över vilka utbildningar som kan erbjudas på samma sätt som när det gäller skolförlagd yrkesutbildning. Därför kan av naturliga skäl kommunens skyldighet att anordna gymnasial lärlingsutbildning inte sträcka sig lika långt som när det gäller övrig utbildning. Regeringen föreslår, i likhet med utredaren, att elever från andra kommuner ska tas emot i andra hand, om den aktuella gymnasiala lärlingsutbildningen inte erbjuds i elevens hemkommun och hemkommunen erbjuder någon annan utbildning på programmet. *Företagarnas riksorganisation* är kritisk till denna lösning och menar att det för vissa små yrken kan krävas ett större upptagningsområde för att matcha en lärling med ett utbildande företag. Regeringens förslag innebär dock att den anordnande huvudmannen kan ta emot behöriga sökande från andra kommuner i mån av plats.

Regleringen om mottagande handlar om elevers lika rättigheter till utbildning, oavsett var eleven bor och vad hemkommunen erbjuder. Regeringens förslag syftar till att minimera risken för oönskade inläsningseffekter. Genom regeringens förslag jämföras inte gymnasial lärlingsutbildning fullt ut med skolförlagd utbildning, vad avser mottagande

i första och andra hand (mottagande i första och andra hand beskrivs utförligt i Författningskommentaren, avsnitt 20). Å ena sidan begränsar det en elevs möjlighet att bli mottagen i första hand till en gymnasial lärlingsutbildning utanför hemkommunen. Å andra sidan innebär förslaget att elever som vill ha en skolförlagd utbildning på ett program utanför hemkommunen *inte* blir begränsade i de fall hemkommunen erbjuder programmet i form av gymnasial lärlingsutbildning men inte som skolförlagd utbildning. Gymnasial lärlingsutbildning infördes på försök hösten 2008 och enligt regeringens mening är det för tidigt att innan mer erfarenheter vunnits, fullt ut jämställa lärlingsutbildning med skolförlagd utbildning, vad avser mottagande i första hand. Regeringen vill dock framhålla att s.k. frisökning gäller för gymnasial lärlingsutbildning. Begreppet frisökning beskrivs i avsnitt 9.3.

Samma principer för interkommunal ersättning föreslås gälla för gymnasial lärlingsutbildning som för skolförlagd utbildning.

6.5.2 Rätten att fullfölja en utbildning

Regeringens förslag: Rätten att fullfölja en gymnasial lärlingsutbildning innebär att om lämplig arbetsplatsförlagd utbildning inte längre kan anordnas, ska eleven i stället erbjudas att fullfölja sin utbildning genom skolförlagd utbildning på det aktuella programmet. Om inte heller detta är möjligt, ska eleven erbjudas att fullfölja utbildningen på ett annat yrkesprogram.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredaren har föreslagit att lärlingar i första hand ska ha rätt att fullfölja lämplig lärlingsutbildning. I andra hand gäller rätten, enligt utredarens förslag, skolförlagd yrkesutbildning inom programmet.

Remissinstanserna: *Statens skolverk* anser att rätten att fullfölja utbildningen även ska kunna tillgodoses inom ett annat program än det som eleven ursprungligen började på. *Hantverkarnas riksorganisation* menar att utredarens förslag om rätten att fullfölja utbildningen måste förtydligas så att inte möjligheten, att bedriva gymnasial lärlingsutbildning utan att motsvarande utbildning erbjuds som skolförlagt alternativ inom kommunen, begränsas.

Skälen för regeringens förslag: Sverige har en lång tradition av skolförlagd yrkesutbildning. I denna lagrådsremiss läggs förslag som innebär att huvudmännen ska sträva efter att tillgodose elevers önskemål om att genomföra sin yrkesutbildning som lärlingar. Regeringen anser att en lärling som av någon anledning förlorat sin plats ska ges möjlighet att fullfölja sin utbildning i skolförlagd form inom programmet, om det inte är möjligt att erbjuda en ny lärlingsplats. Om inte heller detta är möjligt, ska erbjudandet i hemkommunen avse att fullfölja utbildningen på ett annat yrkesprogram. Om utbildningen överhuvudtaget inte erbjuds i hemkommunen, är en annan möjlighet för eleven att söka sig till en annan kommun.

Huvudmän som erbjuder gymnasial lärlingsutbildning kommer sannolikt att erbjuda motsvarande utbildning även i skolförlagd form. Regeringen anser dock att det kan förekomma situationer då det bör vara

möjligt att bedriva gymnasial lärlingsutbildning utan att motsvarande utbildning erbjuds förlagd till en skola. Inom vissa små yrken kan elevunderlaget eller tillgången till platser för arbetsplatsförlagt lärande vara så begränsat att det endast är möjligt att genomföra utbildningen med ett litet antal lärlingsplatser. Om det då skulle finnas ett krav på att motsvarande utbildning måste kunna erbjudas förlagd till en skola, kanske utbildningen inte alls skulle kunna komma till stånd.

6.5.3 Fortsatt utredning kring gymnasial lärlingsutbildning

Regeringens bedömning: Förutsättningarna för att inom gymnasial lärlingsutbildning kombinera anställning och studier bör utredas. Utredningen bör även behandla vissa rättsliga frågor som berör lärlingar som inte är anställda samt elever som deltar i arbetsplatsförlagt lärande.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredaren föreslår att det ska vara möjligt att förena anställning med studier i gymnasieskolan men att frågan bör utredas närmare i samband med utvärderingen av försöksverksamheten med gymnasial lärlingsutbildning.

Remissinstanserna: Flera instanser är tveksamma eller kritiska till möjligheten att kombinera anställning med studier i gymnasieskolan. Det gäller t.ex. *Företagarnas riksorganisation, Teknikföretagen, VVS-branschens yrkesnämnd, Byggnadsindustrins yrkesnämnd, Tjänstemännens Centralorganisation, Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet. Landsorganisationen i Sverige* vill inte ta ställning förrän försöksverksamheten är utvärderad och frågan om anställning blivit föremål för utredning. *Uppsala kommun* är positiv till möjligheten att kombinera anställning och studier i gymnasieskolan. *Hantverkarnas riksorganisation* anser att det både är möjligt och nödvändigt att kunna anställa lärlingar, dock inte före termin sex. Organisationens erfarenhet är att det är svårt att få elever att fullfölja utbildningen eftersom de är attraktiva på arbetsmarknaden långt tidigare. Möjligheten till anställning i slutet av utbildningen skulle öka chansen att behålla elever i skolan fram till yrkesexamen.

Skälen för regeringens bedömning: I Sverige används begreppet lärlingsutbildning i flera olika betydelser. I denna lagrådsremiss avses med gymnasial lärlingsutbildning en grundläggande gymnasial yrkesutbildning.

I länder med lång tradition av lärlingsutbildning har begreppet lärlingsutbildning en delvis annan innebörd; det handlar om ett kontraktbaserat anställningsförhållande med en kombination av arbetsplatsförlagda och skolförlagda utbildningsmoment. Eftersom lärlingen är anställd får denne en lön som oftast regleras via kollektivavtal. Så är fallet i exempelvis Danmark, Norge och Tyskland. Även i Sverige är det inom vissa branscher vanligt med anställda s.k. avtalslärlingar. Det gäller t.ex. bygg-, el-, och fordonsbranschen. Det handlar då om personer som redan har en grundläggande yrkesutbildning och som inom ramen för en anställning ges en färdigutbildning. Villkoren för färdigutbildningen

regleras i avtal mellan parterna. Systemet med avtalslärlingarna ligger helt utanför det offentliga utbildningssystemet. Se även avsnitt 6.3 ”Från utbildning till arbetsliv”.

Regeringen anser, i likhet med såväl utredaren som ett stort antal remissinstanser, att det finns flera rättsliga oklarheter som måste redas ut i fråga om kombinationen av studier och anställning. Det gäller exempelvis elevens rättsliga ställning, rättigheter, skydd och villkor och andra därmed sammanhängande frågor. Regeringen anser därför att förutsättningarna för att kombinera anställning och studier i gymnasieskolan bör utredas. Även beträffande lärlingar som inte är anställda och elever som deltar i arbetsplatsförlagt lärande kan det finnas oklarheter i nämnda avseenden. Därför bör även dessa elevers situation omfattas av utredningen.

Hösten 2008 inleddes en försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning. Enligt förordningen (2007:1349) om försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning är det möjligt att förena anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av vissa ämnen i gymnasieskolan. Enligt regeringens bedömning är det angeläget att i utvärderingen av försöksverksamheten ta till vara lärlingars, arbetsgivares och huvudmäns erfarenheter av kombinationen av anställning och studier. Regeringen anser att i samband med att frågan om anställning av lärlingar utreds, bör även frågan om på vilket sätt arbetsgivarna kan ges ett rimligt inflytande över vem som ska tas emot som lärling vid arbetsplatsen belysas. Det är regeringens avsikt att återkomma i frågan då utredningen är genomförd. Detta bör ske innan bestämmelserna om den reformerade gymnasieskolan börjar tillämpas.

6.6 Flygteknisk och sjöfartsteknisk utbildning

Flygteknik är för närvarande en nationell inriktning på fordonsprogrammet. Sjöfartsteknik är en nationell inriktning på energi-programmet. Båda utbildningarna kännetecknas av att de erbjuds av ett fåtal skolhuvudmän och att deras innehåll och utformning styrs av internationella konventioner. Det har visat sig svårt att inom de nationella programmen uppfylla de internationella krav som ställs på utbildningarna. Utbildningarna erbjuds därför ofta som specialutformade program. Utredarens förslag om att inrätta egna program för flygteknik respektive sjöfartsteknik syftar till att öka möjligheterna att anpassa utbildningen efter branschernas behov och de internationella kraven samt öka elevers möjlighet att söka utbildningen.

Luffartsstyrelsen, Nyköpings kommun och Svenska Flygföretagens Riksförbund tillstyrker förslaget att flygteknik får ett eget program. *Sjöfartsverket* har inga invändningar mot förslaget om ett eget program för sjöfartsteknik. *Statens skolverk* instämmer med utredaren att båda utbildningarna är mycket specialiserade och styrs av internationella regelverk och att de därför bör ha egna examensmål. Däremot anser Skolverket att behovet av dessa utbildningar inom gymnasieskolan är för litet för att motivera egna program. Skolverket avstyrker därför förslagen om nationella program för flygteknik och sjöfartsteknik och anser att dessa utbildningar i stället bör kunna erbjudas som nationell specialutbildning

med rätt till riksrekrytering (se avsnitt 8.3). *Skellefteå kommun* konstaterar att de föreslagna programmen för sjöfarts- och flygteknik kommer att bli starkt specialiserade och förväntas få en liten volym. Skellefteå kommun anser därför att det bör övervägas om de två programmen kan inrymmas inom det föreslagna regelverket för riksrekryterande utbildningar.

Regeringen bedömer att det finns behov av flygteknisk och sjöfartsteknisk utbildning i gymnasieskolan och att dessa specialiserade utbildningar kräver särskilda examensmål. Förhållandet att endast ett fåtal skolor erbjuder utbildningarna och att de i så hög grad styrs av internationella överenskommelser talar dock för en annan lösning än egna nationella program. Arbetsmarknadens behov av denna typ av specialiserad utbildning på gymnasial nivå som t.ex. flygteknik och sjöfartsteknik bör kunna tillgodoses inom ramen för det föreslagna regelverket för riksrekryterande utbildningar, se vidare avsnitt 8.3.

6.7 Högskoleförberedande program

Regeringens förslag: Följande program ska vara högskoleförberedande program i gymnasieskolan:

Ekonomiprogrammet

Estetiska programmet

Humanistiska programmet

Naturvetenskapsprogrammet

Samhällsvetenskapsprogrammet

Teknikprogrammet

Utredarens förslag: Överensstämmer till övervägande del med regeringens förslag. Utredaren föreslår dock en annan struktur för hur program ska benämnas. Utredaren har föreslagit ett sammanhållet program för estetik och humaniora samt att programmet för samhällsvetenskap ska benämnas programmet för samhällsvetenskap och media.

Remissinstanserna: *Statskontoret* anser att det både för individen och samhället är önskvärt att ett genomgången högskoleförberedande program verkligen ger en god förberedelse inför kommande högskolestudier. *Lunds* och *Stockholms universitet* är positiva till förslaget. *Myndigheten för skolutveckling* är mycket positiv till att antalet högskoleförberedande program ökar därför att elevernas möjligheter att välja utbildning efter intresseinriktning ökar. *Linköpings universitet* är kritiskt till att de högskoleförberedande programmen är utformade så att de inte utan aktiva val av eleverna ger behörighet till viktiga utbildningar. *Örebro universitet* konstaterar att den högskoleförberedelse som de föreslagna programmen ska ge mer är inriktad på de specifika utbildningsområdena vid högskolan. Örebro universitet saknar dock argument varför en sådan karaktär på gymnasieutbildningen ger en bättre högskoleförberedelse. *Mittuniversitetet* anser att det är otydligt för vilka högskoleutbildningar programmen förbereder.

Piteå kommun anser att kombinationen av program är väl vald. *Jämtlands gymnasieförbund* anser att förutsättningarna för en gemensam

ingång för programmet för samhällsvetenskap och media samt programmet för naturvetenskap bör undersökas ytterligare.

Skälen för regeringens förslag: De högskoleförberedande programmen ska samtliga ge en god förberedelse för fortsatta studier vid universitet och högskolor. De föreslagna programmen ska ge de studerande möjlighet att få behörighet till de högskoleutbildningar som ligger närmast programmens huvudsakliga kunskapsområden. Enligt regeringens uppfattning är det studierna av de ämnen som ingår i programmen som sammantaget ger de kompetenser som ger förutsättningar för framgångsrika fortsatta studier. Det handlar t.ex. om förmåga att uttrycka sig muntligt och skriftligt kring abstrakta ämnen, förmåga att kritiskt granska och värdera utsagor samt förmåga att strukturera tankar och reflektioner. Det finns skäl att ifrågasätta om den omfattande flora av specialutformade program och lokala kurser som förekommer i dagens gymnasieskola i tillräcklig utsträckning når upp till kravet på att ge en god förberedelse för högskolan. I nuvarande gymnasieskola förekommer ett stort antal specialutformade program, i synnerhet olika varianter av samhällsvetenskapsprogrammet. För att möta skilda intressen föreslår regeringen att antalet högskoleförberedande program tillåts öka något. Regeringen bedömer att även antalet nationella inriktningar på programmen bör kunna bli något fler än i dag. Därigenom kommer behovet av lokalt beslutade utbildningar som motsvarar dagens lokala inriktningar och specialutformade program att minska. Utbildningarna blir därmed nationellt likvärdiga och sökbara för alla elever oavsett var de bor. Se även avsnitt 8.

6.7.1 Programnamnen

I det följande beskrivs översiktligt de högskoleförberedande program som föreslås. Som nämnts i avsnitt 6.3.1 bedömer regeringen att det saknas skäl att ändra den väl inarbetade struktur för programnamn som gäller i dag. Vilka programgemensamma ämnen och vilka inriktningar som slutligt ska gälla för de olika programmen kommer att föreskrivas av regeringen i förordning efter att ha beretts ytterligare av Statens skolverk i samråd med företrädare för lärosäten m.fl.

6.7.2 Ekonomiprogrammet

I dag finns utbildning i ekonomi som en inriktning inom samhällsvetenskapsprogrammet. Utbildningen handlar bl. a. om hur företag och organisationer fungerar, regler och etiska överväganden på affärsområdet samt entreprenörskap. Inriktningen är den näst största på samhällsvetenskapsprogrammet. Dagens ekonomiinriktning är en tämligen självständig del av samhällsvetenskapsprogrammet.

Ekonomiprogrammet är ett brett högskoleförberedande program som i första hand är avsett att förbereda för högskoleutbildningar i ekonomi, men som också förbereder för i princip alla samhällsvetenskapliga högskoleutbildningar. Utredaren föreslår tre inriktningar; juridik, marknads-

föring samt redovisning. I dag förekommer dessa som lokala inriktningar på ett antal skolor.

Bland remissinstanserna tillstyrker *Statens skolverk*, *Skövde kommun* och *Föreningen Lärare i Ekonomiska ämnen* att ett program för ekonomi inrättas. Skolverket menar att ett eget ekonomiprogram ökar möjligheterna till fördjupning inom intresseområdet ekonomi utan att göra avkall på högskoleförberedelsen, samtidigt som programmet kan ge en positiv sideeffekt genom att vissa yrkesutgångar leder till arbetslivet direkt efter avslutad gymnasieutbildning såsom redovisningsekonomer. *Gotlands*, *Umeå* och *Skellefteå kommuner* anser att det är för många inriktningar som föreslås, något som Gotlands kommun menar kan medföra en fördyring om alla inriktningar ska kunna erbjudas jämfört med dagens enda ekonomiinriktning.

Regeringen föreslår ett ekonomiprogram i enlighet med utredarens förslag för att förbereda unga för vidare studier inom det ekonomiska området. Ekonomiprogrammet bör också erbjuda möjlighet till fördjupning inom entreprenörskap och förberedelse för eget företagande.

6.7.3 Estetiska programmet

Dagens estetiska program riktar sig till dem som vill arbeta inom kulturområdet och inom estetiska yrken. Programmet kan därmed sägas delvis ha en yrkesprofil men räknas ändå som studieförberedande och saknar till exempel obligatorisk arbetsplatsförlagd utbildning. Många elever övergår också till högskolan efter avslutad utbildning.

Det estetiska programmet är således ett studieförberedande program, samtidigt som det har inslag av yrkesförberedelse. Programmet uppfattas därför som otydligt. Utredaren finner att det i stort sett saknas en arbetsmarknad inom det estetiska området för elever som kommer direkt från gymnasieskolan och föreslår därför att den estetiska utbildningen ska göras tydligt högskoleförberedande. Inom ett sammanhållet program för estetik och humaniora föreslår utredaren för den estetiska utbildningen även fortsättningsvis de fyra inriktningar som det estetiska programmet har i dag, nämligen bild och formgivning, dans, musik samt teater. Dessutom föreslås inriktningarna språk och kultur som nu inryms i samhällsvetenskapsprogrammet.

Flera remissinstanser uttrycker tveksamhet till att estetik och humaniora förläggs inom ett och samma program. *Statens skolverk*, som ändå tillstyrker utredarens förslag, menar att ett sammanslaget program som består av två väsensskilda delar inte har förutsättningar att fungera som en helhet. Intrycket förstärks, enligt Skolverket, av att olika regler föreslås gälla för urval till programmets olika delar, där vid urval till de inriktningar som är riktade mot ett konstnärligt område hänsyn kan tas även till elevens speciella färdigheter. Även *Lunds universitet* anser att estetiska ämnen och humaniora helst borde hållas åtskilda i olika program, då det inte finns en självklar koppling dem emellan. *Gotlands kommun* anser att programmet bör utgå i den föreslagna utformningen. *Botkyrka kommun* ifrågasätter den föreslagna programstrukturen för programmet för estetik och humaniora.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm anser att det sammanhållna programmet är för allmänt hållet och karaktärsämnenas utrymme så litet att det inte kan sägas ge tillräckliga förutsättningar för ett framtida yrkesliv inom t.ex. musik. Utveckling av musicerande och förståelse för musik är en konstnärlig-pedagogisk process som kräver dels mycket tid, dels en stor pedagogisk resurs. Även *Konstfack* liksom *Botkyrka* och *Lycksele kommuner* bedömer att de som vill gå vidare till estetiska studier inte kommer att ha de kunskaper som krävs, då utrymmet inom det estetiska området bedöms vara otillräckligt för fördjupning. *Skövde kommun*, *Estetisk konferens 08*, *Teaterförbundet* samt *lärare vid Fässbergsgymnasiet* anser att eleverna inte ges tillräcklig möjlighet till fördjupning inom det estetiska området. *Umeå kommun* föreslår i stället att ett estetiskt program införs, där eleverna ges möjlighet att kombinera högskoleförberedande studier med estetisk utbildning.

Regeringen finner med stöd i remissinstansernas yttranden att det finns flera argument för att det även fortsättningsvis ska finnas ett självständigt estetiskt program. För att eleverna ska kunna upprätthålla och vidareutveckla sina färdigheter under gymnasietiden krävs att de studerar de programspecifika ämnena, t.ex. dans och musik, redan från start i gymnasieskolans årskurs 1. Vid urval till estetiska utbildningar bör resultatet på ett färdighetsprov som visar den sökandes möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen kunna användas som ett komplement till betygen. Genom att behålla ett estetiskt program kan därför samma regler för antagning och urval tillämpas för alla elever på programmet. Programmet ska dock vara tydligt högskoleförberedande. Då programnamnet tydligt anger utbildningens innehåll och är en inarbetad, väl känd beteckning finner regeringen ingen anledning att använda ett annat namn än det estetiska programmet.

Flera remissinstanser har påtalat att det krävs mer tid för studier inom det estetiska området för att eleverna ska ha tillräckliga kunskaper för fortsatta studier vid konstnärliga högskoleutbildningar. Regeringen bedömer därför att ett större utrymme än i utredarens förslag behöver avsättas till programfördjupning. Då ges möjlighet för eleven att antingen fördjupa det estetiska kunnandet eller att förbereda sig för högskolestudier inom andra områden. Regeringen avser att i ett kommande uppdrag till Skolverket uppdra åt verket att pröva en sådan lösning. Av detta skäl anser regeringen att även omfattningen av det gymnasiegemensamma ämnet matematik kan minskas något på programmet för estetik jämfört med utredarens förslag. Omfattningen av det gymnasiegemensamma ämnet matematik föreslås därför vara 100 poäng (se även avsnitt 7.1). Den elev som önskar det kan studera ytterligare kurser i ämnet matematik som programfördjupning eller individuellt val.

6.7.4 Humanistiska programmet

Gymnasieutbildningar inom humaniora finns i dag inom samhällsvetenskapsprogrammets inriktningar kultur respektive språk. Kulturinriktningen utgår från människans villkor och verksamhet i olika kulturer och förståelse för kulturella uttryck medan inriktningen språk vänder sig till den som vill fördjupa sig i språk.

Utredaren föreslår som nämnts i det föregående ett program för estetik och humaniora. Remissinstanserna, däribland *Statens skolverk* och *Sveriges förenade studentkårer*, är i allmänhet positiva till att föra samman inriktningarna inom humaniora till ett program. *Botkyrka kommun* liksom *Huddinge*, *Tyresö*, *Södertälje*, *Salems*, *Haninge*, *Nynäshamn* och *Nykvarns kommuner* vänder sig dock i ett gemensamt remissvar mot införandet av ett gammalt språkprogram med latin. Flera remissinstanser har lämnat synpunkter på omfattningen av enskilda ämnen och inriktningar inom programmet.

Av de skäl som redovisats i föregående avsnitt föreslår regeringen att det estetiska programmet behålls som självständigt program. Det blir då en naturlig konsekvens att föreslå ett humanistiskt program, där utbildningar inom kultur och språk förs samman.

6.7.5 Naturvetenskapsprogrammet

Naturvetenskapsprogrammet förbereder i första hand för högskoleutbildningar inom det naturvetenskapliga och tekniska området. Programmet ger också en god förberedelse för de flesta andra högskoleutbildningar.

Det nuvarande naturvetenskapsprogrammet är det näst största programmet efter samhällsvetenskapsprogrammet. Programmet har tre nationella inriktningar varav den naturvetenskapliga inriktningen är överlägset störst. Inriktningen matematik och datavetenskap är avsevärt mindre och minst är den miljövetenskapliga inriktningen.

Andelen elever som uppnår högskolebehörighet från det naturvetenskapliga programmet är den klart högsta av alla program. Fyra av fem elever som fick slutbetyg våren 2004 hade påbörjat en högskoleutbildning senast våren 2007.

Det nya naturvetenskapsprogrammet bygger i stor utsträckning på det nuvarande naturvetenskapsprogrammet. Få intressenter har framfört behov av större strukturella förändringar av programmet. Utredaren föreslår därför endast en förändring av den nuvarande inriktningen miljövetenskap som föreslås ersättas av inriktningen samhällsplanering. Inriktningen är en överbryggnings mellan vetenskapsområdena naturvetenskap och samhällsvetenskap. Den förändrade inriktningen har ifrågasatts av några remissinstanser, däribland *Linköpings* och *Lunds universitet*. Flera instanser saknar en miljöinriktning inom programmet. Som nämnts i det föregående kommer regeringen att ta slutlig ställning till vilka nationella inriktningar som ska finnas efter Skolverkets vidare beredning av frågan.

6.7.6 Samhällsvetenskapsprogrammet

Det nya samhällsvetenskapsprogrammet föreslås ersätta delar av dagens samhällsvetenskapsprogram samt medieprogrammet. I det nuvarande samhällsvetenskapsprogrammet inryms såväl samhällsvetenskaplig utbildning som utbildningar i ekonomi, kultur och språk. Knappt var fjärde elev på ett nationellt program går samhällsvetenskapsprogrammet.

Det nuvarande samhällsvetenskapsprogrammet har en tydligt högskoleförberedande struktur. Programmet uppfattas samtidigt som profilöst och något av en förlängd grundskola, enligt utredaren. Ett tecken på att programmet inte fungerar tillräckligt väl är de många specialutformade program närliggande samhällsvetenskapsprogrammet som förekommer.

Dagens medieprogram är ett yrkesprogram som syftar till arbete med att uttrycka och förmedla budskap i olika former, där inriktningen medieproduktion behandlar olika medietekniker och inriktningen tryckteknik olika grafiska tekniker för att producera trycksaker. Medieprogrammet har enligt utredaren uppenbara problem med att leva upp till att fungera som ett yrkesförberedande program. Skolorna misslyckas mycket ofta med att ordna arbetsplatsförlagd utbildning (APU). I allmänhet är det också svårt för ungdomar som gått utbildningen att få arbete inom något av programmets målyrken. Trots att medieprogrammet, med undantag för inriktningen tryckeriteknik, brister i att svara mot arbetsmarknadens behov har det varit mycket populärt.

Många skolor erbjuder i dag genom specialutformade program medieprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet i kombination. Regeringen delar utredarens bedömning att dagens samhällsvetenskapsprogram inte tillräckligt väl förbereder för fortsatta studier i högskolan och att programmet i alltför hög grad blivit ett program för elever som ännu inte riktigt vet vad de vill bli och därför omfattar en stor och heterogen elevgrupp. Med regeringens förslag blir samhällsvetenskapsprogrammet ett tydligare högskoleförberedande program inriktat mot samhälle och information. Regeringen finner att det nuvarande namnet på samhällsvetenskapsprogrammet är så inarbetat att det inte finns skäl att följa utredarens förslag till namnbyte, även om någon eller några inriktningar förutses handla om medier, information och påverkan. Programmet föreslås därför att även i fortsättningen heta samhällsvetenskapsprogrammet.

Utredaren har föreslagit att programmet indelas i fyra nationella inriktningar; miljö och samhällsbyggnad, samhällsvetenskap, digitala medier samt information och påverkan. Utbildningarna i ekonomi, kultur och språk inom dagens samhällsvetenskapsprogram föreslås ingå i egna program enligt vad som beskrivits i det föregående. Den yrkesutbildning i tryckteknik som ingår i dagens medieprogram flyttas till industri-tekniska programmet.

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till programmet, även om många föreslår vissa förändringar i förhållande till utredarens förslag när det gäller de föreslagna inriktningarna. *Gotlands kommun* avstyrker programmet då det kommer att bli svårt att fylla fyra inriktningar.

6.7.7 Teknikprogrammet

Nuvarande teknikprogrammet är det femte största nationella programmet i gymnasieskolan och kan profileras antingen som ett studieförberedande eller ett yrkesinriktat program. Drygt hälften av eleverna studerar vidare på högskola eller universitet. Programmet saknar nationella inriktningar och erbjuder i stället möjligheter till lokal profilering.

Regeringen anser att det finns behov av ett tekniskt högskoleförberedande program vid sidan av naturvetenskapsprogrammet. Teknikprogrammet ska förbereda elever för vidare studier inom det tekniska området samt för studier inom naturvetenskapliga eller andra vetenskapliga områden. Andelen sökande till ingenjörstudier inom högskolan har minskat drastiskt de senaste tio åren. Erfarenheter från den tidigare fyraåriga tekniska linjen visar att ett tekniskt program kan attrahera andra elevgrupper än de som annars väljer naturvetenskapsprogrammet.

Teknikprogrammet ska till skillnad från nuvarande teknikprogram ha nationellt fastställda inriktningar för att öka tydligheten för eleverna. Olika teknikområdens behov av specialisering bör erbjudas som programfördjupning, som därför bör ha relativt stor omfattning. Utredaren föreslår fyra nationella inriktningar bl.a. mot produktionsteknik och IT-området. De föreslagna inriktningarna ifrågasätts dock av vissa remissinstanser. Till exempel förespråkar *Kungl. Tekniska högskolan* en inriktning mot energi och miljö. *Chalmers tekniska högskola* efterfrågar en miljöinriktning och *Linköpings universitet* saknar en elektroteknisk inriktning. *Svensk ventilation* och *VVS-branschen* saknar en inriktning mot det installations- och energitekniska området. *Sveriges Byggindustrier* tillstyrker inriktningen mot samhällsbyggande och arkitektur, men markerar att innehållet mer bör inriktas mot de faktiska behoven inom samhällsbyggnadssektorn än vad förslaget innebär. Som framgått tidigare kommer regeringen senare att ta ställning till de nationella inriktningarna.

7 De nationella programmets struktur

Ett fullständigt nationellt program ska även i fortsättningen omfatta 2 500 gymnasiepoäng. Möjligheten att utöka programmet för dem som önskar och bedöms kunna klara utökade studier ska finnas kvar. Elever på yrkesprogram ska alltid ha rätt att få läsa sådana kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskolan som individuellt val eller som utökat program (se vidare avsnitt 14.4).

De nationella programmen består även i fortsättningen av ämnen som är obligatoriska för samtliga elever samt ämnen som är obligatoriska för de elever som läser ett visst program. Som redovisats i föregående kapitel kommer programmen att som i dag kunna ha flera olika inriktningar. Ett valbart utrymme, som ska ge ytterligare programfördjupning, ska finnas på varje program. Inom de 2 500 poäng som en fullständig utbildning omfattar ska det dessutom finnas utrymme för ett gymnasiearbete och ett individuellt val.

Högskoleförberedande program

Gymnasiemensamma ämnen 1 100 - 1 250 gp
Karaktärsämnen * 950 - 1 100 gp
Gymnasiearbete 100 gp
Individuellt val 200 gp

Yrkesprogram

Gymnasiegemensamma ämnen 600 gp
Karaktärsämnen * 1 600 gp
Gymnasiearbete 100 gp
Individuellt val 200 gp

Totalt 2 500 gp

* Karaktärsämnen kan vara programgemensamma, ingå i en inriktning och erbjudas som programfördjupning.

Av remissynpunkterna framgår att många inte helt har uppfattat vem som beslutar vad när det gäller gymnasieskolans struktur. Det är regeringen som, efter Statens skolverks beredning i samverkan med avnämare, beslutar om vilka ämnen som ska vara programgemensamma (dvs. obligatoriska på respektive program) samt vilka nationella inriktningar som ska finnas på programmen. Regeringen föreskriver vidare vilka kurser som måste erbjudas som individuellt val. Skolverket har regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka ämnen som, utöver de gymnasiegemensamma ämnena, ska få förekomma i gymnasieskolan samt om kursplaner. Skolverket föreskriver också vilka ämnen och kurser som ska ingå i de nationella inriktningar som regeringen beslutat om. Vilka ämnen som ska ingå i alla nationella program beslutas däremot av riksdagen i lag. Dessa ämnen kallas i dag kärnämnen.

7.1 Gymnasiegemensamma ämnen

Regeringens förslag: Begreppet kärnämnen tas bort ur skollagen (1985:1100) och ersätts av begreppet gymnasiegemensamma ämnen, för att beteckna de ämnen som ska ingå i samtliga nationella program. Historia tillkommer som ett nytt sådant ämne. Estetisk verksamhet ska inte längre ingå i alla nationella program. De gymnasiegemensamma ämnena är svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik, idrott och hälsa, historia, samhällskunskap, religionskunskap och naturkunskap. Omfattningen av de gymnasiegemensamma ämnena kan variera mellan programmen.

För yrkesprogram ska de gymnasiegemensamma ämnena ha minst följande omfattning: svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik och idrott och hälsa 100 poäng samt historia, samhällskunskap, religionskunskap och naturkunskap 50 poäng.

För högskoleförberedande program ska de gymnasiegemensamma ämnena ha minst följande omfattning: svenska/svenska som andraspråk 300 poäng, engelska 200 poäng, idrott och hälsa och naturkunskap 100 poäng. Ämnet naturkunskap ska dock ersättas med karaktärsämnena biologi, fysik och kemi på naturvetenskapsprogrammet och på teknikprogrammet med karaktärsämnena fysik och kemi.

Matematik ska på estetiska och humanistiska programmen omfatta 100 poäng, på ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 poäng samt på naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300 poäng. Historia ska på teknikprogrammet omfatta 50 poäng, på ekonomi-, samhällsvetenskaps-, och naturvetenskapsprogrammen 100 poäng samt på estetiska och humanistiska programmen 200 poäng. Samhällskunskap ska på ekonomiprogrammet omfatta 200 poäng och på övriga program 100 poäng.

Regeringens bedömning: Även ämnenas innehåll kan variera mellan programmen.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Barnombudsmannen* har ingenting att invända mot att begreppet kärnämnen utmönstras. Även *Statens skolverk* tillstyrker förslaget. *Lunds universitet* anser att det föreslagna begreppet ökar tydligheten vad dessa ämnen står för och anser att urvalet av ämnen verkar väl genomtänkt. *Statens institutionsstyrelse* menar att det kan finnas skäl att utöka obligatoriet i svenska/svenska som andraspråk utöver de 100 poäng som utredaren föreslår för yrkesprogram mot bakgrund av ämnets avgörande betydelse för ett aktivt deltagande i samhällslivet och för ett yrke. *Linköpings universitet* är tveksamt till neddragningen i ämnet svenska inom yrkesprogrammen. *Högskolan Dalarna* ställer sig frågande till utredningens prioriteringar av de olika ämnena. De båda sistnämnda, liksom *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm*, *Sveriges Skolledarförbund*, *Läraryrket*, *Skolverket* och ett antal kommuner, däribland *Botkyrka*, *Gotlands*, *Göteborgs*, *Haninge*, *Huddinge*, *Norrköpings* och *Malmö kommuner*, samt ett antal spontana

remissinstanser är negativa till att ämnet estetisk verksamhet inte längre ska vara kärnämne. Skolverket påpekar att ämnet bidrar till att utveckla elevens fantasi, kreativitet och estetiska sinne och framhåller den stora betydelse som design och musik fått för svensk tillväxt. *Danshögskolan* menar att alla ungdomar behöver träna och utveckla den estetiska kunskapen. *Göteborgs kommun* anser att den grundtanke om estetisk orientering som finns i dagens gymnasiesystem bör finnas med i alla gymnasieprogram, men vävas in i kursplanerna för de gymnasiegemensamma ämnena. Även *Lärarnas Riksförbund* anser att det med tanke på de åtta nyckelkompetenser som EU fastställt är det viktigt att man i de olika gymnasieskolorna underlättar för och stimulerar eleverna att inse värdet av kurser i estetiska ämnen.

Internationella programkontoret för utbildningsområdet bedömer att behovet av språkkunskaper kommer att öka och att språkstudier bör betonas mer i gymnasierformen. *Övertorneå kommun* värnar om samläsningsmöjligheterna av gemensamma ämnen och föreslår därför att de gymnasiegemensamma ämnena inte minskar.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Begreppet kärnämne innebär att kurser av samma omfattning och med samma innehåll är obligatoriska för samtliga elever på nationella och specialutformade program i dagens gymnasieskola. Begreppet är dock missvisande då det snarast är frågan om kärnämneskurser som är obligatoriska. De flesta kärnämnen innehåller fler kurser än de specifika kärnämneskurserna.

Skolans uppdrag att förbereda alla elever för ett aktivt deltagande i samhällslivet vilar i hög grad på grundskolan. Även gymnasieskolan har en viktig del i detta uppdrag och kärnämnen fyller en viktig funktion för att åstadkomma detta. Det är en grannliga uppgift att prioritera vilka ämnen som ska vara gemensamma för alla elever på program i gymnasieskolan. En avvägning måste göras mellan hur stor andel av undervisningen som ska upptas av ämnen som är angelägna i ett medborgarperspektiv och hur stor andel som ska användas till programmens specifika karaktärsämnen.

Regeringen anser att gymnasieskolan tydligare än i dag måste förbereda eleverna för yrkeslivet och fortsatt yrkesutbildning respektive för fortsatta studier vid universitet och högskolor. Därför kan inte antalet kärnämnen vara alltför stort. Yrkesprogrammen måste, som regeringen redogjort för i föregående kapitel, nå längre i yrkesutbildning än i dag. Yrkesutbildningen kan därför inte ha ett alltför omfattande allmänt innehåll. Regeringen föreslår därför att omfattningen av vissa av dagens kärnämnen på yrkesprogrammen minskas för att kunna ge ett ökat utrymme för yrkesfördjupning. Regeringen anser att historia, som inte är ett kärnämne i dagens gymnasieskola, ska vara ett gymnasiegemensamt ämne. Estetisk verksamhet tas bort som gymnasiegemensamt ämne. Kurser i estetiska ämnen bör dock alltid erbjudas som individuellt val.

Dagens kärnämnen ger också kunskaper som behövs i arbetslivet och för fortsatt lärande. Redan i dag varierar därför omfattningen av ämnena på programmen. På flera program är fler kurser än de som hör till kärnämneskurserna obligatoriska, t.ex. i ämnet matematik på tekniskt eller

naturvetenskapligt inriktade program. Regeringen vill tydliggöra detta genom att ändra benämningen kärnämnen till gymnasiegemensamma ämnen. Den omfattning som minst ska gälla på respektive program framgår av skollagens (1985:1100) bilaga 2. Utöver detta kan kurser vara obligatoriska på enskilda program och på inriktningar på såväl högskoleförberedande som yrkesprogram. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att bereda programmens innehåll vidare i samverkan med branscher och andra avnämare under förutsättning att riksdagen godkänner förslagen.

Det är också, enligt regeringens uppfattning, rimligt att ytterligare kurser i gymnasiegemensamma ämnen erbjuds som programfördjupning och som individuellt val.

Regeringen anser att inte bara omfattningen utan även innehållet i gymnasiegemensamma kurser, till skillnad från dagens kärnämneskurser, kan behöva variera för att anpassas till de examensmål som ska finnas för respektive utbildning. Det ökar elevernas motivation och förståelse av ämnenas betydelse. Det gäller för ämnet matematik, där regeringen bedömer att olika alternativ av den första kursen behöver tillskapas, men det kan också gälla för fler gymnasiegemensamma ämnen. Regeringen kommer att ge Skolverket i uppdrag att överväga behovet av olika alternativa kurser i övriga gymnasiegemensamma ämnen.

Omfattning av de gymnasiegemensamma ämnena

I det följande beskrivs de gymnasiegemensamma ämnena och den omfattning de enligt regeringens förslag ska ha enligt bilaga 2 till skollagen.

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska/Svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200**
Samhällskunskap	100/200***
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100****

*Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200, naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

**Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps-, och naturvetenskapsprogrammen 100. Estetiska och humanistiska programmen 200.

***Ekonomiprogrammet 200.

****På naturvetenskapsprogrammet ersätts naturkunskap med karaktärsämnen biologi, fysik och kemi, på teknikprogrammet med karaktärsämnen fysik och kemi.

Svenska eller svenska som andraspråk

En god kompetens i svenska eller svenska som andraspråk är en viktig förutsättning för ett aktivt deltagande i samhällslivet, för yrkesutbildning och för fortsatta studier. Det är därför närmast en självklarhet att ämnet även i fortsättningen är ett av skolans viktigaste ämnen.

Många lärosäten har i olika sammanhang framhållit att studenternas kunskaper i svenska är otillräckliga, framför allt när det gäller formellt skrivande och förmåga att läsa och tillgodogöra sig större mängder text. Ämnet bör därför i större omfattning än i dag vara obligatoriskt för samtliga högskoleförberedande program, 300 gymnasiepoäng jämfört med nuvarande 200 poäng.

Enligt regeringens förslag blir 100 poäng svenska eller svenska som andraspråk obligatorisk omfattning på samtliga yrkesprogram. Det utesluter dock inte att ämnet svenska kan komma att ingå bland de programgemensamma ämnena på vissa yrkesprogram eller på vissa inriktningar inom yrkesprogrammen.

Engelska

På yrkesprogram ska omfattningen i ämnet engelska vara 100 poäng och på högskoleförberedande program 200 poäng. Det innebär samma obligatoriska omfattning som ämnet har i dagens gymnasieskola på yrkesförberedande respektive studieförberedande program.

Matematik

En inledande kurs i ämnet matematik om 100 gymnasiepoäng ska vara obligatorisk på samtliga program. Regeringen anser att den inledande kursen i ämnet matematik bör anpassas till utbildningen i övrigt. Därför kan den första kursen i matematik behöva ha sin tyngdpunkt på för utbildningen centrala mål och därmed se olika ut på programmen. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att utforma flera alternativ av den inledande kursen i ämnet, så att kursens centrala innehåll svarar mot de innehållsliga krav som utbildningen ställer. Det gäller för såväl olika yrkesprogram som för de högskoleförberedande programmen. Detta förslag stöds av *Blekinge tekniska högskola*.

På naturvetenskaps- och teknikprogrammen ska matematik ingå obligatoriskt med minst 300 gymnasiepoäng. På dessa program kommer ytterligare kurser i ämnet matematik att ingå på flera inriktningar och

som programfördjupning. På ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen är den obligatoriska omfattningen enligt regeringens förslag 200 poäng. Även fortsättningskurserna kan variera och ha sin tyngdpunkt på olika delar av ämnet.

Regeringen föreslår att den obligatoriska omfattningen av ämnet matematik på de estetiska och humanistiska programmen ska vara 100 poäng. Ytterligare kurser i matematik kan läsas som programfördjupning och individuellt val. Därmed beaktar regeringen invändningar från *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* och *Konstfack* m.fl. om att programmet för estetik och humaniora i utredarens förslag är för allmänt hållet och utrymmet för karaktärsämnena för litet. Regeringen finner det rimligt att ämnet matematik har samma omfattning på det humanistiska programmet.

Utöver vad som ska vara obligatoriskt på programmen kan som nämnts matematik ingå i en eller flera inriktningar på programmen samt väljas som programfördjupning eller individuellt val.

Idrott och hälsa

Ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan har framför allt två syften dels att ge eleverna kunskap om vikten av motion och av att sköta sin hälsa, dels att låta eleverna få regelbunden motion. Kunskaper om ergonomi är viktiga för ett kommande yrkesliv. Utifrån ett folkhälsoperspektiv är det rimligt att ämnet som ett obligatorium omfattar 100 poäng även i fortsättningen. Kurser i idrott och hälsa bör också erbjudas som individuellt val.

Historia införs som nytt gymnasiegemensamt ämne

Historia införs som gymnasiegemensamt ämne. Det är angeläget, inte minst i ett mångkulturellt samhälle som vårt, att förstå hur samhällen, kulturer och olika ideologier har växt fram och hur samhällsutvecklingen kan påverkas nationellt och globalt. Ämnet stärker elevernas möjlighet att förstå skeenden i vår egen tid och i vår omvärld och därmed också förmågan att delta i samhällsliv och samhällsdebatt. Omfattningen på yrkesprogram och på teknikprogrammet ska vara 50 poäng, och på ekonomi-, naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen 100 poäng. På de estetiska och humanistiska programmen ska ämnet historia omfatta 200 poäng och den obligatoriska påbyggnadskursen bör inriktas mot kulturhistoria.

Samhällskunskap

På samtliga yrkesprogram är en kurs i ämnet samhällskunskap obligatorisk. Kursen föreslås omfatta 50 poäng och bör fokusera på dagens svenska samhälle och bl.a. handla om det demokratiska systemet, samhällsekonomi och privatekonomi. På de högskoleförberedande programmen förutom ekonomiprogrammet omfattar ämnet samhällskunskap 100 poäng. På ekonomiprogrammet omfattar ämnet 200 poäng. Att ämnet samhällskunskap på samhällsvetenskapsprogrammet föreslås få en

omfattning om endast 100 poäng beror på att regeringen i likhet med utredaren förutser att ämnet kommer att ingå i flera av inriktningarna och därmed utöver den inledande gymnasiegemensamma kursen vara obligatoriskt i varierande omfattning för elever som läser samhällsvetenskapliga inriktningar.

Religionskunskap

Den gemensamma kursen i ämnet religionskunskap motsvarar nuvarande kärnämneskurs och får samma omfattning, nämligen 50 gymnasiepoäng.

Naturkunskap

Frågor som rör vår fortlevnad, kretsloppstänkande, klimathotet, hållbar utveckling osv. berör oss alla och vår livsstil. Klimat- och energifrågor bör liksom miljöfrågor behandlas i ämnet naturkunskap. Det är därför nödvändigt att samtliga elever studerar naturvetenskap, antingen genom det gymnasiegemensamma ämnet naturkunskap eller genom ett eller flera av ämnena biologi, fysik och kemi. Omfattningen av ämnet på yrkesprogram är enligt regeringens förslag 50 poäng. På de högskoleförberedande programmen, med undantag för naturvetenskaps- och teknikprogrammen, omfattar ämnet 100 poäng.

7.2 Individuellt val

Regeringens förslag: Det individuella valet ska omfatta 200 poäng på samtliga program.

Regeringens bedömning: Vilka kurser som bör erbjudas som individuellt val kommer att framgå av förordning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Metallgruppen*, *Teknikföretagen* och *Skövde kommun* tillstyrker förslaget. Flera remissinstanser däribland *Myndigheten för skolutveckling*, *Katrineholms* och *Örebro kommuner* påpekar att nuvarande omfattning (300 poäng) underlättar för elever på yrkesprogram att läsa de kurser som kommer att krävas för grundläggande högskolebehörighet inom ramen för ett fullständigt program. *Barnombudsmannen (BO)* och *Botkyrka kommun* är negativa till förslaget. BO menar att elever får svårare att förändra inriktningen på sin utbildning med den föreslagna ändringen i omfattning. *Sveriges Elevråds Centralorganisation* är kritisk till förslaget och ser det som rimligt att den frihet som finns inom ramen för 300 poäng bibehålls. *Internationella programkontoret för utbildningsområdet* anser att med anledning av ökade internationella kontakter och en allt mer globaliserad arbetsmarknad bör det alltid finnas möjlighet att studera språk som individuellt val.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Gymnasieskolan är en frivillig skolform där eleverna ska ges möjlighet att välja utbildningsinriktningar efter fallenhet och intresse. Möjligheten att påverka studiernas innehåll ökar motivationen och intresset för studierna och ger

därmed förutsättningar för ökad måluppfyllelse. Samtidigt är det, enligt regeringens mening, viktigt att studierna i gymnasieskolan leder till att eleverna bättre kan etablera sig på arbetsmarknaden respektive bli mer framgångsrika i sina fortsatta studier. De val som eleven gör ska därför i högre grad än vad som hittills varit fallet inriktas mot dessa mål. I många fall har de valmöjligheter som står till buds på den enskilda skolan inte motsvarat de förväntningar som eleverna har haft, vilket skapat frustration och besvikelse.

Regeringens förslag till ny gymnasieskola ger även fortsättningsvis utrymme för egna val och möjligheter att påverka utbildningens innehåll. Eleverna får tillgång till fler nationella program än i dag liksom till fler nationella inriktningar och möjligheter till ytterligare specialisering inom programmets ram. För att förstärka möjligheten till programfördjupning föreslår regeringen att det individuella valet minskas med 100 gymnasiepoäng till att omfatta totalt 200 gymnasiepoäng.

Regeringen bedömer att det av förordning bör framgå vilka kurser som alltid ska erbjudas som individuellt val. Från de kurser som alltid ska erbjudas bör inga undantag få göras. Kurser som krävs för grundläggande behörighet hör till sådana kurser som alltid bör erbjudas på yrkesprogram, där de inte är obligatoriska. Vidare bör enligt regeringens uppfattning kurser i estetiska ämnen och kurser i ämnet idrott och hälsa alltid erbjudas. Regeringen kommer att noga överväga vilka ytterligare kurser som bör ingå i det utbud som alltid bör finnas. Kurser som har betydelse för fortsatta studier bör vara högt prioriterade. Därutöver bör huvudmannen få avgöra vilka kurser som ska erbjudas. Strävan bör vara att så långt det är möjligt tillgodose elevernas önskemål.

7.3 Programfördjupning m.m.

Regeringens bedömning: Det valbara utrymmet på varje program bör benämnas programfördjupning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning. Utredaren har dock föreslagit en mer begränsad tillämpning av programfördjupningen.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig är i allmänhet positiva. *Statens skolverk* tillstyrker förslaget liksom *Lunds universitet*, som anser att förslaget om programfördjupning är ett viktigt led i strävan att öka den nationella likvärdigheten i utbildningen. *Borås kommun* anser att utrymmet för programfördjupning ska omfatta minst 300 poäng.

Skälen för regeringens bedömning: På varje program bör det även fortsättningsvis finnas utrymme för specialisering. Regeringen delar utredarens syn på att det valbara utrymmet av karaktärsämneskurser bör benämnas programfördjupning. De karaktärsämnen som erbjuds för yrkesprogram bör svara mot krav som arbetslivet och branscherna ställer. Om en skola vill erbjuda en specifik yrkesutgång är det rimligt att de kurser som branschen har som krav för yrket erbjuds som programfördjupning. På högskoleförberedande program är det naturligt att programfördjupningen motsvarar sådana kurser som har särskild betydelse för

fortsatta studier i högskolan, i synnerhet sådana kurser som krävs för särskild behörighet till högskoleutbildningar inom det område som programmet i första hand utbildar för.

Varje program har en egen karaktär, som bör genomsyra programmet. Karaktären byggs framför allt upp av programmets gemensamma karaktärsämneskurser, inriktningar och programfördjupningen. Regeringen fastställer i förordning vilka ämnen som ska vara obligatoriska på varje program och vilken omfattning som dessa programgemensamma karaktärsämnen ska ha. Regeringen avser att uppdra åt Skolverket i det kommande reformuppdraget att i samråd med branscher och andra avnämare bereda vilka ämnen som ska ingå obligatoriskt i respektive program. I Skolverkets uppdrag ska också ingå att utarbeta föreskrifter om vad som får erbjudas som programfördjupning på respektive program.

Regeringen anser att utredarens förslag inte ger tillräckligt utrymme för lokal anpassning av utbildningarna. Det ska tvärtom finnas goda möjligheter att välja inom ett brett utbud av nationella kurser på det sätt som huvudmannen anser vara lämpligt. För att ge möjlighet till flexibel utformning av programfördjupning lokalt, bör omfånget av de programgemensamma karaktärsämnena inte vara alltför omfattande. Inom programfördjupningen bör det också enligt regeringens mening finnas ett tillräckligt stort utbud av kurser, för att göra det möjligt att fritt anpassa utbildningarna utifrån lokala behov inom de ramar som beskrivits ovan. Dessa möjligheter bör finnas på såväl de högskoleförberedande programmen som yrkesprogrammen.

Elever på många olika program behöver till exempel ges inblick i företagandets villkor för att fler unga ska stimuleras att starta egna företag. Regeringen anser därför att det bör finnas större möjligheter till fördjupning i entreprenörskap och företagande i gymnasieskolan.

Elever på vissa yrkesprogram som önskar gå direkt till högskolestudier efter avslutade studier på ett yrkesprogram och som därför använder sitt individuella val eller rätten att läsa utökat program för att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet, bör också ges möjlighet att som programfördjupning studera sådana kurser som krävs för särskild behörighet för fortsatta högskolestudier inom yrkesområdet. Därigenom undviks återvändsgränder och förlängd studietid för elever som är motiverade att fortsätta till högskolan efter gymnasieutbildningen. Det gäller framför allt sådana yrkesprogram där många av eleverna läser vidare i högskolan relativt snart efter avslutade gymnasiestudier. Till exempel bör det vara möjligt för elever på vård- och omsorgsprogrammet att få behörighet för att studera vidare till sjuksköterska. Många remissinstanser har uttryckt farhågor över att övergången från ett yrkesprogram till högre studier skulle försvåras med den uppstramning av gymnasieskolan som föreslås av utredaren, t.ex. *Sveriges lantbruksuniversitet*. Regeringens ambition är att stärka yrkeskunnandet och anställningsbarheten för elever som går yrkesprogram. Detta innebär dock inte att regeringen vill hindra motiverade elever att förbereda sig för fortsatta studier samtidigt som de får en god yrkesutbildning.

I avsnitt 8 beskrivs de möjligheter som ska finnas att inom programstrukturen göra avsteg från det nationellt beslutade innehållet i inriktningar och programfördjupning.

Regeringens förslag: I utbildningen ska ett gymnasiearbete ingå. Gymnasiearbetet ska omfatta 100 gymnasiepoäng.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredaren har dock föreslagit benämningen examensuppgift.

Remissinstanserna: *Lunds universitet* tillstyrker förslaget. *Lärarnas Riksförbund* anser, i likhet med utredningen, att examensuppgiften bör omfatta 100 poäng. *Statens skolverk* tillstyrker den föreslagna utformningen av examensuppgiften. Skolverket konstaterar dock att examensuppgiften skiljer sig från övriga ämnen genom att den inte har någon ämnesplan och inte några betygskriterier. Skolverket föreslår en fortsatt beredning i frågan om examensuppgiftens omfattning. Verket föreslår vidare att de 100 poängen tas bort och att utrymmet i stället används för att utöka elevens individuella val till 300 poäng. Det skulle framhäva uppgiftens övergripande, holistiska karaktär. Det innebär också att elever på yrkesprogram ges möjlighet att läsa in högskolebehörighet inom ramen för ett fullständigt program. Skolverket inser att detta förslag skulle utöka elevens arbetstid och även medföra ökade kostnader för skolhuvudmännen, men finner det ändå lämpligt att ett sådant förslag utreds vidare. Skolverket föreslår även att det ska regleras att examensuppgiften ska utföras under det tredje året.

Skövde kommun avvisar förslaget och menar att utredarens resonemang kring omfattningen känns helt främmande i en målstyrd skola.

Skälen för regeringens förslag: Ett gymnasiearbete införs med samma omfattning som dagens projektarbete. Gymnasiearbetet måste enligt regeringens förslag vara godkänt för att bevis om gymnasieexamen ska kunna utfärdas. Regeringen utvecklar förslaget om gymnasieexamen i avsnitt 11.

Skolverket har framfört att gymnasiearbetet inte bör ha någon omfattning i poäng, eftersom det inte är en kurs. Regeringen finner dock att poängomfattningen snarare anger den tyngd som gymnasiearbetet ska ha i utbildningen. Poängomfattningen anger en ram för den tid som eleven bör avsätta för arbetet. Regeringen finner därför inte något skäl att gå emot utredarens förslag. Övriga remissinstanser har också ställt sig positiva till förslaget. Se avsnitt 11.6.1 angående benämningen gymnasiearbete i stället för examensuppgift och betygssättningen av gymnasiearbetet.

8 Ett flexibelt system

Mot bakgrund av hur snabbt arbetsmarknaden kan förändras och att förutsättningarna varierar i olika delar av landet anser regeringen att det även i fortsättningen bör finnas goda möjligheter till flexibilitet och lokal anpassning av utbildningarna i gymnasieskolan. Omfattande överläggningar med avnämarna har genomförts av utredaren i syfte att identifiera vilket programutbud som bäst svarar mot avnämarnas behov. Dessa överläggningar ligger till grund för regeringens förslag till programutbud.

Den struktur för gymnasieprogrammen som regeringen föreslår innehåller en inbyggd flexibilitet, framför allt på yrkesprogrammen. Inom alla program finns det ett utrymme för programfördjupning som gör det möjligt att anpassa innehållet i programmen efter lokala förutsättningar. Inom ramen för de kurser som Statens skolverk ska besluta om för programfördjupningen kan huvudmännen själva avgöra vilka kurser man vill erbjuda.

För de högskoleförberedande programmen ger programfördjupningen huvudmännen förutsättningar att profilera sig genom att erbjuda kurser eller kurspaket som är av betydelse för fortsatta studier i högskolan. På vissa yrkesprogram bör utrymmet för programfördjupning även kunna användas för att erbjuda elever möjlighet att läsa kurser som krävs för särskild behörighet till högre utbildning inom yrkesområdet. Se även avsnitt 7.3.

Regeringens förslag till programutbud, som redovisats i avsnitt 6, innehåller fler nationella program än tidigare. Regeringen gör också bedömningen att det kommer att behövas fler nationella inriktningar än tidigare. Det ökade programutbudet och konstruktionen av programmen avspeglar enligt regeringens mening de behov som avnämarna givit uttryck för. I förslagen har regeringen även tagit hänsyn till inom vilka områden många huvudmän erbjuder olika former av lokalt anpassade utbildningar. Detta innebär, enligt regeringens uppfattning, att många av dagens specialutformade program kommer att kunna erbjudas inom ramen för det nya, utvidgade programutbudet. Det kan dock kräva att huvudmännen gör vissa anpassningar av utbildningarnas utformning. Regeringen bedömer att sammantaget skapar det utökade programutbudet, utrymmet för programfördjupning och förslaget att göra det möjligt att inrätta inriktningar från årskurs 1, goda förutsättningar för lokal anpassning.

Behoven på arbetsmarknaden kan förändras snabbt. Regeringen anser att utbildningssystemet måste ha institutionaliserade former för samverkan med arbetslivet för att snabbt identifiera framväxten av nya yrken. Regeringen bedömer därför att råd för samverkan kring yrkesutbildning bör införas både lokalt och nationellt även av detta skäl. Dessa råd kommer enligt regeringens mening att bidra till att göra utbildningssystemet mer flexibelt och lyhört för avnämarnas behov och initiativ från huvudmännen. Råden bör också kunna bistå Statens skolverk och huvudmännen i arbetet med att anpassa, utveckla och förnya utbildningsutbudet. Se även avsnitten 5.4 och 5.5.

Trots att antalet program föreslås öka och den flexibilitet som byggs in i systemet genom utrymmet för programfördjupning, anser regeringen att det är viktigt att ibland kunna göra vissa avvikelser från vad som annars gäller för de nationella programmen. Det måste finnas utrymme för förändring och förnyelse inom gymnasieskolan. Förändringar på arbetsmarknaden gör att det måste finnas former för att fånga upp nya utbildningsbehov och att utveckla nya utbildningar. Utbildningar som är efterfrågade och av god kvalitet, men som inte helt rymms inom den nationella programstrukturen, måste kunna anordnas även fortsättningsvis. Det är också av vikt att lokala initiativ till utbildningar, som syftar till att svara mot ett lokalt eller regionalt behov, kan tas om hand. I

följande avsnitt beskrivs förslag till särskilda varianter, riksrekryterande utbildningar samt idrottsutbildningar utan riksrekrytering.

8.1 Nationellt kvalitetssäkrade särskilda varianter ersätter specialutformade program

Regeringens förslag: Särskilda varianter ska kunna inrättas inom nationella program. Särskilda varianter kan, liksom nationella inriktningar, börja det första, andra eller tredje läsåret. Dessa ska omfattas av s.k. frisökning. Särskilda varianter ska godkännas av en förvaltningsmyndighet som också beslutar om vilket belopp som ska betalas i interkommunal ersättning. Specialutformade program utformade för en grupp elever tas bort. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om särskilda varianter.

Regeringens bedömning: Regeringen bör kunna föreskriva att en tidigare särskild variant ska bli nationell inriktning. En särskild variant bör också kunna avvika från vad som annars gäller för det nationella programmet i fråga om programfördjupningen.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredarens förslag berör dock endast innehållet i inriktningarna, inte innehållet i programfördjupningen. Utredaren föreslår att s.k. frisökning (begreppet beskrivs närmare i avsnitt 9.3.) endast ska utgå för inriktningar som godkänts av Statens skolverk efter en prövoperiod. Utredaren föreslår dessutom att ett nationellt råd för utbildning ska yttra sig i samband med Skolverkets beslut om godkännande och fastställande av en särskild variant. Utredarens förslag till benämning är regional inriktning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som yttrat sig i frågan är positiva till att det ska vara möjligt att inrätta särskilda varianter (regionala inriktningar). Inställningen till formerna för hur det ska gå till, vad som ska krävas och vem som ska besluta om inrättande skiljer sig dock åt. Flera remissinstanser, bl.a. *Nacka kommun*, *Almega* och *Industri- och kemigruppen*, pekar på vikten av att kunna inrätta inriktningar utifrån lokala och regionala arbetsmarknadsbehov.

Skövde kommun vänder sig mot att Skolverket ska fastställa det belopp som ska utgöra interkommunal ersättning och anser att kommunen själv bör besluta om det i enlighet med självkostnadsprincipen. *Göteborgsregionens kommunalförbund* anser att ersättningsbeloppet ska fastställas mellan kommunerna i ett samverkansområde. *Skövde kommun* instämmer i att godkända regionala inriktningar ska omfattas av frisökning, medan *Botkyrka kommun* vill ha ”frisök i första hand” inom regionen. *Nacka kommun* anser att inriktningar ska omfattas av ”frisök i första hand”. *Göteborgs kommun* menar att Skolverket ska besluta om en regional inriktning ska omfattas av frisökning eller ej. *Statens skolverk* vill att inriktningarna ges en annan benämning då begreppet regional inte är entydigt och behöver definieras.

Flera remissinstanser har kommenterat utredarens förslag angående specialutformade program. *Friskolornas Riksförbund* ser det som oerhört viktigt att möjligheten att specialutforma program finns kvar. Skolverket, *Degerfors* och *Gotlands kommuner* samt *Sveriges Kommuner och Landsting* föreslår att specialutformade program ska få finnas kvar även fortsättningsvis men efter nationell kvalitetssäkring. *Kommunförbundet Jämtlands län* pekar liksom *Sveriges Kommuner och Landsting* på vikten av att genom specialutformning av program kunna fylla klasser i mindre kommuner.

Majoriteten av remissinstanserna som kommenterat utredarens förslag är dock positiva till en åtstramning av möjligheterna att lokalt utforma program. Flera kommuner, däribland *Borås*, *Göteborgs*, *Jokkmokks*, *Karlstads*, *Lycksele*, *Sollefteå*, *Skövde* och *Strömsunds kommuner*, samt *Sveriges Skolledarförbund* tillstyrker förslaget med hänvisning till att dagens stora utbud av specialutformade program inte säkerställer likvärdigheten i utbildningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Utrymmet för programfördjupning ger huvudmännen möjlighet att själva besluta om lokala anpassningar. Regeringen anser att gymnasieskolan behöver vara så flexibel att det även är möjligt för huvudmän att erbjuda alternativ till de nationella inriktningarna, under förutsättning att kvaliteten på utbildningarna kan säkerställas.

Enligt dagens bestämmelser beslutar skolhuvudmannen själv om att inrätta specialutformade program för en grupp elever. Specialutformade program ska vara i nivå med nationella program och innehålla utbildning i samma kärnämnen som nationella program men kan i övrigt utformas fritt. Omfattningen av specialutformade program vid kommunala skolor har ökat kraftigt. Läsåret 2007/08 gick drygt 10 procent av eleverna i gymnasieskolan på specialutformade program (11 % av kvinnorna och 10 % av männen), att jämföra med knappt 4 procent 1997/98 (3 % av kvinnorna och drygt 4 % av männen). Till det kommer de utbildningar vid fristående skolor som motsvarar nationella program till art och nivå, men som avviker från dessa till större eller mindre del.

Det finns å ena sidan specialutformade program som på ett positivt sätt har bidragit till en förnyelse av gymnasieskolan. Å andra sidan finns det specialutformade program som inte motsvarar de krav som ställs på innehåll och mål för nationella program. Dessutom finns det en risk för att det mycket stora utbud av utbildningar som i dag erbjuds gör det svårt att garantera nationell likvärdighet. Enligt regeringens mening är det av stor betydelse att gymnasieskolan utformas så att utbildningsutbudet är kvalitetssäkrat, överblickbart och att elevernas rätt till likvärdig utbildning tillgodoses. Avnämare måste kunna vara säkra på att de elever de tar emot har sådana kunskaper som gymnasieskolan avser att ge. Samtidigt måste beredskap och utrymme för förändringar byggas in i systemet.

Enligt regeringens bedömning innebär särskilda varianter en väl avvägd balans mellan å ena sidan behovet av flexibilitet och frihet för huvudmännen och å andra sidan överblickbarhet, kvalitetssäkring och trygghet för elever och avnämare.

Regeringen delar Skolverkets uppfattning att benämningen regional inriktning inte är entydig och föreslår därför benämningen särskild variant. Regeringen ser ett behov av större utrymme för mångfald och ökade möjligheter för huvudmännen till att utforma utbildningar som svarar mot efterfrågan och lokala och regionala behov än vad utredarens förslag om regionala inriktningar medger. När en särskild variant utformas ska hela eller delar av det sammantagna utrymmet för inriktning och programfördjupning kunna användas. Regeringens generella utgångspunkt vid reformeringen av gymnasieskolan är att eleverna behöver bli bättre förberedda för ett kommande yrkesliv respektive för fortsatta studier. Genom mångfald, konkurrens och valfrihet stimuleras kvalitetsutvecklingen i skolan. Med en större flexibilitet än den utredaren föreslagit inom de nationella programmen kommer det att finnas goda möjligheter för fristående och kommunala huvudmän att profilera sig och att fortsätta utveckla nya utbildningar. En nationell kvalitetssäkring av utbildningen bidrar till att eleverna kan känna sig trygga i att det finns en efterfrågan på de kunskaper och färdigheter en utbildning ger. Regeringen föreslår därför att samtliga utbildningar prövas och godkänns av Skolverket och att möjligheten att lokalt besluta om att inrätta specialutformade program tas bort. Ett villkor för att inrätta särskilda varianter bör vara att utbildningen kan hänföras till ett nationellt program, men att behovet av avsteg är större än vad som rimligtvis kan tillgodoses inom ramen för de nationella inriktningarna eller programfördjupningen inom berört program. Genom förslaget kan verksamheter av god kvalitet som inte helt passar in i det nya systemet behållas.

Besluten om särskilda varianter bör liksom beslut om riksrekryterande utbildningar vara tidsbestämda. På detta sätt säkerställs att det finns en efterfrågan och ett behov av den specifika utbildningen.

Regeringen vill understryka vikten av att det finns ett regionalt samarbete mellan skolor, huvudmän och avnämare för att säkerställa kvaliteten i utbildningen och få ett tillräckligt elevunderlag för att fylla platserna på varianten.

En särskild variant bör redan från det år den godkänns första gången omfattas av frisökning. Det saknas skäl för att, som utredaren har föreslagit, inrätta ett eget mottagandesystem för nya särskilda varianter, särskilt mot bakgrund av att dessa ska vara prövade och godkända av Skolverket. Regeringen anser att det är rimligt att det i beslutet om godkännande av en särskild variant anges det belopp som elevens hemkommun ska betala till en anordnare. Härigenom undviks att en hemkommun tvingas betala stora belopp till en annan huvudman, utan att ersättningen står i relation till anordnarens faktiska kostnader för utbildningen alternativt att utbildningen ligger på en orimligt hög kostnadsnivå i förhållande till kvaliteten i utbildningen och dess resultat. Hög kvalitet kan dock inte motivera hur höga kostnader som helst. Regeringen ser en uppenbar risk att huvudmän skapar mycket kostsamma utbildningar som i och för sig håller hög kvalitet, men där kostnaderna till stor del drabbar andra kommuner. Därför anser regeringen att rimligheten i kostnadsnivån måste ges särskild uppmärksamhet vid inrättande av särskilda varianter.

Flera remissinstanser har inkommit med synpunkter på utredarens förslag till ansökning och godkännande av särskilda varianter. Regeringen

avser att senare återkomma i förordning till den närmare regleringen av denna process.

Möjligheten att erbjuda särskilda varianter kommer, enligt regeringens bedömning, att skapa goda förutsättningar för huvudmän att erbjuda utbildning av hög kvalitet som tidigare erbjudits i form av specialformade program.

Nya kurser

Även i fortsättningen ska huvudmän kunna ta initiativ till sådana nya kurser som kan behövas t.ex. för att kunna anordna en särskild variant eller en riksrekryterande utbildning. Dessa kurser måste dock enligt regeringens mening, av samma skäl som beskrivits i det föregående, vara kvalitetssäkrade. Lokalt initierade kurser bör därför efter kvalitetssäkring beslutas av Skolverket. I avsnitt 10.4 gör regeringen således bedömningen att lokalt beslutade kurser inte längre ska förekomma i gymnasieskolan.

8.2 Av Skolverket godkända idrottsutbildningar

Regeringens bedömning: Utöver riksrekryterande idrottsutbildningar bör det vara möjligt att inrätta andra idrottsutbildningar som provas och godkänns av Statens skolverk.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Av de få remissinstanser som kommenterar förslaget tillstyrker flertalet, däribland *Karlstads* och *Skövde kommuner*. *Jämtlands Gymnasieförbund* finner att den föreslagna modellen är ett sätt att strama upp och kvalitetssäkra den vildvuxna floran av lokala och regionala idrottsutbildningar. I ett gemensamt remissyttrande anför *Huddinge, Tyresö, Södertälje, Salems, Haninge, Botkyrka, Nynäshamns och Nykvarns kommuner (kommunerna på Södertörn)* att om möjligheten att inrätta regionala idrottsutbildningar försvåras, finns det risk att ungdomen prioriterar sin idrott på bekostnad av sina studier. *Riksidrottsförbundet* föreslår att utbildningarna ska omfattas av frisökning, att inackorderingstillägg ska utgå samt att det individuella valet ska omfatta 300 poäng och kunna användas för specialidrott. *Skövde kommun* och *Göteborgsregionens kommunalförbund* menar att inrättandet av andra idrottsutbildningar än riksrekryterande sådana bör avgöras regionalt.

Skälen för regeringens bedömning: Utöver riksrekryterande idrottsutbildningar som beskrivs i det följande, se avsnitt 8.3, bör det finnas andra godkända idrottsutbildningar som kan anordna ämnet specialidrott. På dessa bör det vara möjligt att tid inom programfördjupningen får användas för ämnet specialidrott. Dessutom kan det individuella valet och vid behov utökad program användas för ämnet specialidrott.

Bedömningen ger möjlighet till utbildningar med specialidrott som inte är riksrekryterande, något som redan förekommer i dag. Skillnaden mot i dag är att även dessa utbildningar bör vara föremål för nationell kvali-

tetskontroll, något flera remissinstanser välkomnar. Dessutom bör alla utbildningar tillstyrkas av ett specialidrottsförbund och vara av tydlig elitidrottskaraktär – det får inte endast vara frågan om nationella program med mer idrott än vanligt i syfte att tillgodose enskilda elevers önskemål.

8.3 Riksrekryterande utbildningar

Regeringens förslag: Riksrekrytering ska liksom i dag få beslutas för nationella program av regeringen eller en förvaltningsmyndighet. Ett beslut om riksrekrytering får innebära att den riksrekryterande utbildningen i fråga om struktur, innehåll och examensmål får avvika från vad som annars gäller för nationella program. Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken förvaltningsmyndighet som fattar beslut om riksrekrytering. Regeringen får vidare meddela föreskrifter med villkor för att en utbildning ska kunna bli riksrekryterande.

Hemkommunen ska betala det belopp som har beslutats i varje särskilt fall av regeringen eller en förvaltningsmyndighet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken förvaltningsmyndighet som avses.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget om riksrekryterande utbildningar tillstyrks av bland annat *Karlstad kommun*. *Åre kommun* anför att för relativt små orter med en expansiv arbetsmarknad och speciella behov av arbetskraft räcker inte det egna eller det regionala elevunderlaget till och anser därför att möjligheten till riksrekrytering måste finnas kvar. *Statens skolverk* föreslår att en grupp utbildningar samlas under beteckningen nationella specialutbildningar. Dessa skulle ha egna examensmål och poängstrukturer som i större eller mindre omfattning får avvika från de nationella programmen. *Hästnäringens yrkesnämnd*, *Naturbrukets yrkesnämnd* samt *Djurbranschens yrkesnämnd* vill att alla gymnasieutbildningar får möjlighet till riksintag.

Skälen för regeringens förslag: Den nya programstrukturen med fler nationella program och inriktningar minskar sannolikt behovet av riksrekryterande utbildningar, särskilt som programmets utformning bättre än i dag ska följa och motsvara de krav som avnämare ställer för att förbereda ungdomar för ett framtida yrkesliv och vidare studier. Det framtida behovet av riksrekryterande utbildningar bedöms därför vara begränsat.

Regeringen anser att det finns utbildningar som ryms inom nationella program men som inte kan komma till stånd utan riksrekrytering därför att elevunderlaget i närområdet är alltför begränsat. Det finns även utbildningar av nationellt intresse som till sitt innehåll och sin struktur inte ryms inom något nationellt program men som ändå bör kunna erbjudas inom gymnasieskolan. Därför bedömer regeringen att det bör finnas olika former av riksrekryterande utbildningar, främst utbildningar motiverade av behov på arbetsmarknaden, spetsutbildningar inom idrottsområdet och

inom det estetiska området samt inom matematik, naturvetenskap, samhällsvetenskap och humaniora. För att säkerställa att de riksrekryterande utbildningarna håller en hög kvalitet bör de, på samma sätt som i dag, granskas och godkännas av myndighet och vara tidsbestämda. Regeringen delar utredarens uppfattning att det belopp som anordnaren får i ersättning för elever boende i annan kommun ska anges i beslut om riksrekrytering.

Regeringen menar att de riksrekryterande utbildningarna tillsammans med särskilda varianter som beskrivs i avsnitt 8.1, ger den möjlighet till förnyelse av utbildningsutbudet och flexibilitet som Skolverket efterlyser i sitt remissyttrande. I speciella fall ska också få beslutas att en utbildning i fråga om struktur och innehåll ska få avvika från vad som annars gäller för nationella program och även om särskilda examensmål. De riksrekryterande utbildningar som har tillåtits att avvika från de nationella programmen på detta sätt ska i övriga avseenden behandlas som nationella program. Detta gäller regler om de nationella programmen, t.ex. avseende gymnasieexamen, garanterad undervisningstid och behörighet.

Flera remissinstanser, däribland *Myndigheten för handikappolitisk samordning*, *Handikappombudsmannen*, *Afasiförbundet/Talknuten* och *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn*, saknar resonemang och förslag kring riksrekryterande utbildningar för elever med svåra rörelsehinder, hörselskada och dövhet. Regeringen avser inte att föreslå ändringar i de författningar som reglerar utbildning för dessa elever i denna lagrådsremiss. Bestämmelserna som rör dessa elever i nuvarande 5 kap. skollagen (1985:1100) har förts över i huvudsak oförändrade till föreslagna kapitel 5 i skollagen. Därför behandlas inte frågan i denna lagrådsremiss.

Naturbruksskolornas Förening anser att det för utbildningar inom deras område (dagens naturbruksprogram) skulle vara mest rättvist med allmän riksrekrytering, då naturbruksskolor endast finns i färre än var femte kommun i landet. Regeringen bedömer dock att ett system med generell riksrekrytering skulle leda till kostnadsökningar för kommunerna som är svåra att motivera. Regeringen vill här erinra om att elever i kommuner som inte erbjuder en viss utbildning har möjlighet att söka sig till andra kommuner och där bli mottagna i första hand.

En mängd remissinstanser lämnar även olika synpunkter på och förslag till vilka administrativa rutiner som bör gälla för ansökan och godkännande av riksrekryterande utbildningar. Regeringen avser att återkomma med närmare reglering av hur det bör gå till samt de närmare förutsättningarna för riksrekrytering och behandlar därför inte dessa frågor i detalj i denna lagrådsremiss. Nedan behandlas huvuddragen i de förutsättningar som regeringen bedömer bör gälla för de riksrekryterande utbildningarna.

8.3.1 Olika former av riksrekryterande utbildningar

Regeringens bedömning: Det bör finnas olika former av riksrekryterande utbildningar som alla bör prövas och godkännas nationellt. Regeringen avser att reglera detta närmare i förordning. Behovet av sådana utbildningar bedöms för närvarande främst finnas inom följande tre områden:

- utbildningar motiverade av behov på arbetsmarknaden som inte kan tillgodoses på annat sätt,
- spetsutbildningar inom idrottsområdet och inom det estetiska området, och
- spetsutbildningar inom matematik, naturvetenskap, samhällsvetenskap och humaniora.

Försöksverksamheten med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning kommer att anpassas och fortsätta.

Utbildningar motiverade av behov på arbetsmarknaden

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Skövde kommun* tillstyrker förslaget att inrätta riksrekryterande utbildningar men anser att Statens skolverk ska bevilja riksrekrytering med stor restriktivitet. *Göteborgs kommun* understryker vikten av att det fortsättningsvis är möjligt att ha riksrekrytering till högre kurser eller programfördjupningar, i första hand för utbildningar inom yrkesprogrammen där arbetskraftsbehovet är klart identifierat av branschorganisationer. *Grafiska yrkesnämnden* påtalar att de grafiska utbildningsbehoven varierar starkt mellan olika regioner, såväl numerärt som tekniskt, varför det är angeläget att den föreslagna flexibiliteten beträffande riksrekryterande utbildningar infrias. *Kommunförbundet Norrbotten* och *Arjeplogs kommun* anger att många riksrekryterande utbildningar är viktiga för kultur och näringsliv både regionalt och nationellt. *Teknikföretagen* och *Metallgruppen* konstaterar att det framöver kommer att finnas stora behov av specialiserade inriktningar eller alternativa pedagogiska upplägg som inte ryms inom de föreslagna nationella programmen. *Forshagaakademin AB* anger, och får stöd av ett antal branschorganisationer i spontana remissvar, att riksrekrytering är en förutsättning för att den ska kunna rekrytera elever till sina utbildningar som ger specialkompetens t.ex. inom naturbaserad turism och detaljhandel inom sportbranschen.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen bedömer som framgått ovan att det även framgent kommer att finnas behov av att kunna inrätta riksrekryterande utbildningar inom ramen för den nationella programstrukturen. Det kan gälla sådana fall där det finns ett tydligt och väl dokumenterat arbetskraftsbehov och ett nationellt intresse, men som inte kan tillgodoses på annat sätt än genom riksrekrytering. Regeringen delar utredarens bedömning att riksrekrytering främst bör bli aktuellt för ett mindre antal yrkesutbildningar. Det kan handla om små hantverksyrken med litet elevunderlag, t.ex. glasblåsning. Det kan också handla om små yrken vars utbildningar regleras av internationella över-

enskommelser. Exempel på detta är utbildningar inom sjöfartsteknik respektive flygteknik (se avsnitt 6.6). För att följa upp om en riksrekryterande utbildning svarar mot ett arbetsmarknadsbehov kan ett kriterium vara att elever som gått utbildningen återfinns inom ett målyrke för utbildningen i högre grad än elever som gått ett närliggande nationellt program.

Spetsutbildning i idrott och inom det estetiska området

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Svenskt Näringsliv*, *Teknikföretagen* och *Kristdemokratiska ungdomsförbundet* tillstyrker utredarens förslag om riksrekryterande idrottsutbildning. I övrigt har synpunkter inkommit på omfattningen av ämnet specialidrott i utbildningen, som enligt utvecklad praxis omfattar 700 poäng och som enligt utredarens förslag omfattar 400 poäng inom programmets ram samt en utökning av programmet med 300 poäng. *Skolverket* konstaterar att det även fortsättningsvis ska finnas ett utrymme för 700 poäng specialidrott, men ser ingen möjlighet att inrymma dessa inom den normala studieomfattningen av 2 500 poäng. Utrymme måste då enligt verket tas från någon av kurserna på inriktnings-, program- eller gymnasiegemensam nivå, vilket äventyrar examensmålen om inte dessa formuleras på ett generellt sätt. Även *Riksidrottsförbundet (RF)* tillstyrker att möjligheten till riksrekryterande idrottsutbildning med 700 poäng specialidrott behålls, men avstyrker att elever måste läsa 300 poäng som utökat program. *Karlstads kommun* anser att möjligheten att endast få använda individuella valet och programfördjupningen är för snäv och kräver möjlighet till ytterligare avvikelser från programstrukturen. *Örebro universitet* anser att det borde finnas ett nationellt högskoleförberedande idrottsprogram samt förordar en möjlighet till idrottsprofilering av nationella program.

Utredarens förslag till riksrekryterande utbildningar inom det estetiska området välkomnas av det fåtal remissinstanser som behandlat förslaget. *Konstfack* och *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* framför dock en oro för att utredarens förslag till program för estetik och humaniora inte kommer att ge eleverna förutsättningar att kvalificera sig och menar att förslaget till riksrekryterande spetsutbildningar inte kommer att ge en tillräcklig rekryteringsbas till konstnärliga högskolestudier.

Skälen för regeringens bedömning: Idrottsstödutredningen beskriver i sitt betänkande *Föreningsfostran och tävlingsfostran – En utvärdering av statens stöd till idrotten* (SOU 2008:59) att ambitionen med riks-idrottsgymnasier är att via selektion i intaget hitta ungdomar med förutsättning att nå internationell elitnivå i vuxen ålder. Därtill ska de bästa förutsättningarna erbjudas elitsatsande studenter att vidareutveckla sina talanger och intressen under gymnasietiden. Läsåret 2008/09 finns det sammanlagt 51 riks-idrottsgymnasier, där 60 utbildningar inom totalt 36 idrotter beviljats riksrekrytering. I dag beslutar Skolverket efter ansökan av en kommun och efter samråd med Riksidrottsförbundet om var riksrekryterande idrottsutbildningar får anordnas och om platsantal. Enligt förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet kan med

nuvarande bestämmelser endast kommunala huvudmän tilldelas statsbidrag för riksiddrottsgymnasier. Fristående skolor är således exkluderade. Regeringen har i propositionen *Statens stöd till idrotten* (prop. 2008/09:126) gjort bedömningen att även fristående gymnasieskolor ska kunna komma i fråga då riksiddrottsgymnasier utses och därigenom få del av statens stöd till specialidrott. Regeringen avser att ändra regleringen i denna del.

Regeringen anser det vara mycket viktigt att svenska ungdomar på elitnivå i en idrott ska ha möjligheter att satsa på sitt idrottande utan att behöva göra avkall på möjligheten att fullfölja en gymnasieutbildning. Det kräver speciallösningar för att elitsatsande elever ska kunna delta i t.ex. träningsläger och olika tränings- och tävlingsssäsonger som ibland är förlagda utomlands. För denna begränsade elevgrupp bedömer regeringen att det är rimligt att tiden för programfördjupning och elevens individuella val kan få ägnas till idrotten. I dag omfattar de nationella kursplanerna i specialidrott sammantaget 300 poäng, där de tillkommande 400 poängen infogats i utbildningen genom lokala beslut av huvudmannen. Med de här beskrivna riksrekryterande spetsutbildningarna i idrott kan kurser i specialidrott ges genom att utnyttja tid för programfördjupning och individuellt val. För att nå upp till den nivå om 700 poäng specialidrott som etablerats som praxis kan eleverna läsa resterande poäng som utökad program.

Regeringens övergripande ambition är att gymnasieskolan bättre ska förbereda för kommande studier och yrkesliv. För att åstadkomma den ambitionshöjningen krävs en viss omfattning av de program- och inriktningsgemensamma ämnena. Att minska utrymmet för karaktärsämneskurser vilket skulle bli följden av RF:s uppfattning, att de 700 poäng som i dag är praxis får inrymmas inom de 2 500 poäng som ett nationellt program omfattar, bedöms riskera elevernas möjlighet att nå examensmålen. För att inte äventyra elevernas möjlighet att få examen och därmed en god bas för fortsatta studier och arbetsliv, anser regeringen, i likhet med utredaren, att möjligheten till utökad program i stället bör utnyttjas.

Många elever vid riksiddrottsgymnasierna har även med dagens upplägg svårt att hinna med sin gymnasieutbildning. Enligt Idrottsstödsutredningen visar en analys av betyg från riksiddrottsgymnasier att studieresultatet i teoretiska ämnen var något sämre än riksgenomsnittet, samtidigt som eleverna hade höga betyg i idrotts- och specialidrottsämnen. Styrelsen för utbildningen kan redan med dagens bestämmelser besluta att fördela utbildningarna på längre tid än tre år för elever som behöver det.

I dag kan huvudmän som anordnar utbildning inom det estetiska området som kräver speciella färdigheter vid urvalet, förutom till betyg från grundskolan, även ta hänsyn till resultat av ett färdighetsprov. Regeringen delar utredarens uppfattning att en sådan möjlighet ska finnas kvar framgent.

Spetsutbildning inom nya områden

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Det stora flertalet av det tjugotal instanser som behandlat frågan är positiva till en försöksverksamhet med riksrekryterande spetsutbildning inom andra områden än det estetiska och det idrottsliga, däribland *Barnombudsmannen* och *Skolverket*, ett antal universitet och högskolor (*Lunds* och *Linköpings universitet*, *Kungl. Tekniska högskolan*, *Luleå tekniska universitet*, *Blekinge tekniska högskola* samt *Chalmers tekniska högskola*), *Jönköpings*, *Karlstads*, *Norrtälje*, *Skövde*, *Stockholms* och *Uppsala kommuner* samt *Lärarnas Riksförbund* och *Sveriges Akademikers Centralorganisation*. Den enda remissinstans som avstyrker är *Borlänge kommun* som menar att inga elitiskolor ska inrättas utan att alla högskoleförberedande program ska kunna ge studerande goda förutsättningar att komma vidare med sina högskolestudier. Skolverket vill att en försöksverksamhet med gymnasial spetsutbildning kompletteras med en försöksverksamhet med distansutbildning för att möjliggöra en god spridning över landet. Flera remissinstanser, bl.a. *Botkyrka*, *Degerfors* och *Göteborgs kommuner*, *Metallgruppen*, *Svenskt Näringsliv* och *Teknikföretagen*, vill att även yrkesinriktade specialiseringar omfattas.

Skälen för regeringens bedömning: Det är angeläget att skolans undervisning anpassas till alla elevers behov. Det gäller såväl elever i behov av extra stöd som elever som behöver extra utmaningar i undervisningen för att stimuleras i sin kunskapsutveckling. Regeringen har därför inrättat en försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning enligt förordningen (2008:793) om riksrekryterande gymnasial spetsutbildning. Försöksverksamheten gäller utbildningar som startar 1 juli 2009–30 juni 2014 och omfattar maximalt 20 utbildningar i matematik, naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen. Då utbildningarna inom försöksverksamheten bygger på specialutformade program enligt dagens programstruktur, måste förordningen anpassas till den nya programstrukturen. Skolverkets uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten bildar underlag för kommande beslut om en eventuell permanentning av spetsutbildningar inom gymnasieskolan.

Utredaren föreslår att elever i gymnasieskolan bör kunna läsa högskolekurser och få högskolepoäng inom ramen för sin gymnasieutbildning. Linköpings universitet menar att det behövs ett tydligt regelverk för hur elever i gymnasieskolan ska kunna ges högskolepoäng i den mån de deltar i högskolekurser, något regelverket medger men som universitetet anser bör bli enklare. Det finns enligt regeringens uppfattning ingen anledning att låta högskolekurser ingå i gymnasieutbildningen för dem som deltar i försöksverksamheten. Det ska däremot vara möjligt att läsa högskolekurser parallellt med studierna. En elev i gymnasieskolan som antas till kurser i högskolan, trots att denne saknar grundläggande behörighet, får på samma sätt som andra studerande intagna på högskolekurser högskolepoäng som då tillgodoräknas denne. Dokumentation över avklarade kurser i olika utbildningsformer bör inte blandas samman.

8.3.2 Befintliga riksrekryterande utbildningar

Regeringens förslag: Beslut om riksrekrytering som fattats med stöd av nuvarande 5 kap. 9 och 14 §§ skollagen (1985:1100) ska upphöra att gälla den 1 januari 2011. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får besluta att sådana beslut ska upphöra att gälla vid en tidigare tidpunkt.

Utredarens förslag: Lämnar inte något förslag i denna del.

Remissinstanserna: Inte någon instans kommenterar frågan.

Skälen för regeringens förslag: Befintliga beslut om riksrekryterande utbildningar upphör enligt nuvarande bestämmelser att gälla den 1 januari 2010 (se p. 3 i övergångsbestämmelserna till lagen [2004:871] om ändring i skollagen [1985:1100]). För att dessa utbildningars tillstånd inte ska upphöra innan de nya bestämmelserna om gymnasieskolan ska börja tillämpas måste den tiden förlängas. Tidigare beslut om riksrekrytering föreslås därför att upphöra att gälla ett år senare, dvs. den 1 januari 2011. Detta innebär att alla riksrekryterande utbildningar som det i dag finns beslut om får fortsätta att ta emot sökande från hela landet fram till och med läsåret 2010/2011.

Det är i dag Statens skolverk som beslutar om riksrekrytering enligt bestämmelser i gymnasieförordningen (1992:394). Enligt nuvarande bestämmelser är det dock bara regeringen som kan besluta om att ett tillstånd för riksrekrytering ska upphöra i förtid. Det är naturligt att även Skolverket ska kunna fatta sådana beslut. Här föreslås därför också ett bemyndigande som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska kunna besluta om att beslut om riksrekrytering ska upphöra att gälla vid en tidigare tidpunkt.

9 Behörighet och antagning

9.1 Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram

Regeringens förslag: Nuvarande reglering i skollagen (1985:1100) när det gäller behörighet behålls för behörighet till ett yrkesprogram.

Regeringens bedömning: De behörighetsregler som ska gälla till ett yrkesprogram bör beredas vidare.

Utredarens förslag: Avviker från regeringens förslag. För att fler elever i grundskolan ska bli bättre förberedda för gymnasiestudier, och för att så många elever som möjligt ska lämna gymnasieskolan med en fullföljd utbildning av god kvalitet, föreslår utredaren skärpta behörighetskrav för gymnasieskolans nationella yrkesprogram. Enligt förslaget ska för behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram krävas godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och minst fem andra ämnen. Syftet med skärpningen är att motverka att elever med bristande förkunskaper tas emot på program och misslyckas med att tillgodogöra sig och fullfölja utbildningen. Genom att

bredda behörighetskraven till fler ämnen än tre understryks att alla grundskoleämnena är viktiga.

Remissinstanserna: Många remissinstanser ställer sig bakom utredarens förslag, däribland *Statens skolverk*, *Friskolornas Riksförbund*, *Landsorganisationen i Sverige*, *Tjänstemännens Centralorganisation*, *Sveriges Akademikers Centralorganisation* samt *Sveriges Skolledarförbund*. Flera remissinstanser är dock tveksamma eller negativa till förslaget. *Barnombudsmannen (BO)* ställer sig negativ till utredarens förslag till behörighetskrav såväl för högskoleförberedande program som yrkesprogram. BO anser att de föreslagna behörighetskraven är alltför högt ställda, vilket kan komma att innebära att ett relativt stort antal elever ställs utanför möjligheten att gå på ett nationellt gymnasieprogram. Även *Socialstyrelsen*, *Statens institutionsstyrelse*, *Specialskolemyndigheten* samt *Nämnden för Rh-anpassad utbildning* påtalar risken för att fler elever än i dag ställs utanför gymnasieskolan med högre behörighetskrav. Särskilt elever med funktionshinder omnämns som en riskgrupp.

Promemorians förslag: Avviker från regeringens förslag. I promemorian föreslås att ytterligare en grupp elever ska vara behöriga. De elever som avses är de med bristande kunskaper i engelska eller matematik men med i övrigt adekvata studieresultat och som därmed har visat prov på studieförmåga. Enligt förslaget ska för behörighet till ett yrkesprogram krävas godkänt betyg i svenska/svenska som andraspråk, engelska eller matematik och sex andra ämnen samt ett lägsta meritvärde. Erfarenheter från dagens individuella program (IV) visar att meritvärdet ger en god indikation på elevens möjligheter att klara studierna på ett nationellt program. En kombination av krav på dels ett visst antal godkända ämnen, dels ett visst meritvärde kan således ge ett mått på elevens allmänna studiekompetens.

Både med dagens bestämmelser och med utredarens förslag utestängs den aktuella elevgruppen från gymnasiestudier på ett nationellt program till dess behörighet uppnåtts genom att eleven fått godkänt betyg eller visat motsvarande kunskaper i det ämne som krävs för att eleven ska vara behörig. Skälen till förslagen i promemorian är bl.a. att en elev med svårigheter i ämnena matematik eller engelska kan tappa motivationen för ämnet, om ribban för att komma in på ett program uppfattas som oöverstigligt hög trots godkända betyg i många andra ämnen. För den elev som hänvisas till IV kan det vara en omotiverad omväg till ett nationellt program och innebära förlorad tid och sämre möjligheter att läsa det han eller hon är intresserad av. Elever på IV avbryter dessutom sina gymnasiestudier i betydligt högre utsträckning än elever som går direkt från grundskolan till ett nationellt eller specialutformat program. Att hålla kvar dessa elever i grundskolan eller hänvisa dem till IV eller motsvarande utbildning drabbar enskilda elever som har studieförmåga men som är i behov av stöd i det aktuella ämnet. Enligt förslaget ska en elev erbjudas särskilt stöd för att nå målen i matematik eller engelska, men inom ramen för ett nationellt program. En elev med bristande kunskaper i något av dessa ämnen kan ha både vilja och förmåga att tillägna sig kunskaper i andra ämnen samtidigt som eleven får stöd i matematik eller engelska.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ser positivt på eller har inget att erinra mot promemorians förslag i huvudsak. *Landsorganisationen i Sverige* anför att förslaget rimligen kommer att innebära att fler elever, särskilt pojkar, får tillträde till gymnasiet än i dag eftersom pojkar har större svårigheter att nå behörighet i de aktuella ämnena. Flertalet kommuner, däribland *Göteborgs, Jönköpings, Katrineholms, Kiruna, Skövde, Stockholms, Oskarshamns* och *Uppsala kommuner*, ställer sig bakom förslaget. Samtliga universitet är positiva under förutsättning att huvudmännen ges goda förutsättningar att anordna stödinsatser så att inte berörda elevers möjligheter till högskoleövergång äventyras. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* stöder förslaget. *Statens skolinspektion* och *Skolväsendets överklagandenämnd* har inget att erinra mot förslaget.

Många instanser är dock negativa till förslaget i promemorian. *Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet* och *Sveriges Skolledarförbund* är till övervägande del negativa och avvisar generellt sänkta behörighetskrav. Behörighetskraven ska enligt dessa instanser bestämmas utifrån vilka förkunskaper som krävs för att klara av respektive program och dessa krav ska få variera. Denna synpunkt delar även *Svenskt Näringsliv*. Flera remissinstanser är kritiska till att godkänt betyg i matematik inte längre ska vara ett absolut krav, däribland *Lärarförbundet* och *Tjänstemännens Centralorganisation, Vallentuna, Övertorneå* och *Karlstad kommuner*. *Statens skolverk* och *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att utredarens förslag till behörighetskrav ska gälla. Skolverket menar att promemorians förslag kan leda till att elever med lägre motivation för ämnet matematik prioriterar bort det till förmån för svenska, engelska och sex andra ämnen som intresserar eleven. Risken med att låta elever med bristfälliga förkunskaper i matematik få gå ett matematikintensivt yrkesprogram, som t.ex. det nuvarande elprogrammet, nämns av flera instanser, liksom farhågor över att ambitionen eller kvaliteten på yrkesprogrammen sänks genom att elever som saknar godkänt betyg i matematik eller engelska tas emot. Ytterligare skäl som anförs är att förslaget kan signalera att matematik eller engelska inte längre kommer att behövas för att klara ett yrkesprogram.

Många kommuner har goda erfarenheter av att elever som tagits in på programinriktade individuella alternativ (PRIV) utan att ha godkänt betyg i matematik eller engelska genomfört studierna på ett framgångsrikt sätt. *Norrköpings* och *Umeå* kommuner förordar därför att bestämmelserna om PRIV ska vara kvar.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Insatser för ökad målpuppfyllelse i grundskolan

Regeringen har vidtagit och avser att vidta reformer och insatser som syftar till att höja kvaliteten och öka kunskaperna i svensk skola och stärka förutsättningarna för skolan att nå sitt huvuduppdrag – att ge elever, oavsett kön, familjebakgrund eller bostadsort, förutsättningar att nå de grundläggande målen för utbildningen. Genom dessa satsningar förutses den grupp av elever som efter genomgången grundskola saknar tillräckliga kunskaper för att kunna tillgodogöra sig en gymnasieutbildning minska på sikt.

Elever som riskerar att inte nå målen är en prioriterad grupp och skolans fokus ska ligga på tidiga insatser. Genom ändringar i förordningen (SKOLFS 2000:135) om kursplaner för grundskolan, som trädde i kraft den 15 juli 2008, har därför *nationella mål införts i grundskolans årskurs 3*. Målen uttrycker en lägsta godtagbar kunskapsnivå i svenska, svenska som andraspråk och matematik. Syftet med de nationella målen är att stärka en tidig uppföljning av elevers kunskaper. Genom att tidigt identifiera elever som riskerar att inte nå skolans kunskapsmål ökar möjligheterna att sätta in adekvat stöd. Skolan måste även ha ytterligare tillgång till kompetens som kan ge individanpassad hjälp till elever som behöver särskilt stöd i sin läs- och skrivutveckling. Därför beslutade regeringen i juni 2007 att ge nio universitet och högskolor i uppdrag att under 2008 starta en *ny speciallärarutbildning* för att tillgodose detta behov. Utbildningen är en påbyggnadsutbildning till lärarutbildningen.

Riksdagen antog i mars 2009 regeringens proposition om nytt *mål- och uppföljningssystem* i grundskolan och motsvarande skolformer (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Utgångspunkten är betänkandet *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan* (SOU 2007:28), där det föreslås att tydligare och mer lättillgängliga styrdokument för grundskolan och motsvarande skolformer införs i form av en samlad läroplan med nya kursplaner. För att ytterligare stärka uppföljningen av elevernas kunskaper föreslås *nationellt fastställda kunskapskrav i årskurs 3, 6 och 9*. För årskurs 3 gäller det för svenska, svenska som andraspråk och matematik och för årskurserna 6 och 9 för samtliga ämnen.

Regeringen har vidare beslutat om ett statsbidrag för åren 2008–2010 för att stärka basfärdigheterna *läsa, skriva och räkna*, med inriktning på årskurs 1–3 (se förordningen [2008:754] om statsbidrag för åtgärder som syftar till att stärka arbetet med basfärdigheterna läsa, skriva och räkna). Regeringen avser dessutom att genomföra en särskild satsning på MNT (matematik, naturkunskap och teknik). Regeringen har ändrat förordningsbestämmelserna om *individuella utvecklingsplaner i de obligatoriska skolformerna*, se t.ex. 7 kap. 2 § grundskoleförordningen (1994:1194). Från och med höstterminen 2008 innehåller den individuella utvecklingsplanen även skriftliga omdömen om elevernas kunskapsutveckling som får vara betygsliknande. Denna förändring kommer att ge föräldrar och elever möjlighet att få en god och tydlig information om både elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling samt om det finns behov av särskilda stödinsatser.

Dagens bestämmelser

För behörighet till gymnasieskolans nationella och specialutformade program krävs i dag godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik, eller på annat sätt förvärvade likvärdiga kunskaper. En konsekvens av dagens behörighetsregler är att elever som har godkända betyg enbart i de tre behörighetsgivande ämnena visserligen är behöriga men dåligt rustade för gymnasiestudier. Elever med mycket låga meritvärden har visat sig ha små möjligheter att klara utbildningen och fullföljer den i liten utsträckning. Elever med ofullstän-

diga gymnasiebetyg har mycket svårare att etablera sig på arbetsmarknaden än elever med en fullständig gymnasieutbildning. Det är därför angeläget att skapa ett system som så långt möjligt säkrar att de elever som antas till nationella program också har förutsättningar att genomföra utbildningen med framgång.

Fortsatt beredning av behörighetsbestämmelserna

Regeringen gör bedömningen att med de insatser för att förbättra resultaten i grundskolan som beskrivits ovan kommer förutsättningarna för att fler elever kommer att nå kunskapsmålen att förbättras betydligt. Med ökad måluppfyllelse i grundskolan följer att fler elever kommer att bli bättre förberedda för gymnasiestudier och andelen elever som saknar betyg i engelska eller matematik bedöms minska på sikt.

Regeringen anser att det är angeläget att de elever som utgör målgrupp för promemorians förslag, nämligen de som bedöms ha god studieförmåga även om de ännu inte nått målen för endera ämnet engelska eller matematik, inte utestängs från gymnasiestudier som de skulle kunna tillgodogöra sig. Regeringen har också tagit fasta på de farhågor som framförts av flera remissinstanser för att alltför långtgående undantag för i synnerhet ämnet matematik skulle kunna urholka de satsningar på förbättrade resultat i grundskolan som beskrivits. Behörighetsreglerna får inte tolkas som att ämnena matematik och engelska blivit mindre viktiga än tidigare. Regeringen ämnar därför bereda frågan om hur behörighetsreglerna för ett yrkesprogram ska utformas vidare. Regeringen avser att inom kort återkomma i denna fråga, så att nya regler kan träda i kraft samtidigt med de skärpta behörighetskrav till högskoleförberedande program som föreslås i avsnitt 9.2. I avvaktan på detta föreslår regeringen att dagens bestämmelser om behörighet för yrkesprogrammen överförs till det lagförslag som regeringen lägger fram i lagrådsremissen.

9.2 Behörighet till gymnasieskolans högskoleförberedande program

Regeringens förslag: För behörighet till ett högskoleförberedande program krävs godkända betyg i svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen.

Med godkänt betyg i ett ämne ska, liksom tidigare jämföras att sökanden på annat sätt förvärvat likvärdiga kunskaper.

En sökande som saknar godkänt betyg i engelska men uppfyller övriga behörighetskrav ska ändå anses behörig, om den sökande på grund av speciella personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av sin tid i grundskolan eller motsvarande utbildning och den sökande bedöms ha förutsättningar att klara studierna på det sökta programmet.

Regeringens bedömning: Det kommer att regleras i förordning att elever som tas emot till ett högskoleförberedande program utan godkänt betyg i engelska, ska erbjudas särskilt stöd i ämnet.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. Utredaren har dock föreslagit att möjligheten till undantag från behörighetskravet i engelska ska gälla för alla nationella program.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig om förslaget är de flesta positiva. Samtliga instanser som yttrat sig över de programspecifika behörighetskraven för högskoleförberedande program tillstyrker förslaget. *Mölnåls, Norrköpings, Norrtälje* och *Uppsala kommuner* samt *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO)* välkomnar möjligheten att göra undantag från kravet på godkänt betyg i engelska. *Socialstyrelsen, Nämnden för Rh-anpassad utbildning* och *Göteborgs kommun* anser att undantaget från kravet på godkänt betyg i engelska ska kunna tillämpas på andra elever än nyanlända elever med utländsk bakgrund, exempelvis elever som på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom har behov av lägre studietakt, tid för vila eller tid för habiliteringsinsatser. *Socialstyrelsen* anser vidare att undantaget ska kunna gälla även för andra ämnen eller elever med t.ex. dyskalkyli och dyslexi. *Lunds universitet* menar att undantaget behövs men vill understryka att det är ett viktigt mål för gymnasieskolan att dessa elever ska uppnå samma kunskapsnivå i engelska som andra elever, varför särskilda stödinsatser för dessa elever är av största vikt. *Malmö kommun* anser att kriterierna för undantagen i engelska måste vara väl definierade i lag eller nämndbeslut.

Enligt *Skolväsendets överklagandenämnd* bör det i lagtexten preciseras vad som avses med särskilda skäl, då nämnden utgår ifrån att nämndens prövning är tänkt att avse inte bara bedömningen av förutsättningarna att tillgodogöra sig den sökta utbildningen utan även frågan om avsaknaden av godkänt betyg har berott på särskilda skäl.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Av samma skäl som anförts i avsnitt 9.1 föreslår regeringen skärpta krav för de högskoleförberedande programmen. Förslagen syftar till att motverka att elever med bristande förkunskaper tas emot på program och misslyckas med att tillgodogöra sig och fullfölja utbildningen. För behörighet till dessa

program föreslår därför regeringen ett krav på godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen, sammanlagt tolv ämnen. Skälen för att fler ämnen ska krävas för behörighet till högskoleförberedande program är att de flesta av ämnena på dessa program bygger vidare på grundskolans ämnen. De flesta av yrkesprogrammets ämnen är nya ämnen utan direkt koppling till grundskolans ämnen. Därför har grundskolebetygen ett bättre prognosvärde för framgång på de högskoleförberedande programmen än på yrkesutbildningarna.

Den skillnad i behörighetskrav mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program som ifrågasatts av flera remissinstanser motiveras av att kraven ska säkerställa att en elev har de förkunskaper som behövs inom det område som utbildningen avser. Eftersom det krävs olika förkunskaper för yrkes- respektive högskoleförberedande program finner regeringen inte skäl att ha samma antal behörighetsgivande ämnen för yrkesprogram och högskoleförberedande program. Det innebär inte, såsom t.ex. *Svenskt Näringsliv* framfört, att yrkesprogram i allmänhet ska anses vara mindre krävande eller mindre värda än högskoleförberedande program.

Elever som antas till högskoleförberedande program ska enligt huvudregeln ha lägst godkänt betyg i ämnet engelska. Samtidigt finns elever med utländsk bakgrund som anlänt till Sverige relativt nyligen, som inte har haft möjlighet att läsa engelska mer än i begränsad utsträckning, men som i övrigt kan ha utmärkta förutsättningar att framgångsrikt genomföra studier på de gymnasieprogram de sökt.

Myndigheten för skolutveckling (MSU) tog år 2003 fram ett stödmaterial *Vid sidan av eller mitt i?*, som syftar till att sprida kunskap till kommuner och skolor om sent anlända elevers situation i grund- och gymnasieskolan. Med ”sent anlända elever” avser MSU de elever som när de kommer till Sverige påbörjar något av grundskolans fyra sista år, eller som börjar direkt i gymnasieskolan. I stöd materialet framkommer att 42,5 procent av de sent anlända eleverna i grundskolan når behörighet till gymnasieskolans nationella och specialutformade program. Generellt stiger elevernas resultat i takt med längre vistelsetid. En grupp sent anlända får relativt goda meritvärden men når inte behörighet. En orsak kan vara att de inte getts möjlighet till undervisning i engelska.

Det är enligt regeringens mening rimligt att dessa elever ges möjlighet att bli behöriga till högskoleförberedande program. Elever som inte nått upp till nivån för godkänt betyg i engelska, men som av styrelsen för utbildningen bedöms kunna klara programmet, ska kunna beviljas tillträde till högskoleförberedande program. Ett undantag från de kunskapsrelaterade behörighetskraven ska därför införas i lag. För att kunna komma i fråga för undantagsregeln krävs att den sökande på grund av speciella personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av undervisningen i grundskolan eller motsvarande. Sådana speciella personliga förhållanden kan vara att den sökande relativt nyligen anlänt till Sverige från ett land där engelska inte förekommit i skolundervisningen i någon större utsträckning. Men det kan också röra sig om elever som på grund av andra speciella personliga förhållanden inte har kunnat delta i engelskundervis-

ning i Sverige eller utomlands. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas restriktivt.

Elever som tas emot till ett högskoleförberedande program utan godkänt betyg i engelska, ska erbjudas särskilt stöd. Hur det särskilda stödet ska utformas bör beslutas i ett åtgärdsprogram. Det är troligt att vissa elever, som har antagits till ett program med hjälp av undantaget från krav på godkänt betyg i engelska, inte kommer att hinna nå tillräckliga kunskaper i engelska för att avlägga examen inom ramen för ordinarie utbildningstid, även om de i övrigt har uppfyllt alla examenskrav. Sådana elever kan komplettera sin gymnasieutbildning genom att fortsätta sina studier i engelska inom den gymnasiala vuxenutbildningen och ta ut en gymnasieexamen där. Ett alternativ kan vara att en del elever genomför gymnasieutbildningen under fyra år i stället för tre.

9.3 Mottagande i andra hand

Regeringens förslag: Andra behöriga sökande än de som ska tas emot i första hand får tas emot i andra hand till platser som återstår sedan alla de som tagits emot i första hand har antagits till utbildningen.

När eleven har tagits emot i andra hand, ska ersättningen högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Är anordnarens kostnad lägre, ska hemkommunen i stället ersätta den lägre kostnaden.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser har yttrat sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Frisökning som begrepp används inte i författningarna men är ett vedertaget begrepp inom skolväsendet. Med frisökning menas att elever ges en möjlighet, men inte en rättighet, att tas emot på ett nationellt program i en annan kommun än hemkommunen, även om utbildningen erbjuds av hemkommunen. En sådan elev tas emot i andra hand i mån av plats. En uttrycklig bestämmelse om andrahandsmottagande införs nu i skollagen (1985:1100). Tidigare har sådant mottagande bara reglerats i bestämmelserna om interkommunal ersättning. En kommun som har tagit in en elev, som inte är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt till interkommunal ersättning för sina kostnader från elevens hemkommun. Huvudregeln är att den interkommunala ersättningen ska beräknas efter anordnarens självkostnad. Vid frisökning ska hemkommunen emellertid aldrig behöva betala mer än vad motsvarande utbildning skulle ha kostat i den egna kommunen eller samverkansområdet. Är anordnarkommunens kostnad lägre ska hemkommunen i stället ersätta den lägre kostnaden. Skyldigheten för elevens hemkommun att betala interkommunal ersättning är således mer begränsad än vid förstahandsmottagande. Hemkommunen behöver inte heller betala inackorderingsbidrag för elever som efter s.k. frisökning studerar i en annan kommun.

I bestämmelserna om mottagande i första hand har inte skett någon annan materiell ändring än att regler om gymnasial lärlingsutbildning och inriktningar som börjar första läsåret har lagts till (se avsnitt 6.5.1).

9.4 Ansökan och antagning

9.4.1 Ansökan

Regeringens förslag: En ansökan till ett nationellt program, till en nationell inriktning, en särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun. Av ansökan ska det framgå vilken prioritering den sökande gör av de sökta utbildningarna.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till den huvudmannen. Även en ansökan till en fristående skola ska således skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Endast *Malmö kommun*, som ansluter sig till utredarens förslag, har kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: När en elev söker gymnasieutbildningar som anordnas av en annan kommun än elevens hemkommun ska ansökan lämnas till hemkommunen, som vidarebefordrar ansökan till styrelsen för utbildningen i den kommun som anordnar den sökta utbildningen. Det finns ingen motsvarande reglering av förfarandet när en elev söker en utbildning på en fristående skola. Regeringen anser att regelverket i detta avseende i fortsättningen ska gälla oberoende av huvudman. En elev som söker en gymnasieutbildning hos en annan huvudman, såväl en kommunal som en fristående, än hemkommunen ska därför lämna sin ansökan till hemkommunen. Hemkommunen ska omedelbart vidarebefordra ansökan till den huvudman som svarar för den sökta utbildningen.

Från kommunalt håll har det framförts att planeringsarbetet avsevärt skulle underlättas om kommunerna fick information om vilka av deras ungdomar som sökt utbildning i en fristående skola och hur de prioriterat denna utbildning i förhållande till de utbildningar de sökt hos kommunen. För att underlätta kommunernas arbete och möjliggöra utvärderingar av i vilken mån elevernas förstahandsval tillgodoses föreslås därför att det av ansökan ska framgå i vilken prioriteringsordning eleven söker var och en av utbildningarna.

9.4.2 Antagning

Regeringens förslag: Ordet ”antagning” ska ersätta ”intagning”. Styrelsen för utbildningen ansvarar för antagningen till de olika utbildningarna som anordnas av kommunen eller landstinget. Antagningsorganisationen får vara gemensam mellan gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. En kommuns eller ett landstings antagningsorganisation får även vara gemensam med andra kommuner och landsting samt med fristående skolor.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett fåtal instanser har kommenterat förslaget, samtliga är positiva. *Statens skolverk* tillstyrker att den organisatoriska formen för den kommunala respektive privata utbildningsanordnaren, antagningskansliet, kan vara gemensam. Verket vill dock framhålla att den fristående skolhuvudmannen själv måste fatta beslutet om vilka elever som antas. *Lunds universitet* är positivt till utredningens förslag. *Finspångs kommun* anser att alla gymnasieskolor, kommunala som fristående, som verkar inom ett antagningsområde ska ingå i ett samordnat antagningsförfarande. Finspångs kommun föreslår att varje gymnasieskola som verkar inom området ska bära sina egna självkostnader för drift av antagningskansliet och att denna kostnad förslagsvis kan baseras på antalet elever som hanteras i systemet och tas in på respektive skola. *Göteborgs, Karlstads och Skövde kommuner* tillstyrker i huvudsak utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: I skollagen (1985:1100) och gymnasieförordningen (1992:394) används ”intagning” om elever som sedan de tagits emot i en kommun antas till en viss utbildning. I förordningen (1996:1206) om fristående skolor används i stället ordet antagning. I högskolevärlden används också ”antagning”. Förändringen innebär att terminologin blir mer enhetlig. Någon förändring i sak är dock inte avsedd.

Enligt nu gällande bestämmelser ansvarar styrelsen för utbildningen för intagningen till de olika utbildningar som anordnas inom kommunen eller landstinget. Samma ordning föreslås gälla även i fortsättningen. Antagningsorganisationen får vara gemensam med en annan kommun och gemensam för gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Det finns inget som hindrar att sådan samordnad antagning till gymnasieutbildning också omfattar fristående skolor. Bestämmelsen syftar till att förtydliga de olika möjligheter som finns att organisera antagningen till gymnasieskolan men innebär ingen förändring i sak. Hur den kommande antagningsorganisationen ska utformas i varje kommun är en fråga för lokala beslutsfattare.

10 Betyg och ämnesplaner

10.1 Kursbetyg

Regeringens förslag: Efter varje avslutad kurs och efter genomfört gymnasiearbete ska eleven få betyg på kursen respektive gymnasiearbetet.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som yttrat sig i betygsfrågan tillstyrker utredarens förslag, däribland *Göteborgs, Norrtälje och Skövde kommuner, Myndigheten för skolutveckling, Verket för högskoleservice (VHS), Uppsala universitet, Kamrarrätten i Göteborg, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund* samt *Riksförbundet Vuxenutbildning i samverkan*. VHS anser att kursbetyg är att föredra före ämnesbetyg ur meritvärderingssynpunkt.

Lunds universitet anser att frågan behöver diskuteras ytterligare före slutgiltigt ställningstagande.

Skälen för regeringens förslag: Enligt sina direktiv skulle utredaren pröva olika alternativ för betygssättning i gymnasieskolan:

1. kursutformning med kursbetyg, där varje kursbetyg ingår i slutbetyget (dagens system),

2. kursutformning där slutbetyget motsvarar betyget på sista kursen i ett ämne, och

3. kursutformning där slutbetyget är en sammanvägning av betyget på de olika kurserna inom ett ämne.

Efter att ha prövat de olika alternativen har utredaren kommit till slutsatsen att dagens betygsutformning med kursbetyg bör behållas. Fördelarna med kursbetygen är att eleverna får en snabb återkoppling på sina studieresultat. Många elever uppskattar också att kunna lägga avklarade kurser bakom sig. Genom att eleven bedöms och betygssätts vid flera tillfällen och av olika personer utjämnas eventuella bedömningsfel. I många ämnen förekommer sidoordnade kurser där det inte är självklart vilken tyngd olika kurser skulle ha i ett system med ämnesbetyg. Kursbetyg är också att föredra inom gymnasial vuxenutbildning.

Kursbetyg har också nackdelar, bl.a. har den risk för fragmentisering av undervisningen som kursbetygen kan medföra lyfts fram. En orsak till att utbildningen upplevs som fragmentiserad är, enligt utredaren, snarare att fokus i alltför hög grad läggs på enskilda kurser och att målen för hela utbildningen inte beaktas i tillräcklig grad. I och med att examen införs i gymnasieskolan ska examensmålen prägla alla kurser som ingår i utbildningen. Om utbildningen utgörs av alltför många korta kurser kan det leda till att utbildningen upplevs som sönderhackad. Kurser bör därför så långt det är möjligt omfatta minst 100 gymnasiepoäng.

Att samtliga kursbetyg, även tidiga misslyckanden, väger lika tungt i meritvärdet kan å ena sidan orsaka negativ stress. Å andra sidan kan ett sent misslyckande drabba eleven hårt i ett system där slutbetyget motsvarar betyget på den sista kursen i ett ämne. I den kursutformade gymnasieskolan avslutas studierna i enskilda kurser och ämnen efter hand. Även med ämnesbetyg skulle vissa ämnen endast studeras under en termin.

En annan nackdel som lyfts fram med kursbetyg är att elever genom s.k. konkurrenskomplettering höjt sina betyg i underliggande kurser när de läst mer avancerade kurser i ämnen med tydlig progression som matematik och språk. Regeringen har dock ändrat tillträdesreglerna till högskolan så att detta inte längre är lika fördelaktigt. De nya tillträdesreglerna börjar tillämpas fr. o. m. hösten 2010.

Ett system med kursbetyg gör att elever vågar välja en fördjupning inom ett ämne utan att riskera att få sänkt betyg i tidigare kurser i ämnet, vilket skulle ha kunnat bli fallet i ett system med ämnesbetyg, där det sist satta betyget ersatte tidigare betyg i ämnet. Det är också komplicerat att konstruera ett system med ämnesbetyg i en kursutformad skola som tar hänsyn till den totala poängomfattning en elev har läst i ett ämne. En elev med ett lägre betyg, men fler poäng i ett ämne, bör rimligen ha bättre ämneskunskaper än en elev med ett högt betyg på en enstaka kurs.

Regeringen delar utredarens uppfattning att det inte är betygssystemet som avgör om en utbildning uppfattas som fragmentiserad och ytlig utan

detta beror snarare på hur kursplanerna är konstruerade, kursernas längd och vilka valmöjligheter som erbjuds. Sammantaget bedömer också regeringen att de nackdelar som ändå kan förekomma med dagens system väl uppvägs av fördelarna.

Regeringen konstaterar således att det inte finns skäl att byta betygssystem utan föreslår att betyg även framdeles ska sättas efter varje kurs.

10.2 En ny betygsskala

Regeringens bedömning: Den nya betygsskalan A–F införs i gymnasieskolan från och med höstterminen 2011 samtidigt med att de nya programmen och de därmed sammanhängande nya ämnesplanerna införs.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har i propositionen *En ny betygsskala* (prop. 2008/09:66) bedömt att den föreslagna betygsskalan bör införas samtidigt med övriga föreslagna reformer i gymnasieskolan och samtidigt med att reviderade kursplaner börjar tillämpas. Därmed blir det för gymnasieskolans del aktuellt med den nya betygsskalan för de elever som påbörjar sin gymnasieutbildning i den reformerade gymnasieskolan, dvs. höstterminen 2011.

I denna lagrådsremiss används uttrycket godkänt betyg i flera sammanhang. Med nuvarande betygsskala innefattas betygen Mycket väl godkänt, Väl godkänt och Godkänt i uttrycket. Riksdagens beslut om ovan nämnda proposition (bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169) innebär att det med godkänt betyg kommer att menas betygsstegen A–E.

10.3 Ämnesplaner

Regeringen avser att, i det reformuppdrag som kommer att ges Statens skolverk med anledning av förslagen i denna lagrådsremiss och riksdagens beslut efter den kommande propositionen, uppdra åt Skolverket att göra en översyn av samtliga kursplaner.

Kursplanerna bör utformas så att de blir tydligare än i dag med en mer ändamålsenlig struktur. Kursplanerna bör, så långt möjligt och med hänsyn tagen till gymnasieskolans och den gymnasiala vuxenutbildningens särart och de krav som kursutformningen ger upphov till, utformas enligt de riktlinjer och den uppsättning begrepp som ska gälla för grundskolans kursplaner. Att kurserna ingår i en större helhet bör betonas. Det kan därför vara lämpligt att byta begreppet kursplan till begreppet ämnesplan så som utredaren föreslår. Genom att införa begrepp som centralt innehåll i ämnesplanerna förtydligas uppdraget och likvärdigheten ökar i utbildningen. Se vidare avsnitt 17.

Regeringens bedömning: Lokalt beslutade kurser bör inte längre förekomma i gymnasieskolan. Lokalt initierade kurser kan dock efter kvalitetssäkring beslutas av Statens skolverk. Regeringen avser att återkomma till frågan i förordning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet av de instanser som yttrat sig i frågan är positiva däribland *Socialstyrelsen, Statskontoret, Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Uppsala, Lunds och Umeå universitet, Högskolan Dalarna* och *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm*. Även ett antal kommuner instämmer i förslaget, såsom *Borås, Botkyrka, Finspångs, Gotlands, Karlstads, Nacka, Norrtälje, Sandvikens, Sollefteå, Skövde, Stockholms, Umeå, Uppsala* samt *Övertorneå kommuner*. Bland positiva organisationer märks *Landsorganisationen i Sverige, Lärarnas Riksförbund, Sveriges Elevråds Centralorganisation (SECO)* och *Sveriges Skolledarförbund*. SECO anser det vara ett stort steg framåt för att trygga elevernas rättssäkerhet och gymnasieskolans innehållsmässiga kvalitet, då dagens lokala kurssystem ofta misslyckas med att ge eleverna substantiella och relevanta kunskaper och färdigheter. Även *Metallgruppens utbildningsråd* och *Teknikföretagen* tillstyrker förslaget.

Tveksamma eller negativa är *Göteborgs och Mölndals kommuner* samt *Friskolornas Riksförbund*. Göteborgs kommun föreslår att Statens skolverk får fortsätta det påbörjade arbetet med att inventera och kvalitetsbedöma de lokala kurserna. Alternativt ska en kurs med relativt öppet kursinnehåll som kan användas som ram för lokala profileringar skapas. Mölndals kommun anser att uppstramningen av utbildningarna är positiv för gymnasieskolan och samhället, men att mer flexibilitet än vad förslaget innebär bör byggas in. Friskolornas Riksförbund anser inte att de specialutformade programmen och antalet kurser ska stramas upp på ett så genomgripande sätt som utredaren föreslår.

Skälen för regeringens bedömning: De lokalt beslutade kurserna inrättades för att ta till vara lokala initiativ och tillgodose behov av kurser som utifrån ett regionalt eller lokalt perspektiv behövdes i ett snabbt föränderligt arbetsliv. Enligt nuvarande bestämmelser är det styrelsen för utbildningen som får besluta om att inrätta lokala kurser. En lokal kurs måste inordnas i ett befintligt nationellt ämne och svara mot ett behov som inte kan tillgodoses genom en fastställd nationell kurs. Lokala kurser får inte ersätta kurser i kärnämnen. Inte heller kurser som är programgemensamma och därmed obligatoriska på programmet får bytas ut mot lokala kurser. Om så görs, blir programmet specialutformat. Inte heller får en lokal kurs ersätta en kurs som ingår i en nationellt fastställd inriktning. Däremot får lokala kurser förekomma i de lokalt beslutade inriktningarna, som valbara kurser och som individuellt val.

Det finns inga helt säkerställda uppgifter om hur många lokala kurser som förekommer i dagens gymnasieskola. Inför den tilltänkta gymnasie-reformen 2007 samlade Skolverket in uppgifter om de lokala kurser som de kommunala huvudmännen ville behålla. Det insamlade underlaget omfattade cirka 9 000 lokala kurser. Det ska jämföras med de cirka 850

nationella kurser som föreskrivits av Skolverket. Av det totala antalet satta kursbetyg i de slutbetyg som utfärdades i gymnasieskolan 2007 utgjorde betyg på lokala kurser nästan 7 procent.

Ett problem med de lokala kurserna är enligt Skolverket att de sällan svarar mot behov som inte kan tillgodoses inom nationella kurser, så som avsikten med dem var. Ett annat problem är elevens rättssäkerhet. De lokala kurserna är ofta lärarberoende och förekommer ofta endast under begränsad tid. Det har visat sig svårt för elever med betyget Icke godkänt i en lokal kurs att i efterhand kunna pröva för att få ett godkänt betyg, eftersom ett krav är att kursen fortfarande erbjuds i kommunen.

Regeringen anser av de skäl som redovisats att lokalt beslutade kurser inte längre ska förekomma i gymnasieskolan. Det hindrar dock inte att det bör finnas en möjlighet att ta initiativ till nya kurser eller ämnen, när arbetslivet eller högskolesektorn i samverkan med skolan kan beskriva att behovet finns på nationell, regional eller lokal nivå. Sådana kurser bör dock alltid kvalitetssäkras och godkännas av Skolverket. De bör efter godkännande kunna ingå i ett fullständigt program och meritvärderas på samma sätt som övriga kurser. Det är viktigt att de kurser som tillskapas håller en gymnasial nivå och inte är av hobbykaraktär. Det bör övervägas om vissa kurser endast ska få förekomma på de riksrekryterande utbildningar eller särskilda varianter, där huvudmännen i sin ansökan uttryckt behov av dem.

11 Gymnasieexamen

11.1 Yrkesexamen och högskoleförberedande examen

<p>Regeringens förslag: En gymnasieutbildning på ett nationellt program syftar till en gymnasieexamen. En gymnasieexamen avläggs som yrkesexamen eller högskoleförberedande examen.</p>
--

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som yttrat sig om förslaget tillstyrker, däribland *Kammarrätten i Göteborg*, *Socialstyrelsen*, *Barnombudsmannen*, *Statskontoret*, *Arbetsgivarverket*, *Statens skolverk*, *Internationella programkontoret för utbildningsområdet* och *Högskoleverket*. Bland dem som instämmer märks också *Lunds*, *Uppsala*, *Stockholms*, *Umeå*, *Linköpings* och *Örebro universitet*, *Blekinge tekniska högskola*, *Högskolan i Borås* och *Malmö högskola*. Flera kommuner ger också sitt stöd till förslaget, såsom *Arvika*, *Borås*, *Norrköpings*, *Norrtälje*, *Skövde* och *Uppsala kommuner*. *Varbergs kommun* konstaterar att den föreslagna examen med tydliga examensmål bättre än i dag ger information till både avnämare och elever om utbildningens innehåll och resultat. *Sveriges Elevråds Centralorganisation* ser mycket positivt på förslaget och menar att de krav som ställs är rimliga. *Lärarnas Riksförbund* är positivt liksom flera av de branscher som yttrat sig, t.ex. *Elbranschens centrala yrkesnämnd*, *Fastighetsbranschens yrkesnämnd* liksom *Svenskt Näringsliv*. Enligt *Metallgruppen* borgar en examen för att den genomgångna utbildningen håller hög kvalitet. *Svensk energi AB*

påpekar att examen är mycket välkommen för de studenter som önskar studera i ett annat land än Sverige. Även *Sveriges Skolledarförbund* ställer sig bakom förslaget, bl.a. då det bidrar till ökad tydlighet internationellt.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) är skeptiskt till att återinföra gymnasieexamen, därför att förslaget på sikt kan leda till enkelriktade examensformer – till exempel slutprov. SFS påpekar dock att förslaget kan klarlägga varje utbildnings programmål och därmed bidra till en tydligare struktur och kan öka motivationen för eleverna.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med en gymnasieexamen är att befästa och förstärka kvaliteten i svensk gymnasieutbildning. Genom de gymnasieexamina som föreslås ges ökade förutsättningar för målstyrning på nationell nivå och ett tydligt resultatmått införs, vilket även Statskontoret påpekar. Därigenom ökar den nationella likvärdigheten, vilket leder till en högre kvalitet på gymnasieutbildningen. *Myndigheten för skolutveckling* instämmer i att en gymnasieexamen ger möjlighet att utvärdera gymnasieskolan som system då examen kan användas som resultatmått.

Införandet av en gymnasieexamen ger också en ökad tydlighet gentemot andra länder. Sverige har fram till nu varit ett undantag i EU. De flesta europeiska länder har någon form av examen på gymnasial nivå. Internationella programkontoret för utbildningsområdet välkomnar regeringens förslag, eftersom detta innebär att Sverige ansluter sig till en tradition som finns i de flesta europeiska länder.

Förslaget innebär två typer av gymnasieexamen. Studier på yrkesprogram leder till yrkesexamen och studier på högskoleförberedande program leder till högskoleförberedande examen. Regeringen anser till skillnad från utredaren att huvuddelen av examenskraven ska lagfästas, eftersom examen har en sådan dignitet och betydelse för elevens rätts-säkerhet att kraven bör framgå av lag.

11.2 Krav för yrkesexamen

Regeringens förslag: För elever som har betyg från ett nationellt yrkesprogram som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska yrkesexamen utfärdas om eleven har godkända betyg som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng. I de godkända betygen måste det ingå en eller flera kurser som framgår av förordning i svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik omfattande 100 gymnasiepoäng vardera, och gymnasiearbetet.

Därutöver ska de andra kurser som framgår av förordning för respektive yrkesprogram innefattas i de godkända betygen.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. Utredaren föreslår dock att kraven för yrkesexamen ska anges i förordning.

Remissinstanserna: *Elsäkerhetsverket* menar att en yrkesexamen gör det enklare för de personer som vill söka arbete utomlands och åberopa sina yrkeskvalifikationer enligt det s.k. yrkeskvalifikationsdirektivet. *Grafiska yrkesnämnden* anser att förslaget om yrkesexamen är bra. Enligt

Hantverkarnas riksorganisations service AB (Hantverkarna) finns det branscher där kraven ligger på mer än 6 000 timmar innan yrkesbevis kan utfärdas. Branschernas och yrkenas varierande krav på utbildning utgör enligt Hantverkarna ett hinder för att utlova en yrkesexamen som automatiskt medför anställningsbarhet. Hantverkarna konstaterar vidare att omfattningen av yrkesbevisen gesäll- och mästarbrev i Sverige är försvinnande liten jämfört med t.ex. Danmark, Norge och Tyskland. En av anledningarna är enligt Hantverkarna att dessa bevis inte varit kopplade till utbildning. En struktur med en yrkesexamen som avslutning på yrkesutbildningen både på gymnasiet och i en framtida yrkeshögskola välkomnas därför av Hantverkarna.

Naturbrukets yrkesnämnd anser att det är bra med en yrkesexamen, då den ökar tydligheten om vad som krävs för både elever och avnämare och möjliggör ett ökat inflytande för arbetslivet. Detsamma anför *Skogsbrukets yrkesnämnd*. *Sveriges frisörföretagare* ser gärna en yrkesexamen inom gymnasieskolan där lokalt utsedda examinatoreer kan hjälpa till. *Teknikföretagen* tillstyrker yrkesexamen liksom *Utbildningsrådet för hotell och restauranger*. *Luleå tekniska universitet* anser att kvalitetshöjningen i form av två särskilt definierade examina är attraktiv; inte minst yrkesexamen varigenom yrkeskunnandet ges ett erkännande.

Skälen för regeringens förslag: Yrkesutbildningen i Sverige behöver stärkas. Kvaliteten i utbildningen måste öka och utbildningen måste leda till att fler ungdomar etablerar sig på arbetsmarknaden. Genom att införa en yrkesexamen ökar tydligheten i vad utbildningen ska leda till och vilka krav som ställs. Genom de nationella och lokala programråd som ska finnas och som regeringen beskrivit i avsnitt 5, ges avnämare ett ökat inflytande över utbildningen. Det handlar t.ex. om inflytande över de examensmål som ska styra utbildningen i ett helhetsperspektiv (se avsnitt 11.5) samt om att bistå Statens skolverk i arbetet med att ta fram lämpliga uppgifter för gymnasiearbetet. Det kan också handla om att ge råd om lämpliga medbedömare av gymnasiearbetet.

I dag lämnar alltför många elever gymnasieskolans yrkesförberedande program utan fullständig utbildning. Det handlar om elever som inte får ett slutbetyg, därför att de inte fått betyg i samtliga kurser även om de genomfört huvuddelen av utbildningen. Det kvalitetsmått som hittills har använts har handlat om andelen elever som fått ett slutbetyg och som uppfyller kraven för grundläggande behörighet till högskolan. Att eleven uppfyllt de krav som ställs i arbetslivet har varit mindre viktigt. Regeringen anser att yrkesexamen inte ska utformas som en kopia av examen från högskoleförberedande program med högskolestudier som mål. Kraven för yrkesexamen ska formuleras i samverkan med arbetslivet. Att en elev har fått bevis om yrkesexamen ska vara en garanti för att eleven har en gedigen grundläggande yrkesutbildning på en erkänd nivå. Därigenom ökar även elevernas motivation för att genomföra och fullfölja utbildningen med goda resultat. Fokus ska vara på elevens yrkeskunnande.

För yrkesexamen ska enligt regeringens förslag krävas att eleven har genomfört, dvs. har betyg från, ett fullständigt nationellt yrkesprogram, 2 500 gymnasiepoäng. Minst 2 250 poäng av dem ska vara godkända. Kunskaper i svenska, engelska och matematik är av stor betydelse för såväl yrkeslivet som för eleven som samhällsmedborgare. Därför bör den

första kursen i dessa ämnen ingå bland de kurser som ska vara godkända för yrkesexamen. Dessutom bör i förordning anges vilka ytterligare kurser som ska vara godkända för respektive program. Även gymnasiearbetet måste ingå i de godkända betygen.

För varje yrkesprogram bör det således enligt regeringens bedömning anges vilka ämnen och kurser som bör vara godkända för att garantera elevens kunskaper inom yrkesområdet efter avslutad utbildning. Branschorganisationer och andra avnämare bör medverka i arbetet med att ta fram kurser som absolut bör ingå i en examen och vara godkända. Det är glädjande att så många branscher i sina remissvar ställt sig positiva till detta. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att efter samråd med de nationella programråden för respektive yrkesprogram lämna förslag till reglering av examenskraven för respektive yrkesprogram.

För grundläggande behörighet kommer enligt regeringens bedömning att behövas godkända betyg i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik i den omfattning som krävs för högskoleförberedande examen (se avsnitt 11.4). Som framgått av avsnitt 7.3 ska det även finnas möjlighet att läsa kurser som krävs för särskild behörighet på vissa program. Elever på yrkesprogram som läst behörighetsgivande kurser kommer därmed också att vara förberedda för fortsatta studier inom högskolan. Även Yrkehögskolan kommer att vara ett alternativ för många elever med yrkesexamen.

11.3 Krav för högskoleförberedande examen

Regeringens förslag: För elever som har betyg från ett nationellt högskoleförberedande program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska högskoleförberedande examen utfärdas om eleven har godkända betyg om minst 2 250 gymnasiepoäng. I de godkända betygen måste det ingå en eller flera kurser i svenska/svenska som andraspråk omfattande 300 gymnasiepoäng, engelska omfattande 200 gymnasiepoäng, matematik omfattande 100 gymnasiepoäng, och gymnasiearbetet.

Det framgår av förordning vilka kurser i de ämnen som anges ovan som ska vara godkända.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. Utredaren föreslår dock att kraven för högskoleförberedande examen ska anges i förordning. Utredaren föreslår dessutom att för varje program ska anges vilka karaktärsämnen som ska vara godkända.

Remissinstanserna: *Lunds universitet* konstaterar att de krav som uppställs för examen från högskoleförberedande program inte är fullständiga. *Lunds universitet* är dock positivt till att Statens skolverk ska få i uppdrag att fastställa vilken nivå i matematik som ska gälla och vilka karaktärsämnen som ska ingå i respektive program samt avgöra vilken nivå för godkänt som ska krävas. Universitetet tillstyrker de övriga krav som föreslås avseende poängnivåer och krav på godkänt i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik. *Karlstads kommun* tillstyrker förslaget i sin helhet. Även *Teknikföretagen* tillstyrker

förslaget. *Verket för högskoleservice* tillstyrker förslaget att examen från högskoleförberedande program alltid ska ge grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Skälen för regeringens förslag: Examen från högskoleförberedande program ska borge för att eleven är väl förberedd för fortsatta studier vid universitet och högskolor. Det är därför naturligt att examen från dessa program motsvarar kraven för grundläggande högskolebehörighet. Redan i propositionen *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet* (prop. 2006/07:107) konstaterade regeringen att studenter som inte har godkända betyg på kärnämneskurserna i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik avlägger färre högskolepoäng på viss tid än de studenter som har fått godkända betyg i nämnda ämnen. Goda kunskaper i dessa ämnen är centrala för att en student ska kunna tillgodogöra sig högskoleutbildning. Högre utbildning förutsätter bl.a. att studenten på ett självständigt och aktivt sätt kan tillgodogöra sig och förstå akademisk litteratur på såväl svenska som engelska och samtidigt omsätta kunskaperna i praktiskt och teoretiskt handlande. Kraven för grundläggande behörighet har skärpts så att godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik krävs från den 1 januari 2010.

Utredaren konstaterar att en omfattning av 200 poäng i engelska är rimlig med tanke på högskolans internationalisering och användningen av engelsk kurslitteratur och föreslår detta som krav för högskoleförberedande examen. Vidare bör förkunskaperna i svenska förbättras främst när det gäller formellt skrivande och förmågan att läsa större mängder text. Därför föreslås att godkända betyg i ämnet svenska i en omfattning av 300 poäng ska krävas för högskoleförberedande examen. I matematik ska krävas en omfattning av 100 poäng. Regeringen delar denna bedömning. Regeringen kommer att meddela föreskrifter om vilka kurser i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik som ska krävas.

Utredaren föreslår vidare att det för examen från högskoleförberedande program ska krävas lägst betyget Godkänt i ett antal karaktärsämneskurser som är programspecifika. Regeringen anser dock att utredarens förslag i denna del inte bör genomföras av följande skäl. De ungdomar som söker sig till högskoleförberedande program har vanligen som mål att studera vidare efter genomförd gymnasieutbildning. Valet av högskoleutbildning görs dock oftast senare i livet. Det är därför viktigt att inte skapa inlåsnings effekter eller återvändsgränder. Kraven för examen bör därför inte ställas högre än vad som krävs för grundläggande behörighet. Utredarens förslag får till effekt att en elev som uppfyller kraven för grundläggande behörighet enligt ovan, nämligen minst 2 250 godkända poäng med de krav som anges i regeringens förslag, ändå inte skulle uppfylla kraven för examen om godkänt betyg saknades i en eller flera av de programspecifika kurser som skulle krävas enligt utredarens förslag. För att få examen och bli grundläggande behörig måste då just den kursen kompletteras med längre studietid som följd. Den studerande skulle också riskera att utestängas från all högskoleutbildning, även sådan han eller hon i övrigt skulle vara väl förberedd för och där just den specifika kursen inte är ett förkunskapskrav, om kompletteringen inte resulterade i ett godkänt betyg.

Regeringen finner det inte rimligt att förlänga studietiden eller riskera att elever inte vågar söka krävande gymnasieutbildningar om kraven på godkänt betyg i specifika kurser utgjorde tilläggskrav för examen från olika program. Regeringen delar därför inte Lunds universitets uppfattning i denna fråga. De särskilda behörighetskraven eller områdeskraven som ställs för vissa högskoleutbildningar garanterar även i framtiden att de studenter som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen antas. Sådana kurser som krävs för särskild behörighet till relevanta högskoleutbildningar bör ingå bland de kurser som är obligatoriska på respektive program eller vara valbara som programfördjupning eller som individuellt val. Även meritkurser, dvs. sådana kurser som har ett extra meritvärde vid urval till högskoleutbildning med betyg som urvalsgrund, bör ingå bland sådana kurser som erbjuds som programfördjupning och individuellt val.

11.4 Examen och grundläggande högskolebehörighet

Regeringen avser att föreslå riksdagen att kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå skärps. Examen från högskoleförberedande program bör ge grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Elever med examen från yrkesprogram som läst in de kurser i svenska/svenska som andraspråk och engelska som krävs för högskoleförberedande examen samt har ett godkänt betyg i matematik i den omfattning som krävs på yrkesprogram enligt bilaga 2 till skollagen (1985:1100), ska också anses ha grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. *Verket för högskoleservice* ställer sig bakom utredarens förslag.

Som redovisas i avsnitt 7.2 ska elever på yrkesprogram ha rätt att som individuellt val läsa de kurser i svenska/svenska som andraspråk och engelska som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Kurserna ska också kunna läsas som utökat program. De överväganden som gjorts vad gäller rätten till utökad undervisningstid redovisas i avsnitt 14.3. Vidare bör elever med yrkesexamen men som saknar en eller flera av de kurser som nämnts ovan, erbjudas möjlighet att få läsa dessa i gymnasial vuxenutbildning. Detta behandlas i avsnitt 16.

11.5 Examensmål

Regeringens förslag: För varje nationellt program ska det finnas examensmål som innehåller mål för programmet.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Umeå* och *Linköpings universitet* är positiva till förslaget. *Varbergs kommun* konstaterar att den föreslagna examen med tydliga examensmål bättre än i dag ger information till elever och avnämare om utbildningens innehåll och resultat. *Barnombudsmannen (BO)* ser positivt på fastställandet av examensmål från regeringen. BO anser att det därigenom finns incitament för en likvärdig utbildning med

god kvalitet oavsett utbildningsort och skola. Även *Uppsala universitet (utbildningsvetenskapliga fakulteten)* framför liknande synpunkter. *Stockholms universitet* välkomnar förslaget om införande av examensmål. *Arbetsgivarverket* ser det som en kvalitetshöjning ur arbetsgivarperspektiv att examensmålen ska tas fram i samverkan med avnämarna. *Högskoleverket* tillstyrker förslaget.

Botkyrka kommun anser att det kommer att bli svårt att ha samma examensmål och examensuppgifter för alla elever på ett brett program med många utgångar. Om examen ska ge gymnasieskolans avnämare i arbetsliv och högskola ökat inflytande krävs examensmål och uppgifter kopplade till inriktningar och även mål som förbereder för arbetslivet. *Karlstads kommun*, som tillstyrker förslaget, anser att det är av största vikt att examensmålen och examenskraven gäller lika för alla gymnasieskolor med det aktuella programmet, oavsett huvudman.

Landsorganisationen i Sverige delar utredarens synpunkter på examination men framför att utredarens förslag till hur examensmålen ska tas fram är en byråkratisk och ologisk ordning. *Lärarnas Riksförbund* anser att det är av stor vikt att examensmålen och examenskraven för varje enskilt program skrivs på ett tydligt sätt, så att inte enbart de professionella lärarna har möjlighet att sätta sig in i dem.

Skälen för regeringens förslag: Utbildningen i gymnasieskolan ska leda till en examen. Examensmålen ska, som namnet anger, ligga till grund för planeringen av utbildningen och undervisningen från elevens första dag på programmet. I dag kan gymnasieutbildningen upplevas som alltför fragmentiserad. Det stora smörgåsbord av utbildningsvägar som erbjuds eleverna och det stora kursutbud som, åtminstone i teorin, finns att välja på, leder till oöverskådlighet. Det kan vara svårt för kommande arbetsgivare och andra avnämare att förstå vad utbildningen kvalificerar för. Examensmålen ska styra utbildningen och gymnasiearbetets utformning och innehåll. Därför måste även inriktningar, yrkesutgångar och särskilda varianter på programmen kunna kopplas till examensmålen. Målen ska vara så tydliga att de kan förstås av elever och föräldrar, arbetsgivare och andra avnämare. Examensmålen måste dock medge viss flexibilitet inom programfördjupningen och vid utformningen av de särskilda varianter som efter Statens skolverks godkännande ska få anordnas. Dessa särskilda varianter beskrivs i avsnitt 8. Regeringen avser att i det kommande reformuppdraget till Skolverket ge verket i uppdrag att tillsammans med branscher och avnämare utforma förslag till examensmål. Examensmålen beslutas av regeringen i förordning.

11.6 Gymnasiearbete

Förslaget om gymnasiearbetets omfattning behandlas i avsnitt 7.4.

11.6.1 Betyg på gymnasiearbetet

Regeringens bedömning: Gymnasiearbetet bör betygsättas med godkänt betyg respektive inte godkänt betyg. Den närmare regleringen av betygssättningen och bedömningen av gymnasiearbetet kommer att finnas i förordning.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredaren har föreslagit benämningen examensuppgift.

Remissinstanserna: *Karlstads kommun* anser att utredarens förslag om att det för examensuppgiften finns de två betygsstegen Godkänt och Icke godkänt är högst rimligt. *Kungl. Tekniska högskolan (KTH)* ifrågasätter om man kan formulera en examensuppgift på rimlig nivå som täcker hela programmets mål. KTH anser att dagens projektarbete ställer krav som är rimligare och att projektarbetet i sin nuvarande utformning skulle kunna utgöra examensuppgiften. Även *Mittuniversitetet* anser att dagens projektarbete är ett bättre alternativ. *Svenska kommunalarbetsareförbundet* anser att det är viktigt att examensuppgiften på yrkesprogrammen är praktisk, svarar mot karaktärsämnen och visar på elevernas reella kompetens. *Sveriges förenade studentkårer (SFS)*, som är skeptiska till att examen införs, anför att det kan finnas en risk för att examensuppgifterna baseras på kraven inom den högre utbildningen och därför inte blir en bedömning av den kompetens som eleverna ska uppnå i gymnasieskolan. SFS befävar att det kan bidra till att avskräcka från högskolestudier i stället för att uppmuntra till vidare studier.

Skälen för regeringens bedömning: Gymnasiearbetet ska relatera till examensmålen och vara ett kvitto på att eleven är väl förberedd för kommande högskolestudier respektive det yrkesområde som programmet utbildar för. Därför blir det naturligt att gymnasiearbetet genomförs i slutet av utbildningen. På yrkesprogrammen bör gymnasiearbetet pröva elevernas förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet och visa att eleverna har kunskaper som motsvarar branschens krav för anställning.

Uppgifter för gymnasiearbetet bör så långt möjligt tas fram i samverkan med avnämarna. För yrkesprogrammets del kan det ske inom såväl de lokala som nationella programråden. Regeringen anser att gymnasial yrkesutbildning inte bara ska förbereda för anställning utan även stimulera till eget företagande. *Hantverkarnas riksförbund* menar att det inom hantverksområdet finns yrken där merparten av utövarna är egna företagare. På vissa program kan det därför vara lämpligt att pröva elevernas yrkeskunskande i företagsliknande arbetsformer.

KTH pekar på svårigheten att utforma examensuppgiften så att svårighetsnivån blir rimlig och ställer frågan om det är möjligt att en examensuppgift kan sammanfatta ett helt program. Regeringen anser att detta är en befogad invändning. Benämningen examensuppgift bör därför ändras till gymnasiearbete för att bättre motsvara gymnasiearbetets funktion. Genom att gymnasiearbetet är kopplat till examensmålen förstärks den holistiska synen på utbildningens innehåll, där samtliga kurser som ingår i utbildningen ska bidra till att den leder till de kunskaper och kompetenser som uttrycks i examensmålen. Däremot ska inte gymnasie-

arbetet ha karaktären av examensprov av den art som förekommer i vissa andra europeiska länder. Därmed finns inte behov av en graderad betygssättning och inte heller av betygskriterier. Utredaren föreslår inte heller sådana. Regeringen har samma uppfattning. Det är hela utbildningens innehåll som sammantaget spelar roll för att en elev ska få gymnasieexamen. Det avspeglas också i de krav för gymnasieexamen som föreslås i avsnitten 11.2–3.

För gymnasiearbetet bör eleven ha en handledare med god kompetens inom det aktuella ämnesområdet. Det projektarbete som ingår i dagens gymnasieutbildning bedöms av läraren i samråd med en medbedömare. Även i bedömningen av gymnasiearbetet bör en medbedömare medverka. Bedömningen och betygssättningen av gymnasiearbetet kommer att regleras i förordning.

11.6.2 Examensansvariga lärare

Den viktigaste resursen för goda resultat i gymnasieskolan är lärarna. Frågan om vilken utbildning och vilka erfarenheter lärare i övrigt ska ha för att utföra olika uppgifter har varit föremål för flera olika utredningar. Lärarutredningen – om behörighet och auktorisation lämnade i maj 2008 sitt betänkande *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52) med förslag till legitimation och ytterligare kvalifikationssteg för lärare och forskollärare. Bland annat föreslås att det ska bli möjligt att utnämnas till särskilt kvalificerad lärare och gymnasielektor som exempelvis kan ges ansvar för ämne och ämnesutveckling, kvalitetsarbete, bedömning av projektarbeten i gymnasieskolan, handledarskap för lärarstudenter samt mentorskap för nyutbildade lärare. Utredningens förslag har remissbehandlats under hösten 2008. I början av december 2008 lämnade Lärarutbildningsutredningen sitt betänkande *En hållbar lärarutbildning* (SOU 2008:109) med förslag till en ny lärarutbildning. Parallellt med dessa utredningar har en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet arbetat med att ta fram ett förslag till ny skollag. Även i det arbetet berörs frågan om lärares kvalifikationer och krav för att få anställas liksom ansvarsområden. Regeringen planerar, som konstaterats i avsnitt 4, att remittera ett förslag till ny skollag före sommaren 2009.

Under år 2008 har således flera utredningar utrett och lämnat förslag om vilka krav som ska ställas på lärares kvalifikationer och för olika typer av tjänster inom skolväsendet, liksom hur lärarutbildningen bör struktureras för att svara mot de krav som ställs på lärare. Gymnasieutredarens förslag utgör ett komplement till övriga utredningar. Det vore enligt regeringen olämpligt att bryta ut och redan nu behandla frågan om reglering av gymnasielärares ansvarsområden och behörighetskrav. Regeringen tar därför inte här ställning till utredarens förslag om examensansvariga lärare, kvalifikationskrav och ansvarsområden.

Regeringens bedömning: En elev som har avlagt examen bör få ett examensbevis. Den elev som fullföljt utbildningen utan att få examen bör få ett studiebevis. Begreppet slutbetyg kommer att tas bort.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Statens skolverk* tillstyrker förslaget. *Internationella programkontoret för utbildningsområdet* poängterar att ett bevis om yrkesexamen måste kunna öppna dörrar också för fortsatt utbildning utomlands.

Skälen för regeringens bedömning: En elev som har fullföljt utbildningen och uppfyller de krav för examen som gäller för det program som eleven gått bör få ett examensbevis. Bevis om gymnasieexamen utfärdas när kraven är uppfyllda. Av examensbeviset för yrkesexamen bör framgå om eleven genomgått lärlingsutbildning. Vidare bör framgå om en elev med yrkesexamen läst sådana kurser i svenska/svenska som andraspråk och engelska som krävs för högskoleförberedande examen.

Examensbevis bör i regel utfärdas endast en gång. En elev som fått examensbevis från högskoleförberedande program och därefter eventuellt senare i livet genomför en grundläggande yrkesutbildning inom vuxenutbildningen kan behöva ett bevis om yrkesexamen för att underlätta anställning och mobilitet. Det bör därför övervägas om man i sådana fall bör kunna få ytterligare ett examensbevis.

Det bör enligt regeringens bedömning tydligt framgå vilka elever som genomgått en treårig gymnasieutbildning och om de uppfyllt kraven för gymnasieexamen eller inte. En elev som av någon anledning inte uppfyller kraven för att få en examen efter en avslutad utbildning bör få ett studiebevis. I studiebeviset redovisas de kurser eleven gått och de betyg som eleven fått. Även en elev som genomfört utbildningen men som till följd av stor frånvaro inte fått betyg i alla kurser som ingår i utbildningen bör få ett studiebevis. I dag uppfyller en sådan elev inte kraven för att få slutbetyg. Det medför att dessa elever betraktas som sådana som avbrutit studierna, även om de har betyg i en stor del av kurserna.

Begreppet slutbetyg bör tas bort. Elever som avbryter utbildningen eller byter skola bör få ett utdrag ur betygskatalogen.

En elev som fått ett studiebevis kan i efterhand komplettera med de kurser som saknas för examen. Detta kan ske genom prövning i gymnasieskolan eller genom prövning eller studier inom gymnasial vuxenutbildning. Denna möjlighet bör även innefatta gymnasiearbetet.

12 Särskilda insatser för färre avbrott och fler elever med godkända betyg

Ett syfte med den nya gymnasieskolan är att ge fler elever möjlighet att nå målen inom utsatt tid och lämna gymnasieskolan med godkända betyg. Av de nybörjare som var behöriga att antas till ett nationellt eller

specialutformat program hösten 2003 fullföljde 76 procent utbildningen inom tre år och 82 procent inom fyra år. Av alla nybörjare hösten 2004, inklusive de som började på ett individuellt program (IV), fullföljde 68 procent utbildningen inom tre år (71 procent kvinnor, 66 procent män) och 76 procent inom fyra år (78 procent kvinnor, 72 procent män).

Att fullfölja utbildningen innebär att eleven får ett slutbetyg från gymnasieskolan. Slutbetyget utfärdas när eleven har gått igenom ett nationellt eller specialutformat program och fått betyg på alla kurser och det projektarbete som ingår i elevens studieväg samt när en elev på individuellt program har fullföljt den studieplan som lagts upp för eleven. Ett slutbetyg kan dock innehålla flera icke godkända betyg och säger således föga om kvaliteten på elevens prestationer.

I dag används huvudsakligen bara ett kvalitetsmått: grundläggande behörighet för högskolestudier. För att uppnå grundläggande behörighet krävs för närvarande att elevens slutbetyg omfattar lägst betyget Godkänt i minst 90 procent av de gymnasiepoäng som fordras för ett fullständigt program, dvs. 2 250 av 2 500 gymnasiepoäng. (Från den 1 januari 2010 krävs slutbetyg från ett fullständigt program med lägst betyget Godkänt i 2 250 poäng inklusive lägst betyget Godkänt i kärnämneskurserna i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.) Grundläggande behörighet för högskolestudier är emellertid ett mått som främst är relevant för de studieförberedande programmen. Den nationella statistiken visar inte uppgifter om i vilken utsträckning eleverna på de yrkesförberedande programmen på motsvarande sätt når de utbildningsmål som är relevanta för ett yrkesförberedande program.

Som studieavbrott betecknas det i en studie från Statens skolverk (*Studieresultat i gymnasieskolan* 2008) att en elev lämnat gymnasieskolan utan att ha fått ett slutbetyg. Om en elev avbryter studierna utfärdas ett samlat betygsdokument, som innehåller de betyg eleven har fått. Skolverket redovisar i studien att sju procent av eleverna avbryter studierna redan i första årskursen, och att ytterligare fyra procent aldrig kommer längre än till andra läsåret. Om man räknar bort det individuella programmet, där studieavbrott är vanliga, ligger frekvensen studieavbrott/-uppehåll på cirka fyra procent, varav cirka tre procentenheter torde vara reella studieavbrott, dvs. fall där eleven under de påföljande åren efter år 1 inte återfinns i gymnasieskolan.

Med Skolverkets definition betecknar termen studieavbrott således inte bara de elever som lämnar gymnasieskolan i förtid, utan även dem som genomfört utbildningen men inte har fått ett slutbetyg. Om en lärare inte har kunnat bedöma en elev på grund av att eleven har varit frånvarande, ska betyg inte sättas på kursen. En sådan elev kan med nuvarande bestämmelser inte få ett slutbetyg, utan får ett samlat betygsdokument. Det innebär att även elever som i och för sig kan sägas i huvudsak ha nått målen för utbildningen på ett yrkesprogram men som saknar betyg i en eller flera kurser felaktigt betraktas som avhoppare.

Genom regeringens förslag om en yrkesexamen och en högskoleförberedande examen (se avsnitt 11) införs två kvalitetsmått som gör det möjligt att kontinuerligt följa kvalitetsutvecklingen såväl på yrkesprogram som på högskoleförberedande program.

Studieavbrott innebär en hög risk för att eleven inte heller senare slutför sin gymnasieutbildning. Detta kan leda till en svår situation på

arbetsmarknaden och generera höga kostnader i form av socialbidrag och arbetslöshetsersättning m.m. Unga vuxna utan en fullgjord gymnasieutbildning är överrepresenterade bland bidragsberoende och långvarigt arbetslösa.

Det finns goda skäl att tro att genomströmningen kan förbättras i gymnasieskolan. Regeringen bedömer att förslagen i denna lagrådsremiss kommer att leda till färre studieavbrott och byten av program. Det innebär att fler elever kommer att fullfölja sina studier på tre år. En bättre genomströmning kommer inte bara att gynna eleverna genom kortare utbildningstid utan även att innebära ekonomiska besparingar för kommunsektorn.

Direktövergången från gymnasieskolan till den gymnasiala vuxenutbildningen omfattar i dag cirka 15 procent av eleverna i en årskull. Om en högre andel elever fullföljer sina gymnasiestudier inom tre år bör även denna andel kunna minska.

12.1 Stöd inom ramen för nationella program

Gymnasieskolan är skyldig att erbjuda särskilt stöd till elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen. Efterlevnaden av skyldigheten att aktivt arbeta med särskilt stöd i gymnasieskolan behöver dock förbättras. Skolverket konstaterar i en kunskapsöversikt över senare års forskning och utvärdering kring studieavbrott och stödinsatser (*Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan – en kunskapsställning*, 2008) att många elever som väljer att avbryta sina gymnasiestudier verkar vara mycket ensamma i sina beslut. Den inspektion och de få undersökningar som gjorts visar på brister i skolornas arbete med att utreda behovet av stöd, att ta fram åtgärdsprogram och att följa upp stödåtgärderna. Stödtraditionen i gymnasieskolan är generellt svag och varierar mellan olika program. Djupintervjuer som gjorts med elever som avbrutit studierna vittnar om få vuxenkontakter, att stödet kommit för sent, inte svarat mot elevernas behov eller att de inte fått något stöd alls. Många elever uppger att mer stöd sannolikt hade fått dem att fullfölja sina studier.

Enligt regeringens uppfattning måste möjligheterna för den elev som överväger att avbryta sina studier vara flexibla och syfta till att i möjligaste mån förhindra studieavbrott. Det är bättre att elever med skolproblem går kvar på ett nationellt program och får stöd för att nå så långt som möjligt än att de avbryter studierna i förtid. I det fall en elev, trots adekvata stödinsatser, har stora svårigheter att nå målen för en kurs är det viktigt att skolans personal tillsammans med eleven finner en lämplig uppläggning av de fortsatta studierna. Eftersom en elev har rätt att fullfölja den påbörjade utbildningen måste olika stödinsatser erbjudas för att ge eleven reella möjligheter att fullfölja utbildningen. En elev som överväger att avbryta sina studier på grund av studiesvårigheter ska i möjligaste mån erbjudas stöd på det program eleven studerar. En elev kan naturligtvis också vilja byta studieväg och bör då få hjälp med det.

Se även avsnitt 9.2 om stöd i vissa fall.

12.2 Reducerat program

Regeringens bedömning: Nuvarande begränsning att en elev bara får reducera kurser omfattande maximalt 250 poäng bör tas bort. Reduceringen bör i stället omfatta det antal poäng som bedöms rimligt för den enskilde eleven. Regeringen avser att återkomma till frågan i förordning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig i frågan, däribland *Lunds universitet*, *Landsorganisationen i Sverige*, *Uppsala* och *Jönköpings kommuner*, tillstyrker att reducere bör tillämpas mer restriktivt men att möjligheten ändå ska finnas kvar för en mindre grupp elever. *Myndigheten för handikappolitisk samordning* anser att elever först och främst måste ha rätt till särskilt stöd för att klara gymnasieutbildningen och att reducerade program bör tillämpas restriktivt. Det bör vara möjligt att förlänga studietiden för elever som är i behov av detta, t.ex. till följd av funktionsnedsättning. *Centrala studiestödsnämnden* påpekar att elever som läser ett reducerat program med dagens bestämmelser betraktas som heltidsstuderande i fråga om studiehjälp.

Statens institutionsstyrelse och *Göteborgs kommun* avstyrker förslaget att elever som av olika skäl tvingats reducera sitt program inte ska ha rätt att läsa in dessa kurser i gymnasieskolan eller inom vuxenutbildningen.

Skälen för regeringens bedömning: När studiesvårigheter uppstår för en elev ska ett åtgärdsprogram upprättas och eleven ska erbjudas stöd- undervisning. Är dessa åtgärder otillräckliga kan rektor besluta att en elev med påtagliga studiesvårigheter, om eleven vill det, befrias från undervisningen i en eller flera kurser om maximalt 250 poäng av de 2 500 (reducerat program). Reducering ska endast medges för en elev med påtagliga studiesvårigheter för att eleven med en lugnare studietakt ska kunna klara övriga studier på det valda programmet. Studiesvårigheterna ska således ses i ett helhetsperspektiv och möjligheten att reducera är en ren stödåtgärd. Det finns skillnader mellan olika skolor i hur många elever som beviljas reducerat program. Statens skolverk har påvisat att reducerat program har missbrukats och använts för att öka meritvärdet och därmed möjligheten att antas till attraktiva högskoleutbildningar. Från och med höstterminen 2010 krävs för grundläggande behörighet att en student har slutbetyg från ett fullständigt program. Elever med reducerat program kommer således med de behörighetsregler för högskolestudier som gäller från den 1 juli 2010 inte längre att uppnå grundläggande högskolebehörighet. Regeringens förslag om gymnasieexamen i avsnitt 11 förutsätter också att en fullständig gymnasieutbildning har genomförts.

Regeringen bedömer därför att den nuvarande begränsningen till 250 poäng bör tas bort. Eleven måste få klart för sig att en reducere innebär att hon eller han inte kan få examen, eftersom det inte kommer att finnas några undantag från kraven på vad som ska ingå i en gymnasieexamen (se avsnitt 11.2 och 11.3). Reducering ger emellertid eleven möjlighet att få med sig så många poäng som möjligt från gymnasieskolan. Möjligheten finns också att förlänga en enskild elevs utbildningstid i de fall det

är lämpligt. Eleven kan även komplettera sin utbildning senare inom gymnasial vuxenutbildning. Bestämmelsen om reducerat program är avsedd att tillämpas restriktivt.

Frågor om reducerat program regleras i gymnasieförordningen (1992:394). Regeringen avser att återkomma till denna fråga genom ändringar i förordningen.

12.3 Anmälan till elevens hemkommun

Regeringens förslag: När en elev börjar eller slutar vid en gymnasieskola med annan huvudman än hemkommunen, ska huvudmannen snarast meddela detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun. Detsamma ska gälla när en elev börjar eller slutar på en fristående skola.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Skövde kommun* och *Jämtlands gymnasieförbund* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Såväl fristående skolor som kommuner och landsting som har tagit emot elever från andra kommuner i sin gymnasieskola, ska åläggas att anmäla när en elev börjar eller slutar vid gymnasieskolan till elevens hemkommun. Det är särskilt angeläget att hemkommunen får information om att en elev hemmahörande i kommunen har avbrutit sina studier. Många kommuner har elever spridda över stora delar av riket och därmed svårt att följa upp eleverna. Genom förslaget underlättas för elevens hemkommun att löpande hålla sig informerad om vad de elever gör som inte befinner sig i utbildning för att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder i enlighet med kommunens informationsansvar (se 1 kap. 18 § skollagen [1985:1100]). Även i övrigt stärks hemkommunens planeringsförutsättningar om den har aktuella uppgifter om sina ungdomars påbörjade, avbrutna eller avslutade studier hos andra huvudmän. Motsvarande bestämmelse finns redan i skollagen avseende fristående skolor som motsvarar grundskolan.

12.4 Individuell anpassning av ett nationellt program

Regeringens förslag: Om det finns särskilda skäl får styrelsen för utbildningen besluta att en elevs utbildning på ett nationellt program till sitt innehåll får avvika från vad som annars gäller för programmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om sådana avvikelser.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Socialstyrelsen* är positiv till att det finns möjlighet till anpassningar av de nationella programmen, men anser att det är oklart vad utredaren menar med att det ska vara möjligt att anpassa ett program när det av särskilda skäl inte fungerar för eleven att följa ett

visst program. Socialstyrelsen menar vidare att exempelvis elever med funktionsnedsättning bör kunna omfattas av dessa skäl.

Skälen för regeringens förslag: Det kan finnas ett behov av flexibilitet på individnivå. En anpassning kan underlätta för eleven vid byte av program genom att eleven får tillgodoräkna sig redan godkända kurser. På så sätt kan förlängd studietid till följd av programbyten undvikas. Anpassningen är inte tänkt att vara en stödåtgärd, men för den enskilde eleven kan det vara en bättre lösning än att behöva börja om. De krav som ställs för att få examen utgör en begränsning av de kurser som kan bytas ut. Detta medför att det inte kan bli fråga om mer än ett begränsat antal poäng som kan anpassas. En anpassning av ett nationellt program för en enskild elev kan också vara ett alternativ till reducerat program – en lösning som dessutom bara ska tillämpas i de fall inga andra åtgärder fungerat.

Det är svårt att på förhand beskriva vilka situationer och behov som kan motivera avsteg från den nationella programstrukturen för enskilda elever. Den närmare regleringen av den individuella anpassningen kommer att anges i förordning. Hur tillämpningen utvecklas bör följas noga så att inte samma problem uppstår som för dagens specialutformade program.

13 Elever som saknar behörighet till nationella program

Regeringens förslag: Nuvarande reglering i skollagen (1985:1100) när det gäller de individuella programmen behålls för närvarande.

Regeringens bedömning: De utbildningsalternativ som bör finnas tillgängliga för elever som saknar behörighet till gymnasieskolans nationella program bör beredas vidare.

Utredarens förslag: Avviker från regeringens förslag. Utredaren har föreslagit att en bedömning ska göras av vilka elever som har förutsättningar att inom ett år uppnå behörighetskraven för nationella program. De som bedöms kunna uppnå behörighet inom ett år ska erbjudas ett preparandår inom grundskolans ram. Övriga ska erbjudas ett individuellt alternativ inom gymnasieskolans ram. Inom det individuella alternativet föreslås även en programintroduktion för ungdomar som invandrat till Sverige i gymnasieåldern eller sent i grundskolan. Utredaren bedömer att preparandåret är en grundskolefråga och lämnar därför inte några författningsförslag avseende innehållet i preparandåret.

Remissinstanserna: Ett stort antal remissinstanser har yttrat sig om förslaget, däribland *Socialstyrelsen*, *Myndigheten för handikappolitisk samordning*, *Barnombudsmannen*, *Statskontoret*, *Specialpedagogiska institutet*, *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, *Folkbildningsrådet*, *Lunds universitet*, *Handikappombudsmannen*, *Arbetsförmedlingen*, *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Lärarförbundet*, *Lärarnas Riksförbund* och *Sveriges Skolledarförbund*. Även ett antal kommuner, bl.a. *Göteborgs*, *Katrineholms*, *Nacka*, *Norrköping*, *Malmö* och *Stockholms*

kommuner samt ett antal branschorganisationer och spontana remissinstanser har kommenterat frågan. Flertalet av dessa är allmänt positiva.

Flera instanser däribland *Landsorganisationen i Sverige, Degerfors, Botkyrka, Borås, Mölndals* och *Norrköpings kommuner* anser dock att utredarens förslag angående individuellt alternativ är för otydligt och att frågan bör utredas vidare. Botkyrka och Borås kommuner anser att även utredarens förslag om programintroduktion är för otydligt och bör utredas vidare.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: I direktiven till Gymnasieutredningen (dir. 2007:8) framgår att utredarens förslag avseende studievägar och behörighetskrav ska beakta hur de individuella programmen (IV) påverkas. Enligt dagens bestämmelser ska ett individuellt program först och främst förbereda eleven för studier på ett nationellt eller specialutformat program. Regeringen delar utredarens bedömning att det är problematiskt att målsättningen med IV är övergång till ett nationellt eller specialutformat program, trots att ett antal elever aldrig är aktuella för dessa alternativ.

Regeringen anser att det bör finnas individanpassade utbildningsalternativ för obehöriga elever. Utbildningsalternativen bör vara tydliga och ha som utgångspunkt att olika målgrupper har olika behov. Regeringen avser därför att, efter det att frågan beretts vidare, återkomma i denna fråga. I avvaktan på detta överförs dagens bestämmelser om IV till det lagförslag som regeringen lägger fram i remissen.

14 Vissa övriga gymnasiefrågor

14.1 Heltidsstudier

Regeringens förslag: Utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Utredarens bedömning: Studier i gymnasieskolan med fullständigt program omfattande 2 500 poäng ska betraktas som heltidssysselsättning under läsåret.

Remissinstanserna: *Norrtälje kommun* menar att utredningens betonande av att gymnasiestudier är en heltidssysselsättning där arbetsinsatserna ska fördelas jämnt över året kommer att få betydelse för elevernas arbetsmiljö. *Teknikföretagen* avstyrker däremot förslaget att begreppen heltidsstudier och heltidssysselsättning ska regleras med 2 500 poäng och föreslår i stället att begreppet heltidssysselsättning ska omfatta det antal poäng som styrs av examensmålen och grundläggande behörighet vilket kan variera mellan de olika programmen.

Skälen för regeringens förslag: Att studier i gymnasieskolan ska bedrivas på heltid framgår inte av dagens skollag (1985:1100) men har legat bakom tidigare lagstiftningsarbeten om den garanterade undervisningstiden i 5 kap. 4 d § skollagen och omfattningen av studierna i form av 2 500 poäng enligt bilaga 2 till skollagen. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det ska lagfästas att utbildningen på nationella

program ska bedrivas som heltidsstudier. Syftet med bestämmelsen är att förtydliga att undervisningen ska fördelas jämnt över terminer och läsår.

14.2 Tillgång till studie- och yrkesvägledning

Regeringens förslag: Begreppet studie- och yrkesorientering ska bytas ut mot studie- och yrkesvägledning i skollagen (1985:1100). Elever i grundskolan, gymnasieskolan och specialskolan och i fristående skolor som anordnar motsvarande utbildning ska ha tillgång till sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser har yttrat sig över vikten av en god studie- och yrkesvägledning, bl.a. *Sveriges vägledarförening*, *Tjänstemännens Centralorganisation*, *Svenskt Näringsliv*, *Landsorganisationen i Sverige*, *Föräldraalliansen Sverige* samt ett antal kommuner och högskolor. Av dessa har flera särskilt yttrat sig positivt över utredarens förslag att reglera tillgång till studie- och yrkesvägledning i skollagen samt understrukt vikten av att sådant stöd ges tidigare i grundskolan.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att de förslag som lämnas i denna lagrådsremiss leder till tydligare studievägar och yrkesutgångar vilket kan underlätta elevernas val i framtiden. Icke desto mindre kommer behovet av stöd och saklig information till ungdomar som står inför viktiga val som rör utbildning och arbetsliv även framöver att vara stort.

I läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94) föreskrivs vilket ansvar skolan och dess personal har för att erbjuda studie- och yrkesvägledning. Utredaren har träffat elever och genomfört enkäter i sju fokuskommuner. De elever som utredaren har träffat har berättat om dålig information inför valet till gymnasieskolan och studie- och yrkesvägledningen får kritik av eleverna. Mot bakgrund av de kvalitetsbrister som framkommit i Skolverkets utvärderingar och inspektioner bedömer regeringen att den information och vägledning som erbjuds till elever inte alltid är tillräcklig. Regeringen anser att en väl fungerande studie- och yrkesvägledning har stor betydelse för att fler elever ska välja en utbildning som motsvarar deras förväntningar, vilket också kan bidra till en förbättrad genomströmning i gymnasieskolan. Det finns därför skäl att lyfta fram de bestämmelser som rör tillgång till studie- och yrkesvägledning genom att föra in dem i skollagen (1985:1100).

14.3 Möjlighet att läsa utökat program

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

Regeringens bedömning: Elever som beviljas att läsa utökat program bör även garanteras utökad undervisningstid. Frågan kommer att regleras i förordning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Karlstads, Norrtälje och Skövde kommuner* samt *Naturbrukslärarnas förening, Teknikföretagen, Livsmedelsföretagen (Forum för livsmedelsindustrin)* och *Göteborgsregionens kommunalförbund* ser positivt på utredarens förslag om rätt till utökad undervisningstid vid utökat program. *Göteborgs kommun* anser att utökade program i första hand bör erbjudas elever som önskar och vill ha en fördjupning inom sin yrkesprofilering eller inom annan speciell inriktning. *Skogsbrukets yrkesnämnd (SYN)* liksom *Sågverkens och träindustrins yrkesnämnd* anser att det ska vara möjligt att anordna en yrkesutbildning som under tre års gymnasiestudier innehåller mer än 2 500 poäng. Även *Naturbrukets yrkesnämnd* finner det angeläget att elever som har kapacitet och vilja att läsa mer än 2 500 poäng under de tre gymnasieåren måste erbjudas denna möjlighet inom gymnasieskolans ram.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreslås även fortsättningsvis få meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden. Bemyndigandet är avsett att användas t.ex. för att i vissa fall kunna utöka den garanterade undervisningstiden. En elev som beviljats utökat program behöver i dag inte erbjudas någon undervisning utöver den garanterade undervisningstiden. Regeringen bedömer att ett utökat program också bör innebära att den garanterade undervisningstiden utökas. Frågan kommer att regleras i förordning.

14.4 Möjlighet att läsa in grundläggande behörighet

Regeringens förslag: Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till utredarens förslag angående rätten till utökat program för elever på yrkesprogram. *Barnombudsmannen, Norrtälje, Sandvikens och Borås kommuner, Livsmedelsföretagen (Forum för livsmedelsindustrin), Naturbrukslärarnas förening, Metallgruppen, Utbildningsrådet för hotell och restauranger, Teknikföretagen, Forshagaakademien AB, Kylentreprenörernas förening, VVS Företagen, Svensk ventilation, Fastighetsbranschens utbildningsnämnd, Svensk energi AB* och *Svenskt Näringsliv* stödjer att alla elever ska ha möjlighet att uppnå grundläggande högskolebehörighet

genom utökat program. Även *Elbranschens centrala yrkesnämnd* och *Skogsbrukets yrkesnämnd* tillstyrker förslaget att elever på yrkesprogram ges rätt till utökat program för att erhålla grundläggande behörighet. *Skövde kommun* delar utredarens uppfattning att elever på yrkesprogram ska ha en reglerad rätt att läsa utökad studiekurs om 300 poäng men anser att rättigheten ska vara begränsad till att gälla elever som av rektor bedöms ha förutsättning där till.

Ett fåtal instanser, däribland *Teknikföretagen*, *Naturbrukslärares förening* och *Göteborgsregionens kommunalförbund*, har särskilt kommenterat samt tillstyrkt förslaget att den anordnande skolan ska ha rätt att få ersättning från elevens hemkommun för extra kostnader i samband med den utökade undervisningstiden.

Några remissinstanser är negativa till utredarens förslag. *Landsorganisationen i Sverige* anser att alla gymnasieprogram ska ge grundläggande behörighet till högskolan. *Naturbruksskolornas förening* samt *Katrineholms*, *Malmö* och *Botkyrka kommuner* anser att grundläggande behörighet bör kunna uppnås inom normal studietid. *Katrineholms kommun* anser att möjligheten att skaffa sig högskolebehörighet borde ingå i ordinarie program och att rättigheten för elever på yrkesprogram att få läsa utökat program därför måste garanteras. *Statens institutionsstyrelse (SIS)* menar att förslaget kan bidra till att öka avståndet till högskolan för dem som väljer yrkesprogram och att det därför är centralt att möjligheten att komplettera, inom ramen för gymnasial vuxenutbildning, utformas generöst och lättåtkomligt och att särskild behörighet också måste kunna erbjudas.

Skälen för regeringens förslag: Den högskoleförberedande examen som regeringen föreslagit i avsnitt 11.3 bör motsvara kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. För att bättre förbereda eleverna för högskolestudier bör högre krav på kunskaper i svenska/svenska som andraspråk och engelska ställas. För högskoleförberedande examen föreslås en omfattning av 300 poäng i ämnet svenska/svenska som andraspråk och 200 poäng i engelska. På vissa yrkesprogram kommer sannolikt en eller flera av dessa kurser att ingå bland de programgemensamma ämnena. Elever på yrkesprogram, som önskar läsa in de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet utöver dem som ingår i yrkesprogrammet, ska kunna göra det som individuellt val eller som utökat program. I avsnitt 16 behandlas också regeringens bedömning att elever med yrkesexamen bör erbjudas möjlighet inom den kommunala vuxenutbildningen att i efterhand kunna komplettera med de kurser som krävs för grundläggande behörighet.

I denna lagrådsremiss behandlas inte frågor som rör gymnasial vuxenutbildning utöver vad som framgår i avsnitt 16. Regeringen tar därför inte nu ställning till den synpunkt som SIS framfört.

Eleverna på yrkesprogram bör alltid erbjudas att läsa de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet som utökat program. Som beskrivits i avsnitt 14.3 bör ett beslut om utökat program också åtföljas av en utökning av undervisningstiden.

15 Konsekvenser för fristående skolor

Regeringens förslag: Om en fristående skola anordnar sådan utbildning som en kommun enligt 5 kap. skollagen (1985:1100) får anordna inom ramen för nationella program i gymnasieskolan och om alla elever på utbildningen ges möjlighet att inom ramen för denna uppnå grundläggande behörighet för högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, ska skolan förklaras berättigad till bidrag under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda.

Regeringens bedömning: Regleringen för fristående och offentliga gymnasieskolor bör så långt möjligt vara gemensam.

Utredarens förslag och bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning och förslag.

Remissinstanserna: Många har yttrat sig över principen att lika regler ska gälla för utbildningen vid kommunala och fristående gymnasieskolor. Det stora flertalet som yttrat sig i frågan, 66 remissinstanser, tillstyrker; bl.a. *Kammarrätten i Göteborg, Statskontoret, Statens skolverk, Högskoleverket, Lunds universitet, Arbetsförmedlingen, Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund*. *Friskolornas Riksförbund* anser att regelverket bör förenklas för de kommunala skolorna och ge alla ökad flexibilitet. Förbundet ställer sig ändå bakom förslaget att likställa utbildningsformerna mellan fristående och kommunala skolhuvudmän, men pekar på det stora behovet av smidiga övergångslösningar i tillståndsprocessen. *Svenskt Näringsliv* framhåller att särskilda övergångsregler bör utarbetas för nuvarande utbildningar inom fristående skolor för att säkerställa att väl fungerande utbildningar med goda resultat kan vidmakthållas.

Endast fem instanser avstyrker. *Marina läroverket* och *Anders Paulsen* anser att utredningen tar till överväld i ambitionen att strama upp gymnasieverksamheten. *Didaktus, IT-gymnasiet, Rytmus* och *Vittra* påpekar i ett gemensamt yttrande att förslaget om att ta bort de specialutformade programmen kommer att ställa krav på många fristående gymnasieskolor att definiera om sin verksamhet. Därför frågar man vad som kommer att hända med deras tillstånd.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Framväxten av fristående skolor har skapat en mångfald av alternativ för eleverna och en drivkraft för förändring och pedagogisk förnyelse i de kommunala skolorna. Genom mångfald, konkurrens och valfrihet stimuleras kvalitetsutvecklingen i skolan. När de fristående gymnasieskolorna växte fram under 1990-talets mitt var det ofta som komplement till den kommunala gymnasieskolan. Det var då naturligt att de fristående gymnasieskolorna skulle ha ett visst friutrymme.

Läsåret 2007/08 gick 17 procent av alla elever i gymnasieskolan i fristående gymnasieskola. Samma läsår gick mer än 40 procent av gymnasieeleverna från Danderyds, Solna, Täby, Vaxholms, Värmdö och Österåkers kommuner i en fristående skola. Innevarande läsår ökar andelarna i flera kommuner. När de fristående skolorna nu inte längre är komplement utan står för en betydande del av gymnasieverksamheten är situationen en annan.

En viktig förutsättning för utredarens förslag är att de nationella mål regeringen kommer att föreskriva liksom andra delar av regelverket ska gälla lika för kommunala och fristående skolor, så att de kan verka på likvärdiga villkor. Alla huvudmän kommer att få konkurrera med kvaliteten på sin verksamhet. Detta ligger väl i linje med grundtankarna bakom konkurrensutsättningen på skolans område och innebär att de fristående gymnasieskolorna ska följa de nationella programmen och strukturen för dessa.

Genom att antalet nationella program och inriktningar ökar, underlättas en anpassning till de nya villkoren. Regeringen gör också bedömningen att programfördjupningen bör ge större utrymme för lokal anpassning än vad utredaren har föreslagit. Det kommer därför att finnas goda möjligheter för huvudmännen att inom ramen för det utbud av kurser som Skolverket fastställer för utrymmet för programfördjupning att anpassa utbildningarna utifrån lokala behov (se även avsnitt 7.3 och 8). Förslagen innebär således inte att de fristående gymnasieskolornas utrymme för pedagogisk variation och förnyelse begränsas. Det kommer även i framtiden att finnas goda möjligheter för fristående och kommunala huvudmän att på ett positivt sätt konkurrera om elever. Regeringen bedömer att sådan konkurrens kommer att bidra till en kontinuerlig förnyelse av svensk gymnasieskola.

Regeringens förslag om gymnasieexamen, som beskrivs i avsnitt 11, förutsätter en enhetlig utbildning som styrs av de examensmål som ska finnas för varje program. Examen blir då en garanti för att utbildningen, oberoende av vem som anordnat den, håller en erkänd nivå.

Regeringen bedömer att förslaget om ändrade villkor för utbildningen vid fristående gymnasieskolor inte kommer att inverka menligt på de fristående huvudmännens verksamhet, eftersom dagens fristående skolor i mångt och mycket liknar de kommunala i upplägg och utbildningsinnehåll. Redan i dag krävs enligt skollagen (1985:1100) att en fristående skolas utbildning ska ge kunskaper som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan ska förmedla på nationella eller specialutformade program. Det innebär bl.a. att utbildningen måste omfatta gymnasieskolans kurser i kärnämnen. Vidare ska enligt förordningen (1996:1206) eleverna i en fristående gymnasieskola få betyg enligt gymnasieförordningens (1992:394) bestämmelser om betyg.

Sammanfattningsvis erbjuder en gymnasieskola där villkoren för kommunala och fristående skolor är lika följande fördelar:

- ökad likvärdighet genom nationellt kvalitetssäkrade kurser,
- bättre överblick för elever och avsnämare när det gäller vad en viss utbildning står för,
- likvärdig bedömning och betygssättning,
- en kvalitetsstämpel för fristående skolor,
- omval och program- och skolbyten underlättas,
- ökad rättssäkerhet för eleverna, samt
- alla skolor får konkurrera med utbildningens kvalitet.

15.1 Flexibla möjligheter

Regeringens förslag: De bestämmelser i 5 kap. skollagen (1985:1100) och föreskrifter som har meddelats med stöd av och i anslutning till dessa, som ger regeringen, en förvaltningsmyndighet eller styrelsen för utbildningen rätt att göra avsteg från vad som annars gäller för utbildning anordnad av en kommun eller ett landsting, ska tillämpas på motsvarande sätt för fristående skolor. Detsamma gäller sådana inskränkningar i möjligheterna att anordna vissa utbildningar som kan följa av föreskrifter meddelade med stöd av samma kapitel.

Huvudmannen för utbildningen ska jämföras med styrelsen för utbildningen.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Friskolornas Riksförbund* anser det oerhört viktigt att möjligheten att specialutforma program finns kvar. Förbundet framhåller att en lösning kan vara att Statens skolverk godkänner och kvalitetssäkrar avsteg från den nationella programstrukturen.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag om en fastare struktur för gymnasieskolans program syftar till att öka likvärdigheten mellan utbildningarna. Samtidigt är det viktigt att värna om efterfrågade utbildningar av god kvalitet. Regeringen ser ett behov av större utrymme för mångfald och ökade möjligheter för huvudmännen till att utforma utbildningar som svarar mot efterfrågan samt lokala och regionala behov jämfört med utredarens förslag om regionala inriktningar. De möjligheter till att göra avvikelser från vad som annars gäller för de nationella programmen som föreslås i avsnitt 8.1 under benämningen särskilda varianter ger möjligheter att fortsatt bedriva sådana utbildningar som har ett särskilt värde. Möjligheten att få anordna nationellt kvalitetssäkrade särskilda varianter ska alltså även omfatta fristående gymnasieskolor.

För kommunala skolor finns möjlighet att ansöka om riksrekrytering och att i samband med detta i vissa fall få avvika i fråga om den struktur och det innehåll som gäller för nationella program. Enligt dagens reglering är en fristående gymnasieskola riksrekryterande. Någon ändring av detta föreslås inte. Däremot innebär den föreslagna regleringen att även en fristående skola måste ansöka om att få göra sådana avvikelser som en kommunal skola kan få göra i samband med ansökan om riksrekrytering (se avsnitt 8.3).

En fristående gymnasieskola som avser att starta en ny utbildning för vilken man önskar göra motsvarande avsteg ska på samma sätt ansöka om detta. Om utbildningen godkänns av Skolverket, bör Skolinspektionen därefter besluta om bidragsrätt.

Dagens utbud av lokalt beslutade kurser kan göra det svårt för avnämarna att överblicka vilka kunskaper eleverna har efter avslutade gymnasiestudier. En nationellt likvärdig utbildning förutsätter att skolorna erbjuder nationellt likvärdiga program, inriktningar och kurser med nationellt fastställda betygskriterier. En fristående skola kan på samma sätt som kommunala skolor initiera ett behov av en ny kurs hos Skolverket. Se vidare avsnitt 10.4.

15.2 Examen och betyg

Regeringens förslag: En fristående skola ska tillämpa de bestämmelser om betyg, intyg och gymnasieexamen som gäller för gymnasieskolor med kommunal huvudman.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Göteborg* framhåller att utredarens förslag innebär att utbildningarnas utformning och examination mer än tidigare kommer att styras av mål och krav på nationell nivå. *Kammarrätten* välkomnar en sådan förändring, då den kan förväntas tydliggöra elevens kunskap och innebära en rättvisare bedömning av den. *Statskontoret* tillstyrker en enhetlig reglering. *Läraryrkesförbundet* anser det rimligt att fristående gymnasieskolor åläggs att följa de styrdokument som fastställs av regeringen och Skolverket. *Läraryrkesförbundet* anser att undervisningens kvalitet är överordnad frågan om skolans huvudmannaskap. *Lärarnas Riksförbund* anser att den föreslagna strukturen stärker den statliga styrningen av skolan på ett mera tydligt och genomgripande sätt och därmed ökar likvärdigheten.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag innebär att kraven på de kunskaper som ska förmedlas av en fristående gymnasieskola tydliggörs och jämföras med vad som gäller för en kommunal gymnasieskola. Regeringens förslag om att en fristående skola ska anordna sådan utbildning som en kommunal gymnasieskola får anordna inom ramen för nationella program, innebär att samma krav för gymnasieexamen kan ställas på en elev i en fristående skola som i en kommunal skola. Detta skulle annars vara omöjligt. En fristående skola ska således tillämpa de bestämmelser om betyg, intyg och gymnasieexamen som gäller för gymnasieskolor med kommunal huvudman.

Waldorfskolorna har i dag ett undantag från kravet på betygssättning i 2 kap. 9 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor. Frågan om ett fortsatt undantag för waldorfskolor bereds av Skollagsberedningen (U 2006:E).

15.3 Rätt till bidrag i vissa fall

Regeringens bedömning: Fristående skolor kan ha rätt till bidrag för de kurser utöver 2 500 gymnasiepoäng som en elev läser för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom ett yrkesprogram.

Utredarens förslag: Lämnar inte något förslag i denna del.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig om just denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Som framgår av avsnitt 14.3. och 14.4 ska alla elever på yrkesprogram inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Elever på yrkesprogram, som önskar läsa in de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet utöver dem som ingår i

yrkesprogrammet, ska kunna göra det som individuellt val eller utökat program. Elever på yrkesprogram som läser utökat program för att uppnå grundläggande behörighet bör även garanteras utökad undervisningstid.

I propositionen *Offentliga bidrag på lika villkor* (prop. 2008/98:171) bedömer regeringen att bidrag till en fristående gymnasieskola bör lämnas i den omfattning som motsvarar en fullständig gymnasieutbildning, dvs. 2 500 gymnasiepoäng och att någon rätt till bidrag för eventuella överskjutande kurser inte ska finnas.

Av 9 kap. 8 a § skollagen (1985:1100) framgår att bidraget till en fristående gymnasieskola ska bestämmas enligt samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till programmet och i vissa fall inriktningar. I de fall en kommun fördelar extra resurser för en elev i en kommunal skola som har rätt till utökat program för att uppnå grundläggande behörighet inom ett yrkesprogram, har en fristående gymnasieskola i kommunen i motsvarande situation rätt till ersättning för de överskjutande kurserna. De fristående gymnasieskolorna ska således ha samma kompensation för de aktuella eleverna som de kommunala gymnasieskolorna. Regeringen gör därför bedömningen att fristående skolor kan ha rätt till bidrag för de kurser utöver 2 500 gymnasiepoäng som en elev läser för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom ett yrkesprogram.

15.4 En ny riksprislista

Regeringens bedömning: Statens skolverk bör utarbeta en ny s.k. riksprislista inför övergången till den nya gymnasieskolan.

Utredarens förslag: Lämnar inte något förslag i denna del.

Remissinstanserna: De fristående gymnasieskolorna *Didaktus*, *IT-Gymnasiet*, *Rytmus* och *Vittra* efterfrågar i ett gemensamt remissvar en tydlig, nationell beräkningsgrund som ska garantera en transparent prissättning som står i relation till program och programinriktning och därmed också med hänsyn till huvudmannens åtagande. En annan aspekt som påpekas av *Skövde kommun* är att den ekonomiska ersättningen till den fristående skolan ska bygga på den kommunala självkostnaden. Om villkoren att bedriva verksamheten inte är likvärdiga är det ur konkurrenssynpunkt enligt *Skövde kommun* inte rimligt att ersättningen ska vara lika.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt skollagen (1985:1100) ska bidraget från en elevs hemkommun till en fristående gymnasieskola bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det aktuella nationella gymnasieprogrammet i kommunens egna gymnasieskolor. Om kommunen inte anordnar programmet, och det därför inte finns någon kostnad att jämföra med, ska kommunen betala det belopp som föreskrivits med stöd av 9 kap. 8 a § skollagen (riksprislistan).

Under en övergångsperiod kommer gymnasieskolan att omfatta dels de nuvarande nationella programmen, dels de nya nationella programmen.

Detta medför att två olika riksprislistor kommer att tillämpas fram till dess att de nuvarande programmen har avvecklats.

15.5 Övergångsbestämmelser för fristående skolor

Regeringens förslag: En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § skollagen (1985:1100) i dess äldre lydelse ska upphöra att gälla för utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. Efter ansökan av en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag enligt 9 kap. 8 § skollagen i dess äldre lydelse, får Statens skolinspektion, genom en förenklad prövning, förklara skolan berättigad till bidrag enligt bestämmelsen i dess nya lydelse. Regeringen får meddela föreskrifter om den förenklade prövningen.

En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § skollagen i dess äldre lydelse för utbildning som påbörjas före den 1 juli 2011 ska upphöra att gälla senast den 1 juli 2013.

Remissinstanserna: *Friskolornas Riksförbund* pekar på behovet av smidiga övergångslösningar. *Svenskt Näringsliv* anser att särskilda övergångsregler bör utarbetas för nuvarande utbildningar inom fristående skolor för att säkerställa att väl fungerande utbildningar med goda resultat kan vidmakthållas. *Länsrätten i Stockholms län* anser också att särskilda överväganden behövs beträffande kopplingen mellan beslut avseende förklaring om rätt till bidrag som fattas före ikraftträdandet av reformen.

Skälen för regeringens förslag: Med en ny programindelning i gymnasieskolan måste Statens skolinspektion gå igenom befintliga utbildningar med bidragsrätt och göra en ny klassificering ur bidragshänseende, som ska gälla för utbildningar som påbörjas efter den 1 juli 2011.

När de nationella programmets innehåll och examensmål samt de nya ämnesplanerna beslutats, kan Skolinspektionens genomgång inledas efter ansökningar från de fristående skolorna. Genom ett enkelt förfarande bör då de fristående skolorna kunna ges möjlighet att anpassa sin bidragsberättigade utbildning till ett nationellt program. I detta förfarande ska prövningen vara begränsad jämfört med prövningen av en vanlig ansökan om rätt till bidrag. Någon prövning av hur förhållandena i kommunen påverkas bör i normalfallet inte göras. I de fall en fristående skola ansöker om rätt till bidrag för en helt ny utbildning ska dock en vanlig prövning göras. Regeringen föreslås få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om en förenklad prövning av fristående gymnasieskolors befintliga förklaringar om bidragsrätt. Regeringen får då t.ex. föreskriva en annan ansökningstid än den som framgår av 9 kap. 9 § skollagen (1985:1100).

Elever som har påbörjat en utbildning på ett program hos en fristående gymnasieskola innan den föreslagna gymnasiereformen träder i kraft ska naturligtvis kunna gå klart sin utbildning. När det gäller utbildning som påbörjas före den 1 juli 2011 ska därför beslutade förklaringar upphöra att gälla senast den 1 juli 2013.

16 Gymnasial vuxenutbildning

Ett syfte för den gymnasiala vuxenutbildningen är att ge den enskilde kunskaper och kompetenser enligt nationella kursplaner, som är desamma som för gymnasieskolan. Det innebär dock inte att lärande måste ske i en organisation som är en spegelbild av ungdomsskolan. Vägen till målen, innehållet och formen kan se olika ut och präglas av den vuxnes behov, förutsättningar och erfarenheter. En utgångspunkt för den gymnasiala vuxenutbildningen är att den ska vara likvärdig med gymnasieskolan då det gäller nivå och mål samt, i viss mening syften. Styrdokumentet på ämnesnivå är gemensamma och betygssystemet är identiskt och likvärdigt. Detta innebär att utbildningarna dokumenteras på samma sätt och ger samma meritvärde.

En annan utgångspunkt är att den gymnasiala vuxenutbildningen ska kännetecknas av ett individperspektiv och att innehållet i utbildningen ska präglas av den enskildes behov. Vidare ska en hög grad av flexibilitet och tillgänglighet känneteckna verksamheten med utgångspunkt i den vuxnes livssituation. Kunskaper och kvalifikationer som den vuxne erhållit i yrkes- och arbetsliv kan tillgodoräknas honom eller henne i samband med deltagande i utbildningen. En konsekvens av detta blir att tids- och rumsstyrning av verksamheten inte blir lika framträdande som i ungdomsskolan.

16.1 Samverkan med gymnasieskolan

Regeringens bedömning: Dagens regelverk medger samverkan mellan gymnasial vuxenutbildning och gymnasieskolan. Deltagarna bör fortfarande vara elever i respektive skolform.

Utredarens förslag: Överensstämmer till viss del med regeringens bedömning. Utredaren föreslår ändringar av bestämmelserna för att en gymnasieelev formellt ska kunna vara elev i gymnasial vuxenutbildning.

Remissinstanserna: Det fåtal remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker förslaget. *Lärarnas Riksförbund* betonar betydelsen av flexibilitet och utbyte mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Även *Läraryrkesförbundet* stöder bedömningen. *Landsorganisationen i Sverige* förordar en närmare samverkan mellan gymnasial vuxenutbildning och gymnasieskola för att vuxna ska kunna skaffa sig en grundläggande yrkesexamen.

Skälen för regeringens bedömning: Som tidigare nämnts ska den gymnasiala vuxenutbildningen utgå från den enskildes behov och önskemål både vad gäller utbildningens innehåll och form. En av de större utmaningar den gymnasiala vuxenutbildningen står inför är att erbjuda den enskilde möjlighet att utveckla sin kompetens eller skaffa sig en annan yrkeskompetens än den han eller hon redan har. Regeringens bedömning är att yrkesutbildning för vuxna på gymnasial nivå bör öka. Elever i gymnasieskolan bör vid behov kunna få delar av sin utbildning genomförd i samverkan med gymnasial vuxenutbildning.

Många kommuner förfogar i dag över en stor resurs vad gäller såväl speciallokaler och utrustning som kompetens inom yrkesutbildningsom-

rådet i sina gymnasieskolor. Denna resurs kan naturligtvis även nyttjas för yrkesutbildningar inom gymnasial vuxenutbildning. Det är dock viktigt att utbildningen bedrivs i sådana former och på sådana tider att den studerande kan förena studier med andra åtaganden.

Det finns inga formella hinder för en samverkan mellan gymnasieskola och gymnasial vuxenutbildning även om regelverket för gymnasial vuxenutbildning är mindre detaljstyrande, t.ex. då det gäller utbildningens förläggning i tid och till plats. En samverkan bör särskilt underlätta för kommunerna att genomföra yrkesutbildningar för vuxna. Samverkan bör dock inte innebära att den ena skolformen lyfts fram på bekostnad av den andra eller att den gymnasiala vuxenutbildningen ska vara en spegelbild av gymnasieskolan vad gäller organisering och genomförande. Båda skolformerna ska således behålla sitt uppdrag och sin särart. Den som deltar i gymnasial vuxenutbildning som genomförs i gymnasieskolans lokaler och kanske med lärare anställda i gymnasieskolan är elev i kommunal vuxenutbildning enligt de bestämmelser som gäller för gymnasial vuxenutbildning.

Omvänt gäller att en kommun kan låta genomföra utbildningar inom ramen för gymnasieskolan genom s.k. samläsning med deltagare i en kurs i gymnasial vuxenutbildning. Detta gör det möjligt för den enskilde gymnasieeleven att delta i en kurs som organisatoriskt inte anordnas i gymnasieskolan, t.ex. för att bredda sin utbildning eller för att under gymnasietiden skaffa sig grundläggande behörighet för högskolestudier. Den enskilde är fortfarande elev i gymnasieskolan och omfattas således av de bestämmelser som gäller för gymnasieskolan. Om någon formellt skulle vara elev inom och antagen i såväl gymnasial vuxenutbildning som gymnasieskola skulle otydligheter kunna uppstå vad avser vilka bestämmelser som gäller för honom eller henne. Det skulle innebära att olika regelverk skulle kunna gälla och att olika rektorer och i vissa fall till och med olika styrelser för utbildningen skulle komma att ansvara för verksamheten beroende på i vilken skolform den ena eller andra kursen anordnas. Detta skulle i så fall medföra en osäkerhet kring t.ex. den enskildes rättigheter och huvudmannens skyldigheter och därmed brister i elevens rättssäkerhet.

Regeringens bedömning är att ungdomar som tillhör gymnasieskolan inom ramen för nuvarande bestämmelser bör kunna delta i kurser som i praktiken genomförs i gymnasial vuxenutbildning. De bestämmelser som gäller för den enskilde och för verksamheten är de som gäller för den skolform i vilken han eller hon antagits. Detta innebär bl.a. att gymnasieskolans rektor är ansvarig rektor enligt gymnasieskolans bestämmelser.

En elev i gymnasieskolan är behörig till kurser i gymnasial vuxenutbildning från med andra halvåret det år han eller hon fyller 20 år, om kursen inte samtidigt läses i gymnasieskolan. För en elev under 20 år kan kommunen, vilket beskrivits ovan, redan med dagens bestämmelser låta genomföra gymnasieutbildningar i samarbete med gymnasial vuxenutbildning. Detta innebär således att eleven är elev i gymnasieskolan, men att vissa delar av utbildningen kan genomföras inom gymnasial vuxenutbildning.

Regeringen anser således inte att bestämmelserna för elevens formella tillhörighet bör ändras.

16.2 Undantag från 20-årsbestämmelsen

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att behörighet att delta i gymnasial vuxenutbildning ska inträda tidigare än från och med andra kalenderhalvåret det år kommuninvånaren fyller 20 år.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Av remissinstanserna är det ett fåtal som specifikt har kommenterat förslaget om att få delta tidigare än från och med andra halvåret det år kommuninvånaren fyller 20 år. *Specialpedagogiska institutet* stöder närmandet av gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning och i det sammanhanget uttrycker man sig också positivt till att få börja tidigare. *Linköpings universitet* är mycket positivt till att möjligheterna ges för komplettering av program och att möjligheter att läsa på gymnasial vuxenutbildning samtidigt ges till den som inte fyllt 20 år. *Borås kommun* konstaterar att undantag från åldersgränsen 20 år kommer att underlätta studiegången för ett antal elever.

Skälen för regeringens förslag: Avsteg från kravet att en person ska ha fyllt 20 år det kalenderhalvår utbildningen påbörjas bör kunna göras i särskilda fall. Detta kan gälla t.ex. i de fall en 19-åring påbörjar studier på gymnasial nivå eller vara fråga om ungdomar som redan bildat familj eller på annat sätt redan tagit ett stort och avgörande steg in i vuxen världen och därför har lite gemensamt med ungdomar i 16-årsåldern som påbörjar sina studier i gymnasieskolan. I sådana fall ska hela utbildningen kunna ske inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska därför bemyndigas att meddela föreskrifter om att behörighet att delta i gymnasial vuxenutbildning ska kunna inträda tidigare än från och med andra kalenderhalvåret det år kommuninvånaren fyller 20 år.

16.3 Rätt till gymnasial vuxenutbildning i vissa fall

Regeringens bedömning: Personer med yrkesexamen från gymnasieskolan som inte har uppnått grundläggande behörighet för högskolestudier bör erbjudas att göra detta inom den gymnasiala vuxenutbildningen.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna ställer sig bakom förslaget. *Lunds universitet* anser att det är särskilt viktigt att de som har yrkesexamen ges möjlighet att genom vuxenutbildningen uppnå behörighet till högskolestudier. *Jämställdhetsombudsmannen* ger sitt bifall till rätten att komplettera till grundläggande högskolebehörighet. *Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning* menar att den kommunala vuxenutbildningen även måste få i uppgift att erbjuda kompletteringsutbildning för behörighet till yrkeshögskoleutbildningar. *Statens skolverk* tillstyrker utredarens förslag beträffande vuxenutbildningen. Verket betonar vikten av att det utformas tydliga övergångsregler som skapar

rättssäkerhet för elever och studerande. *Läraryrket* och *Tjänstemännens Centralorganisation* anser att rätten även ska gälla s.k. särskild behörighet.

Skälen för regeringens bedömning: Frågan om en rätt för elever med yrkesexamen att läsa in grundläggande högskolebehörighet inom gymnasial vuxenutbildning har stor betydelse för den förändring av gymnasieskolans yrkesprogram som föreslås i denna lagrådsremiss. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen avser att återkomma med förslag till hur lagregleringen ska utformas i denna fråga. Avsikten är att bestämmelserna ska gälla för de elever som påbörjar sin gymnasieutbildning hösten 2011.

16.4 Lärlingsliknande utbildningar

Regeringens bedömning: Yrkesutbildningar inom gymnasial vuxenutbildning kan genomföras i lärlingsliknande former, dvs. förlagda till en arbetsplats, i form av entreprenad. Denna modell bör kunna utvecklas ytterligare inom ramen för nuvarande bestämmelser.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning. Utredaren föreslår att ingen åtskillnad ska göras mellan skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning inom gymnasial vuxenutbildning.

Remissinstanserna: Av remissinstanserna är det enbart *Statens skolverk* som kommenterat lärlingsliknande utbildningar inom den gymnasiala vuxenutbildningen. De anser att resonemanget om lärlingsutbildning och yrkesutbildning i den gymnasiala vuxenutbildningen måste förtydligas för att skapa rättssäkerhet för de studerande.

Skälen för regeringens bedömning: Inom den gymnasiala vuxenutbildningen har en mångfald av arbetsplatsförlagda utbildningar eller lärlingsliknande utbildningar utvecklats. Utbildningarna genomförs i form av entreprenad hos bl.a. branschföretag. Regeringens bedömning är att denna form av utbildning blir allt viktigare för att grundläggande yrkesutbildningar ska kunna genomföras inom ramen för gymnasial vuxenutbildning och bör kunna utvecklas ytterligare. Modellen innebär också att kontakter och samarbete etableras mellan det lokala arbetslivet och vuxenutbildningen samtidigt som arbetslivet ges en bas för rekrytering av kompetens. Entreprenadformen innebär vidare möjligheter för vuxenutbildningen att kunna erbjuda yrkesutbildningar som ligger i linje med de krav och behov som arbetslivet ställer. Arbetslivets bedömningar av behov av kompetens är ett viktigt underlag för den enskilde för ställningstaganden till studier inom gymnasial vuxenutbildning. Dessa bedömningar bör få större genomslagskraft när samverkan och samarbete har utvecklats mellan företrädare för arbetslivets branscher och huvudmannen för vuxenutbildningen.

Regeringens bedömning: En gymnasieexamen inom gymnasial vuxenutbildning bör ha samma omfattning som en examen i gymnasieskolan (med undantag för ämnet idrott och hälsa), dvs. betyg i 2 400 poäng.

För en yrkesexamen bör krävas godkända betyg i 2 250 poäng, däribland särskilt angivna kurser i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik med 100 poäng vardera samt vissa karaktärsämneskurser och ett godkänt gymnasiearbete.

För en högskoleförberedande examen bör det krävas godkänt betyg i 2 250 poäng, däribland i särskilt angivna kurser i svenska eller svenska som andraspråk med 300 poäng, engelska med 200 poäng och matematik med 100 poäng samt ett godkänt gymnasiearbete. Gymnasieexamen inom gymnasial vuxenutbildning kommer att regleras i förordning.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Ett fåtal instanser har kommenterat förslaget om examen inom gymnasial vuxenutbildning. *Riksförbundet för vuxenutbildning i samverkan* betonar dock vikten av att vuxenperspektivet beaktas i bestämmelserna så att det individuella perspektivet inte går förlorat. *Nationellt centrum för flexibelt lärande* betonar vikten av att använda valideringsinstrumentet för vuxenutbildningen och därmed erbjuda en alternativ väg till gymnasieexamen.

Skälen för regeringens bedömning: Ställningstagandet till examen i gymnasial vuxenutbildning ligger i linje med att resultaten i gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning ska vara likvärdiga. Det är också viktigt att bestämmelserna utformas i linje med en flexibel och individuellt anpassad vuxenutbildning. Vägen till examen kan se olika ut jämfört med gymnasieskolan eftersom studier inom gymnasial vuxenutbildning inte utformas som program. Det bör framgå om eleven uppfyllt kraven för yrkesexamen eller för högskoleförberedande examen. Det innebär att en examen inom gymnasial vuxenutbildning på samma sätt som motsvarande examen i gymnasieskolan kvalificerar till fortsatta studier. Ett godkänt gymnasiearbete bör ingå som krav för examen även inom gymnasial vuxenutbildning. Regeringen delar utredarens uppfattning att inom den gymnasiala vuxenutbildningen ska utgångspunkten vara att innehållet i studierna utgår från den enskildes behov då det gäller kompetenser och behörigheter. Studierna ska utgå från den enskildes individuella studieplan som i sin tur bygger på det individuella behovet. Detta innebär att studierna inte behöver omfatta exakt samma kurser som ett program gör i gymnasieskolan. Kraven för en examen då det gäller omfattning av studierna bör vara desamma med undantag för ämnet idrott och hälsa. En elev som fått examen inom gymnasial vuxenutbildning bör, liksom i gymnasieskolan, få examensbevis.

17 Genomförande

Skolverket har under våren 2009 redovisat ett förberedande uppdrag som innebar att utveckla en modell för ämnesplaner i gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning (U 2009/2114/G). Skolverket skulle pröva huruvida det är möjligt att samtliga ämnen och kurser har samma struktur med hänsyn till gymnasieskolans breda kunskapsuppdrag.

Efter det att propositionen har överlämnats till riksdagen och i avvaktan på riksdagens ställningstagande bör Skolverket få i uppdrag att förbereda de förändringar av gymnasieskolan som föreslås i lagrådsremissen. Skolverket bör då göra en översyn av nationella program, nationella inriktningar, examensmål, ämnen och kurser. Skolverket bör ta fram examensmål för vart och ett av de nationella gymnasieprogrammen. Examensmålen för yrkesprogrammen bör utarbetas i samråd med de nationella programråden för yrkesprogrammen. Inriktning och yrkesutgång på programmen ska kunna kopplas till examensmålen.

18 Ekonomiska konsekvenser

Förslagen till förändringar i gymnasieskolan får konsekvenser både i form av ökade och minskade kostnader. Det förslag som medför ökade kostnader för kommunerna är utökat program på yrkesprogram för att uppnå grundläggande behörighet. För staten uppstår ökade kostnader vad gäller myndigheternas arbete.

En förbättrad genomströmning och en uppstramning av möjligheten att anordna alternativ till de nationella programmen kommer enligt regeringens bedömning att ge positiva effekter på kostnaden för att bedriva gymnasieskola. Sammantaget bedöms förslagen inte medföra några kostnadsökningar för kommunsektorn. Den förbättrade genomströmningen får också besparingseffekt vad gäller studiehjälpen.

18.1 Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Utökat program för att uppnå grundläggande behörighet

Elever på yrkesprogram ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ha möjlighet att uppnå grundläggande behörighet för högskolestudier. I vissa fall kommer det att innebära att eleven gör det som utökat program. En elev som av detta skäl beviljats utökat program ska även erbjudas utökad undervisningstid.

Elever med yrkesexamen som inte har utnyttjat möjligheten att uppnå grundläggande högskolebehörighet under sin gymnasietid ska kunna läsa in den grundläggande behörigheten inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Elevgruppen som avses är därmed densamma som ovan. Regeringen avser att återkomma med förslag till hur lagregleringen ska utformas i denna del.

De elever som önskar läsa in de ytterligare kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet, utöver dem som ingår i yrkes-

programmet, ska kunna göra det som individuellt val eller som utökat program. Antalet elever som söker till högskoleutbildningar från yrkesprogram i dag är drygt 5 000 per år. Antalet bedöms vara relativt konstant över tid. Andelen elever som söker till högskoleutbildningar från yrkesprogram varierar i dag mellan programmen. För elever från vissa program har fortsatta studier på eftergymnasial nivå varit nödvändiga innan en fast etablering på arbetsmarknaden kunnat ske. Tydligare yrkesutgångar från gymnasieprogrammen och införandet av en yrkesexamen, som ökar tydligheten om vilka krav som ställs, bedöms leda till att antalet elever som får en anställning efter avslutad gymnasieutbildning ökar. En tydligare programindelning kan även leda till att fler väljer ett högskoleförberedande program från början för att inte behöva komplettera för att uppnå grundläggande behörighet för studier på högskolenivå. Kostnaden för att bereda denna elevgrupp möjlighet att komplettera sina gymnasiestudier för att uppnå grundläggande behörighet för högskolestudier beräknas till 100 miljoner kronor per år. Detta sker utifrån ett antagande om en genomsnittlig utökning med 150 gymnasiepoäng per elev. Det förväntade elevantalet motsvarar den andel elever som i dag söker till högskoleutbildningar från yrkesprogram. För 2013 blir det en halvårseffekt på 50 miljoner kronor.

Förbättrad genomströmning

Förslagen i lagrådsremissen bedöms av regeringen leda till färre avhopp och programbyten och att fler elever därmed kommer att klara av sina gymnasiestudier på tre år. Det är flera delar, som beskrivs nedan, som sammantaget bedöms leda fram till en ökad genomströmning och därmed en effektivare användning av kommunernas resurser.

I lagrådsremissen föreslås skärpta krav för behörighet till gymnasieskolans högskoleförberedande program. Eleverna ska därmed vara bättre förberedda för studier i gymnasieskolan och ha bättre förutsättningar att fullfölja sina gymnasiestudier. I dag krävs för behörighet till nationella och specialutformade program godkänt betyg i svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik. Regeringen föreslår att det för behörighet till ett högskoleförberedande program ska krävas godkända betyg i svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen. Regeringen avser att återkomma med förslag till behörighetskrav för yrkesprogram. Regeringen har också redan tidigare initierat tidiga insatser i grundskolan vilket kommer att leda till att samtliga elever är bättre förberedda då de kommer till gymnasieskolan, bl.a. har nationella mål införts i grundskolans årskurs 3 och ett statsbidrag beslutats med syfte att stärka basfärdigheterna läsa, skriva och räkna. Se vidare avsnitt 9.

Regeringen bedömer att den nuvarande begränsningen att eleven bara ska få reducera kurser omfattande 250 poäng bör tas bort. Dessutom föreslås att en individuell anpassning av ett nationellt program ska vara möjlig. Detta, i kombination med en bättre efterlevnad av de skyldigheter som redan i dag finns för skolans huvudmän att aktivt arbeta med särskilt stöd i gymnasieskolan, kommer enligt regeringens bedömning sammantaget att leda till färre studieavbrott och programbyten.

En utvecklad samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet kommer att ske bl.a. genom inrättandet av nationella programråd för yrkesprogrammen och genom tydligare krav på arbetsplatsförlagt lärande. Detta kommer enligt regeringens bedömning att leda till att ungdomarna får bättre information om vad utbildningen innehåller och vart den leder, vilket kan leda till färre avhopp och att eleverna blir mer motiverade. Ytterligare effekter för ungdomarnas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden bör också följa av att arbetslivet involveras mer i gymnasieutbildningen.

I lagrådsremissen föreslås att elever i grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan ska ha tillgång till sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Förslaget innebär ett förtydligande av det som redan gäller i dag enligt läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94). Regeringen anser att en väl fungerande studie- och yrkesvägledning kan bidra till en förbättrad genomströmning i gymnasieskolan. Därför finns skäl att förtydliga de bestämmelser som rör tillgång till studie- och yrkesvägledning genom att föreskriva detta i skollagen (1985:1100). Förslaget innebär inte ett utökat åtagande för kommunerna och medför därför inte ökade kostnader.

Det är flera förslag som sammantaget leder fram till en ökad genomströmning och det är svårt att mer precist beräkna hur vart och ett av förslagen kommer att påverka genomströmningen. Målet är att alla elever ska gå igenom gymnasieskolan på tre år. Förslagen förutsätts leda till en halvering av de åtta procent av en årskull som i dag går mer än tre år i gymnasieskolan. Om 4 000 färre elever går ett fjärde år eller mer och varje elev kostar 88 900 kronor per år, innebär detta en kostnadsminskning med 350 miljoner kronor årligen från 2015, halvårseffekt 2014 med 175 miljoner kronor. Utöver detta bedöms förslagen leda till en halvering av de 15 procent av eleverna i en årskull som i dag går direkt till den gymnasiala vuxenutbildningen. Utifrån en kostnad per elev på 33 100 kronor och ett minskat elevantal på cirka 7 500 innebär detta en kostnadsminskning med 250 miljoner kronor per år från 2015, med halvårseffekt 2014 med 125 miljoner kronor. Kostnadsminskningen uppgår därmed sammantaget till 600 miljoner kronor årligen från 2015, med en halvårseffekt 2014 på 300 miljoner kronor.

Bättre planeringsförutsättningar

Genom reformen blir gymnasieskolan tydligare och mer likvärdig. Därmed underlättas såväl elevernas utbildningsval som avnämarnas förståelse av utbildningens mål och värde. Lagrådsremissen innehåller förslag som innebär att specialutformade program tas bort. Den flexibilitet som är nödvändig för att bygga in förnyelse i systemet och ge utrymme för lokal och regional anpassning ska rymmas inom de nationella programmens ram. Utrymmet för det individuella valet minskar från 300 poäng till 200 poäng för att förstärka möjligheten till programfördjupning. Vilka kurser som ska erbjudas som programfördjupning och individuellt val ska inom av Statens skolverk föreskrivna ramar beslutas lokalt. Därigenom förbättras förutsättningarna när det gäller skolornas planering och schemaläggning. Gymnasieskolorna kommer att kunna fylla under-

visningsgrupperna bättre, vilket i sin tur skapar förutsättningar för en effektivare resursanvändning.

Gymnasieutredaren diskuterade dessa frågor med de kommuner som ingick i utredningens grupp av s.k. fokuskommuner. Flera kommuner lyfte fram att förutsättningarna att fylla en undervisningsgrupp har stor betydelse för kostnadernas storlek. En acceptabel minsta gruppstorlek sett ur ett kostnadsperspektiv är 22–23 personer. Om man har färre personer innebär det kraftigt ökade kostnader jämfört med en helklass om cirka 30 elever. Den struktur som finns i dagens system med många valbara kurser och individuella val leder i många fall till att gruppstorlekarna blir små. Ett annat problem när många valmöjligheter ska tillgodoses är att det schematekniskt kan innebära håltimmar och ineffektivt använd tid.

Även om de effektiviseringar som beskrivs ovan är uppenbara är de svåra att beräkna exakt. En viss fördröjning kan också förutses innan effekterna syns fullt ut på grund av behov av omställning. Gymnasieutredningen beräknade, utifrån diskussioner med sina fokuskommuner, kostnadsminskningarna till 5 procent av de totala kostnaderna i gymnasieskolan, vilket innebär 1,7 miljarder årligen. Lagrådsremissens förslag överensstämmer inte fullt ut med utredarens förslag vilket innebär att effektiviseringarna inte kan förutses bli så stora som utredaren antog. Regeringen gör därför bedömningen att kostnadsminskningarna kan uppgå till 4 procent av de totala kostnaderna, vilket innebär 1,35 miljarder kronor årligen. Full effekt kan antas nås först 2015.

Det finns förslag i denna lagrådsremiss som tilldelar kommunerna nya uppgifter för gymnasieskolan. Samtidigt aktiverar andra förslag en potential för effektiviseringar av driften av gymnasieskolan som vid full verkan vida överstiger kostnaderna för de nya uppgifterna. Det kan därför finnas skäl att beakta förslagens samlade kostnadsverkan vid framtida fastställanden av nivån på de generella statsbidragen till kommunsektorn. Regeringen kommer noga att följa kostnadsutvecklingen för skolhuvudmännen.

18.2 Ekonomiska konsekvenser för staten

Studiehjälp

Förslagen i lagrådsremissen bedöms, som framgår av tidigare avsnitt, leda till färre avhopp och programbyten och att fler elever därmed kommer att klara av sina studier på tre år. Förslagen innebär utöver en möjlig effektivisering för kommunsektorn även en statlig besparing i form av minskat utflöde av studiehjälp.

Besparingen för det minskade utflödet av studiehjälp beräknas till 40 miljoner kronor per år från 2015, med en halvårseffekt 2014 på 20 miljoner kronor. Beräkningen är gjord utifrån studiebidragets nuvarande månadsbelopp, 1 050 kronor, och att bidraget lämnas under 10 månader per år samt ett antagande om ett elevantal motsvarande en halvering av den andel elever som i dag går längre än tre år i gymnasieskolan.

Myndigheternas arbete

Statens skolverk kommer att ges i uppdrag att arbeta med att ta fram examensmål och ämnesplaner m.m. samt genomföra vissa implementeringsinsatser. Kostnaden beräknas till 28 miljoner kronor 2009 och 20 miljoner kronor 2010.

För arbetet med de nationella programråden beräknas en kostnad på 5 miljoner kronor per år.

Frågor om riksrekrytering inklusive spetsutbildningar samt beslut om särskilda varianter kommer att innebära förändrade uppgifter och större volymer för Skolverket. Det finns därför behov av en tillfällig resursförstärkning 2010 med 3 miljoner kronor.

Statens skolinspektion kommer att behöva gå igenom befintliga bidragsrätter för fristående skolor och göra en ny klassificering ur bidragshänseende. Detta innebär en tillfällig extra arbetsinsats 2010 och ett behov en tillfällig resursförstärkning med 3 miljoner kronor. Skolinspektionens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Eftersom prövningen i dessa fall ska vara förenklad finns inte anledning att anta att övergången till en ny gymnasieskola kommer att få annat än marginell påverkan på domstolarnas arbete och kostnader.

Finansiering av ovanstående förslag sker inom utgiftsområde 16, och ryms inom de ekonomiska ramar som redovisades i budgetpropositionen för 2009 för detta utgiftsområde.

Fortbildning

Fortbildningsinsatser för lärare kommer att behövas både med generellt innehåll och med program- och ämnesspecifikt innehåll. Möjlighet bör även finnas att läsa andra ämnen och därmed bredda sin kompetens. Kostnaderna för detta bedöms för 2010 och 2011 rymmas inom pågående fortbildningsinsatser inom utgiftsområde 16.

19 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna i skollagen (1985:1100) ska träda i kraft den 1 juli 2010. Bestämmelserna ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. För utbildning som påbörjats tidigare ska äldre bestämmelser alljämt tillämpas om inte annat följer av tredje stycket.

Ändringen av ikraftträdande- och övergångsbestämmelsen som rör när tidigare fattade beslut om riksrekrytering ska upphöra att gälla ska dock träda i kraft redan den 31 december 2009.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att elever som påbörjat sin utbildning före den 1 juli 2011 och som fullföljer denna senare än tre år från det att den påbörjades, ska fullfölja utbildningen enligt de bestämmelser som gäller för utbildning som påbörjats efter den 1 juli 2011.

Ändringarna i högskolelagen (1992:1434) och i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan ska träda i kraft den 1 juli 2011. Äldre bestämmelser ska dock fortfarande gälla för utbildning som har påbörjats före ikraftträdandet.

Utredarens förslag: Överensstämmer inte med regeringens förslag. Utredaren föreslår att ändringarna i skollagen (1985:1100) ska träda i kraft den 1 januari 2010 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2010.

Remissinstanserna: Endast *Lärarnas Riksförbund* bifaller utredarens förslag. I övrigt är samtliga remissinstanser som yttrat sig om frågan negativa eller tveksamma till tidplanen, däribland *Länsrätten i Stockholms län*, *Sveriges kommuner och Landsting*, flera universitet och högskolor, *Högskoleverket*, *Ungdomsstyrelsen*, *Regionförbundet Östsam* samt ett antal kommuner.

Länsrätten i Stockholms län anser att tidplanen är alltför optimistisk och att mer tid behövs för att kunna genomföra reformen på ett rätts-säkert sätt. *Chalmers tekniska högskola* ifrågasätter starkt den föreslagna tidplanen. Gymnasiereformen är viktig och behöver genomföras med omsorg. *Göteborgs kommun* påpekar att förslag om en förändrad gymnasiestruktur, förändrade behörighetsregler m.m. innebär att det inte enbart är gymnasieskolan som kommer att omfattas av förändringarna. Därför är det ytterst olyckligt att forcera reformen. Innan den sjösätts bör mål, förutsättningar och inriktningar vara väl kända. Även *Strömsunds* och *Vallentuna kommuner* pekar på den tid som krävs för förankring, förberedelser och information.

Skälen för regeringens förslag: Den förhållandevis långa tiden mellan ikraftträdandet och att bestämmelserna ska börja tillämpas på utbildning är nödvändig av flera skäl. Som *Göteborgs kommun* m.fl. påpekar måste mål, förutsättningar och inriktningar vara väl kända för att ett antal förberedande beslut hos myndigheter, kommuner och andra huvudmän ska kunna fattas i god tid före höstterminen 2011. Det rör sig t.ex. om vilka utbildningar som ska erbjudas. Vidare bör huvudmännen kunna ansöka om riksrekryterande utbildningar respektive särskilda varianter. Det kan ske först när de bestämmelser som reglerar dessa ut-

bildningar finns i förordning och är kända. Bland annat gäller detta de nationella programmens innehåll. Först därefter kan huvudmännen ansöka och beslut om riksrekrytering och särskilda varianter fattas. De blivande eleverna bör också få information inför sitt val av gymnasieutbildning i god tid före ansökan. Huvudmännen liksom Statens skolverk måste också få rimlig tid att tillsammans med högskolan och företrädare för arbetslivet kunna genomföra reformen. Allt detta sammantaget innebär att reformen inte kan börja tillämpas förrän den 1 juli 2011.

Ändringen av ikraftträdande- och övergångsbestämmelsen som rör när tidigare fattade beslut om riksrekrytering ska upphöra att gälla, ska dock träda i kraft redan den 31 december 2009. Det innebär att befintliga riksrekryterande utbildningar kommer att kunna fortsätta utan uppehåll till dess att de nya bestämmelserna om gymnasieskolan börjar tillämpas (se även avsnitt 8.3.2).

Ändringarna i högskolelagen (1992:1434) och i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan är en direkt följd av att de specialutformade programmen tas bort ur gymnasieskolan och ska därför träda i kraft samtidigt som den övriga reformen. Äldre bestämmelser ska dock fortfarande gälla för utbildning som har påbörjats före ikraftträdandet. Det innebär att en utbildning som redan har påbörjats den 1 juli 2011 och som bygger på ett visst specialutformat program kan fortsätta.

De särskilda ikraftträdande- och övergångsbestämmelser som gäller för fristående skolor presenteras i avsnitt 15.5.

20 Författningskommentarer

20.1 Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

1 kap.

18 §

Ändringen i *andra stycket* är föranledd av att specialutformade program tas bort ur gymnasieskolan.

Bemyndigandet i *tredje stycket* utgår och ändras till en upplysning, eftersom möjligheten att meddela föreskrifter i frågan faller inom regeringens s.k. restkompetens.

Ändringarna i övrigt är redaktionella.

23 §

Av paragrafen, som är ny, framgår att elever i grundskolan, gymnasieskolan och specialskolan ska ha tillgång till studie- och yrkesvägledning. Även den som står i begrepp att påbörja en utbildning, utan att för den skull vara formellt antagen som elev, ska också ges en möjlighet att få sådan vägledning. Detta syftar främst på elever i grundskolan som behöver vägledning inför valet till gymnasieskolan. Skyldigheten att tillhandahålla vägledning gäller inte bara offentliga huvudmän för de skolformer som nämns i paragrafen, utan även enskilda huvudmän som anordnar motsvarande utbildning.

Kompetens för studie- och yrkesvägledning finns främst hos personer som är anställda för denna verksamhet. Även rektor och lärare har dock ett visst ansvar att förmedla sådan vägledning. Frågor om studie- och yrkesvägledning behandlas främst i läroplanerna. I 2 kap. 6 § finns en särskild reglering om anställningsform för personal som anställs för studie- och yrkesvägledning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 14.2.

2 kap.

6 §

Ändringen innebär att begreppet *studie- och yrkesorientering* byts ut mot *studie- och yrkesvägledning* i syfte att få en terminologi som överensstämmer med bl.a. högskoleförordningen (1993:100). Den aktuella yrkesexamen på området heter enligt bilaga 2 till högskoleförordningen studie- och yrkesvägledarexamen. Paragrafen behandlas i avsnitt 14.2.

5 kap.

Med anledning av att det föreslås så omfattande ändringar i 5 kap. ska det nuvarande 5 kap. upphöra att gälla och det i stället införs ett nytt 5 kap. Förändringarna är både materiella, redaktionella och språkliga. De främsta redaktionella förändringarna är att kapitlet helt har omdisponerats och nya rubriker har införts.

Bestämmelser om individuella program förs i huvudsak oförändrade över från det nuvarande 5 kap. till det nya 5 kap. I dessa bestämmelser har bara ändringar av redaktionell karaktär gjorts. Bland annat har dessa bestämmelser justerats med anledning av att specialutformade program har tagits bort (se vidare avsnitt 13). Även bestämmelserna om Rh-anpassad utbildning förs i stort sett oförändrade över till det nya 5 kap.

1 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak nuvarande 1 §.

2 §

Paragrafen är ny. Den behandlas i avsnitt 5.1.

3 §

Paragrafen är delvis ny. Den behandlas i avsnitt 5. 2.

Med motsvarande utbildning i *andra stycket* avses främst specialskolan och fristående skolor som motsvarar grundskolan.

Tredje stycket i paragrafen motsvarar nuvarande 2 §.

4 §

Paragrafen, som redovisar vilka typer av program som utbildningen i gymnasieskolan omfattar, motsvarar delar av nuvarande 3 § första stycket.

Utbildningen ska främst bestå av nationella program. Närmare föreskrifter om dessa följer av 8–18 §§. Ett nationellt program kan vara ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program. För dessa båda typer av nationella program gäller delvis olika regler, t.ex. i fråga om behörighet och examen.

Utbildningen i gymnasieskolan kan också anordnas genom individuella program. Bestämmelser om dessa finns i 19–21 §§.

Bestämmelserna behandlas närmare i avsnitt 6.1 och 13.

5 §

Paragrafen, som är ny, anger i de två första styckena vad utbildningen på de båda typerna av nationella program är avsedda att leda fram till.

Yrkesprogrammen är konstruerade så att de normalt inte ger eleven betyg i alla de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Eftersom alla elever på ett nationellt program ska ha möjlighet att skaffa sig behörighet till högskoleutbildning som börjar på grundnivå, finns i *tredje stycket* en föreskrift om att huvudmannen måste utforma sin utbildning så att alla elever ges möjlighet att inom ramen för sin gymnasieutbildning läsa dessa kurser. Hur detta ska ordnas måste avgöras från fall till fall. Att denna komplettering ska ske inom ramen för gymnasieutbildningen, innebär bl.a. att eleven inte kan hänvisas till någon annan huvudmans gymnasieutbildning eller till utbildning inom komvux för de kurser som saknas.

De båda typerna av nationella program behandlas i avsnitt 6.1 och möjligheten att läsa in grundläggande behörighet i avsnitt 14.4.

6 §

Paragrafen är ny. Det arbetsplatsförlagda lärandet behandlas i avsnitt 6.4.

I *första stycket* anges huvudregeln att utbildningen i gymnasieskolan i huvudsak ska vara skolförlagd men att ett yrkesprogram alltid ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande.

Bemyndigandet i *andra stycket* ger möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet. Det öppnar också en möjlighet att föreskriva om undantag i särskilda situationer från kravet på att en del av utbildningen på ett yrkesprogram ska vara arbetsplatsförlagt.

7 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 7 §. Vissa språkliga förändringar har gjorts.

8 §

Första stycket motsvarar nuvarande 4 § andra stycket. *Andra stycket* motsvarar en del av nuvarande 3 § första stycket. *Tredje stycket* motsvarar nuvarande 3 § andra stycket, dock har regleringen för specialutformade program utgått.

9 och 10 §§

Paragraferna motsvarar delvis nuvarande 3 § tredje stycket. I paragraferna anges de formella utbildningsvägar som studier på nationella program indelas i. Dessa vägar är av avgörande betydelse vid tillämpningen av andra bestämmelser om nationella program, t.ex. mottagandereglererna och föreskrifterna om interkommunal ersättning. Utbildningen på ett nationellt program kan, men behöver inte, utformas som en nationell inriktning, särskild variant eller, om det rör sig om ett yrkesprogram, som gymnasial lärlingsutbildning. Utformningarna kan starta redan första läsåret eller andra eller tredje läsåret. Utbildningsvägarna på ett nationellt program kan således i princip vara konstruerade på följande tre sätt:

- Ett program utan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning.
- En nationell inriktning, en särskild variant eller, för yrkesprogram, gymnasial lärlingsutbildning som börjar redan första läsåret.
- Ett program som först andra eller tredje läsåret utformas som en nationell inriktning, en särskild variant eller, för yrkesprogram, som gymnasial lärlingsutbildning.

I 9 § *första stycket* anges att det kan finnas olika inriktningar på de nationella programmen och att det även kan finnas särskilda varianter. Detta gäller såväl yrkesprogram som högskoleförberedande program. Vidare framgår att båda dessa typer av alternativa utformningar kan börja

när första läsåret startar eller vid senare läsårs start. I *tredje stycket* finns ett bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om inriktningarna och de särskilda varianterna.

Nionde paragrafen *andra stycket* innehåller de grundläggande föreskrifterna om hur inriktningarna och de särskilda varianterna beslutas. Inriktningarna utformas och fastställs på det nationella planet med stöd av bemyndigandet i tredje stycket. De särskilda varianterna utformas lokalt men måste godkännas av den myndighet som regeringen bestämmer.

I 10 § behandlas den gymnasiala lärlingsutbildningen. Där framgår att sådan bara kan förekomma inom yrkesprogrammen. Lärlingsutbildningen är således ett alternativt sätt att utforma ett yrkesprogram, inte en nationell inriktning eller en särskild variant av ett yrkesprogram. Liksom de nationella inriktningarna och de särskilda varianterna kan lärlingsutbildningen omfatta alla tre läsåren, de två sista eller bara det sista läsåret. Detta framgår av *10 § första stycket*.

I *10 § andra stycket* anges den karaktäristiska skillnaden mellan gymnasial lärlingsutbildning och övrig utbildning på nationella program. Det som kännetecknar den gymnasiala lärlingsutbildningen är att den till stor del ska genomföras på arbetsplatser. Den exakta omfattningen av den arbetsplatsförlagda delen anges inte i lagen. Inom övrig utbildning på nationella program ska utbildningen i huvudsak vara skolförlagd enligt 6 §. Även där kan det förekomma inslag som är förlagda till en eller flera arbetsplatser, men inte alls i den omfattning som inom lärlingsutbildningen. Ett yrkesprogram ska i normalfallet innehålla arbetsplatsförlagt lärande, se 6 §. Även för lärlingsutbildningen finns ett bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter i *10 § tredje stycket*.

Bestämmelserna om nationella inriktningar, särskilda varianter respektive lärlingsutbildning behandlas utförligt i avsnitt 6.2, 6.5 och 8.1.

11 §

Första stycket är nytt. Att utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier behandlas i avsnitt 14.1.

Andra och tredje styckena motsvarar i sak väsentligen nuvarande 4 d §. Den garanterade undervisningstiden gäller när eleven läser ett fullständigt program. För elever som utnyttjar den rätt som kan finnas att läsa ytterligare kurser, kan undervisningstiden behöva ökas. Bemyndigandet i *tredje stycket* ger en möjlighet att meddela föreskrifter om detta.

Den garanterade undervisningstiden behandlas i avsnitt 14.1 och 14.3.

12 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 4 c § första stycket såvitt gäller nationella program.

13 §

Föreskriften om att det ska finnas examensmål för varje nationellt program är ny. Den behandlas i avsnitt 11.5.

14 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 4 c § andra och tredje styckena och nuvarande 19 §, dock med tillägget att det i utbildningen ska ingå ett gymnasiearbete.

Av *andra stycket* framgår att när eleven fått godkänt betyg på en kurs eller gymnasiearbetet är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning inom den kursen eller gymnasiearbetet. Det bemyndigande som finns i *tredje stycket* öppnar dock en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva om en rätt att i vissa situationer få läsa om en kurs, trots att eleven redan fått godkänt betyg på den.

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 10.1.

15 §

Bestämmelsen i *första stycket* om möjlighet att i individuella fall avvika från vad som annars är föreskrivet om en utbildnings innehåll är ny. Den behandlas i avsnitt 12.4.

Andra stycket innehåller en hänvisning till ytterligare en möjlighet att, i samband med beslut om riksrekrytering, avvika från vad som annars gäller, bl.a. om innehållet i utbildningen på ett nationellt program.

16 §

Bestämmelsen är ny. Tillsammans med de två följande paragraferna innehåller den lagreglerna om gymnasieexamen. I avsnitt 11 behandlas denna examen utförligt.

Av *första stycket* framgår att det finns två typer av gymnasieexamen, dels yrkesexamen för elever på yrkesprogram, dels högskoleförberedande examen för elever på högskoleförberedande program.

Andra stycket innehåller det grundläggande krav på utbildningens omfattning som gäller för båda typerna av gymnasieexamen. Ytterligare villkor för yrkesexamen och högskoleförberedande examen finns sedan i 17 respektive 18 §. För båda typerna av examen gäller att eleven måste ha fått betyg från utbildning på ett nationellt program, dvs. kurser och gymnasiearbete, omfattande minst 2 500 gymnasiepoäng. I denna paragraf anges bara att eleven måste ha betyg i denna omfattning. I vilken utsträckning dessa betyg måste vara godkända regleras i de följande paragraferna.

17 §

Bestämmelsen är ny och anger de ytterligare förutsättningar som måste vara vid handen för att en yrkesexamen ska få utfärdas.

För yrkesexamen måste eleven ha godkända betyg på minst 2 250 gymnasiepoäng fördelade så att gymnasiearbetet alltid måste vara godkänt liksom 2 150 gymnasiepoäng på kurser som regeringen, med stöd av bemyndigandet i 16 § tredje stycket, föreskriver om. Regleringen ger regeringen möjlighet att föreskriva krav på godkända betyg i olika kurser

för olika yrkesprogram, dock måste i dessa krav alltid ingå kurser om vardera 100 gymnasiepoäng i de i paragrafen angivna ämnena.

Yrkesexamen behandlas utförligt i avsnitt 11.2.

18 §

Bestämmelsen är ny och anger de ytterligare förutsättningar som måste vara uppfyllda för att en högskoleförberedande examen ska få utfärdas.

För högskoleförberedande examen måste eleven ha godkända betyg på minst 2 250 gymnasiepoäng fördelade så att gymnasiearbetet alltid måste vara godkänt liksom betyg på vissa kurser omfattande 2 150 gymnasiepoäng. Bland de kurser som eleven ska ha godkänt på, måste ingå de kurser som regeringen föreskriver. När regeringen utformar dessa föreskrifter, är den bunden av vad som anges i denna paragraf om de ämnen som ska ingå i examen och den omfattning som dessa kurser ska ha.

Högskoleförberedande examen behandlas utförligt i avsnitt 11.3.

19–21 §§

Paragraferna motsvarar nuvarande 4 b §. Föreskrifterna har dock justerats med hänsyn till att specialutformade program utgår och ändrats redaktionellt.

22 §

Paragrafen motsvarar en del av nuvarande 5 §. I *tredje stycket* anges att när det i de följande paragraferna anges att en sökande för att vara behörig ska ha godkända betyg i vissa ämnen, avses betyg från grundskolan eller motsvarande utbildning, t.ex. specialskolan eller fristående skolor som motsvarar grundskolan eller specialskolan.

23 §

Paragrafen, som anger behörighetskrav för yrkesprogrammen utöver vad som följer av 22 §, motsvarar en del av nuvarande 5 §. Kravet på godkända betyg i svenska, engelska och matematik motsvarar nuvarande reglering. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 9.1.

24 §

Paragrafen, som anger behörighetsvillkor för högskoleförberedande program utöver de som följer av 22 §, motsvarar en del av nuvarande 5 §. Kravet på godkända betyg i svenska, engelska och matematik motsvarar nuvarande reglering. Villkoret att även ytterligare ämnen ska vara godkända är dock nytt, liksom möjligheten att, under vissa förutsättningar, bortse från ett icke godkänt betyg i engelska. Bestämmelsen anger inte vilka ytterligare nio ämnen som sökanden måste ha godkända betyg i för att vara behörig. Föreskrifter om detta kan meddelas av regeringen.

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 9.2.

25 §

Paragrafen motsvarar en del av nuvarande 5 §.

26 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 5 § sista stycket.

27 §

Paragrafen motsvarar en del av nuvarande 5 §. Den anger vad som gäller för kommunens erbjudande om utbildning generellt, såväl i fråga om vilka utbildningar som kommunen ska erbjuda som hur erbjudandet kan fullgöras. Närmare bestämmelser om kommunens skyldighet att erbjuda olika typer av program finns i 29–32 §§. Vilken kommun som ska anses som hemkommun följer av 1 kap. 15 §.

I paragrafen slås fast att kommunen är skyldig att erbjuda ungdomarna i kommunen utbildning av god kvalitet. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål. Eftersom möjligheten att anskaffa lärlingsplatser i viss mån ligger utanför kommunernas kontroll är det inte rimligt att ställa samma höga krav på att tillgodose ungdomarnas önskemål när det gäller gymnasial lärlingsutbildning som på övrig gymnasieutbildning. Anpassningen till ungdomarnas önskemål i fråga om lärlingsutbildning får därför göras mot denna bakgrund. Bestämmelserna behandlas i avsnitt 5.3.

Sista stycket är nytt. Det behandlas i avsnitt 12.3. Motsvarande bestämmelse för fristående skolor finns i 9 kap. 15 §.

28 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 6 §.

29 §

Paragrafen motsvarar en del av nuvarande 5 §. I bestämmelsen anges kommunens skyldighet att erbjuda nationella program och nationella inriktningar. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 5. 3. Bestämmelsen om samverkansavtal finns i 27 §.

30 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 16 § andra stycket. Termen garanti har ersatts med termen åtagande eftersom garanti kan leda tankarna till en civilrättslig garanti. Termen har dock samma innebörd som tidigare. Någon saklig ändring i bestämmelsen är inte avsedd i annat avseende än att den även avser möjligheten för huvudmannen att åta sig att en elev till andra eller tredje läsåret ska kunna antas till en särskild variant eller till gymnasial lärlingsutbildning. Något behov av att kunna erbjuda ett åtagande om viss nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning finns dock inte om inriktningen, varianten eller lärlingsutbildningen börjar redan det första läsåret. I sådant fall sker antagning direkt till den utbildningsvägen.

31 och 32 §§

Paragraferna motsvarar nuvarande 13 § vad gäller individuella program. Bestämmelsen om samverkansavtal finns i 27 §. Vilken kommun som avses med begreppet hemkommun följer av 1 kap. 15 §.

33 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak nuvarande 12 §, anpassad till att särskilda varianter och gymnasial lärlingsutbildning är nya utbildningsvägar som, liksom de nationella inriktningarna, kan börja första läsåret. Därutöver har tillkommit en bestämmelse om att det av ansökan ska framgå vilken prioritering den sökande gör av de sökta utbildningarna. Motsvarande bestämmelse för fristående skolor finns i nya 9 kap. 15 a §. Bestämmelserna behandlas i avsnitt 9.4.1.

34 §

Paragrafen motsvarar delvis nuvarande 8 §. Den har bl.a. kompletterats på grund av att det införs möjligheter dels att låta inriktningar börja redan första läsåret, dels att anordna gymnasial lärlingsutbildning som kan starta såväl det första läsåret som senare läsår.

Som rubriken före paragrafen anger omfattar den bara så kallad *första-handsmottagning*. Andrahandsmottagning behandlas i 36 §. Bara behöriga sökande kan komma i fråga för någon form av mottagande.

Mottagande i första hand innebär att alla som mottagits på detta sätt ges lika, och bästa, rätt att konkurrera om de platser som finns på den aktuella utbildningen. Någon skillnad mellan de mottagna i första hand, t.ex. på grund av från vilken kommun de kommer, får inte göras. Om platserna inte räcker till alla som tagits emot i första hand, ska föreskrivna urvalsregler tillämpas. Först sedan alla förstahandsmottagna också antagits på utbildningen får någon sökande tas emot i andra hand.

Paragrafen anger vilka sökande som ska tas emot i första hand till utbildningar som börjar första läsåret.

Enligt *första stycket* ska den kommun som anordnar utbildningen alltid ta emot sökande som är hemmahörande i den egna kommunen i första hand. Detsamma gäller sökande som kommer från en kommun med

vilken anordnarkommunen har ett samverkansavtal om den sökta utbildningen. När det är ett landsting som anordnar utbildningen blir förstahandsmottagning enligt detta stycke aktuell bara då det finns ett samverkansavtal.

Andra stycket behandlar situationen när en sökande som inte har rätt till förstahandsmottagning enligt första stycket eller enligt 35 § ändå ska tas emot i första hand.

Första punkten föreskriver att den anordnande huvudmannen är skyldig att till alla utbildningar som startar första läsåret i första hand ta emot den som med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den aktuella skolan. Punkten motsvarar helt vad som följer av nuvarande 8 §. Den bestämmelsen har blivit föremål för omfattande tillämpning i samband med överklaganden av mottagningsbeslut till Skolväsendets överklagandenämnd. Någon ändring av den tidigare innebörden är inte avsedd.

Enligt *andra punkten* är den anordnande huvudmannen vidare skyldig att ta emot en sökande i första hand, om den sökande inte erbjuds den sökta utbildningen av sin hemkommun och den sökta utbildningen är ett nationellt program eller en nationell inriktning som börjar första läsåret. I det fall när ansökan avser ett program spelar det ingen roll om de antagna på programmet, sedan de gått ett år eller mer på programmet, ges möjlighet att välja en gymnasial lärlingsutbildning eller en nationell inriktning eller en särskild variant som börjar senare läsåret.

En huvudman som anordnar en gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska enligt *tredje punkten*, utöver vad som följer av första stycket och andra stycket 1, ta emot en sökande i första hand bara om den sökandes hemkommun inte erbjuder någon utbildning alls på det aktuella yrkesprogrammet. Det innebär att förstahandsmottagning enligt denna punkt inte ska ske om hemkommunen t.ex. från det första läsåret erbjuder det aktuella programmet utan någon inriktning eller med en nationell inriktning eller en särskild variant av programmet.

Fjärde punkten, som motsvarar vad som följer av nuvarande 8 §, syftar till att garantera lika tillgång till alla nationella inriktningar oberoende av var i landet sökanden bor. Den avser det fall att en nationell inriktning börjar senare än när programmet startar. Denna undantagsregel krävs för att inte en sökande som bor i en kommun som erbjuder ett nationellt program, men inte den nationella inriktning som sökanden kan vara intresserad av inför andra eller tredje läsåret, ska utestängas från möjligheten att konkurrera om platserna på en sådan inriktning med samma rätt som sökande som bor i en kommun som erbjuder inriktningen.

Bestämmelsen innebär att den huvudman som anordnar ett program som senare fortsätter i form av en inriktning redan första läsåret ska ta emot en sökande i första hand, om dels sökandens hemkommun inte erbjuder den aktuella nationella inriktningen, dels denne åberopar att den inriktningen erbjuds av den anordnande huvudmannen. Denna regel gäller bara för nationella inriktningar som börjar andra eller tredje läsåret. Börjar den redan det första läsåret, gäller bara första stycket och andra stycket 1 och 2. Denna punkt gäller således inte heller särskilda varianter eller gymnasial lärlingsutbildning, oberoende av när dessa börjar.

Femte punkten saknar motsvarighet i nuvarande reglering. Den avser den situation som kan uppstå för en sökande som inte önskar gymnasial lärlingsutbildning utan i huvudsak skolförlagd utbildning på ett yrkesprogram samtidigt som hemkommunens erbjudande av det aktuella programmet bara omfattar lärlingsutbildning, antingen under hela programmet eller någon del av det. Den gymnasiala lärlingsutbildningens ställning i mottagningshänseende behandlas i avsnitt 6.5.1.

I den *femte punkten* anges att en behörig sökande som sökt till en riksrekryterande utbildning ska tas emot i första hand.

35 §

Även denna paragraf behandlar när mottagande i första hand ska ske. Paragrafen motsvarar delvis nuvarande 9 §. Den har kompletterats dels med ett bemyndigande för regeringen att föreskriva villkor för att en utbildning ska kunna få riksrekrytering, dels ett krav på att beslut om riksrekrytering ska ange hur många platser riksrekryteringen avser, samt dels med en möjlighet att i samband med beslut om riksrekrytering även medge att utbildningen i vissa avseenden får avvika från vad som annars gäller för nationella program. De riksrekryterande utbildningar som har tillåtits att avvika från den nationella programmen när det gäller struktur, innehåll och examensmål ska i övriga avseenden behandlas som nationella program. Detta gäller övriga regler om de nationella programmen, t.ex. avseende gymnasieexamen, garanterad undervisningstid och behörighet. Ett beslut om riksrekrytering och därmed sammanhängande frågor kan avse såväl ett helt nationellt program som nationella inriktningar, särskilda varianter eller gymnasial lärlingsutbildning som startar första läsåret på ett sådant program.

En särskild föreskrift om den interkommunala ersättning som ska utgå vid riksrekryterande utbildning finns i 54 § tredje stycket. Bestämmelserna om riksrekrytering behandlas närmare i avsnitt 8.3.

36 §

Paragrafen är ny. Som rubriken anger behandlar den mottagande i andra hand eller *andrahandsmottagning*. Regleringen hänger nära samman med bestämmelserna om interkommunal ersättning i 53 § första stycket och 54 § andra och tredje styckena. Det system som dessa föreskrifter tillsammans bildar brukar kallas *frisökning*.

Andrahandsmottagning kan bli aktuell när en behörig sökande inte ska tas emot i första hand. Däremot kan sådant mottagande aldrig ske om sökanden inte uppfyller de behörighetskrav som gäller för utbildningen.

Ingen huvudman är skyldig att ta emot en sökande i andra hand. Det rör sig således inte om någon rätt till mottagande för en sökande. Endast när det finns platser över sedan alla förstahandsmottagna har antagits kan andrahandsmottagning ske. Det är huvudmannen som avgör om det finns några platser över. Om huvudmannen beslutar sig för att ta emot i andra hand till en utbildning, måste denne behandla alla sökande till utbildningen som uppfyller villkoren för andrahandsmottagning lika. Räcker inte platserna till alla, ska de urvalsregler som det hänvisas till i 47 § tillämpas. Huvudmannen kan således i sådana fall inte välja att anta de

andrahandsmottagna som kommer från en viss kommun eller skulle medföra högst interkommunal ersättning.

Andrahandsmottagning behandlas närmare i avsnitt 9.3.

37 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak nuvarande 10 §. Utrymmet för att underlåta att inhämta yttrande har med den nya lydelsen utökats. Numera behöver yttrande inte inhämtas om det av hänsyn till tidigare yttrande eller av andra skäl är onödigt. Med andra skäl bör avses t.ex. att yttrande normalt inte krävs vid andrahandsmottagning.

38 §

Paragrafen motsvarar en del av nuvarande 11 §. Vissa redaktionella ändringar har gjorts, men någon ändring i sak är inte avsedd.

Eftersom bara behöriga sökande slutligt får tas emot, måste behörighetsfrågan avgöras som ett led i prövningen av om en sökande ska tas emot eller inte. Paragrafen anger vem som ska göra denna prövning.

39 §

Som framgår av rubriken före paragrafen, behandlar den överklagande av de beslut om behörighet och mottagande som regleras i föregående paragrafer. Bestämmelsen motsvarar nuvarande en del av 11 §.

Ett beslut som innebär att en sökande anses vara obehörig för den sökta utbildningen, får den sökande överklaga till Skolväsendets överklagandenämnd när ansökan avser såväl första- som andrahandsmottagning. När en sökande som befunnits behörig för den sökta utbildningen ändå inte tagits emot får beslutet dock bara överklagas när det är förstahandsmottagning som nekats. Att ett beslut att inte ta emot en behörig sökande i andra hand inte får överklagas, hänger samman med att det inte föreligger någon skyldighet för en huvudman att ta emot i andra hand. Som framhållits i kommentaren till 36 § är det huvudmannen som själv avgör t.ex. om det finns några platser över sedan alla förstahandsmottagna har antagits och om andrahandsmottagning alls ska komma till stånd.

40 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 13 c §.

41 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 13 b § första stycket.

42 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 14 §, med undantag för den ändring av bestämmelsen som är föranledd av att specialutformade program tas bort samt att beslut om riksrekrytering alltid ska ange hur många platser den riksrekryterande utbildningen får omfatta.

43 §

Paragrafen motsvarar första meningen i nuvarande 13 d §.

44 §

Paragrafen, som reglerar överklagande av beslut enligt föregående paragraf, motsvarar sista meningen i nuvarande 13 d §.

45 §

Paragrafen motsvarar första och fjärde styckena av nuvarande 15 §. Den har kompletterats med en hänvisning till de särskilda regler som gäller för Rh-anpassad utbildning. Bestämmelserna behandlas i avsnitt 9.4.2.

46 §

Paragrafen motsvarar delvis nuvarande 15 § andra stycket. Den behandlas i avsnitt 9.4.2. Förändringen innebär att en kommuns eller ett landstings antagningsorganisation får vara gemensam med fristående gymnasieskolor.

47 §

Paragrafen motsvarar i sak nuvarande 15 § tredje stycket.

48 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 16 §.

Någon motsvarighet till nuvarande 18 § har inte förts över till det nya kapitlet. Att en elev som påbörjat utbildningen hos en huvudman, i mån av plats, bör kunna få fullfölja utbildningen hos en annan huvudman som anordnar en nationell inriktning som den första huvudmannen inte har, gäller naturligtvis även i det nya systemet. En sådan icke tvingande rekommendation lämpar sig dock inte för författningsreglering. Denna strävan bör även gälla för den elev som efter ett eller två läsår önskar övergå till gymnasial lärlingsutbildning som inte erbjuds av den aktuella huvudmannen.

49 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 17 §.

När det gäller de särskilda varianterna finns inte motsvarande rätt att få fortsätta utbildningen på den varianten i en ny kommun. Ett sådant åtagande är inte möjligt att ge eftersom de särskilda varianterna oftast har lokal prägel och kanske bara finns på en ort. Däremot har en elev som påbörjat utbildningen på en särskild variant och sedan flyttar rätt att dels läsa färdigt utbildningen hos den huvudman där den påbörjades enligt föregående paragraf, dels att enligt denna paragraf fortsätta sina studier om den nya hemkommunen erbjuder det nationella program som den särskilda varianten ingick i.

50 §

Paragrafen är ny. Den kompletterar de båda föregående paragraferna och behandlar den rätt att fortsätta en påbörjad utbildning som en elev på gymnasial lärlingsutbildning har. I första hand ska en sådan elev ha motsvarande rätt att fullfölja som övriga elever har enligt 48 och 49 §§. I fråga om gymnasial lärlingsutbildning kan det dock inträffa att möjligheterna för huvudmannen att tillhandahålla lämplig arbetsplatsförlagd utbildning upphör. För dessa fall finns reservregler i denna paragraf om elevens möjligheter att ändå fullfölja sin utbildning. I första hand ska eleven erbjudas att övergå till skolförlagd utbildning på det yrkesprogram som lärlingsutbildningen hänförde sig till. Om inte heller detta är möjligt, ska eleven erbjudas att fullfölja sin utbildning på något annat yrkesprogram som huvudmannen erbjuder.

Möjligheterna att fullfölja gymnasial lärlingsutbildning behandlas i avsnitt 6.5.2.

51 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak nuvarande 20 §. Förändringen är förändrad av att specialutformade program tas bort.

52 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 21 §.

53 §

Paragrafen motsvarar delvis nuvarande 22, 23 och 25 §§. I bestämmelsens *andra stycke* anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om interkommunal ersättning. I detta bemyndigande innefattas möjligheten att meddela föreskrifter om en extra ersättning som ska lämnas för elever på utbildningar för döva, hörselskadade och svårt rörelsehindrade elever.

Vilken kommun som ska anses som en elevs hemkommun följer av 1 kap. 15 §.

54 §

Paragrafen motsvarar delvis nuvarande 24 a §.

När det gäller grundprincipen för hur interkommunal ersättning ska beräknas, är denna oförändrad. Ersättningen ska beräknas efter den anordnande huvudmannens självkostnad, om parterna inte har kommit överens om något annat. Detta följer av *första stycket*. Undantag från denna princip föreskrivs i de följande styckena.

Även när det gäller hur den interkommunala ersättningen ska beräknas när det rör sig om en elev som tagits emot i andra hand är grundprincipen oförändrad. Det framgår av *andra stycket*. I dessa fall ska ersättningen motsvara den kostnad som är lägst av vad utbildningen kostar hos anordnaren och vad den skulle ha kostat hos hemkommunen, antingen om

denna själv anordnat utbildningen eller tillhandahållit den enligt ett samverkansavtal.

I *tredje stycket*, som är nytt, föreskrivs att ersättningen för utbildning på en riksrekryterande utbildning eller på en särskild variant ska utgå med det belopp som beslutats av regeringen eller en förvaltningsmyndighet. Bestämmelsen behandlas i avsnitten 8.1 och 8.3. Se kommentaren under 9 kap. 8 a § angående fristående skolor.

55 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 26 a §.

56–62 §§

Paragraferna motsvarar nuvarande 27–31 a §§. Vissa ändringar av främst redaktionell karaktär har gjorts.

63 §

Paragrafen motsvarar till sitt innehåll nuvarande 33 § första och andra styckena.

64 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 33 § sista stycket.

9 kap.

8 §

Ändringarna i paragrafen syftar till att anpassa villkoren för att en fristående skola ska kunna få en förklaring om bidragsrätt till de krav som gäller för utbildning anordnad av det allmänna. Bakgrunden behandlas utförligt i avsnitt 15.

Ett villkor för en förklaring om rätt till bidrag är enligt *första stycket* att den fristående skolan anordnar sådan utbildning som en kommunal gymnasieskola får anordna inom ramen för nationella program. Av 5 kap. följer vad som gäller för den kommunala gymnasieskolan. Syftet med utbildning på nationella program regleras där främst i 2 och 3 §§. Att utbildningen syftar till en gymnasieexamen framgår vidare av 5 kap. 16 §.

Bara sådana utbildningsvägar som kan förekomma vid en kommunal gymnasieskola, såväl i fråga om struktur som innehåll, får anordnas av den fristående skola som ska förklaras berättigad till bidrag. Exempel på regler som berörs är de som behandlar vilka de nationella programmen är, möjligheten att anordna nationella inriktningar, särskilda varianter och lärlingsutbildning, utbildningsvägarnas omfattning, vilka ämnen som ska ingå, samt att det måste förekomma ett gymnasiearbete.

Vidare måste en fristående skola för att kunna få en förklaring om rätt till bidrag utforma utbildningen för eleverna så att de som så önskar ges möjlighet att inom ramen för sina studier vid skolan uppnå behörighet för

högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Detta krav, som gäller oberoende av vilket nationellt program som eleven studerar på, finns för offentliga huvudmän i 5 kap. 5 §. Innebörden utvecklas i kommentaren till den paragrafen.

Krav på att den fristående skola som förklarats berättigad till bidrag ska tillämpa de regler om betyg, intyg och examen som gäller för kommunala skolor följer av den nya 15 b §.

I samma utsträckning som en kommunal huvudman enligt 5 kap. kan medges undantag från de krav som annars gäller, ska en enskild huvudman kunna få undantag. Detta framgår av paragrafens *sjätte stycke*. Här avses i första hand möjlighet att göra avvikelser i fråga om utbildningens längd enligt 5 kap. 8 §, den garanterade undervisningstiden enligt 5 kap. 11 §, innehållet i utbildningen för en enskild elev enligt 5 kap. 15 § och ifråga om struktur och innehåll för vissa särskilda utbildningar enligt 5 kap. 35 §. En enskild huvudman får också anordna särskilda varianter efter samma prövning som en kommunal huvudman.

När det i den grundläggande bestämmelsen för den kommunala huvudmannen anges att det är styrelsen för utbildningen som får besluta, ansöka eller liknande, gäller för fristående skolor att det är huvudmannen som avses i stället.

I de fall ett bemyndigande medger att det får meddelas föreskrifter som inskränker de möjligheter som annars finns att anordna en viss utbildning, ska denna inskränkning gälla även för fristående skolor. Exempel på ett sådant bemyndigande är möjligheten enligt 5 kap. 6 § för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet för att ett yrkesprogram ska få anordnas.

Möjligheten att göra avsteg från vad som annars gäller behandlas i avsnitt 15.1.

I regeringens proposition *Offentliga bidrag på lika villkor* (prop. 2008/09:171 s. 48 och 50) redogörs för att vissa nationella inriktningar inom några av gymnasieskolans nationella program till sin karaktär är sådana att de kostar betydligt mer att anordna än övriga inriktningar inom samma program. Av detta skäl föreslogs i den nämnda propositionen dels att Statens skolinspektion i sitt beslut om rätt till bidrag till en fristående skola ska ange när en utbildning motsvarar någon av dessa särskilt kostsamma inriktningar, dels att bidraget i dessa fall ska beräknas med hänsyn till att inriktningen kostar mer att anordna än övriga inriktningar på programmet. Regleringen i *sjunde stycket* bygger på samma princip. Där anges dock inte, till skillnad mot förslaget i prop. 2008/09:171, i lagtexten vilka dessa särskilt kostsamma inriktningar är. I stället ska det ankomma på regeringen att i förordning ange i vilka fall Skolinspektionen i samband med beslut om rätt till bidrag även ska ange vilken nationell inriktning som den fristående skolans utbildning motsvarar. Efter som det enligt 5 kap. 9 § tredje stycket är regeringen som ska föreskriva vilka nationella inriktningar som ska finnas, bör det också vara regeringen som föreskriver vilka av dessa som är sådana att de i bidragshänseende ska särbehandlas.

8 a §

Ändringen är en direkt följd av ändringen av 8 § sjunde stycket.

Fjärde stycket behandlar hur bidraget till den fristående skolan ska beräknas när skolans utbildning motsvarar en utbildning som hemkommunen erbjuder. Utformningen har anpassats till den nya lydelsen av 8 § sjunde stycket. I likhet med det som föreslås i regeringens proposition *Offentliga bidrag på lika villkor* (prop. 2008/09:171), ska bidraget bestämmas efter samma grunder som elevens hemkommun tillämpar vid fördelning av resurser till det program som den fristående skolans utbildning motsvarar enligt Statens skolinspektions beslut om rätt till bidrag. Om den fristående skolans utbildning i bidragshänseende har hänförs till en sådan särskilt kostsam inriktning som avses i 8 § sjunde stycket, ska bidraget i stället bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den inriktningen. Erbjuder elevens hemkommun inte denna nationella inriktning, ska bidraget fastställas enligt sjätte stycket. När det gäller andra nationella inriktningar än de som avses i 8 § sjunde stycket, ska bidraget beräknas utifrån vilket nationellt program som inriktningen ingår i.

Femte stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om bidragsbeloppets storlek när den fristående skolans utbildning inte motsvarar utbildning som hemkommunen erbjuder. Den närmare innebörden redovisas i den ovan nämnda propositionen. Lydelsen har anpassats till dels att särskilda varianter införs, dels den nya utformningen av 8 § sjunde stycket.

Om en fristående skola anordnar en utbildning som motsvarar en särskild variant eller medgetts att göra en motsvarande avvikelse som en kommunal skola kan få göra enligt 5 kap. 35 §, bör bidragets grundbelopp betalas med det belopp som angetts i Skolverkets beslut om den särskilda varianten eller avvikelsen. Regeringen kan komma att meddela föreskrifter om detta med stöd av detta stycke.

15 §

Genom tillägget i *första stycket* utvidgas den skyldighet som funnits för huvudmän för fristående skolor som vänder sig till skolpliktiga elever att hålla hemkommunen underrättad om elever som börjar och slutar till att även omfatta huvudmän för fristående skolor som fått rätt till bidrag enligt 8 §. Motsvarande informationsskyldighet till elevens hemkommun följer för offentlig huvudmän av 5 kap. 27 §.

15 a §

Paragrafen är ny. Liksom ändringarna i 8, 15 och 15 b §§ syftar den till att anpassa regleringen av fristående skolor till vad som gäller för motsvarande offentlig skolverksamhet.

Bestämmelsen vänder sig till den som vill söka till en gymnasieutbildning vid en fristående skola. Liksom gäller ansökan till en kommunal skola enligt 5 kap. 33 och 40 §§, ska ansökan ges in till sökandens hemkommun, så att denna kan notera vilka utbildningar sökanden har sökt

och hur denne har prioriterat dessa. Därefter ska ansökan omedelbart sändas vidare till huvudmannen för den sökta utbildningen.

15 b §

Liksom föregående paragraf syftar denna till att anpassa regleringen av fristående skolor till vad som gäller för motsvarande offentlig skolverksamhet.

Paragrafen ålägger sådana fristående skolor som förklarats berättigade till bidrag enligt 8 § att tillämpa vissa bestämmelser som gäller för offentliga gymnasieskolor. Det rör sig om de föreskrifter som finns i 5 kap. och som kan finnas på förordningsnivå om betyg, intyg och gymnasieexamen. Waldorfskolorna har i dag ett undantag från kravet på betygssättning i 2 kap. 9 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor. Något undantag från kravet på betyg följer dock inte av 15 b §. Frågan om ett fortsatt undantag för waldorfskolor bereds av Skollagsberedningen (U 2006:E).

Bestämmelsen innebär inte bara en skyldighet för den fristående skolan att tillämpa bestämmelserna om betyg, intyg och examen. Den medför också en rätt för dessa att utfärda dessa dokument med samma verkan som en offentlig huvudman. Stadgandet rymmer således det lagstöd som krävs för att denna myndighetsutövning ska få utövas av enskilda.

Innehållet i paragrafen behandlas i avsnitt 15.2.

10 kap.

1 c §

Ändringen avser hänvisningen till relevant bestämmelse om International Baccalaureate i 5 kap.

11 kap.

19 §

I paragrafen utvidgas regeringens bemyndigande på så sätt att regeringen kan besluta om att behörighet att delta i gymnasial vuxenutbildning får inträda tidigare än fr.o.m. andra kalenderhalvåret det år kommuninvånaren fyller 20 år. Bemyndigandet omfattar numera också den myndighet som regeringen bestämmer. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 16.2.

21 och 24 §§

Ändringarna avser hänvisningen till relevant bestämmelser om inackorderingsstöd i 5 kap. Övriga ändringar är av redaktionell och språklig karaktär.

15 kap.

4 §

Ändringen är föranledd av att specialutformade program inte längre ska kunna förekomma i gymnasieskolan.

6 §

Ändringen innebär att hänvisningen beträffande gymnasieskolan anpassats till det nya 5 kap.

Bilaga 1

Bilagan motsvarar nuvarande bilaga 1. I bilagan anges de nya programmen. Dessa behandlas i avsnitten 6.3 och 6.7.

Bilaga 2

Bilagan motsvarar nuvarande bilaga 2. I bilagan införs begreppet gymnasiegemensamma ämnen och anges vilken omfattning dessa minst ska ha på de nationella programmen. Här framgår också att ämnet historia ska vara ett nytt gymnasiegemensamt ämne och att estetisk verksamhet inte längre ska vara det. Vidare anges vilken omfattning karaktärsämnen, individuellt val och gymnasiearbetet ska ha.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1.

Den förhållandevis långa tiden mellan ikraftträdandet och att bestämmelserna ska börja tillämpas på utbildning är nödvändig för att ett antal förberedande beslut hos myndigheter, kommuner och andra huvudmän ska kunna fattas i god tid före höstterminen 2011. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 19.

2. De elever som föreskrifterna ska kunna gälla är t.ex. elever som gjort studieavbrott för studier utomlands eller förvisats. Det kan också gälla elever som på grund av att de bytt program fått längre studietid.

3 och 4.

Punkterna innehåller övergångsbestämmelser rörande fristående skolor. Bland annat föreskrivs här det bemyndigande som gör det möjligt för regeringen att meddela bestämmelser om ett förenklat förfarande när det gäller Statens skolinspektions prövning av fristående gymnasieskolors befintliga förklaringar om bidragsrätt. Det innebär t.ex. att regeringen kan föreskriva en annan ansökningstid än den som framgår av 9 kap. 9 §. Bestämmelserna behandlas i avsnitt 15.5.

20.2 Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

3.

Tidigare beslut om riksrekryterande utbildningar föreslås upphöra att gälla den 1 januari 2011. Detta beslut innebär att alla utbildningar som i dag har rätt att riksrekrytera får sina tillstånd förlängda ett år. De får fortsätta att ta emot sökande från hela landet fram till och med intagningen till läsåret 2010/11. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 8.3.2

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelse

Befintliga riksrekryterande utbildningars beslut upphör enligt nuvarande bestämmelser den 1 januari 2010. För att dessa utbildningar ska kunna fortsätta till dess att gymnasiereformen börjar tillämpas, ska ändringen som berör dessa träda i kraft redan 31 december 2009.

20.3 Förslaget till lag om ändring i högskolelagen
(1992:1434)

1 kap.

8 §

Ändringen är en följd av att specialutformade program tas bort ur gymnasieskolan. I övrigt har bara redaktionella ändringar gjorts.

20.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan

5 §

Ändringen är en följd av att specialutformade program tas bort ur gymnasieskolan.

Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27)

Kort om uppdraget

Gymnasieutredningens uppdrag (dir. 2007:8) med tilläggsdirektiv (dir. 2007:143) är mycket omfattande. I stort sett alla frågor i gymnasieskolan, från behörighetsregler till hur examen och utgången från gymnasieskolan ska utformas, ingår liksom även frågor som rör gymnasial vuxenutbildning. Huvuduppgiften i uppdraget är att föreslå en ny struktur för gymnasieskolan. Yrkesutbildningen har en särskild tyngd i utredningen. Förslagen ska leda till en högre kvalitet i såväl yrkesutbildning som studieförberedande utbildning. Viktiga förutsättningar för utredningen är att läroplanen i dess nuvarande form gäller, dess kunskapssyn ska ligga till grund för förslagen oavsett studieväg. Gymnasieskolans uppdrag att förbereda eleven för ett aktivt samhällsliv gäller för samtliga studievägar. Utredningens lagförslag utformas i förhållande till dagens lagstiftning.

Jag ser det som en förutsättning för mina förslag att likvärdiga förhållanden ska råda mellan kommunala och fristående skolor. De förslag jag lägger i utredningen utformas därför på ett sådant sätt. Jag lämnar också förslag på hur nu gällande lagstiftning ska förändras för att åstadkomma likvärdiga villkor för det offentliga skolväsendet och för fristående skolor.

Utredningen har haft ett öppet arbetssätt och har samarbetat med sju fokuskommuner och fyra lärosäten. Ett stort antal branschorganisationer har också hörts under utredningsarbetet. Utredningen har också haft kontakter med arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer på central nivå i likhet med skolfackliga och elevorganisationer. Deras synsätt och erfarenheter har haft stor betydelse för utformningen av förslagen.

Gymnasieskolan i en ny tid – förslag och bedömningar

Gymnasieutredningens analys av vilka förändringar som behövs tar sikte på tre viktiga frågor:

- Elevens rätt till en god utbildning behöver stärkas.
- Ansvar, struktur och regelverk behöver förtydligas.
- En ökad samverkan behövs i gymnasieskolan mellan avnämare och skolhuvudmän.

På dessa tre områden behövs stora förändringar. Eleven är huvudpersonen i gymnasieskolan och det ska märkas både i regelverk och tillämpning. Gymnasieskolan ska bygga på en genomförd grundskola och vara vägen in i vuxenlivet. För en elev ska det vara tydligt vad en utbildning innehåller och vart den leder. Det är viktigt att en elev kan välja utbildning efter intresseinriktning och att det ska vara möjligt för både unga

kvinnor och män att hitta yrkesutbildningar som leder till anställningsbarhet och erkända kompetensnivåer. En högskoleförberedande utbildning ska ge en god förberedelse för högskolestudier. Elevens rättssäkerhet stärks av mina förslag och rätten till undervisning förtydligas. Mina förslag innebär också att rätten att nå grundläggande högskolebehörighet inom ramen för gymnasieskolan för elever på yrkesprogram ska tydliggöras för den enskilda eleven. Jag skapar inga återvändsgränder med mina förslag.

Den nationella likvärdigheten behöver stärkas och förutsättningarna för en decentraliserad, målstyrd gymnasieskola likaså. I mina förslag återfinns därför en tydlig, nationellt fastställd målnivå för alla program som ska gälla både för gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Jag föreslår införandet av en examen som innebär att regeringen beslutar om examensmål för respektive program. Det innebär att nya styrdokument för gymnasieskolan ska tas fram för att utveckla målstyrningen och ge förutsättningar för en bättre helhet i utbildningen.

En viktig förutsättning för mina förslag är att de nationella målregeringen kommer att fastställa liksom andra delar av regelverket ska gälla lika för kommunala och fristående skolor så att de kan verka på likvärdiga villkor. Jag lägger också förslag om hur detta kan ske. Mina förslag innebär också en uppstramning jämfört med i dag när det gäller rätten att inrätta specialutformade program, lokala inriktningar och lokala kurser. Jag gör här ett tydligt vägval till förmån för en nationell likvärdig utbildning.

Jag anser att tillgången till gymnasieutbildning och gymnasial vuxenutbildning är en strategisk fråga och bör ses som en del av infrastrukturen i en kommun, region eller samverkansområde mellan kommuner. Det har betydelse för arbetslivet, både privata och offentliga arbetsgivare, att det finns tillgång till välutbildad arbetskraft och det har betydelse för tillväxtfrågor och näringspolitik i en kommun eller region och för landet som helhet. Det finns exempel på att vissa kommuner och samverkansorgan arbetar så men det finns inget i dagens regelverk som stimulerar till sådana perspektiv. Det får till följd att skillnaderna mellan olika delar av landet och mellan olika gymnasieskolor kan bli stora.

Därför föreslår jag att gymnasieskolans uppdrag att tillgodose kompetensförsörjningsbehov för arbetsliv och högskolesektor förtydligas i skollagen. Det innebär också att jag föreslår att avnämare, arbetsliv och högskolesektor, får en tydlig roll när det gäller att ställa krav på vilka mål utbildningen bör leda till. Det är också värdefullt om de medverkar i att säkra kvaliteten på utbildningen. Kunskapen om hur kompetensförsörjningsfrågorna ser ut över landet måste förbättras och jag föreslår därför att Skolverket årligen upprättar en rapport som överlämnas till regeringen och som belyser dessa frågor.

Skolverket behöver, mot denna bakgrund, förstärkas med kompetens som kan bistå verket vid bedömningen av denna nya fråga. Jag föreslår därför att det inrättas ett nationellt råd för utveckling av gymnasieskolan, Nationella rådet för utbildning. Det ska vara knutet till Skolverket och vara rådgivande i strategiska frågor som rör utvecklingsfrågor inom gymnasial utbildning men också ha initiativrätt. Med ett nationellt råd med representation från avnämare skulle det vara möjligt att fånga upp utvecklingsbehov och tillgodose kommande behov inom framtids-

branscher som i dag saknar etablerade mönster för samverkan. Härvid skulle det vara möjligt att kontinuerligt förnya gymnasieskolan och se till att angelägna behov av utveckling tillgodoses.

För varje nationellt program föreslår jag att det inrättas nationella programråd. Programråden har en operativ roll jämfört med Nationella rådet för utbildning som ska ägna sig åt strategiska utvecklingsfrågor. Skolverket ska ha ansvar för att programråd inrättas och för att hålla i administrationen kring dem. Till ett programråd knyts intressenter, olika branschföreträdare såsom arbetsgivare och fackliga organisationer samt eventuella statliga normgivande myndigheter på området. Det är viktigt att elevernas erfarenheter och synpunkter från programmen tas tillvara i programrådets arbete. Skolverket utser vilka som ska ingå i programråden. Jag ser det som en fördel med en bred representation och att avnämarna på samma sätt som i Nationella rådet för utbildning ges en tyngd i rådets arbete.

Jag föreslår också att lokala programråd ska inrättas för samverkan mellan avnämare avseende gymnasial yrkesutbildning och skolhuvudmän. Sammanfattningsvis innebär detta att jag ser nya institutionella nivåer för samverkan både på nationell strategisk nivå samt nationell och lokal operativ nivå. På nationell nivå omfattar denna institutionella samverkan både yrkesprogram och högskoleförberedande program.

Nya yrkesprogram och högskoleförberedande program

Gymnasieutbildning leder till ett yrkesliv eller högre studier och det ska prägla utbildningen från första dagen. Därför har jag i mitt utredningsarbete koncentrerat mig mycket på frågor kring utgången från gymnasieskolan. Vad är det för kompetens som behövs för att klara nästa steg? Det är också förklaringen till att jag samarbetat med avnämarna, de som tar emot elever från gymnasieskolan, när det gäller att bedöma vilka krav det är som ställs nu och i framtiden.

Jag föreslår att samtliga program i gymnasieskolan ska vara treåriga och omfatta 2 500 poäng. Alla program jag föreslår ges en gemensam grundstruktur. Den ger goda möjligheter att för respektive program hitta flexibla former inom ramen som tillgodoser de olika behov programmet ska fylla. Detta innebär en avgörande skillnad mot den nuvarande strukturen som bygger på en likformighet av programmen oavsett vart de leder.

En viktig tanke bakom denna nya struktur är att bejaka de olika krav som avnämarna har. En del branscher är hårt reglerade av internationella regler medan andra i det närmaste helt saknar sådana regler. Min slutsats är att programmen måste kunna vara olika. Det viktiga är att utgången, examen, ligger på rätt nivå.

Jag föreslår att nuvarande benämning yrkesförberedande program ersätts med yrkesprogram. Tanken bakom detta är att en yrkesutbildning ska leda längre än i dagens gymnasieskola och leda fram till en yrkesexamen som ger en erkänd kompetens och anställningsbarhet. En yrkesutbildning ska kunna genomföras som skolförlagd yrkesutbildning eller som lärlingsutbildning.

Jag föreslår att benämningen studieförberedande program ersätts av högskoleförberedande program, en beteckning som tydligt anger vilket syfte programmet har. De högskoleförberedande programmen leder till en högskoleförberedande examen.

Det faktiska, detaljerade innehållet i programmen ska fastställas efter en process där Skolverket har beredningsansvar. När Skolverket bereder frågorna ska respektive programs intressenter ha ett starkt inflytande över hur innehållet ska se ut genom de nationella programråd som föreslås.

Här presenteras en schematisk bild över programstrukturen som gäller både skolförlagda yrkesprogram och högskoleförberedande program.

Gemensamt 1000–1800 p	Inriktningar 0–6 stycken per program omfattande 300–600 p	Program-för- djupning 200–900 p	Individuellt val 200 p	Exempel på yrkesutgångar för yrkes- program
<p>Gymnasie-gemensamma ämnen nämligen:</p> <p>Svenska/Svenska som andraspråk</p> <p>Engelska</p> <p>Matematik</p> <p>Historia</p> <p>Religionskunskap</p> <p>Samhällskunskap</p> <p>Naturkunskap⁶</p> <p>Idrott och hälsa</p> <p>Program-gemensamma karaktärs-ämnen</p>	<p>Inriktnings-gemensamma karaktärsämnen</p>	<p>Skolverket fastställer vilka karaktärsämneskurser som får erbjudas som programfördjupning. Utifrån dessa tillåtna kurser huvudmannen vilka kurser eller kombinationer av kurser som erbjuds. På yrkesprogrammen leder dessa till en yrkesutgång.</p> <p>Innebär bl.a. utrymme för profilering.</p>	<p>På alla program ska eleverna ha rätt att läsa kursen Idrott och hälsa 2 samt en estetisk kurs.</p> <p>På yrkesprogrammen ska eleverna ha rätt att uppnå grundläggande högskolebehörighet inom ramen för det individuella valet och/eller som utökad program, dvs. läsa kurserna Engelska 6 och Svenska/Svenska som andraspråk 2 och 3.</p> <p>På de högskoleförberedande programmen ska det individuella valet dessutom motsvara vissa särskilda högskolebehörigheter.</p>	<p>Yrken för vilka eleven är anställningsbar efter examen från yrkesprogrammet.</p> <p>Yrken för vilka eleven är anställningsbar efter examen från yrkesprogrammet.</p>
Examensuppgift 100 p				

Några kommentarer till bilden:

⁶ Naturkunskap ingår som gymnasiegemensamt ämne i alla program utom Programmet för Naturvetenskap och Programmet för Teknik. Dessa två program innehåller redan kunskapsområdet naturvetenskap genom de programgemensamma karaktärsämnena fysik och kemi samt biologi för Programmet för Naturvetenskap.

1. En grundtanke med de ämnen, som jag föreslår ska vara gemensamma för hela gymnasieskolan och ingå i alla program, är att omfattningen av ämnena och deras innehåll kan variera mellan de olika programmen. Därför anser jag att begreppet kärnämne ska utgå ur gymnasieskolan. Jag använder i stället begreppet *gymnasiegemensamma ämnen*. Dessa ska vara ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik, historia, religionskunskap, samhällskunskap, naturkunskap⁷ samt idrott och hälsa. Dessa ämnen bedömer jag utgör en gemensam grund för alla program i gymnasieskolan. Vilka ämnen som ska vara gymnasiegemensamma ska fastställas av riksdagen.
2. Programgemensamma karaktärsämnen ger programmet dess karaktär och läses av alla elever på det aktuella programmet.
3. Samtliga program har nationella inriktningar med undantag för Programmet för Vård och Omsorg. Hur många dessa inriktningar kan vara per program varierar.
4. Programfördjupning innebär möjlighet till profileringar men inom ett snävare spann än i dagens system. Skolverket ska fastställa vilka kurser eller kombinationer av kurser som kan erbjudas inom programfördjupningen och ska ges direktiv till restriktivitet. Utbildningen ska premiera fördjupning i karaktären på programmet.
5. Individuellt val blir möjligt också i fortsättningen men med en lägre omfattning. Vissa kurser ska alltid erbjudas, estetiska kurser och idrott och hälsa samt – för yrkeselever – kurser som behövs för att ge grundläggande högskolebehörighet. Nuvarande regler bör ändras så att skolan *får* erbjuda eleverna alla kurser som finns i kommunen, men det ska inte vara en skyldighet. Det innebär att huvudmannen avgör utbudet av individuella val utöver de kurser som alltid ska erbjudas.
6. Yrkesutgångar för yrkesprogram motsvarar de yrken för vilka eleven blir anställningsbar. Jag anser att det är viktigt att elever ges en tydlig information om vilka utgångar som möjliggörs av ett program.

Ämnesfrågor

Gymnasieskolans ämnen ska, precis som i dag, byggas upp av kurser. De ska på ett tydligare sätt än i dag bygga på grundskolans ämnen och ta vid på den nivå där grundskolan slutar. Det innebär att vissa inslag av repetition i dagens A-kurser bör ersättas av fördjupning inom ämnet på gymnasial nivå. Dagens kurser betecknas med bokstäver, men jag föreslår att de i stället ska betecknas med siffror.

⁷ Naturkunskap ingår som gymnasiegemensamt ämne i alla program utom Programmet för Naturvetenskap och Programmet för Teknik. Dessa två program innehåller redan kunskapsområdet naturvetenskap genom programgemensamma karaktärsämnena fysik och kemi samt biologi för Programmet för Naturvetenskap.

Jag förslår att ämnena och kurserna ska beskrivas på ett betydligt tydligare sätt än i dag. Denna tydlighet ska vara av det slaget att likvärdigheten stärks.

Mina tilläggsdirektiv innebär att jag ska uppmärksamma kärnämnen och särskilt om ämnet svenska ska vara ett sammanhållet ämne eller delas upp i två, det ena inriktat mot språk och det andra inriktat mot litteratur. Jag föreslår att kurserna i svenska och svenska som andraspråk även fortsättningsvis ska vara sammanhållna i ett ämne som omfattar både språk och litteratur.

En ny yrkesutbildning – två vägar till yrkesexamen

En viktig utgångspunkt i den nya gymnasieskolan är att eleverna ska nå längre än i dag när det gäller förberedelse för ett yrke eller vidare högskolestudier. Det innebär att eleven ska få en ökad specialisering inom sitt yrkesområde eller inom sitt studieområde jämfört med dagens program. Denna ökade specialisering anser jag inte stå i motsats till att eleven även ska förberedas för ett aktivt deltagande i samhällslivet och ges möjlighet att utveckla generella kompetenser som problemlösningsförmåga, samarbetsförmåga och kommunikativ förmåga.

Genom mina förslag till en förändrad struktur avseende den gymnasiala yrkesutbildningen har jag, utifrån vad som för närvarande är möjligt att fånga in av de förändringar som hela tiden pågår i arbetslivet, format en gymnasial yrkesutbildning som svarar upp mot de behov som nu kan bedömas. Genom mina förslag i samband med Nationella rådet för utbildning och nationella programråd knutna till Skolverket, anser jag mig även skapa de betingelser som är nödvändiga för en kontinuerlig dialog med avnämarna om kommande förändringsbehov avseende den gymnasiala yrkesutbildningen.

En yrkesutbildning leder till en yrkesexamen som ger en erkänd kompetens som i sin tur leder till anställningsbarhet. De yrkesutbildningar jag föreslår ska leda till anställningsbarhet och den gymnasiala nivån blir fortsättningsvis definierad av de beslutade examensmålen för respektive program i samverkan med avnämare. Det är också en syn som har stöd hos de branschföreträdare utredningen haft dialog med. Den definierade nivån blir den som respektive bransch kommer att anpassa sin vidareutbildning till för eventuell certifiering.

Jag anser att man måste se lärandet i arbetslivet och vad det tillför i ett bredare perspektiv än den snäva kursplanestyrd syn på lärande som APU och dess definition ger uttryck för. Jag förslår därför att begreppet arbetsplatsförlagt lärande (APL) ska användas i stället för begreppet arbetsplatsförlagd utbildning (APU). Jag föreslår att på samtliga yrkesprogram som är skolförlagda ska eleverna obligatoriskt genomgå minst 15 veckors APL. Dispensen som möjliggör en skolförlagd APU tas bort. Inom lärlingsutbildningen ska minst halva utbildningstiden arbetsplatsförläggas.

Jag föreslår också att lokala programråd för samverkan mellan skolvård och avnämare avseende gymnasial yrkesutbildning blir obligatoriska. Detta innebär att jag inför ett nytt element när det gäller gymnasial yrkesutbildning. Om APL, med en kvalitativ nivå som

avnämarna har uttryckt krav på blir obligatorisk, så innebär det att om inte APL-platser finns så får inte heller utbildningen anordnas. Jag ser det som en helt nödvändig del av en yrkesutbildning att APL ingår, en elev utan APL har inte samma möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden och utbildningen ger inte rätt kompetens. De nya nationella programråden och lokala programråd ger på nationell och lokal nivå en institutionell samverkansnivå som i dag saknas. I dag är det skolans skyldighet att hitta APL-platser. Genom de nya kraven ser jag frågan om APL som ett ömsesidigt åtagande där både skolan och arbetslivet har intresse av att APL-platser kommer fram i erforderlig omfattning. Här behövs en god samverkan mellan skola och arbetsliv och frågan kommer att följas som en del av kompetensförsörjningen i den årliga rapport till regeringen som Skolverket ska leverera.

Under den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen föreslår jag att eleven ska handledas av en i företaget anställd yrkeskunnig person som bör ha genomgått en av skolhuvudmannen i samarbete med avnämarna anordnad handledarutbildning eller som har motsvarande utbildning. För lärlingsutbildning föreslår jag att sådan utbildning ska vara obligatorisk. Från skolhuvudmannens sida ska en eller flera yrkeslärare utses som ansvarar för kontakterna mellan skola, arbetsplats och elev och som också efter samråd med arbetsplatsen/handledaren sätter betyg på eleverna.

Jag anser att ett avtal om arbetsplatsförlagt lärande bör slutas mellan skolhuvudmannen och den eller de arbetsplatser som tar emot elever. Genom ett avtalsförfarande blir det möjligt att kvalitetssäkra APL:en och respektive parts åtaganden på ett helt annat sätt än om det inte skulle föreligga några avtal. Jag anser att ersättningens storlek till de arbetsplatser som tar emot elever i arbetsplatsförlagt lärande inte ska regleras centralt. Däremot föreslår jag att frågan om ersättning alltid bör tas upp och regleras i samband med att ett avtal om arbetsplatsförlagt lärande sluts mellan skolhuvudman och arbetsplats.

Yrkesutbildningen inom gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning innefattar således både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning. Lärlingsutbildningen ser jag som en alternativ väg till samma kompetens – en yrkesexamen. Nedan presenteras den skolförlagda yrkesutbildningen för att därefter följas av den gymnasiala lärlingsutbildningen. Avsnittet om yrkesutbildning inleds med en figur som belyser hur dessa två utbildningsvägar förhåller sig till varandra.

Skolförlagd yrkesutbildning		Gymnasial lärlingsutbildning
Gymnasiegemensamma ämnen (600 p)		
Individuellt val (200 p)		
Examensuppgift (100 p)		
A P L m i n s t 15 v e c k o r	Programgemensamma karaktärsämnen (minst 400 p) (kursbetyg) Inriktning- gemensamma karaktärsämnen (minst 300 p) (kursbetyg) Programfördjupning (högst 900 p) (kursbetyg)	Skolförlagda karaktärsämnen (0–350 p) (kursbetyg) Arbetsplatsförlagt lärande (APL) (1 250–1 800 p*) (bestående av utbildningsblock som betygssätts)
Yrkesexamen		

* Maximalt 1 800 poäng under förutsättning att 200 poäng individuellt val läggs som APL.

Skolförlagd yrkesutbildning

På samtliga yrkesprogram ingår de gymnasiegemensamma ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik, historia, religionskunskap, samhällskunskap, naturkunskap och idrott och hälsa i en omfattning av 600 poäng.

I mina programförslag har jag för yrkesprogrammen inte angett vilka ämnen och kurser jag bedömer ska fungera som programgemensamma och inriktningsgemensamma karaktärsämnen. Detta arbete anser jag ska beredas av Skolverket i samverkan med aktuella avnämare. Enligt min uppfattning ska Skolverket, utöver att fastställa innehållet i karaktärsämnena och hur det ska fördelas på olika kurser, för yrkesprogrammen även fastslå den slutliga poängomfattningen av de programgemensamma karaktärsämnena, de inriktningsgemensamma karaktärsämnena och programfördjupningen. Skolverket behöver också, i samråd med avnämare från arbetslivet, fastställa vilka karaktärsämnen som ska få fungera som programfördjupning.

Det individuella valet omfattar, enligt mina förslag 200 poäng på alla program. För elever som så önskar kan det individuella valet också användas för ytterligare fördjupning inom karaktärsämnena eller för att läsa andra kurser som huvudmannen erbjuder. En andra kurs i idrott och hälsa och minst en kurs i ett estetiskt ämne ska alltid erbjudas.

Dessutom ska alltid elever på yrkesprogram erbjudas att som individuellt val och/eller utökat program läsa de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Dessa kurser inkluderar ytterligare 200 poäng i svenska/svenska som andraspråk samt ytterligare 100 poäng i engelska. På vissa yrkesprogram kan någon av kurserna komma att ingå som obligatorium. Då räcker det individuella valet med sina 200 poäng för att uppnå grundläggande högskolebehörighet. På andra program kommer det att krävas att eleven läser utökat program. På yrkesprogrammen ska eleverna ha rätt att läsa utökat program med upp till 300 poäng för att uppnå grundläggande högskolebehörighet.

Jag föreslår att det i den nya gymnasieskolan ska finnas 14 yrkesprogram med olika nationella inriktningar. De är:

Yrkesprogram	Nationella inriktningar
Programmet för Bygg- och Anläggnings- teknik	Husbyggnad, Anläggning, Måleri, Plåtslageri
Programmet för Djurhållning och Naturbruk	Djurhållning, Odling och gröna miljöer, Skog och vatten
Programmet för El- och Energiteknik	Elteknik, Energiteknik, Elektronik och dator- teknik
Programmet för Flygteknik	Flygplan, Helikoptrar
Programmet för Fordon och Transporter	Fordonsteknik, Karosseriteknik, Gods- transporter, Godshantering
Programmet för Handel och Administrativ service	Handel, Administrativ service
Programmet för Hantverk	Frisör, Skrädderi, Finsnickeri, Florist, Hant- verk
Programmet för Hotell och Turism	Hotell, Konferens, event och värdskap, Resor och turism
Programmet för Industriell teknik	Maskinteknik, Processteknik, Underhålls- teknik, Plåt- och svetsteknik
Programmet för Ledarskap och Friskvård	Pedagogiskt arbete med barn och unga, Socialt arbete, Fritidsverksamhet, Idrott, hälsa och friskvård
Programmet för Restaurang och Livsmedel	Restaurang- och måltidsservice, Bageri och konditori, Kött och charkuteri, Delikatess, färsvaror och catering
Programmet för Sjöfartsteknik	Däcksteknik, Maskinteknik, Däcks- och maskinteknik
Programmet för VVS-, Klimat- och Fastig- hetsteknik	VVS-teknik, Ventilationsteknik, Kyl- och värmepumpsteknik, Fastighetsteknik
Programmet för Vård och Omsorg	

Lärlingsutbildning

Huvudfåran när det gäller grundläggande yrkesutbildning är och kommer, enligt min bedömning, under lång tid att vara en huvudsakligen skolbaserad gymnasial yrkesutbildning. Det är också den helt dominerade syn som kommit fram i utredningens omfattande kontakter med olika avnämare. Därmed inte sagt att gymnasial lärlingsutbildning inte kan och bör få en avsevärt större omfattning än den har i dag. Enligt min uppfattning kan, med rätt förutsättningar, ett omfattande lärande på

arbetsplats kombinerat med viss skolförlagd utbildning utgöra ett mycket bra alternativ till skolförlagd yrkesutbildning. Detta gäller även för gymnasial vuxenutbildning och för yrkesområden som i dag domineras av kvinnor.

För att gymnasial lärlingsutbildning ska komma till stånd fordras en nära och väl utvecklad regional och lokal samverkan mellan skolhuvudmännen och de branscher/företag som ska ta emot och utbilda lärlingar. Jag har kommit fram till att det inte kan vara en skyldighet för hemkommunen att erbjuda lärlingsutbildning. Däremot ska alla ungdomar ha rätt att söka gymnasial lärlingsutbildning och hemkommunen ska vidta tillräckliga åtgärder för att söka tillfredsställa dessa elevers val.

Lärlingsutbildning ska leda fram till en yrkesexamen med samma mål som gäller för skolförlagd yrkesutbildning. En lärlingsutbildning, enligt mitt förslag, skiljer sig från skolförlagd yrkesutbildning genom att ämnesinnehåll och kurser i de arbetsplatsförlagda delarna struktureras på ett annat sätt i så kallade utbildningsblock och genom att en större del av lärandet sker i form av arbetsplatsförlagt lärande. Arbetsplatsförlagt lärande ska, oavsett om det sker i form av APL inom ett yrkesprogram eller inom lärlingsutbildning formas under de betingelser som gäller i arbetslivet.

En elev som genomgår lärlingsutbildning kommer, enligt min bedömning, sannolikt initialt att ha en renodlad elevstatus. Om så bedöms lämpligt ska dock även ett anställningsförhållande vara möjligt. År 2008 startar en treårig försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning där det är möjligt att förena gymnasieutbildning med en anställning. De erfarenheter som kommer att kunna dras från denna försöksverksamhet kommer bl.a. att bygga på de förutsättningar som möjligheten till anställning medfört.

Enligt min uppfattning finns det ett antal juridiska frågor som måste få en tillfredsställande lösning när det gäller anställning kombinerad med gymnasial utbildning. Min uppfattning är att det här råder ett dubbelt huvudmannaskap. Det kan då uppstå gränsdragningsproblem när det gäller att avgöra vem som ansvarar för eleven/den anställde i olika avseenden. Lärlingsutbildning förenad med en anställning är dessutom en kollektivavtalsfråga. Mot denna bakgrund föreslår jag att gymnasial lärlingsutbildning ska kunna förenas med en anställning men att dessa frågor bör utredas och få sitt svar i samband med utvärdering av försöksverksamheten.

Utformningen av den arbetsplatsförlagda utbildningsdelen inom gymnasial lärlingsutbildning föreslår jag ska regleras med hjälp av en nationell utbildningsplan för lärlingsutbildning fastställd av Skolverket. Innehållet i denna fastställs på lokal nivå i en lokal utbildningsplan för lärlingsutbildning.

Det arbetsplatsförlagda lärandet inom gymnasial lärlingsutbildning ska bestå av innehållet i karaktärsämneskurserna för det aktuella yrkesprogrammet. Jag föreslår att det arbetsplatsförlagda lärandet inom gymnasial lärlingsutbildning struktureras i form av *utbildningsblock* omfattande 200 till 500 poäng.

Mitt förslag innebär också att elever inom gymnasial lärlingsutbildning har samma möjligheter som elever inom skolförlagd yrkesutbildning att göra sådana val att de kan erhålla grundläggande högskolebehörighet.

Högskoleförberedande program

Jag föreslår fem nya högskoleförberedande program. Mina direktiv innebär att elever ska kunna välja utbildning efter intresseinriktning. De nya programmen med sina nationella inriktningar anser jag svarar väl mot dessa krav. Högskoleförberedande utbildningar ska ge en bättre förberedelse för vidare studier än vad som är fallet i dag. Vidare ska programmen uppmuntra till och ge möjligheter till fördjupning i ämnen som har stor betydelse för fortsatta studier. Samtliga program ger med sin bredd en god förberedelse för studier inom hela högskolesektorn och svarar mot kraven som ställs på en god förberedelse för högskoleutbildning. Programmen är:

Högskoleförberedande program	Nationella inriktningar
Programmet för Ekonomi	Juridik, Marknadsföring, Redovisning
Programmet för Estetik och Humaniora	Språk, Kultur, Bild och formgivning, Dans, Musik, Teater
Programmet för Samhällsvetenskap och Media	Miljö och samhällsbyggnad, Samhällsvetenskap, Digitala medier, Information och påverkan
Programmet för Naturvetenskap	Matematik och datavetenskap, Naturvetenskap, Samhällsplanering
Programmet för Teknik	Teknik och design, IT-kommunikation och medieteknik, Samhällsbyggande och arkitektur, Innovation och produktion

På samma sätt som det ska finnas en väl utvecklad samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet ska det finnas en väl utvecklad samverkan mellan gymnasieskolan och lärosätena som speglar hela högskolesektorns vetenskapsområden. I dag sker samverkan men den omfattar vanligen lärarutbildningen eller den pedagogiska institutionen inom högskolans ram. Mina förslag angående inrättandet av Nationella rådet för utbildning innebär att högskolesektorn får en möjlighet att påverka hur kraven på högskoleförberedande utbildningar ska formuleras nu och i framtiden. Den nya institutionella nivån för samverkan mellan lärosäten och gymnasieskolan innebär tillsammans med införande av examen att samverkan kan stärkas mellan lärosäten och gymnasieskolan. Antalet lärare med forskarutbildning är i dag mycket lågt inom gymnasieskolan och forskningsanknytningen behöver utvecklas. Mina förslag ger en god grund för ett närmare samarbete mellan gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning och högskolesektorn också på lärarnivå. Det är också viktigt att denna samverkan breddas till att omfatta samtliga delar av högskolan. De förslag jag lägger innebär också en grund för att stärka forskningsanknytningen i gymnasial utbildning. De nationella programråden ger möjligheter till kontinuerlig samverkan mellan ämnesföreträdare och Skolverket vid utvecklingen av olika styrdokument och frågor av vikt kring utvecklingen av ämnena. En sådan kontinuerlig samverkan saknas i dag men efterfrågas av ämnesföreträdare. Det är också

viktigt att lärosätena fortsättningsvis kan rekrytera elever från gymnasieskolan och bryta den sociala segregation som fortfarande är stark när det gäller högre utbildning. För detta krävs god information och vägledning som når elever redan i grundskolan inför valen till gymnasieskolan. De nya nationella programråden ser jag har en viktig roll när det gäller information om vilka yrkesval som öppnas genom högskolestudier.

Examen införs i gymnasieskolan

Jag föreslår införandet av en examen för svensk gymnasial nivå både för yrkes- och högskoleförberedande utbildning. Motiven är flera; genom en examen kan regeringen formulera tydliga nationella mål för gymnasial utbildning som kan förstås av avnämare i vårt land men också ge en tydlighet internationellt. Införandet av en examen ger också möjligheter att utvärdera gymnasieskolan som system.

Mitt förslag innebär att två typer av examen införs: En yrkesexamen och en högskoleförberedande examen. För att få examen ska eleven ha uppfyllt examenskraven. Dessa innebär att eleven har betyg i 2 500 poäng, vilket innebär ett fullständigt program, varav godkända betyg i minst 2 250 poäng. Eleven måste ha godkänt betyg i svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska. Vilken nivå i dessa ämnen som eleven måste vara godkänd på kan variera beroende på vilket program eleven går på. Vidare ska eleven ha godkänt betyg i vissa karaktärsämneskurser, dessa fastställs av Skolverket efter hörande av avnämare. Dessutom ska eleven ha genomfört en godkänd examensuppgift.

Utförningen av en yrkesexamen som kan nås antingen genom skolförlagd yrkesutbildning eller via lärlingsutbildning ska göras i nära samverkan med de aktuella branscherna. Genom en yrkesexamen säkerställs att eleven är väl förberedd för det yrkesområde som utbildningen är inriktad emot. Motsvarande gäller för en högskoleförberedande examen; den ska utformas i nära samverkan med företrädare för högskolor och universitet.

För varje program ska det finnas examensmål. Examensmålen är till för att beskriva vad utbildningen på programmet syftar till. Avseende yrkesprogrammen är syftet att utbilda för ett yrkesområde och avseende de högskoleförberedande programmen är syftet att förbereda för högskolestudier. Examensmålen ska användas av de professionella i gymnasieskolan som ett styrdokument från elevernas inträde på ett program till dess att de går ut från programmet. De ska ha en betydligt tydligare styrfunktion än dagens program mål. Examensmålen och ämnesmålen ska komplettera varandra. Examensmålen ska säkra att det finns ett holistiskt perspektiv på programnivå i gymnasieutbildningen.

Utgångspunkten för examensmålen ska främst vara läroplanen och de grundläggande målsättningar som gäller för respektive program, det vill säga att göra eleverna anställningsbara inom ett visst yrkesområde respektive att förbereda dem för högskolestudier.

Även om examensmålen i första hand ska användas av de professionella i skolan ska de vara utformade på ett sätt, som gör dem möjliga att förstå även för eleverna och deras föräldrar, liksom för avnämarna.

Examensmål för respektive program tas fram i samverkan mellan staten och avnämarna. Avnämare är för yrkesprogrammen respektive yrkesbransch och för de högskoleförberedande programmen främst lärosätena. På de högskoleförberedande programmen kan dock även representanter för arbetslivet ingå i de nationella programråden. Skolverket ska för varje program inom ramen för nationella programråd samråda med intressenter för att ta fram förslag till examensmål.

Förslagen överlämnas av Skolverket till Nationella rådet för utbildning, som yttrar sig över dem. Utifrån beredningarna i de nationella programråden och yttrandena från Nationella rådet för utbildning lämnar Skolverket förslag till regeringen om utformning av examensmål för alla program. Rådets yttrande ska biläggas Skolverkets förslag till regeringen som fastställer examensmålen.

De nationella programråden har bland annat till uppgift att följa och utvärdera examensfrågor för det aktuella programmet. I detta uppdrag ingår att ta initiativ till förändringar av examensmål, när så anses vara lämpligt. Sådana initiativ kan också tas av Skolverket eller Nationella rådet för utbildning.

För att få en examen ska eleven slutföra en examensuppgift. En del av examensmålen utgörs av ett avsnitt som benämns "Mål för examensuppgiften". Examensuppgiften visar att eleven har nått dessa. Det betyder i sin tur att examensuppgiften på ett yrkesprogram kontrollerar om eleven har tillräcklig kompetens för att anställas inom det aktuella yrkesområdet och på ett högskoleförberedande program om eleven har tillräcklig kompetens för att studera på högskola eller universitet. Examensuppgiften ska genomföras under slutskedet av elevens utbildning i gymnasieskolan.

Yrkesprogrammets examensuppgifter ska vara tydligt inriktade på de yrkesområden som utbildningen avses leda till. Examensuppgiften ska omfatta ett större sammanhängande arbete, men kan också innehålla kortare "yrkesprov". Sådana yrkesprov finns i dag i vissa branscher, bland annat på en nivå som kan beskrivas som gymnasial. Examensuppgifter ska alltid innefatta någon form av dokumentation. Om de har en uttalat praktisk karaktär ska denna dock kunna vara kortfattad.

De högskoleförberedande programmets examensuppgifter ska i hög grad vara inriktade på de utbildningsområden som gymnasieprogrammet främst vänder sig mot. Uppgifterna ska vara specifika inte bara för programmen utan också för inriktningarna. Samtidigt ska examensuppgifterna kontrollera att eleverna har de generella kompetenser som krävs för att framgångsrikt genomföra högskolestudier, oavsett karaktär. En examensuppgift på ett högskoleförberedande program ska bestå av ett större sammanhängande arbete i form av en undersökning, analys eller produktion som dokumenteras genom en skriftlig rapport.

Varje elev ska av rektorn efter samråd med examensansvarig lärare tilldelas en handledare för examensuppgiften. Handledaren ska vara en lärare med god kompetens i det för examensuppgiften aktuella ämnesområdet. Varje examensuppgift ska bedömas av en medbedömare, det ökar rättssäkerheten för eleverna.

Examensuppgiften omfattar 100 gymnasiepoäng av ett fullständigt gymnasieprogram 2 500 poäng. I relation till det totala antalet veckor

som en gymnasieelev har att tillgå under tre läsår, drygt 100 veckor, motsvarar 100 poäng ungefär fyra veckor.

Eleverna ska inom ramen för examensuppgiften ha viss handledning. Det är av stor vikt att eleverna får tillräckligt med tid för att genomföra examensuppgiften. Jag föreslår att de alltid ska garanteras motsvarande fyra fulla arbetsveckor för att fullgöra uppgiften. De fyra veckorna kan läggas ut på olika sätt beroende på uppgiftens karaktär och andra faktorer. Jag föreslår att tiden kan delas upp i maximalt fyra perioder. Examensuppgiften bör företrädesvis göras under slutskedet av utbildningen.

En examensuppgift kan vara antingen godkänd eller inte godkänd. Det innebär att den inte ska betygssättas i fler steg än dessa två. För att eleven ska anses vara godkänd på examensuppgiften krävs att han eller hon uppnår samtliga mål för examensuppgiften. Det ska vara möjligt att inom gymnasial vuxenutbildning få såväl en högskoleförberedande som en yrkesexamen. Målen i gymnasieskolan och i gymnasial vuxenutbildning ska vara desamma men vägen dit kan variera, det förutsätter flexibilitet och att validering används för vuxna studerande.

Om en elev misslyckas med examen får eleven ett studiebevis som visar vilka betyg eleven fått under sin utbildning. Jag föreslår att det nuvarande begreppet slutbetyg avskaffas. Det ska vara möjligt för eleven att i efterhand pröva alternativt avlägga examen i gymnasial vuxenutbildning.

Examensansvariga lärare inom gymnasieskolan

Jag föreslår att det för varje program på en skola ska finnas minst en examensansvarig lärare. Dessa ska ha till uppgift att ha ansvar för praktiska examensfrågor. Det kan vara att godkänna utformningen av examensuppgifter och att representera skolan i den samverkan som skolan ska ha med yrkesbransch respektive lärosäte och andra gymnasieskolor. Den examensansvarige läraren ska kunna biträda rektor med att utse handledare och huvudbedömare av examensuppgifter samt administrera genomförandet av examen.

En examensansvarig lärare på ett högskoleförberedande program ska om möjligt vara en lektor med forskarutbildning (doktorsexamen). En strävan ska vara att det ska finnas minst en lektor per program. Examensansvariga lärare på ett yrkesprogram ska vara yrkeslärare med god kompetens inom det aktuella programmets karaktärsämnen.

Mina förslag när det gäller examensansvariga lärare innebär att jag ser dessa lärare som bärare av ett nationellt uppdrag att säkerställa att utbildningen håller rätt nivå och svarar mot kraven i examensmålen. Det innebär att jag också ser dessa examensansvariga lärare som en viktig resurs i arbetet med att nå en nationell likvärdighet och att lärare som professionell grupp blir en del av det nationella kvalitetssäkringssystemet.

Behörighet, antagning och urval

Dagens system med det generella behörighetskravet godkänt i tre ämnen för samtliga program har visat sig ha vissa nackdelar. En sådan är att elever som tas in på nationella program med mycket låga meritvärden enligt av Skolverket framtagen statistik har mycket små möjligheter att klara utbildningen.⁸ I extremfall har elever som påbörjar ett nationellt program endast engelska, matematik och svenska/svenska som andraspråk som godkända ämnen. Att börja på en utbildning som man har dåliga förutsättningar att genomföra med framgång är problematiskt. Det har visat sig att elever som avbryter sin gymnasieutbildning är en mycket sårbar grupp på arbetsmarknaden.

Jag anser därför att det är angeläget att skapa ett system som så långt möjligt säkrar att de elever som antas till nationella program har goda förutsättningar att genomföra utbildningen med framgång, vilket normalt innebär att uppnå examen. Samtidigt är det viktigt att undvika att genom för högt ställda krav utestänga elever, som faktiskt har goda möjligheter att avlägga examen.

En annan nackdel med dagens system är att det i grundskolan för en del elever under slutet av utbildningstiden blir en ensidig fokusering på de tre behörighetsämnena, vilket är till men för övriga ämnen. Att bredda behörighetskraven till fler ämnen än tre kan bidra till att höja statusen för övriga grundskoleämnen och till att grundskolans karaktär av bred medborgarutbildning betonas.

Jag föreslår följande behörighetskrav för yrkesprogram inklusive lärlingsutbildning: Godkänt betyg i minst åtta ämnen inklusive svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska. Huvudmannen har rätt att per program ta in elever som av särskilda skäl saknar behörighet i engelska om eleverna bedöms ha goda möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen. Elever som tas in enligt detta undantag ska garanteras särskilt stöd som ska fastställas i ett åtgärdsprogram.

För elever på högskoleförberedande program föreslås följande behörighetskrav gälla: Godkänt betyg i minst 12 ämnen inklusive svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska.

Programspecifika behörighetskrav: Godkänt betyg i geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap för studier på Programmet för Ekonomi, Programmet för Estetik och Humaniora samt Programmet för Samhällsvetenskap och Media.

För studier på Programmet för Naturvetenskap och Programmet för Teknik krävs godkänt betyg i biologi, fysik och kemi.

Möjlighet till undantag finns från kravet på godkänt betyg i engelska enligt ovan.

Åtta respektive tolv ämnen

Vid valet av *hur många* ämnen eleven som en miniminivå ska ha genomfört med lägst betyget godkänt stannar jag för åtta för yrkesutbildning-

⁸ Skolverket: Statistik framtagen för utredningen, tabell 12 i utredningens tabellbilaga (bilaga 3).

arna, vilket är hälften av det minsta möjliga antalet ämnen som en elev läser i grundskolan. Eftersom minimiantalet åtta betyg kombineras med krav på vissa ämnen, som ska ingå i de åtta betygen, är detta en tydlig skärpning jämfört med dagens behörighetskrav.

För de högskoleförberedande programmen har jag stannat för ett krav på tolv godkända ämnen. Det innebär att en elev kan misslyckas i fyra ämnen (fem om eleven har betyg i språkval) utan att vara utestängd från möjligheten att påbörja ett högskoleförberedande program. Jag anser att detta är rimligt ur rättssäkerhetssynpunkt, eftersom det kan förekomma att elever har goda kunskaper i sådana ämnen som är av särskild vikt för den sökta utbildningen, samtidigt som de har misslyckats i några ämnen, som inte kommer att vara avgörande för framgång i den aktuella gymnasieutbildningen.

Jag är av uppfattningen att de högskoleförberedande programmen i högre grad än yrkesutbildningarna bygger direkt på grundskolans ämnen. De flesta yrkesprogrammets karaktärsämnen har ingen direkt koppling till grundskolans ämnen, medan de flesta karaktärsämnen på de högskoleförberedande programmen har det. Därför har grundskolebetygen ett bättre prognosvärde för framgång på de högskoleförberedande programmen än på yrkesutbildningarna. Detta är orsaken till att jag har stannat för ett krav på minst åtta ämnen för de sistnämnda utbildningarna och på tolv ämnen för de förstnämnda.

Gymnasieutredningen har gjort konsekvensanalyser av dessa förändringar av behörighetskraven med hjälp av Skolverket. För yrkesprogrammen skulle den föreslagna ändringen troligen endast medföra en ökning med cirka en halv procentenhet av antal obehöriga elever. Den ventil utredningen föreslår kan till och med innebära att fler elever når möjligheten att påbörja studier på nationellt program.

När det gäller högskoleförberedande program är det svårare att överblicka konsekvenserna. Andelen elever som skulle blivit obehöriga hade med de nya reglerna vid 2006 års intagning ha ökat från 10,5 procent till ungefär 12 procent. I utredningen redovisas resultaten per program. Det är viktigt att framhålla att en ändring av behörighetsreglerna innehåller ett signalvärde och bör innebära att de elever med mycket svaga resultat som i dag tas in på gymnasieskolan skulle bli obehöriga. Statistik visar att den kategorin elever med mycket svaga förkunskaper är starkt överrepresenterad bland de elever som hoppar av en gymnasieutbildning och får svårigheter på arbetsmarknaden. Jag vill med förslagen se till att de elever som börjar en gymnasieutbildning har goda förutsättningar att fullfölja den och jag anser att de nya behörighetsreglerna också kommer att bidra till en bättre genomströmning.

Om antagning och urval

Jag föreslår att begreppet ”antagning” ersätter intagning som begrepp. Motivet är att använda samma begrepp som högskolesektorn.

Jag föreslår också att en inriktning får starta redan från gymnasieutbildningens början. Om en inriktning startar under det första läsåret ska antagning och urval göras inför starten av utbildningen.

På yrkesprogram kan utbildningen fullgöras antingen som skolförlagd utbildning eller som lärlingsutbildning. Vid antagning ska lärlingsutbildning jämföras med en inriktning. En elev som i årskurs 1 antas till ett yrkesprogram utan angivelse om inriktning eller lärlingsutbildning ska betraktas som antagen till skolförlagd yrkesutbildning.

Liksom i dag ska enligt mina förslag urval till gymnasieskolan huvudsakligen göras genom meritvärden från grundskolan, baserade på elevernas betyg. För de estetiska inriktningarna på Programmet för Estetik och Humaniora och för riksrekryterande utbildningar föreslår jag att det ska finnas möjlighet att använda sig av kompletterande färdighetsprov, dock inom betydligt snävare ramar än i dag.

Grundskolans ansvar och individuella alternativ till de nationella programmen

Dagens individuella program (IV) innehåller elever med olika bakgrund och behov. Många gånger anvisas de till individuella program som inte kan tillgodose deras behov på bästa sätt. Jag anser också att det övergripande målet för individuella programmen – att göra eleverna behöriga att börja på ett nationellt program inte speglar alla de behov som finns bland eleverna på IV i dagens gymnasieskola. Det behövs flera alternativ och denna tanke ligger bakom de förslag som presenteras. Jag föreslår att de individuella programmen avskaffas. I stället föreslår jag ett preparandår, individuella alternativ och en programintroduktion. En annan viktig tanke är att förbättra genomströmningen i gymnasieskolan och på olika sätt hjälpa elever att fullfölja sina studier för att undvika de problem som uppstår på arbetsmarknaden när man inte har en genomförd gymnasieutbildning bakom sig.

Preparandåret

För de elever som är obehöriga till ett nationellt program föreslår jag inrättandet av ett preparandår inom ramen för grundskolan men som inte innebär att eleven går om årskurs nio. Målgruppen för preparandåret är elever som, efter en utredning, bedöms kunna klara av att bli behöriga till nationellt program inom maximalt ett års kompletterande utbildning. Elever i grundskolan som löper risk att inte klara målen och därigenom bli obehöriga för de gymnasieprogram de vill gå måste i god tid informeras om detta och vilka möjligheter som står till buds när det gäller fortsatta studier. Rektor vid grundskolan ska ta initiativ till att en utredning görs och det är sedan hemkommunen som beslutar om eleven ska erbjudas ett preparandår eller inte, det beslutet ska kunna överklagas av eleven.

Verksamheten inom preparandåret är tänkt att bli något annat än grundskoleutbildning och kan innehålla såväl undervisning som vägledning och praktik. Utbildningen har dock som mål att eleven ska bli behörig till gymnasieskolan inom högst ett år. Ett tungt vägande skäl att föreslå preparandår är de nya behörighetsreglerna till gymnasieskolan. Det är inte rimligt att gymnasieskolan ska erbjuda undervisning i ett flertal ämnen från grundskolan, det är en bättre uppgift för grundskolan. En

ordning där eleven klarar av sin behörighet till gymnasieskolan inom ramen för grundskolan stämmer också med hur de flesta andra länder i Norden har ordnat motsvarande verksamhet. Jag ser också att det finns en tydlig signal i var ansvaret läggs. Det är grundskolans ansvar att göra eleven behörig till gymnasieskolan. I mina direktiv finns också tydligt utsagt att gymnasieskolan ska bygga på en genomförd grundskola.

Det individuella alternativet

För de elever som inte bedöms klara av att bli behöriga till ett nationellt program inom ett år eller är i behov av särskilt stöd föreslår jag att kommunen erbjuder utbildning inom ett individuellt alternativ. Det individuella alternativet är inte att jämställa med ett nationellt program men utbildningen och verksamheten ska ske inom gymnasieskolans ram. Målgruppen tänker jag mig vara i första hand de elever som av olika skäl inte bedöms klara att inom ett år uppnå behörighet till nationella program. Det kan också i undantagsfall vara elever som kan uppnå eller har behörighet men som av särskilda skäl behöver en individuellt anpassad utbildning. Exempelvis kan det gälla elever med neuropsykiatriska diagnoser som får bättre förutsättningar för sina studier med ett individuellt alternativ.

Syftet med de individuella alternativen är att eleverna erbjuds de insatser som bäst gynnar dem för att komma vidare i sin utveckling. Insatserna inom de individuella alternativen ska bidra till elevernas personliga utveckling mot en framtida etablering på arbetsmarknaden eller ge en god grund för fortsatt utbildning. Detta kan kräva samverkan med olika vårdgivare eller sociala verksamheter. Ansvaret för de elever som har stora problem faller enligt min erfarenhet ofta mellan stolarna, både mellan olika nämnder inom en kommun och mellan kommunen och andra vårdgivare eller verksamheter. Tanken är här att genom samverkan kunna hitta de individuella insatser som bäst gynnar eleven att komma vidare i sin kunskapsutveckling. Verksamheten inom ett individuellt alternativ kan också i högre eller lägre grad innefatta ett arbetsplatsförlagt lärande eller yrkespraktik om det bäst gynnar elevens kunskapsutveckling. Jag tänker mig däremot inte att använda beteckningen lärling för dessa elever, det skulle kunna blandas samman med den gymnasiala lärlingsutbildning jag föreslår som ett alternativ inom yrkesprogrammen.

Jag ser framför mig att de individuella alternativen för en del elever kommer att kräva omfattande resurser, men jag anser att det är en mycket mer effektiv lösning än att elever inte får en utbildning som är anpassad efter deras behov och förutsättningar. När utbildningen innefattar insatser av både social och pedagogisk karaktär bör kostnaderna fördelas mellan skolan, sociala myndigheter och andra vårdgivare.

Jag anser att ett individuellt alternativ även ska kunna erbjudas av en fristående skola men det ska dock ske i samverkan med en eller flera kommuner.

Programintroduktion

För elever med utländsk bakgrund som kommer till Sverige under sin gymnasieålder eller sen grundskoleålder behövs en verksamhet som tar ansvar för att dessa elevers kunskaper snabbt valideras och att de får lära sig svenska för att kunna påbörja en gymnasieutbildning i Sverige. Efter genomgången introduktion bör ungdomarna placeras i utbildning efter deras förutsättningar. Det kan vara fortsatta studier inom ett nationellt program eller svenska för invandrare (sfi) eventuellt i kombination med studier i gymnasieskolan. Andra kan erbjudas studier inom preparandåret eller de individuella alternativen men också gymnasial vuxenutbildning kan vara ett alternativ eftersom jag också föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om undantag från åldersvillkoret om 20 år för behörighet till gymnasial vuxenutbildning.

Bytare, avbrytare, elever som inte sökt gymnasieutbildning och väntare

Min uppfattning är att elever som vill byta eller hoppa av en utbildning bör erbjudas stöd för att underlätta för eleven att komma vidare och inte tappa fart i sin utbildning. Skolan bör göra en utredning om vilka lämpliga åtgärder som behövs och vid behov upprätta en ny studieplan. Mot bakgrund av kommunens uppföljningsansvar är det viktigt att skolor anmäler till elevens hemkommun så fort eleven avbrutit sina studier vid skolan. Det finns också elever som drabbas av personliga kriser eller liknande under sin gymnasietid och de har rätt till stödinsatser av den skola där eleven är inskriven. Om elever trots dessa insatser inte kan följa sina studier kan eleven i dag erbjudas reducerat program med maximalt en reduktion uppgående till 10 procent. Jag föreslår att tioprocentgränsen tas bort för reducering. Eleven kan därefter fullfölja sina studier genom att förlänga gymnasietiden eller genom att läsa inom den gymnasiala vuxenutbildningen.

Betyg

Jag föreslår att dagens betygsutformning med kursbetyg ska behållas. Mina argument för detta är att en förändring från dagens utformning till ämnesbetyg kräver mycket goda skäl och några sådana har jag under utredningsarbetet inte funnit. Det finns inte något starkt önskemål från vare sig elever eller lärare jag mött om att byta betygsutformning. Kursbetygen fungerar betydligt bättre i gymnasial vuxenutbildning och jag ser det som en stor fördel att ha samma betygsutformning.

Konsekvenser för tillträdesregler för högskolestudier

Jag anser att en högskoleförberedande examen alltid ska innebära minst grundläggande högskolebehörighet. För elever från yrkesprogram ska för grundläggande högskolebehörighet krävas att en yrkesexamen inkluderar

ytterligare 200 poäng i svenska/svenska som andraspråk samt ytterligare 100 poäng i engelska.

Gymnasial vuxenutbildning

Mina förslag i utredningen innebär att den gymnasiala vuxenutbildningen och gymnasieskolan närmar sig varandra. Det innebär att förslagen i huvudsak också omfattar gymnasial vuxenutbildning. Ett tydligt exempel är förslagen om examen som i gymnasial vuxenutbildning ska omfatta samma krav som en examen i gymnasieskolan. Vägen till examen kan dock se olika ut eftersom studier i gymnasial vuxenutbildning inte utformas som program. Därför blir validering ett viktigt instrument inom gymnasial vuxenutbildning.

Ett annat exempel där skolorna ska närma sig varandra är att det tydligt ska framgå att en elev i gymnasieskolan får läsa kurser i gymnasial vuxenutbildning. Det ska också, om det finns särskilda skäl, få göras undantag från 20-årsgränsen för tillgång till gymnasial vuxenutbildning.

Jag ser även den gymnasiala vuxenutbildningen som viktig för att elever ska kunna komplettera sin gymnasieutbildning. Elever med yrkesexamen som inte har uppnått grundläggande högskolebehörighet i gymnasieskolan ska ha rätt att göra det inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Elever som inte har uppnått examen i gymnasieskolan ska, enligt mina förslag, vara en prioriterad grupp för gymnasial vuxenutbildning.

Konsekvensanalys avseende jämställdhet och flexibel skolstart

Jämställdhet

Inledningsvis finns skäl att påpeka att gymnasieskolan och konstruktionen av programmen enligt min bedömning inte kan lösa problemen med den sneda könsfördelningen i dagens gymnasieskola. Gymnasieskolan är en spegel av den arbetsmarknad eleverna utbildas för och det krävs att arbetsmarknadens parter tydligt engagerar sig i frågan om en mer könsneutral arbetsmarknad för att komma till rätta med bristen på jämställdhet. Detta betyder inte att programstrukturen i gymnasieskolan saknar betydelse och jag har lagt förslag som jag bedömer kommer att påverka jämställdheten i positiv riktning. I flera av de nya programmen bedömer jag att könsfördelningen kommer att bli mer jämn än i dag, särskilt gäller det för det nya Programmet för Ledarskap och Friskvård. Viktiga förändringar generellt är införandet av examen och krav på en kvalitativ APL som kommer att ge både unga män och kvinnor en tydlig, av avnämare kvalitetssäkrad yrkesutgång och goda kontakter med arbetsmarknaden. Det kommer att ge bättre chanser till etablering på arbetsmarknaden som särskilt kommer att gynna unga kvinnor som i dag har färre sådana alternativ i gymnasieskolan.

Flexibel skolstart

Min bedömning är att en flexibel skolstart i grundskolan kan innebära stora problem för gymnasieskolan. Mitt resonemang bygger på att eleverna både börjar och slutar grundskolan flexibelt. Om elever ska tas in till gymnasieskolan flera gånger om året krävs en större organisation kring antagning och urval. Undervisningsgrupperna skulle vid varje intagning kunna bli mindre och därigenom medföra högre kostnader per utbildningsplats. I sämsta fall skulle det kunna leda till att en huvudman inte anser sig kunna ha råd att starta utbildningen om grupperna blir för små. Fler lärare skulle behöva rekryteras och i dag råder brist på yrkeslärare, den bristen skulle kunna förvärras. För yrkesutbildningar som redan i dag är kostnadskrävande eftersom de ofta kräver särskild utrustning och specialanpassade lokaler skulle investeringskostnaderna sannolikt stiga då fler klasser ska beredas plats.

Sammanfattningsvis bedömer jag att om införandet av flexibel skolstart skulle leda till att gymnasieutbildningar skulle behöva startas flera gånger om året så skulle det leda till väsentligt högre driftskostnader och en omfattande administration. Det är dock osäkert om den flexibla skolstarten verkligen skulle få till följd att eleverna också vill avsluta grundskolestudierna vid annan tidpunkt än övriga elever.

Övriga frågor

Under utredningsarbetet har mycket kritik framförts angående brister i studie- och yrkesvägledningen. Skolverket har också i utvärderingar sett brister i hur studie- och yrkesvägledningen genomförs. Jag föreslår att elevers rätt till studie- och yrkesvägledning tydliggörs i skollagen och att frågan om hur studie- och yrkesvägledningen i framtiden ska utformas bör utredas vidare.

Avslutning

Den gymnasiereform jag föreslår innebär stora förändringar och jag har under mitt utredningsarbete mött både förväntan och oro för att genomförandet inte ska ges goda förutsättningar. Det finns en hel del erfarenheter att bygga på sedan tidigare reformer och det är naturligt att dessa bör ligga till grund för ett gott genomförande. De går bl.a. ut på att ge genomförandet både tid och resurser. Det är viktigt att arbetet kommer igång snabbt och att det finns mycket information att tillgå samt medel till fortbildning om de förändringar som föreslås. Jag redovisar också i utredningen en del kritiska faktorer. Tillgången till yrkeslärare och handledare på arbetsplatser är en sådan och detsamma gäller lärare med forskarutbildning, lektorer. Parallellt med min utredning sker också utredningsarbete där dessa frågor behandlas och som, efter vad jag erfarit, senare ska resultera i förslag i frågan varför jag här inte redovisar egna förslag. Beträffande finansiering av mina förslag så redovisar jag och föreslår också finansiering till kommunsektorn för de kostnader som införandet av en ny reglering kring examen innebär. Jag pekar också på

att de förslag till nya programstrukturer och uppstramningar av regelverket innebär möjligheter till effektiviseringar. Dessa vinster överskrider de kostnader som uppstår till följd av mina förslag.

Bilaga 2 Lagförslag i betänkandet SOU 2008:27 och utdrag av förslag till ändring i gymnasieförordningen (1992:394) i betänkandet.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)

dels att 5 kap., 9 kap. 8 § och bilagorna 1 och 2 ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 3 och 18 §§, 2 kap. 3 och 6 §§, 4 kap. 3 och 11 §§, 9 kap. 8 a, 9, 10, 13, 14, 15, 16 b, 16 c, 17, och 18 §§, 11 kap. 19 § och 15 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas ett nytt kapitel, 5 kap., av följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas nya paragrafer, 4 kap. 10 a, 10 b, 10 c, 10 d och 10 e §§, 9 kap. 7 c, 7 d, 7 e, 7 f, 7 g, 7 h och 8 §§, 11 kap. 17 a, 17 b och 19 a §§ samt nya bilagor 1 och 2 av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Vid sidan av de skolformer som anordnas av det allmänna kan det finnas skolor som anordnas av enskilda fysiska eller juridiska personer (fristående skolor).

Vid sidan av de skolformer som anordnas av det allmänna kan det finnas skolor som anordnas av enskilda fysiska eller juridiska personer (fristående skolor). *Fristående gymnasieskolor är sådana fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 9 kap. 7 c §.*

18 §

En hemkommun *skall* löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella *eller specialutformade* program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen *skall* kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

En hemkommun *ska* löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen *ska* kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

2 kap.

3 §

Kommuner och landsting är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak *skall* bedriva

Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Varje kommun och landsting *skall* vidare sträva efter att för undervisning i gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning anställa lärare *som har forskarutbildning*.

Kommuner och landsting är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak *ska* bedriva.

Varje kommun och landsting *ska* vidare sträva efter att för undervisningen i gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning *i fråga om högskoleförberedande utbildning* anställa lärare *med doktorsexamen, gymnasielektorer*.

6 §

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och *yrkesorientering* i det offentliga skolväsendet skall den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller dessa krav får anställas för studie- och *yrkesorientering* för högst ett år i sänder.

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och *yrkesvägledning* i det offentliga skolväsendet ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller dessa krav får anställas för studie- och *yrkesvägledning* för högst ett år i sänder.

4 kap.

3 §

Grundskolan *skall* ha nio årskurser.

Utbildningen i varje årskurs *skall* bedrivs under ett läsår. Varje läsår *skall* delas upp på en hösttermin och en vårtermin.

Eleverna i grundskolan *skall* ha en i huvudsak gemensam studiegång, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Grundskolan *ska* ha nio årskurser. I 10 a § finns bestämmelser om ytterligare utbildning inom grundskolan, ett preparandår.

Utbildningen i varje årskurs *ska* bedrivs under ett läsår. Varje läsår *ska* delas upp på en hösttermin och en vårtermin.

Eleverna i grundskolan *ska* ha en i huvudsak gemensam studiegång, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

10 a §

Den elev som har fullföljt årskurs nio men inte har uppnått behörighet till det program i gymnasieskolan han eller hon önskar söka, ska i grundskolan erbjudas möjligheten att under högst ett läsår uppnå den önskade behörigheten. Beslut om ett sådant erbjudande ska fattas under förutsättning att eleven bedöms kunna uppnå den ifrågavarande behörigheten inom högst ett år, ett preparandår, och att eleven vill ha den erbjudna insatsen.

10 b §

Även en elev som efter årskurs nio har uppnått behörighet till det program i gymnasieskolan han eller hon önskar söka, kan, om det finns särskilda skäl, erbjudas möjlighet att läsa ämnen i grundskolan under högst ett läsår.

10 c §

Styrelsen för utbildningen ansvarar för att den elev som riskerar att inte uppnå behörighet till önskat program i gymnasieskolan i god tid informeras om detta. Eleven ska ges vägledning och information om möjligheterna att

–gå ett preparandår enligt 10 a §,
eller

–delta i ett individuellt alternativ i
gymnasieskolan.

10 d §

Hemkommunen ansvarar för att den unge som önskar gå på ett individuellt alternativ i gymnasieskolan i god tid får den hjälp han eller hon behöver att beskriva sitt speciella utbildningsbehov för huvudmannen för gymnasieskolan eller för en fristående gymnasieskola.

10 e §

Varje kommun ska organisera sin studie- och yrkesvägledande verksamhet så att eleverna i grundskolan får information om vilka examina de olika nationella programmen inom gymnasieskolan leder fram till. Eleverna i grundskolan har rätt till vägledning inför valet av studieväg i gymnasieskolan.

11 §

Beslut som en kommun fattar i frågor som avses i 7 § andra stycket om åtgärder för elever som inte bor hemma, i 8 § första stycket första meningen om mottagande av en elev från en annan kommun samt i 10 § om rätt att fullfölja utbildningen får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd av eleven eller företrädare för denne.

Beslut som en kommun fattar i frågor som avses i

– 7 § andra stycket om åtgärder för elever som inte bor hemma,

– 8 § första stycket första meningen om mottagande av en elev från en annan kommun,

– 10 § om rätt att fullfölja utbildningen, *samt*

– 10 a § om erbjudande om ett preparandår får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd av eleven eller företrädare för denne.

5 kap. Gymnasieskolan

Allmänna bestämmelser

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om utbildning i gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet som vänder sig till ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande och är avsedd att påbörjas fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.

I 26 § finns bestämmelser om erbjudande om utbildning i gymnasieskolan till vissa elever från den obligatoriska särskolan.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller endast för ungdomar som är bosatta i landet, om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver något annat.

2 §

Utbildningen i gymnasieskolan är en viktig del av den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och högskolesektorn. Huvudmannen för gymnasieskolan ska samverka med det omgivande samhället.

Eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas.

3 §

Utbildningen i gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet eller fortsatta studier, samt för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska i huvudsak bygga på de kunskaper eleverna har fått i grundskolan eller i motsvarande utbildning.

4 §

Utbildningen i gymnasieskolan bedrivs som heltidsstudier och består av nationella program som antingen är yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Dessa utbildningar är avsedda att fullföljas inom tre läsår. I gymnasieskolan finns också utbildning i form av individuellt alternativ. Vilka de nationella programmen är framgår av bilaga 1.

Styrelsen för utbildningen får besluta att utbildningen på nationella program får fördelas på en längre tid än tre läsår. Efter medgivande av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får styrelsen besluta att utbildningen får fördelas på kortare tid än tre läsår.

Inom gymnasieskolan finns också utbildning under ett fjärde läsår som anordnas för att bredda kompetensen hos de elever som tagit en examen på ett nationellt program med utbildning av teknisk karaktär. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighet, innehåll, omfattning, examen och interkommunal ersättning för teknisk utbildning under ett fjärde läsår.

5 §

Inom de nationella programmen kan det finnas utbildningar med olika inriktningar. Dessa kan vara nationella eller regionala och börja under det första, andra eller tredje läsåret. Yrkesprogrammen kan utformas som skolförlagd utbildning eller som lärlingsutbildning.

6 §

Eleverna i gymnasieskolan har rätt till studie- och yrkesvägledning inför de val de gör i gymnasieskolan och inför kommande yrkes- och studieval.

7 §

Utbildning på program, program och inriktning samt program och lärlingsutbildning utgör de studievägar som gymnasieskolan består av.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjligheter för huvudmannen att, om det finns särskilda skäl, bestämma att en elevs utbildning till sitt innehåll får avvika från vad som annars är föreskrivet för de nationella programmen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om inriktningarna, lärlingsutbildning och individuellt alternativ.

När en elev börjar eller slutar vid en gymnasieskola utanför hemkommunen, ska huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun.

8 §

Yrkesprogrammen ska vara grund för yrkesverksamhet. De högskoleförberedande programmen ska vara grund för fortsatt utbildning på högskolenivå. Alla elever på nationella program ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ha möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskolestudier.

9 §

Omfattningen av studierna på nationella program betecknas med gymnasiepoäng. Vissa bestämmelser om utbildningens omfattning (poängplan) framgår av bilaga 2. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om tillämpningen av poängplanen.

Utbildningen inom varje ämne sker i form av en eller flera kurser. För varje kurs ska det anges hur många gymnasiepoäng den omfattar. Lärlingsutbildningen sker enligt en nationell och en lokal utbildningsplan och den del som utgör arbetsplatsförlagt lärande genomförs i utbildningsblock.

Efter avslutad kurs, efter genomfört utbildningsblock och efter utförd examensuppgift ska betyg sättas. Har eleven enligt detta betyg minst uppfyllt kurskraven respektive kraven enligt utbildningsplanen för lärlingsutbildningen eller examensmålen är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare sådan utbildning.

10 §

En gymnasieutbildning på ett nationellt program syftar till en gymnasieexamen. En gymnasieexamen avläggs som yrkesexamen eller högskoleförberedande examen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasieexamen.

11 §

Elever på yrkesprogrammen har rätt till minst 2 430 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på de högskoleförberedande

programmen har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avsteg från den garanterade undervisningstiden.

12 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att särskilda krav på förkunskaper ska gälla för vissa utbildningar.

13 §

Utbildning inom ett individuellt alternativ anordnas för att möta elevers speciella utbildningsbehov. Rätten att delta i ett individuellt alternativ omfattar tre läsår. Utbildningen ska bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Styrelsen för utbildningen får besluta att utbildningen inom ett individuellt alternativ får fördelas på en längre tid än tre läsår. Omfattningen av utbildningen får dock minskas om en elev begär det och styrelsen för utbildningen finner det förenligt med syftet för utbildningen.

För varje elev som går på en utbildning enligt denna paragraf ska det upprättas en studieplan, som ska fastställas av styrelsen för utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om sådana studieplaner

Erbjudande om utbildning

14 §

Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds en gymnasieutbildning av god kvalitet. Kommunen kan erbjuda en utbildning antingen genom att själv anordna den eller genom samverkansavtal med en annan kommun eller ett landsting som anordnar den. Kommuner som ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen.

Ungdomarna ska erbjudas gymnasieutbildning i form av

1. nationella program med olika inriktningar inom programmen,
2. lärlingsutbildning, och
3. individuellt alternativ.

Vilka studievägar som erbjuds och antalet platser på dessa ska anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål. Styrelsen för utbildningen ska, när det är fråga om lärlingsutbildning, sträva efter att tillgodose ungdomarnas önskemål.

15 §

Ett landsting får anordna utbildning på sådana nationella program som avser naturbruk och omvårdnad. Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting även anordna utbildning på andra nationella program och individuellt alternativ.

Erbjudande om utbildning på de nationella programmen

16 §

Hemkommunen ansvarar för att samtliga ungdomar i kommunen som avses i 1 § första stycket erbjuds utbildning på nationella program, förutsatt att de har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande och att de inte tidigare har gått igenom utbildning på ett nationellt program eller en likvärdig utbildning eller avlagt International Baccalaureate (IB). Vidare gäller som behörighetskrav för

1. yrkesprogram: godkända betyg i svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska, matematik och minst fem andra valfria ämnen, och för

2. högskoleförberedande program: godkända betyg i svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska, matematik och minst nio andra ämnen. Sökande till programmet för naturvetenskap och programmet för teknik ska ha godkända betyg i biologi, fysik och kemi. Sökande till programmet för ekonomi, programmet för estetik och humaniora samt programmet för samhällsvetenskap och media ska ha godkända betyg i geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap.

Vid tillämpningen av första stycket ska med godkända betyg i ett visst ämne jämföras att sökanden på annat sätt har förvärvat likvärdiga kunskaper.

17 §

Kravet på godkänt betyg i engelska enligt 16 § gäller inte om den sökande av särskilda skäl saknar ett sådant betyg och denne ändå bedöms ha förutsättningar att tillgodogöra sig den sökta utbildningen.

18 §

När en huvudman erbjuder utbildning på ett nationellt program får huvudmannen också erbjuda en garanti för att eleven senare ska antas till en viss inriktning inom programmet.

19 §

För svårt rörelsehindrade ungdomar får de kommuner som regeringen bestämmer i sin gymnasieskola anordna speciellt anpassad utbildning (gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning).

Särskilda bestämmelser om Rh-anpassad utbildning finns i 40–46 §§.

Mottagande av sökande till de nationella programmen

20 §

Den som ska erbjudas gymnasieutbildning på ett nationellt program enligt 16 och 17 §§ är behörig sökande till en sådan utbildning var som helst i landet.

Av de behöriga sökande ska i första hand tas emot de som är hemmahörande i den anordnande kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

Behöriga sökande som också ska tas emot i första hand är

1. de som med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den gymnasieskola dit de har sökt,

2. de som är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder det sökta programmet och

3. de som har sökt till gymnasieskolan ifråga under återopande av att där, inom det sökta programmet, anordnas en utbildning med en nationell inriktning som inte erbjuds av hemkommunen.

21 §

Andra behöriga sökanden än de som avses i 20 § andra och tredje styckena får tas emot i andra hand sedan de som tagits emot i första hand har antagits till utbildningen.

22 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för nationella program besluta att till en viss utbildning ska i första hand tas emot sökanden från hela landet (riksrekrytering). Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och får även ange hur många platser utbildningen ska omfatta.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta att strukturen och innehållet i en riksrekryterande utbildning får avvika från vad som gäller för nationella program.

23 §

Innan en kommun eller ett landsting tar emot en sökande som inte är hemmahörande i kommunen eller i samverkansområdet för utbildningen ska yttrande inhämtas från sökandens hemkommun. Yttrande behöver dock inte inhämtas, om det med hänsyn till tidigare yttrande eller av andra skäl är onödigt.

24 §

En ansökan om att antas till ett nationellt program ska skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun. Av ansökan ska framgå vilken prioritering den sökande gör av olika utbildningar. Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare dit.

25 §

Styrelsen för utbildningen i den anordnande kommunen eller landstinget beslutar om en sökande är behörig för den sökta utbildningen. Styrelsens beslut får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av sökanden.

Styrelsen för utbildningen beslutar också om mottagande av behöriga sökanden. Beslut som avser mottagande i första hand enligt 20 § andra och tredje styckena får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av sökanden.

Erbjudande om utbildning på individuellt alternativ

26 §

Hemkommunen är ansvarig för att erbjuda gymnasieutbildning i form av ett individuellt alternativ för de ungdomar i kommunen som avses i 1

§ och som inte har antagits till något nationellt program i gymnasieskolan eller en likvärdig utbildning eller har avlagt International Baccalaureate (IB). Den som uppfyller behörighetskraven för nationella program enligt 16 § kan erbjudas utbildning på ett individuellt alternativ endast om det föreligger särskilda skäl. I fråga om elever från särskolan gäller skyldigheten endast om eleven vid prövning enligt 6 kap. 7 § inte tas emot i gymnasiesärskolan, därför att eleven bedöms kunna gå i gymnasieskolan.

Rätt att delta i ett individuellt alternativ

27 §

Den som ska erbjudas sådan utbildning som avses i 26 § har rätt att delta i den utbildning som erbjuds av hemkommunen eller inom samverkansområdet. I mån av plats får eleven också delta i utbildning som anordnas av en annan huvudman om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för utbildningen.

Om ett individuellt alternativ som hemkommunen erbjuder på ett klart sätt avviker från vad som kan anses motsvara en elevs speciella utbildningsbehov är kommunen skyldig att svara för kostnaderna om eleven anmäler önskemål om att delta i ett sådant utbildningsalternativ som anordnas av en annan huvudman eller en fristående gymnasieskola. Hemkommunens beslut enligt detta stycke får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

28 §

En ungdom som önskar delta i ett individuellt alternativ ska anmäla detta till styrelsen för utbildningen i hemkommunen. Om anmälan avser ett sådant alternativ som anordnas av en annan huvudman ska anmälan omedelbart sändas vidare till styrelsen för den utbildningen. Till anmälan ska styrelsen föga ett yttrande där det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning, om inte detta framgår av gällande samverkansavtal.

Styrelsen för utbildningen hos den anordnande huvudmannen prövar om en ungdom är behörig att delta i ett individuellt alternativ. Styrelsens beslut får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av den unge.

Antagning av elever

29 §

Styrelsen för utbildningen ansvarar för antagningen till de olika utbildningar som anordnas av kommunen eller landstinget, om inte annat följer av föreskrifter av regeringen.

Antagningsorganisationen får vara gemensam mellan gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. En kommuns eller ett landstings antagningsorganisation får även vara gemensam med andra kommuner och landsting samt med fristående gymnasieskolor.

Föreskrifter om urval mellan behöriga sökande meddelas av regeringen.

Beslut om antagning får inte överklagas.

Elevernas rätt att fullfölja sin utbildning

30 §

Den som har påbörjat en studieväg inom ett nationellt program eller har givits en sådan garanti som avses i 18 § har rätt att fullfölja sin utbildning hos huvudmannen eller inom samverkansområdet. Detta gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Rätten att fullfölja utbildningen gäller även efter ett studieavbrott på högst ett läsår för studier utomlands. Rätten gäller dock inte om den anordnande huvudmannen vid utfärdandet av den garanti som avses i första stycket uttryckligen gjort förbehåll mot dess giltighet i händelse av studieavbrott.

För en elev som går en lärlingsutbildning gäller rätten att fullfölja sin utbildning enligt första och andra styckena och 31 § i första hand att fullfölja lärlingsutbildningen. Om lämplig lärlingsutbildning inte kan ordnas omfattar rätten skolförlagd utbildning inom yrkesprogrammet.

31 §

En elev, som har antagits till en studieväg inom ett nationellt program och påbörjat utbildningen men som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen där den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning. Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella studievägen har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning hos en annan anordnande huvudman.

32 §

En elev som önskar fullfölja sin utbildning med en sådan nationell inriktning eller lärlingsutbildning som startar under det andra eller, i förekommande fall, det tredje läsåret och som inte erbjuds av hemkommunen bör, om det finns plats, få flytta till gymnasieskolan i en kommun eller ett landsting där den önskade utbildningen anordnas. Styrelsen för utbildningen i den kommun eller det landsting där utbildningen anordnas beslutar om ett sådant mottagande av en elev.

Styrelsens beslut får inte överklagas.

33 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att påbörja en kurs och om begränsningar i rätten att gå om en kurs.

34 §

Den som har påbörjat ett individuellt alternativ har rätt att fullfölja utbildningen enligt den studieplan som fanns när utbildningen inleddes.

Om eleven har medgivit att studieplanen ändras, har han eller hon rätt att fullfölja utbildningen enligt den ändrade planen.

Rätten att fullfölja utbildningen gäller även efter ett studieuppehåll på högst ett läsår för studier utomlands.

Kostnader

35 §

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara avgiftsfri för eleverna. De ska utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs. Huvudmannen får dock besluta att eleverna ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Interkommunal ersättning

36 §

En anordnande huvudman som antagit en elev till ett nationellt program har, om eleven inte är hemmahörande i kommunen eller i samverkansområdet för utbildningen, rätt till ersättning för sina kostnader för elevens utbildning från elevens hemkommun. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om interkommunal ersättning.

37 §

Om inte den anordnande huvudmannen och hemkommunen kommer överens om något annat, och inte heller något annat följer av andra eller tredje styckena, ska den interkommunala ersättningen beräknas enligt anordnarens självkostnad.

Erbjuds utbildningen av hemkommunen ska ersättningen högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Är anordnarens kostnad lägre ska hemkommunen i stället ersätta den lägre kostnaden. I fråga om utbildning som en elev har påbörjat med hänsyn till sina personliga förhållanden enligt 20 § tredje stycket 1 eller utbildning som en elev fullföljer med stöd av 30 och 31 §§ ska interkommunal ersättning dock betalas enligt bestämmelserna i första stycket.

När det är fråga om en riksrekryterande utbildning eller en regional inriktning inom de nationella programmen ska hemkommunen betala det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har beslutat.

38 §

När det gäller utbildning för döva, hörselskadade och svårt rörelsehindrade elever får regeringen fastställa den extra ersättning som ska lämnas för dessa elever.

39 §

En elevs hemkommun är skyldig att betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB). Skyldigheten gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då IB-utbildningen började och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office (IBO) betalas av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat ska ersättning utgå med ett belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar.

Utbildning som är speciellt anpassad för svårt rörelsehindrade ungdomar (Rh-anpassad utbildning) m.m.

40 §

I denna lag avses med svårt rörelsehindrad den vars rörelsehinder ensamt eller i kombination med annat funktionshinder medför att han eller hon

1. för att kunna följa ett program i gymnasieskolan behöver tillgång till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning, och
2. har behov av habilitering och i vissa fall har behov av boende i elevhem och omvårdnad i boendet.

41 §

Ungdomar som är svårt rörelsehindrade har rätt att få utbildning vid en sådan gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning som avses i 19 § om de

1. har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande,
2. kan påbörja utbildningen senast under första halvåret det kalenderår de fyller 21 år, och
3. uppfyller de övriga behörighetsvillkor som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrivit för utbildningen.

Bestämmelsen i första stycket 1 gäller inte utbildning i form av ett individuellt alternativ. För rätt till sådan utbildning krävs att grundskoleutbildningen eller motsvarande har avslutats.

42 §

En sådan gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning som avses i 19 § ska ta emot sökande från hela landet till den speciellt anpassade utbildningen.

43 §

Frågor om antagning till Rh-anpassad utbildning vid vissa gymnasieskolor och andra frågor om rätt till sådan utbildning enligt 19 § prövas av en särskild nämnd, gemensam för sådana gymnasieskolor.

Nämndens beslut i fråga om antagning eller i övrigt om rätt till utbildning får överklagas endast av den som begärt utbildningen. Beslutet överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Ett beslut får dock inte överklagas såvitt det gäller placering vid en viss gymnasieskola.

44 §

Avgifter får inte tas ut från eleverna för insatser för omvårdnad i boendet och habilitering som tillhandahålls av staten, kommun eller landsting i anslutning till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi.

45 §

Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet. Hemlandstinget, i förekommande fall hemkommunen, ska betala ersättning för kostnader för habilitering. Ersättningarna ska betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

46 §

Regeringen får föreskriva att utbildningen på nationella program får fördelas på fler än tre läsår när det gäller utbildning för döva, hörsel-skadade och svårt rörelsehindrade.

Stöd till inackordering

47 §

Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången ska hemkommunen lämna ekonomiskt stöd, utom i de fall eleverna har tagits emot enligt 21 §. Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år ungdomarna fyller 20 år. Stödet ska avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Stödet ska ges kontant eller på annat lämpligt sätt som kommunen bestämmer. Om stödet ges kontant, ska det lämnas med lägst 1/30 av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad som eleven bor inackorderad. Beloppet får avrundas till närmast lägre hela tiotal kronor.

Första stycket gäller dock inte de elever som avses i 40 §. Första stycket gäller inte heller i fråga om utlandssvenska elever som får inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395).

I 45 § finns bestämmelser om hemkommunens skyldighet att utge ersättning för vissa kostnader för elever som genomgår Rh-anpassad utbildning.

9 kap.

7 c §

En fristående skola ska av Statens skolverk förklaras vara berättigad till bidrag från en elevs hemkommun om huvudmannen uppfyller villkoren och tillämpar bestämmelserna i 7 c – 8 §§ samt uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående gymnasieskolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor. En förklaring om rätt till bidrag får dock lämnas endast om huvudmannen för skolan bedöms ha förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor.

7 d §

En förklaring enligt 7 c § ska inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

7 e §

En fristående gymnasieskola ska svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet.

En fristående gymnasieskola får inom ramen för vad som sägs i första stycket ha en konfessionell inriktning.

7 f §

En fristående gymnasieskola ska när det gäller mottagande till nationella program stå öppen för alla sökande som uppfyller behörighetskraven i 5 kap. 1, 16 och 17 §§. Huvudmannen beslutar om en sökande är behörig.

Huvudmannen behöver inte ta emot en sökande om det skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan.

7 g §

Utbildningen vid en fristående gymnasieskola ska bestå av ett eller flera av de nationella program som anges i bilaga 1. Dessa utbildningar är avsedda att fullföljas inom tre läsår. Huvudmannen får besluta att utbildningen får fördelas på en längre tid än tre läsår.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, beträffande waldorfskolor, meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket.

7 h §

En fristående gymnasieskola får även anordna ett individuellt alternativ om skolan och elevens hemkommun kommit överens om det bidrag kommunen ska betala för eleven. Utbildningen inom ett individuellt alternativ ska bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Utbildningens omfattning får dock minska om en elev begär det och huvudmannen finner det förenligt med syftet för utbildningen. Hemkommunens skyldighet att lämna bidrag gäller under högst tre läsår.

En anmälan om att delta i ett individuellt alternativ ska skickas till styrelsen för utbildningen i hemkommunen. Hemkommunen ska omedelbart sända ansökan vidare till huvudmannen för den fristående gymnasieskolan. Behörighetskraven i 5 kap. 1 och 26 §§ gäller för sökande till ett individuellt alternativ som anordnas av en fristående gymnasieskola. Huvudmannen för den fristående gymnasieskolan beslutar om den sökande är behörig att delta i ett individuellt alternativ.

8 §

För en fristående gymnasieskola gäller följande bestämmelser.

1. Bestämmelserna i 5 kap. 2 och 3 §§ om huvudmannens skyldighet att samverka med det omgivande samhället, om elevinflytande över utbild-

ningens utformning samt om syftet med utbildningen.

2. Bestämmelserna i 2 kap. 3, 4 och 5 §§ om krav på utbildning, behörighet och anställningsvillkor för lärare.

3. Bestämmelserna i 5 kap. 5 § om inriktningar inom de nationella programmen, skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

4. Bestämmelserna i 5 kap. 6 § om studie- och yrkesvägledning.

5. Bestämmelserna i 5 kap. 8 § om syftet med de nationella programmen och om möjligheten för eleverna att uppnå grundläggande behörighet till högskolestudier.

6. Bestämmelserna i 5 kap. 9 § om utbildningens omfattning, om utbildningens innehåll och betygssättning.

7. Bestämmelserna i 5 kap. 10 § om gymnasieexamen.

8. Bestämmelserna i 5 kap. 11 § om rätten till en minsta garanterad undervisningstid.

9. Bestämmelserna i 5 kap. 22 § andra stycket om att det krävs särskilt beslut för att en riksrekryterande utbildning till sin struktur och innehåll ska få avvika från vad som gäller för nationella program. När ett sådant beslut fattats ska bestämmelserna i 5 kap. 47 § första stycket tillämpas.

10. Bestämmelserna i 5 kap. 24 § om ansökan till ett nationellt program.

11. Bestämmelsen i 5 kap. 29 § om möjligheten till gemensam antagningsorganisation.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får, beträffande waldorfskolor, meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket 2, 3, 5 och 6.

8 a §

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om utbildningen *i bidragshänseende har hänförs till ett sådant nationellt program som* elevens hemkommun *anordnar, skall* bidraget bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i de egna gymnasieskolorna. När bidraget bestäms *skall* hänsyn tas till den fristående skolans åtagande och elevens behov. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

I andra fall än de som avses i andra stycket, *skall* elevens hemkommun betala det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen har bestämt har föreskrivit. För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd *skall* kommunen därutöver lämna ett extra bidrag. Kommunen är dock inte skyldig att lämna extra bidrag, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

9 §

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, *skall* bidraget enligt 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

För att en fristående skola som avses i 8 eller 8 b § *skall* ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan det år utbildningen startar.

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 7 c § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om utbildningen *på det aktuella nationella programmet anordnas av* elevens hemkommun, *ska* bidraget bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i de egna gymnasieskolorna. När bidraget bestäms *ska* hänsyn tas till den fristående skolans åtagande och elevens behov. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

I andra fall än de som avses i andra stycket, *ska* elevens hemkommun betala det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen har bestämt har föreskrivit. För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd *ska* kommunen därutöver lämna ett extra bidrag. Kommunen är dock inte skyldig att lämna extra bidrag, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, *ska* bidraget enligt 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

För att en fristående skola som avses i 7 c eller 8 b § *ska* ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan det år utbildningen startar.

10 §

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 8 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Skolan får dock besluta att eleverna skall hålla sig med enstaka hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 8 b §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

Skolan får inte ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en utbildning som avses i första eller andra stycket.

Utbildningen vid fristående gymnasieskolor ska vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs. Skolan får dock besluta att eleverna ska hålla sig med enstaka hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 8 b §, ska vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

13 §

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8, 8 b eller 8 d § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 8, 8 b eller 8 d § skall, i fråga om den utbildningen, den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 8 § är vidare skyldiga att delta i riksfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 7 c, 8 b eller 8 d § ska, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 7 c, 8 b eller 8 d § ska, i fråga om den utbildningen, den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 7 c § är vidare skyldiga att delta i riksfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

14 §

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 7 a, 8, 8 b eller 8 d § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, *skall* förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner, *skall* Statens skolverk återkalla rätten till bidrag. Rätten till bidrag *skall* också återkallas, om skolan tar ut avgifter i strid med 10 §.

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 7 a, 7 c, 8 b eller 8 d § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, *ska* förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 7 c eller 8 b § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner, *ska* Statens skolverk återkalla rätten till bidrag. Rätten till bidrag *ska* också återkallas, om skolan tar ut avgifter i strid med 10 §.

15 §

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, *skall* huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun.

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, *ska* huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun. *På samma sätt ska uppgift lämnas när en elev börjar eller slutar i en fristående gymnasieskola.*

Om en elev fullföljt årskurs nio utan att ha uppnått behörighet till det program i gymnasieskolan han eller hon önskar söka, ska uppgift om detta lämnas till elevens hemkommun.

I 3 kap. 14 § finns föreskrifter om uppgiftsskyldighet vid vissa fall av frånvaro.

16 b §

Bestämmelserna i 2 kap. 4 och 5 §§ om behörighet och anställningsvillkor för lärare, förskollärare och fritidspedagoger gäller också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b §.

Bestämmelserna i 2 kap. 4 och 5 §§ om behörighet och anställningsvillkor för lärare, förskollärare och fritidspedagoger gäller också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 b §.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket.

16 c §

Den som vill överta verksamhet vid en godkänd fristående skola eller en fristående skola som har förklarats berättigad till bidrag enligt 8 eller 8 b §, *skall* ansöka om fortsatt godkännande respektive om förklaring om fortsatt rätt till bidrag. En sådan ansökan *skall* bifallas, om den som vill överta verksamheten uppfyller kraven i 9 kap. 2 § första stycket 2, 8 § *första stycket* 2 respektive 8 b § första stycket 2.

Den som vill överta verksamhet vid en godkänd fristående skola eller en fristående skola som har förklarats berättigad till bidrag enligt 7 c eller 8 b §, *ska* ansöka om fortsatt godkännande respektive förklaring om fortsatt rätt till bidrag. En sådan ansökan *ska* bifallas, om den som vill överta verksamheten uppfyller kraven i 9 kap. 2 § första stycket 2, 7 c § respektive 8 b § första stycket 2.

Ärenden enligt första stycket prövas av Statens skolverk. Om ärendet avser en fristående skola som motsvarar specialskolan prövas dock ärendet av styrelsen för specialskolan.

17 §

Beslut av Statens skolverk i följande ärenden får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol:

- godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 eller 12 §,
- fortsatt godkännande enligt 16 c §,
- rätt till bidrag eller återkallande av sådan rätt enligt 6, 6 a, 7 a, 8, 8 b, 8 d, 12 eller 14 §, eller

Beslut av Statens skolverk i följande ärenden får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol:

- godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 eller 12 §,
- fortsatt godkännande enligt 16 c §,
- rätt till bidrag eller återkallande av sådan rätt enligt 6, 6 a, 7 a, 7 c, 8 b, 8 d, 12 eller 14 §, eller

- förklaring om fortsatt rätt till bidrag enligt 16 c §.

- förklaring om fortsatt rätt till bidrag enligt 16 c §.

Beslut av styrelsen för utbildningen i följande ärenden får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol:

- godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1 § tredje stycket eller 12 §, eller
- fortsatt godkännande enligt 16 c §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden som avses i 3, 4 och 16 §§ får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut som avses i 3 § får överklagas endast av barnets vårdnadshavare. Beslut som avses i 16 § får överklagas endast av eleven eller företrädare för denne.

Beslut av huvudmannen för en fristående gymnasieskola i ärenden om behörighet som avses i 7 f § första stycket och 7 h § andra stycket får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av den unge.

18 §

Bestämmelserna i 1 kap. 20–22 §§ om omhändertagande av föremål gäller också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b §.

Bestämmelserna i 1 kap. 20–22 §§ om omhändertagande av föremål gäller också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 7 c eller 8 b §.

11 kap.

17 a §

Varje kommun ansvarar för att kommuninnevånare som enligt 17 b § har rätt till en viss utbildning och önskar delta i den, får det.

17 b §

Varje kommuninnevånare som är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning enligt 19 § och som har en examen från ett yrkesprogram men inte har uppnått grundläggande behörighet till högskolestudier har rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning i syfte att uppnå en sådan behörighet.

Den som har rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning enligt första stycket har rätt att delta i sådan utbildning i en annan kommun eller ett landsting om utbildningen finns där och utbildningen inte erbjuds av hemkommunen. I ett sådant fall är hemkommunen skyldig att svara för kostnaderna för elevens utbildning och bestämmelserna i 5 kap. 47 § ska tillämpas beträffande ungdomar fram till och med det första kalenderhalvåret det år ungdomarna fyller tjugo år.

19 §

Varje kommuninnevånare är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning om han är bosatt i landet och i övrigt uppfyller föreskrivna villkor,
1. från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, eller

2. när han slutfört utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning i gymnasieskolan.

Regeringen får föreskriva att också den som inte är bosatt i landet *skall* vara behörig att delta.

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* får föreskriva att också den som inte *uppfyller åldersvillkoret eller* som inte är bosatt i landet *ska* vara behörig att delta.

Föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och om urval mellan behöriga sökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt.

19 a §

Kommunerna ska erbjuda behöriga sökanden som inte avlagt en sådan gymnasieexamen som avses i 5 kap. 10 § en möjlighet att göra det inom den gymnasiala vuxenutbildningen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kommunernas skyldighet att erbjuda utbildning som leder fram till en gymnasieexamen samt föreskrifter om utbildningens innehåll och utformning.

15 kap.

2 §

Regeringen får meddela föreskrifter om möjlighet att låta enskilda och andra utomstående svara för enstaka inslag i verksamheten inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

När det gäller utbildning i form av ett individuellt *program* får regeringen föreskriva att enskilda och andra utomstående får anordna mer av utbildningen än som följer av första stycket.

När det gäller utbildning i form av ett individuellt *alternativ* får regeringen föreskriva att enskilda och andra utomstående får anordna mer av utbildningen än som följer av första stycket.

Bestämmelserna i 2 kap. 4–7 §§ gäller inte sådan utbildning som med stöd av första eller andra styckena anordnas genom annan än huvudman för det offentliga skolväsendet.

Bilaga 1

Nationella program

Yrkesprogram

Programmet för bygg- och anläggningsteknik
Programmet för djurhållning och naturbruk
Programmet för el- och energiteknik
Programmet för flygteknik
Programmet för fordon och transporter
Programmet för handel och administrativ service
Programmet för hantverk
Programmet för hotell och turism
Programmet för industriell teknik
Programmet för ledarskap och friskvård
Programmet för restaurang och livsmedel
Programmet för sjöfartsteknik
Programmet för VVS-, klimat- och fastighetsteknik
Programmet för vård och omsorg

Högskoleförberedande program

Programmet för ekonomi
Programmet för estetik och humaniora
Programmet för naturvetenskap
Programmet för samhällsvetenskap och media
Programmet för teknik

Bilaga 2

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

<i>Ämne</i>	<i>Gymnasiepoäng</i>
Ämnen som i nedan angiven omfattning ingår i de nationella programmen (gymnasiegemensamma ämnen)	
Yrkesprogram	
Svenska/svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och Hälsa	100
Historia	50
Religionskunskap	50
Samhällskunskap	50
Naturkunskap	50
Högskoleförberedande program	
Svenska/svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	200/300*
Idrott och Hälsa	100
Historia	50/100/200**
Religionskunskap	50
Samhällskunskap	100/200***
Naturkunskap	100****
Ämnen genom vilka programmet får sin karaktär	
Yrkesprogram	1 600
Högskoleförberedande program	950/1 100
Individuella val	200
Examensuppgift	100
Summa gymnasiepoäng	2 500

* Programmet för naturvetenskap och programmet för teknik 300.

** Programmet för ekonomi, programmet för samhällsvetenskap och media samt programmet för naturvetenskap 100. Programmet för estetik och humaniora 200.

*** Programmet för ekonomi 200.

**** I programmet för naturvetenskap ersätts naturkunskap med karaktärsämnen biologiska, fysik och kemi, i programmet för teknik med karaktärsämnen fysik och kemi.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010 och ska tillämpas för utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2010.

2 Utdrag ur förslag till ändring i gymnasieförordningen
(1992:394)

---

1 kap.

Programmål

Examensmål

4 §

För vart och ett av de nationella programmen gäller *programmål* som regeringen fastställer.

Ett specialutformat program som erbjuds en grupp elever skall ha programmål som fastställs av kommunen.

Regeringen beslutar om examensmål för vart och ett av de nationella programmen. De innehåller allmänna mål för programmet, mål för examensuppgiften och examenskrav.

---

2 kap.

---

2 a §

Om det är nödvändigt för att en viss utbildning ska kunna svara mot ett nationellt behov enligt 2 eller 3 § får Statens skolverk besluta att den riksrekryterande utbildningen till sin struktur och innehåll får avvika från vad som annars gäller för nationella program. Utbildningens nivå ska motsvara ett nationellt program och av Skolverkets beslut ska framgå att den hänförs till ett visst nationellt program. Om synnerliga skäl föreligger får Statens skolverk besluta att en utbildning inte ska hänföras till ett visst nationellt program. I ett sådant fall ska Skolverket besluta om examensmål för utbildningen.

Särskilda bestämmelser om urval till utbildningen finns i 6 kap. 7 a §.

---

18 §

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till en elevs behov och förutsättningar får rektorn besluta att innehållet i elevens utbildning får avvika från vad som annars är föreskrivet för ett nationellt program. Elevens utbildning ska fortfarande vara hänförlig till ett visst nationellt program.

Beslut enligt första stycket får inte fattas under en elevs avslutande läsår.

---
5 kap.

Gymnasieexamen

1 c §

Bestämmelser om gymnasieexamen finns i 5 kap. 10 § skollagen (1985:1100)

En gymnasieexamen på ett yrkesprogram kallas yrkesexamen. En gymnasieexamen på ett högskoleförberedande program kallas högskoleförberedande examen.

En yrkesexamen kan nås antingen genom en skolförlagd utbildning eller genom en lärlingsutbildning.

---
7 kap.

Slutbetyg

Examensbevis

8 §

Elever skall få slutbetyg när de har gått igenom ett nationellt program eller ett specialutformat program och har fått betyg på alla kurser och det projektarbete som ingår i elevens studieväg.

En elev som har slutfört gymnasieutbildningen om 2 500 gymnasiepoäng ska få ett examensbevis från ett yrkesprogram om eleven har

1. lägst betyget Godkänt i kurser eller utbildningsblock om 2 150 gymnasiepoäng, och dessutom

2. betyget Godkänt på examensuppgiften om 100 gymnasiepoäng.

I de godkända kurserna enligt första stycket 1 ska ingå den obli-

gatoriska kursen i svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska samt vissa av Statens skolverk bestämda karaktärsämneskurser.

En elev som har slutfört gymnasieutbildningen om 2 500 gymnasiepoäng ska få ett examensbevis från ett högskoleförberedande program om eleven har

1. lägst betyget Godkänt i kurser om 2 150 gymnasiepoäng, och dessutom

2. betyget Godkänt på examensuppgiften om 100 gymnasiepoäng.

I de godkända kurserna enligt tredje stycket 1 ska ingå de kurser i svenska/svenska som andraspråk och engelska som krävs för grundläggande högskolebehörighet, kurser i matematik på en nivå som Statens skolverk bestämmer för varje program och vissa av Skolverket bestämda karaktärsämneskurser.

Bilaga 3 Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet Framtidsvägen - en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27)

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Stockholms län, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam), Barnombudsmannen, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Ekonomistyrningsverket, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet, Skolväsendets överklagandenämnd, Specialskolemyndigheten (Specialpedagogiska skolmyndigheten), Nämnden för Rh-anpassad utbildning, Nationellt centrum för flexibelt lärande, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, Internationella programkontoret, Folkbildningsrådet, Högskoleverket, Överklagandenämnden för högskolan, Centrala studiestödsnämnden, Uppsala universitet (Uppsala universitet har till sitt yttrande bifogat yttranden från ett antal fakulteter: Teknisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden, Medicinska och farmaceutiska fakultetsnämnden, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och Utbildningsvetenskapliga fakulteten, samt Uppsala studentkår), Lunds universitet, Göteborgs universitet (Göteborgs universitet har till sitt yttrande bifogat yttranden från ett antal fakulteter: Utbildningsvetenskapliga fakulteten, Konstnärliga fakulteten, Naturvetenskapliga fakulteten och Humanistiska fakulteten), Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet (Linköpings universitet har till sitt yttrande bifogat yttranden från ett antal fakulteter: Institutionen för kultur och kommunikation, Medicinska fakulteten, Tekniska fakulteten och Områdesstyrelsen för utbildningsvetenskap), Karolinska institutet, Kungl. tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet, Mittuniversitetet, Växjö universitet, Örebro universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, Blekinge tekniska högskola, Danshögskolan, Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Malmö högskola, Konstfack, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Teaterhögskolan, Chalmers tekniska högskola AB, 2007 års körkortsutredning (N 2006:16), Sjöfartsverket, Luftfartsstyrelsen, Verket för näringslivsutveckling (NUTEK), Elsäkerhetsverket, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ungdomsstyrelsen, Jämställdhetsombudsmannen, Handikappombudsmannen, Arbetsförmedlingen, Arvika, Borås, Borlänge, Botkyrka, Degerfors, Finspångs, Gotlands, Göteborgs, Jokkmokks, Jönköpings, Karlstads, Katrineholms, Lycksele, Malmö, Mölndals, Nacka, Norrköpings, Sandvikens, Sollefteå, Skövde, Stenungsunds, Stockholms, Strömsunds, Umeå, Uppsala, Vallentuna, Varbergs och Övertorneå kommuner, Norrbottens och Östergötlands läns landsting, Almega, Industri- och Kemigruppen, Byggnadsindustrins Yrkesnämnd, Elbranschens Yrkesnämnd, Fastighetsbranschens Utbildningsnämnd, Forum för livsmedelsindustrin, Friskolornas Riksförbund, Företagarnas Riksorganisation (Företagarna), Föräldraalliansen Sverige, Grafiska Yrkesnämnden, Handelsanställdas

förbund, Handikappförbundens samarbetsorgan, Hantverkarnas Riksorganisation, Hästnäringens Yrkesnämnd, Landsorganisationen i Sverige, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Metallgruppen, Naturbrukets Yrkesnämnd, Plåt- och Ventilationsbranschens Yrkesnämnd, Vuxenutbildning i Samverkan, Riksidrottsförbundet, Skogsbrukets Yrkesnämnd, Svensk Energi AB, Svensk Handel, Svensk Ventilation, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) (SACO har till sitt yttrande bifogat ett yttrande från Naturbrukslärarnas förening, en delförening inom Akademiker inom jord, skog, trädgård, miljö och nutrition – Agrifack), Sveriges Byggindustrier, Sveriges Elevråds Centralorganisation, Sveriges Frisörföretagare, Sveriges Förenade Studentkårer (SFS), Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Skolledarförbund, Sveriges Universitets- och Högskoleförbund (SUHF), Sveriges Vägledarförening, Sågverkens och Träindustrins Yrkesnämnd (STYN), Teknikföretagen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Utbildningsrådet för Hotell och Restauranger, VVS-Branschens Yrkesnämnd, Waldorfskolefederationen och Vuxenstuderandes intresseorganisation (VIO).

Dessutom har spontana remissvar inkommit från Estetisk kongress 08, elever vid Kunskaaps gymnasiet i Kista genom Margareta Schwartz, Elteknikutbildningen vid Tullängsskolan i Örebro, Företagspoolen Örebro, Anders Paulsen, Lärarkollegiet på barn- och fritidsprogrammet vid Hagagymnasiet i Norrköping, Svenska klassikerförbundet (SKF), Per Ahnegård, Centrala ämnesgruppen för lärare i estetiska ämnen i gymnasieskolan i Norrköping, Svenska Esperanto-Institutet, Birgitta Gustafsson vid Åkrahällsskolan i Nybro, Nyköpings kommun, Kenny Andersson, Agneta Karlsson för Kungsholmens gymnasium/Stockholms Musikgymnasium, Sweboat (Båtbranschens riksförbund), Sveriges Ingenjörer, Karin Thorsander vid Solbergagymnasiet i Arvika, Olof Olsson vid Lerumsgymnasiets BF-program, Samhällskunskapslärare vid Sjäddalsgymnasiet i Huddinge, Pia Malmberg-Kronvall m.fl. verksamma vid gymnasiebibliotek i Blekinge, Halland, Jönköping, Kalmar och Kronobergs län, Sveriges FisketurismFöretagare (SeFF), Marianne Grop, Föreningen Svenska Läromedel (FSL), Anders Sköld och Stefan Johansson, Göteborgsregionens kommunalförbund, Branschrådet Svensk Massage, MP-arbetslaget vid Torsbergagymnasiet genom Karin Sandström, Forshagaakademien AB, Sveriges Kristna Råd, Huddinge, Tyresö, Södertälje, Salems, Haninge, Botkyrka, Nynäshamns och Nykvarns kommuner (Kommunerna på Södertörn), Svenska Bankföreningen, Fondbolagens Förening och Svenska Fondhandlarföreningen, Klimataktion-Lärarnätverket genom Lars Welanders, Afasiförbundet/Talknuten och Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB), Catarina Nilsson m.fl vid Jacobsskolan i Hässleholm,, BrobyGrafiska Utbildning i Sunne, Nätverk av IV-program i Västra Götaland, Västra Götalandsregionen, Medienätverk Syd genom Ingrid Johansson, Thomas Johansson och Elisabet Ekblom, Kungl. Vetenskapsakademien, Finansinspektionen (FI), Arjeplogs kommun, Framtidsgymnasiet i Sverige AB, VVS Företagen, Kommunförbundet Norrbotten, Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik, Sporshandelsbranschen, Kommunförbundet Jämtlands län

(Styrgrupp för utveckling av Vård- och omsorgscollege), Svenska Bussbranschens Riksförbund, Riksföreningen Autism, Nationalkommittén för psykologi vid Kungl. Vetenskapsakademien, Branschråd Utbildning inom Kommunala Företagens Samorganisation (KFS), Gunnar Einarsson och Joakim Holmberg vid Lerums gymnasium, Internationell inriktning, Musiklärarnas Riksförening, Svenska Flygföretagens Riksförbund (SFR), Svenska Resebyråföreningen, De Handikappades Riksförbund (DHR), Sveriges Dövas Riksförbund (SDR), Piteå kommun, Landstinget Dalarna, Eslövs kommun, Föreningen Lärare i Ekonomiska ämnen, Plåtslageriernas Riksförbund (PLR), Naturbruksskolornas Förening, Kylentreprenörernas Förening, Djurbranschens Yrkesnämnd (DYN), VVS Företagen, Svensk Ventilation, Kylentreprenörernas Förening och Fastighetsbranschens Utbildningsnämnd, MaskinLevererantörerna, Svenska Transportarbetarförbundet, Programnämnd Barn och Utbildning i Örebro kommun, Den Svenska Nationalkommittén för Geologi vid Kungl. Vetenskapsakademien, Historielärarnas Förening, Norra Västmanlands Utbildningsförbund, Hörselskadades Riksförbund (HRF), Eva Adolphson m.fl. vid Alecta, AMF Pension, Nordea, Länsförsäkringar, Ikanobanken, SEB och Swedbank, Jämtlands Gymnasieförbund, Lotta Nygren, Åre kommun, Vård och omsorgscollege Västerbotten, Biologilärarnas förening, Instrumenttekniska Föreningen (ITF), Sveriges Konsumenter, Civilekonomerna, Sveriges universitetslärarförbund (SULF), Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB) och Dövblind Ungdom (DBU), Svenska Unescorådet, Mats Broberg, Marie Yderland och Lisa Edman vid Fågelviksgymnasiet i Tibro, Sundsvalls gymnasium, Regionförbundet Östman Linköping, Gymnasienämnden i Skellefteå kommun, Skandinaviska Förbundet för Komplementär Medicin, Yrkesrådet för omvårdnadsprogrammet vid Kristinegymnasiet i Falu kommun, Lernia AB, verksamma vid SP idrottsprogrammet vid Katedralskolan i Växjö och Stagneliusskolan i Kalmar, Marina läroverket, Stiftelsen Aktieförbundet, Bildlärare vid Lars Kaggskolan i Kalmar, Branschföreningen SPOFA Spöfiske (Svenska sportfiskedistributörer i samverkan), Friskolorna Didaktus, IT-Gymnasiet, Rytmus och Vittra, IF Metall, Teaterförbundet, Svenska Fysikersamfundet, Svenskläraryöreningen, Föreningen Social Omsorg, Kristdemokratiska ungdomsförbundet, Branschorganisationen Spa & Hälsa, Geografilärarnas Riksförening, Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU), Ingvar Eriksson, Louise Westerberg, Louise Andersson, Niclas Fock och Maria Hammarén (Stiftelsen Victor Rydbergs skolor m.fl.), Föreningen Rese- & Turismutbildare, Socialdemokraterna i barn- och utbildningsnämnden i Bodens kommun, Ung Företagsamhet, estetlärare och skolledare vid estetiska programmet vid gymnasieskolan Spyken i Lund, Leif Andersson m.fl., Lärarna på det estetiska programmet vid Fässbergsgymnasiet i Mölndal, Nationalkommittén för Geografi vid Kungl. Vetenskapsakademien, Sollentuna kommun, Kronofogdemyndigheten och Konsumentverket, Jan-Ivar Johansson i Luleå, Svenska kommittén för hushållsvetenskap (SKHv) genom Karin Hjalmskog, Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMOK), Lärarnas Riksförbunds Studerandeförening, Anita Källén vid Almåsgymnasiet i Borås, Sveriges Arkitekter, Sveriges Försäkringsförbund, Barn- och utbildningsnämnden

i Bodens kommun, Amatörkulturens samrådsgrupp, Sveriges körförbund, MAIS – Musikarrangörer i samverkan, Svensk Teaterunion, Läns-teatrarna i Sverige samt Lärarna i naturvetenskapliga ämnen vid Fässbergsgymnasiet i Mölndal.

Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS), Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Gnosjö, Höganäs, Kiruna, Lysekils, Mullsjö, Oskarshamns, Ronneby, Skinnskattebergs, Staffanstorps och Tranemo kommuner, Skåne län, Stockholms län och Västerbottens läns landsting, Fastigo, Föreningen Sveriges Skolchefer (FSS), IT-företagen, Kommunala Yrkesnämnden, Kylbranschens kompetensakademi, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU), Måleribranschens Yrkesnämnd, Motorbranschens Yrkesnämnd, Pappersindustrins Yrkesnämnd, Plast- och Kemiföretagen, Riksförbundet Hem och Skola, SEKO – Facket för Service och Kommunikation, Servicebranschens Yrkesnämnd, Sjöfartens arbetsgivarförbund, Synskadades Riksförbund, Sveriges Auktoriserade Utbildningsföretag, Sveriges elevråd – SVEA, Teknikföretagens yrkesnämnd, Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (TYA), TransportGruppen samt Yrkesnämnden för industrin har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig.

Bilaga 4 Sammanfattning av promemorian Flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram (U2008/7831/G)

I promemorian lämnas förslag om mer flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram. För behörighet till nationella och specialutformade program krävs i dag godkända betyg i tre ämnen: svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik eller likvärdiga kunskaper. I betänkandet *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola* (SOU 2008:27) föreslår utredaren att behörighetskraven för yrkesprogrammen ska vara lägst godkänt betyg i åtta ämnen, inklusive nämnda tre ämnen. I promemorian föreslås att ytterligare en grupp elever ska anses behöriga till yrkesprogrammen. Det gäller de elever som saknar godkänt betyg i engelska eller matematik, dock ej i båda ämnena, men har godkänt betyg i minst åtta ämnen. Svenska eller svenska som andraspråk ska alltid ingå i dessa åtta ämnen, samt antingen engelska eller matematik. Eleven ska även ha uppnått ett visst lägsta meritvärde. Elever i denna behörighetsgrupp ska sedan de antagits till en utbildning erbjudas särskilt stöd i det ämne i vilket eleven saknar godkänt betyg, dvs. engelska eller matematik.

Regeringen har vidtagit och avser att vidta reformer och insatser som syftar till att höja kvaliteten och öka kunskaperna i svensk skola och stärka möjligheterna för skolan att ge elever, oavsett kön, familjebakgrund eller bostadsort, förutsättningar att nå de grundläggande målen för utbildningen. Som en effekt av dessa satsningar kan den grupp av elever som efter genomgången grundskola saknar tillräckliga kunskaper för att kunna tillgodogöra sig en gymnasieutbildning minska på sikt.

Promemorians förslag är avsedda att komplettera utredarens förslag till skärpta behörighetskrav. Mer flexibla behörighetskrav syftar till att elever som har kapacitet att klara större delen av ett program inte ska utestängas från yrkesprogrammen. Förslaget utgår från att det finns en grupp elever som i dag är obehöriga men som inte har behov av en sådan individuell utbildningsväg som ett individuellt program innebär utan skulle kunna tillgodogöra sig den utbildning som erbjuds på de nationella programmen med stödundervisning i det ämne där godkänt betyg saknas, engelska eller matematik. Med mer flexibla behörighetskrav bedöms fler elever kunna fullfölja en gymnasieutbildning inom tre år. Den ökade genomströmning som detta skulle innebära är positiv för den enskilde eleven men innebär också en samhällsekonomisk vinst.

Behörighetskraven ska enligt förslaget börja tillämpas samtidigt som övriga förslag om en ny reformerad gymnasieskola, dvs. gälla för de elever som börjar i gymnasieskolan efter den 1 juli 2011.

Bilaga 5 Flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram (U2008/7831/G) Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. X § ska ha följande lydelse

Utredarens förslag (i aktuella delar)

Hemkommunen ansvarar för att samtliga ungdomar i kommunen som avses i 1 § första stycket erbjuds utbildning på nationella program, förutsatt att de har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande och att de inte tidigare har gått igenom utbildning på ett nationellt program eller en likvärdig utbildning eller avlagt International Baccalaureate (IB). Vidare gäller som behörighetskrav för yrkesprogram: godkända betyg i svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska, matematik och minst fem andra valfria ämnen.

Promemorians förslag

I 1 § anges vilka ungdomar som gymnasieskolan vänder sig till.

Ungdomar som tidigare gått igenom en utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning eller avlagt International Baccalaureate (IB) är inte längre behöriga för gymnasieskolan.

För de nationella programmen gäller vidare de ytterligare behörighetskrav som anges i X §

X §

För behörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska och:

1. godkända betyg i engelska, matematik och minst fem andra ämnen, eller

2. godkänt betyg i engelska eller matematik och godkända betyg i minst sex andra ämnen samt ett lägsta meritvärde.

Regeringen får meddela föreskrifter om vilket meritvärde som ska krävas enligt första stycket 2.

Denna lag träder i kraft den xx och tillämpas första gången i fråga om studier som bedrivs under läsåret 2011/12.

Bilaga 6 Förteckning över remissinstanser avseende remisspromemorian Flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram (U2008/7831/G)

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse (SiS), Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam), Barnombudsmannen (BO), Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), Skolväsendets överklagandenämnd, Uppsala universitet (UU), Lunds universitet (LU), Umeå universitet (UmU), Linköpings universitet (LiU), Mittuniversitetet, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Ungdomsstyrelsen, Borås, Borlänge/Säters, Degerfors, Gnosjö, Gotlands, Göteborgs, Jönköpings, Karlstads, Katrineholms, Kiruna, Malmö, Mölnåldals, Nacka, Norrköpings, Sandvikens, Skinnskattebergs, Skövde, Stockholms, Tranemo, Uppsala, Vallentuna och Övertorneå kommuner, Friskolornas Riksförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Skåne läns landsting, Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Sveriges Skolledarförbund och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Dessutom har spontana remissvar inkommit från Riksföreningen Autism (RFA), Hörselskadades Riksförbund (HRF) och Utbildningsrådet för Hotell och Restauranger (UHR).

Nämnden för Rh-anpassad utbildning, Arvika, Botkyrka, Finspångs, Jokkmokks, Mullsjö, Oskarshamns, Strömsunds och Umeå kommuner, Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO), Handelsanställdas förbund, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, ungdomar och Vuxna (RBU), Sveriges elevråd (SVEA), Sveriges Elevråds Centralorganisation (SECO) samt Svensk Handel har beretts tillfälle att avge yttrande men har inte inkommit med något yttrande.